



วารสาร **JCR**
ชัยภูมิปริทรรศน์
Journal of Chaiyaphum Review

ISSN: 3027 - 818X (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2568

Vol. 8, No. 3 September - December 2025



วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Chaiyaphum Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University



082 134 1049, 082 443 9987



tawanyen2558@gmail.com

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์

Journal of Chaiphum Review

ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2568)
Vol. 8 No. 3 (September – December 2025)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือและบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาเชิงพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพภาวนาวิกรม

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระศรีวัชรวิสุทธิ

พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.

พระราชสีมาภรณ์

พระโสภณรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครราชสีมา

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์

บรรณาธิการ

พระศรีสังฆญาณมุนี, ดร.

บรรณาธิการผู้ช่วย

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, ดร.

ดร.พูนศักดิ์ กมล

กองบรรณาธิการ

พระเมธีสุตาภรณ์, ผศ.ดร.

พระครูสังวรวิริยรักษ์, ผศ.ดร.

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตติโนโท, ผศ.ดร.

พระมหาปัญญาวรรณ สิริภโท, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน

ศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

ดร.กนกพร ผลการกุล

ผศ.ดร.ตามใจ อริสุทธิโยธิน

ดร.อัญชลี ยุคล ณ อยุธยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานกรรมการมูลนิธินายแพทย์สุจินต์ ผลการกุล.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.พูนศักดิ์ กมล

พิมพ์ที่

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลื่อม
ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

บทบรรณาธิการ

ความเจริญเติบโตของวารสารนั้นต้องพิจารณาในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือเรื่องคุณภาพนั้น ทุกบทความล้วนได้รับการพิจารณาตรวจสอบบทความอย่างละเอียดรอบคอบ ส่วนเชิงปริมาณนั้นก็ไม่รับบทความในจำนวนที่มากเกินไปเพื่อสะดวกกับการบริหารจัดการวารสาร โดยฉบับนี้มีจำนวน 25 เรื่องดังนี้

บทความวิชาการดังนี้ 1) “การแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคหลายขั้วอำนาจ” เขียนโดย สมนึก จันทโรสดา, และคณะ, 2) “พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน” เขียนโดย สุรเวท โตเจริญ, และคณะ, 3) “นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก” เขียนโดย พระชัยรัตน์ สีลวฑฺฒโน, และคณะ, 4) “การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยสู่วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่” เขียนโดย พระกฤษฎา อคคจิตโต, และคณะ, 5) “การเชื่อมโยงกฎหมายมนุษยและความเชื่อเรื่องพระเจ้าในปรัชญาของนักบุญ โทมัส อควไนัส” เขียนโดย พระธีรพล ญญฐิโก, และคณะ, 6) “มาตรการทางกฎหมายกับการปาราชิกพระสงฆ์ผู้เสพเมถุน” เขียนโดย ฌภัทร ใจเอ็นดู, 7) “ชุมชนต้นแบบจิตอาสารักถิ่น : กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจิตอาสารักถิ่นสู่สังคมสันติสุข อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ” เขียนโดย พระมหานรินทร์ สุรพลโย (เอมพันธ์), 8) “ความท้าทายแนวการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI)สู่การบริหารสถานศึกษายุคใหม่” เขียนโดย ชัชชญา พิระธรณิศร์,

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก” เขียนโดย กมลพร กัลยาณมิตร, และคณะ, 2) “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี” เขียนโดย จุมพล โพธิสุวรรณ, และคณะ, 3) “การให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโมรโมญี จังหวัดชัยนาท” เขียนโดย ชูชีพ เปียदनอก, และคณะ, 4) “ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” เขียนโดย สมภาพ ศรีสัมพันธ์, และคณะ, 5) “การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรางู กระบี่” เขียนโดย กฤษฎิกัณฑ์ ไกรนรา, 6) “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม” เขียนโดย พระมหาณอม ฐานวโร, และคณะ, 7) “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ” เขียนโดย ศรินทา ฤกษ์, และคณะ, 8) “การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน” เขียนโดย วุฒิการณ์ อุปจักร, 9) “การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพทุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์” เขียนโดย ศราวุธ ชันธิชัย, และคณะ, 10) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกรมัททวะที่ปรากฏในมหาปรีนิพพานสูตร” เขียนโดย พระมหาคำพันธ์ ปากโร, และคณะ, 11) “คนจน : รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่” เขียนโดย ศราวุธ ชันธิชัย, และคณะ, 12) “การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์และการ

พัฒนามนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ” เขียนโดย ศักดา ชำนาญกุล, และคณะ, 13) “ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2” เขียนโดย พลอยไพลิน อูระแสง, และคณะ, 14) “การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์คอมพิวเตอร์วงล้อลักษณะชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” เขียนโดย พระครูโกวิทธรรมวาที, และคณะ, 15) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิวัโจว ประเทศจีน” เขียนโดย พระครูโกวิทธรรมวาที, และคณะ, 16) “กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งจังหวัดลำพูนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม” เขียนโดย เสน่ห์ ใจสิทธิ์, และคณะ, 17) “ศึกษาพฤติกรรมการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี” เขียนโดย พระสฤทธิ์ สุมโน, และคณะ,

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้รับประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระศรีสังฆญาณมุนี, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	ช

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก	1-17
---	------

APPLYING THE GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES OF ONGKHARAK SUBDISTRICT MUNICIPALITY ONGKHARAK DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE	
--	--

กมลพร กัลยาณมิตร, และคณะ

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี	18-31
--	-------

PUBLIC PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF SAI NOI SUBDISTRICT MUNICIPALITY, SAI NOI DISTRICT, NONGTHABURI PROVINCE	
--	--

จุมพล โพธิ์สุวรรณ, และคณะ

การให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท	32-47
--	-------

PROVIDING SUBSISTENCE ALLOWANCE SERVICE OF THA CHANUAN SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, MANOROM DISTRICT, CHAINAT PROVINCE	
--	--

ชูชีพ เปี้ยदनอก, และคณะ

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร	48-64
---	-------

MORALE AND ENCOURAGEMENT IN THE PERSONNEL PERFORMANCE OF PHASI CHAROEN DISTRICT OFFICE, BANGKOK METROPOLITAN	
---	--

สมภาพ ศรีสัมพันธ์, และคณะ

- การแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคหลายขั้วอำนาจ 65-76
 CONFLICT RESOLUTIONS OF THE GLOBAL COMMUNITY IN THE ERA OF
 MULTIPOLARITY
 สมนึก จันทรีไสภา, และคณะ
- พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน 77-91
 BUDDHISM AND HUMAN RIGHTS.
 สุรวาท โตเจริญ, และคณะ
- การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7
 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราง กระบี่ 92-106
 THE DEVELOPMENT OF BUILDING AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT
 ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SAPPAYA 7 OF PHANOM BENJA SCHOOL UNDER
 THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE TRANG KRABI
 กฤษฎิ์ภักดิ์ ไกรนรา
- รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน
 จังหวัดนครปฐม 107-123
 A MODEL APPLICATION OF MINDFULNESS PRINCIPLES TO JUVENILE NAKHON
 PATHOM PROVINCE
 พระมหาณอม ฐานวโร, และคณะ
- นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก 124-140
 ECOLOGY IN TRIPITAKA.
 พระชัยรัตน์ สีลาวฑฒโน, และคณะ
- การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว
 จังหวัดชัยภูมิ 141-153
 ANALYSIS OF COSTS AND RETURNS OF DRINKING WATER PRODUCTION FOR
 DRINKING WATER PRODUCERS IN NONG BUA RAWE DISTRICT, CHAIYAPHUM
 PROVINCE
 ศรินทา ฤๅษี, และคณะ

การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยสู่วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ 154-163

THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC VALUES TOWARDS A NEW POLITICAL CULTURE

พระกฤษฎา อคฺคจิตฺโต, และคณะ

การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน 164-180

APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF IDDHIPADA TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS
OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS AT PHU PIANG DISTRICT IN NAN PROVINCE

วุฒิการณ์ อุปจักร์

การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี

สู่ความเป็นซอฟต์แวร์

181-195

DEVELOPMENT OF MULTICULTURAL METAL HANDICRAFTS IN UBON RATCHATHANI
PROVINCE TOWARDS SOFT POWER

ศราวุธ ชันธิชัย, และคณะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกรมัททวะที่ปรากฏในมหาปรีนิพพานสูตร 196-208

ANALYTICAL TO ANALYZE THE AUBJECT OF SUKARA MADHAVA EMPHASIZING THE
MAHAPARINIRVANA SUTTA

พระมหาคำพันธ์ ปากโรว์, และคณะ

การเชื่อมโยงกฎหมายมนุษย์และความเชื่อเรื่องพระเจ้าในปรัชญา

ของนักบุญ โทมัส อไควนัส

209-216

THE CONNECTION OF HUMAN LAW AND BELIEF IN GOD IN THE PHILOSOPHY OF ST.
THOMAS AQUINAS.

พระธีรพล ญฐิโก, และคณะ

คนจน : รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่

217-229

THE IMPOVERISHED PEOPLE: MODEL FOR POVERTY ALLEVIATION ACCORDING TO
THE NEW THEORY

ศราวุธ ชันธิชัย, และคณะ

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษา

ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 230-248

A STUDY OF SATISFACTION OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND MENTOR TEACHERS
TOWARD PROFESSIONAL EXPERIENCE TRAINING OF 4TH YEAR SOCIAL STUDIES
STUDENTS, FACULTY OF EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT, CHAIYAPHUM
RAJABHAT UNIVERSITY

ศักดา ชำนาญกุล, และคณะ

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 249-261

DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING SCHOOL
EFFECTIVENESS UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

พลอยไพลิน อูระแสง, และคณะ

มาตรการทางกฎหมายกับการปาราชิกพระสงฆ์ผู้เสพเมถุน 262-271

LEGAL MEASURES AGAINST PARAJIKA BUDDHIST MONKS ENGAGING IN SEXUAL
INTERCOURSE

ณภัทร ใจเอ็นดู

การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์โคมแสนดวงอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลอำเภอ
เมือง จังหวัดลำพูน 272-290

THE PROMOTION OF HONEST LIVELIHOOD IN CREATING “SAEN DUANG” LANTERNS
AS A COMMUNITY IDENTITY FOR THE ELDERLY IN MUANG DISTRICT, LAMPHUN
PROVINCE

พระครูโกวิทธรรมวาที, และคณะ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหวิโจว
ประเทศจีน 291-304

FACTORS INFLUENCING THE ENTREPRENEURIAL MINDSET OF BUSINESS STUDENTS IN
LIUZHOU INSTITUTE OF TECHNOLOGY, CHINA

ซ่ง เหลียง, และคณะ

ชุมชนต้นแบบจิตอาสารักถิ่น : กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจิตอาสารักถิ่นสู่สังคมสันติสุข
อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 305-316

MODEL COMMUNITY OF RESIDENTIAL SERVICE MIND: ENCOURAGING PROCESS OF
RESIDENTIAL SERVICE MIND PARTICIPATION FOR PEACEFUL SOCIETIES OF
PHAKDICHUMPHON DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์)

ความท้าทายแนวการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI)สู่การบริหารสถานศึกษายุคใหม่ 317-331
CHALLENGES AND APPROACHES IN APPLYING ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TO
MODERN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

ซ์ชญา พิระธรณิศร์

กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรมัยยืนจังหวัด
ลำพูนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม
332-348

MECHANISMS TO ELEVATE MARKET POTENTIAL AND STRENGTHEN A GROUP OF
SUSTAINABLE AGRICULTURAL FARMERS IN LAMPHUN PROVINCE TOWARDS
SUSTAINABLE SELF-RELIANCE BASED ON MORAL ECONOMY

เสน่ห์ ใจสิทธิ์, และคณะ

ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬ
ลกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี 349-361

A STUDY OF BUDDHIST TEACHING METHODOLOGY IN THE SAMANNAPHALA SUTTA
INTEGRATED WITH MEDITATION INSTRUCTION AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY, UBON RATCHATHANI CAMPUS

พระสฤทธิ์ สุ่มโน, และคณะ

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ 362

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ 364

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์
จังหวัดนครนายก

APPLYING THE GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES OF ONGKHARAK
SUBDISTRICT MUNICIPALITY ONGKHARAK DISTRICT, NAKHON NAYOK
PROVINCE

กมลพร กัลยาณมิตร

Kamolporn Kalyanamitra

บังอร เบ็ญจาธิกุล

Bang-on Benjathikul

เรวดี มาลัยศรี

Rewadee Malaisri

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

Email: K_Kalyanamit@hotmail.com nolwoom@gmail.com withy9844@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 ตุลาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก และ 2) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ประชากร คือ ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 2,027 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครทซ์และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 345 คน จากนั้นก็เลือกวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรร

มาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($= 3.52$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักธรรมาภิบาล, เทศบาลตำบลองครักษ์

ADSTRACT

The objective of this research article is to 1) to study the applying the good governance principles of Ongkharak Subdistrict Municipality Ongkharak District, Nakhon Nayok Province, and 2) to compare the applying the good governance principles of Ongkharak Subdistrict Municipality Ongkharak District, Nakhon Nayok Province, the population was people aged 18 years and over who lived in Ongkharak Subdistrict Municipality, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province, 2,027 people. The sample size was determined using Crezie and Morgan tables. A sample size of 345 people was obtained. A simple random method was selected. The tool used in the research was a questionnaire. Data were analyzed using percentages, means, and standard deviations.

The research results found that: 1) the applying the good governance principles of Ongkharak Subdistrict Municipality Ongkharak District, Nakhon Nayok Province, overall, it was at a high level ($= 3.52$). When considering each aspect, it was found that principles of transparency were at a moderate level, while other aspects were at a high level in every aspect. 2). the applying the good governance principles of Ongkharak Subdistrict Municipality Ongkharak District, Nakhon Nayok Province was classified according to personal factors of gender, age, education level and different occupations, overall, they were not different.

Keywords: Applying, Good Governance, Ongkharak Subdistrict Municipality

บทนำ

ปัจจุบันการบริหารการปกครองประเทศไทย ได้นำหลักธรรมาภิบาลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส

และมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ที่เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม สามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 บัญญัติให้การบริหารราชการของส่วนราชการต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนที่ได้รับการอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการ ประการสำคัญมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (ศราวดี ดาวกรงแก้ว และคณะ, 2564)

เทศบาลตำบลองครักษ์ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยสำนักงานเทศบาลตำบลองครักษ์ตั้งอยู่เลขที่ 476 หมู่ 1 ตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเดียวกับที่ว่าการอำเภอองครักษ์ และอยู่ห่างจากจังหวัดนครนายก ประมาณ 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ใน

เขตความรับผิดชอบทั้งหมด 1.36 ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบลองครักษ์ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการท้องถิ่น ดูแลและให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี และสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชาชน ดังวิสัยทัศน์ของที่ว่า “พัฒนาความรู้ คู่ความดี สร้างความสามัคคีในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความสุข” (เทศบาลตำบลองครักษ์, 2566) จุดหมายปลายทางการบริหารก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การบริหารงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ในเชิงเป้าประสงค์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาการบริหารหรือการปรับปรุงการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพหรือมีขีดความสามารถสูง การบริหารจัดการแบบบูรณาการที่คำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของประชาชนการประสานงานระหว่างทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะช่วยนำไปสู่ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างมี เอกภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนโดยรวมต่อไป (กิตติ์วี เลขะกุล, 2561) อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ ต้องส่งเสริมความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การใช้งบประมาณ การตัดสินใจต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ พัฒนากลไกการตรวจสอบ จัดตั้งกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจ และการตัดสินใจของเทศบาล เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และร่วมตัดสินใจ พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ปลุกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ โปร่งใส และตอบสนองต่อประชาชน แต่การจะทำได้เช่นนั้นได้เทศบาลตำบลองครักษ์ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส

ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อประชาชน ดังผลการศึกษาของ เรื่อง นฤมล สุธะราช (2558) ธรรมชาติในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ที่ระบุว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับคน กระบวนการ และผลลัพธ์ กล่าวคือ คน เป็นเรื่องการยอมรับจากผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นคนที่นำหลักธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติ ส่วนกระบวนการเป็นเรื่องของหลักขั้นตอนการปฏิบัติที่มีความละเอียด ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ส่วนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้น ในบางครั้งมักจะไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลอรัญญิก อำเภออรัญญิก จังหวัดนครนายก เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงาน ปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีส่วนร่วม รับผิดชอบ และตอบสนองต่อประชาชน นำไปสู่การบริหารจัดการท้องถิ่นที่ดี ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพ เกิดความพึงพอใจ และไว้วางใจองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลอรัญญิก อำเภออรัญญิก จังหวัดนครนายก
- 2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลอรัญญิก อำเภออรัญญิก จังหวัดนครนายก

การทบทวนวรรณกรรม

1.แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

Drucker (2005) คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ส่วน Simon (1965) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุ จุดประสงค์ร่วมกัน Gulick and Urwick (1937) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ 7 ด้านด้วยกัน เรียกอ ย่ ๆ ว่า POSDCoRB เป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific management) ซึ่งพยายามที่จะค้นคว้าวิธีการบริหารที่ดีที่สุด Gulick and Urwick ได้สรุป ไว้ใน “Papers on the Science of Administration” ในปี ค.ศ. 1937 โดยมีลำดับขั้นต่อไปนี้

- 1)การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางในการปฏิบัติงาน รวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางนั้น ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้
- 2)การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง การจัดทำโครงสร้างแบบเป็นทางการของอำนาจหน้าที่การสั่งการ ซึ่งใช้ในการจัดแบ่งการกำหนดและการประสานของหน่วยงานย่อย ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้

3)การบริหารบุคคล (Staffing) หมายถึง การจัดการด้านบุคลากรทั้งหมด ตั้งแต่การรับเข้าทำงาน การฝึกอบรม และการรักษาสภาพการทำงานได้ดีเสมอ

4)การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การดำเนินการในการตัดสินใจและสั่งการให้กิจการต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะทั่ว ๆ ไป และในลักษณะเฉพาะรวมทั้งคำแนะนำซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้นำของหน่วยงาน

5)การประสานงาน (Coordination) หมายถึง การร่วมมือกันในการปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ให้ประสานสอดคล้องและกลมกลืน

6)การรายงาน (Reporting) หมายถึง การจัดทำบันทึกการรายงานและการตรวจสอบ และ 7)การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดสรรงบประมาณในรูปของการวางแผนการเงิน การทำบัญชี และการตรวจสอบ

2.แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรืออาจเรียกได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหลักธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาล หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้นไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้น ในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นพัน ๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์ และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552)

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีได้ระบุถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลที่เสนอโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เน้นการกำหนดเป็นกรอบแนวทางให้แก่หน่วยราชการเพื่อถือปฏิบัติ (เอกมหาชัย อรรณพ, 2561)

1.หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่อำนาจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2.หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยแรงศรัทธาให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริตใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพ สุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

3.หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน

4.หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็น

ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ

5.หลักความรับผิดชอบเป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6.หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ประชากร คือ ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 2,027 คน ข้อมูลเดือน ตุลาคม 2566 (ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในเรื่องนี้ ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 345 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครทซ์และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จากนั้นก็เลือกวิธีสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับสลากเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างตามขนาดที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใน 6 ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1.สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 มีอายุตั้งแต่ 31 - 40 ปี มีจำนวน 129 คนคิดเป็นร้อยละ 37.4 มีระดับการศึกษา ม.3 - ม.6 หรือ ปวช. จำนวน 170 คน คิดเป็น ร้อยละ 49.3 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8

2.การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสรุปเป็นรายด้านดังนี้

2.1 หลักนิติธรรม (การบริหารงานตามกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความถูกต้องความดีงามเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักนิติธรรม โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักนิติธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2.2 ด้านหลักคุณธรรม (การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรยึดมั่นความถูกต้อง ตั้งใจสร้างคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักคุณธรรมโดยรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักคุณธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2.3 หลักความโปร่งใส (กระบวนการทำงานและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีการเปิดเผยตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบได้) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความโปร่งใสโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการประกาศให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ และการบริหารงานกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปและเปิดเผยต่อสาธารณะ สำหรับข้ออื่น ๆ ที่เหลือประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับมาก

2.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม (ในการปฏิบัติงานการทำงานร่วมกัน) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2.5 หลักความรับผิดชอบ (การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรและผู้บริหารใส่ใจต่อปัญหาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความรับผิดชอบโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2.6 หลักความคุ้มค่า (การบริหารการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความคุ้มค่าโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ได้แก่ ด้านนิติธรรม ด้านคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ และด้านความคุ้มค่า จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ตามสมมติฐาน ดังนี้

3.1 เพศ จากการศึกษาคำความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก แตกต่างกันในด้านคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2 อายุ จากการศึกษาคำความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

3.3 ระดับการศึกษา จากการศึกษาคำความคิดเห็นของประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณธรรม ประชาชนมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้

หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วน ส่วนด้านอื่น ๆ ประชาชนมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.4 อาชีพ จากการศึกษาคำคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.จากการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า ผู้บริหาร พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่และลูกจ้าง ใช้หลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) แสดงให้เห็นว่าทั้งผู้บริหาร ข้าราชการ และพนักงานให้ความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานและปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ซึ่งส่งผลให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรมในการดำเนินงานต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (ฐิติกุล ศิริทองใบ 2566) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลแสนตอ อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลแสนตอ อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 หลักนิติธรรม จากการศึกษา พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักนิติธรรม โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักนิติธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารเทศบาลให้ความสำคัญในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งเน้นความเป็นธรรมตามระเบียบของทางราชการ เพื่อปลูกฝังให้บุคลากรของเทศบาลตำบลเคารพกฎระเบียบ และกฎหมาย การบริหารงานตามหลักนิติธรรมนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (ชญานิศา หอมจันทร์ 2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ในด้านนิติธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับการบริหารตามหลักนิติธรรมมากทุกข้อ

1.2 หลักคุณธรรม จากการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักคุณธรรมโดยรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักคุณธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งข้าราชการ มีศีลธรรมและจริยธรรม ยึดมั่นหลักการต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อองค์กรและประชาชน มีหลักการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความยุติธรรม ซึ่งถือว่าโดยรวม การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักคุณธรรม ระดับที่มีความคิดเห็นมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ (ไอริน เจริญศักดิ์ 2564) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง

1.3 หลักความโปร่งใส จากการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความโปร่งใสโดยรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการประกาศให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ และการบริหารงานกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปและเปิดเผยต่อสาธารณะ สำหรับข้ออื่น ๆ ที่เหลือประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าการบริหารให้ความสำคัญต่อหลักความโปร่งใส ให้ความสำคัญเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีเมตตาริใจพร้อมให้บริการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ปฏิบัติตนอยู่ในหลักคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม บริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม ซึ่งถือว่าโดยรวมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ (นงนภัส เอี่ยมศิริ 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอโพธารมย์ จังหวัดนครพนม พบว่า ความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอโพธารมย์ จังหวัดนครพนม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเปิดเผยข้อมูล ด้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ ด้านความรับผิดชอบต่อการบริหารงาน และการให้ประชาชนติดตาม ตรวจสอบการบริหารงานตามลำดับ

1.4 หลักการมีส่วนร่วม จากการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กรักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักการมีส่วนร่วม

โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักการมีส่วนร่วมในระดับมาก ที่มุ่งให้ความสำคัญเรื่องการบริหารงานและกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปรายงานอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ มีความถูกต้องโปร่งใสและเกิดประโยชน์สูงสุด สามารถตรวจสอบได้นโยบายการบริหารงานมีความชัดเจนไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใสและเป็นธรรมต่อทุกหน่วยงาน รวมถึงมีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างทั่วถึง การตรวจสอบภายในมีประสิทธิภาพเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ และเปิดโอกาสให้บุคลากร องค์การภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงประชาชนติดตามตรวจสอบการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ ซึ่งถือว่าโดยรวมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับที่มีความคิดเห็นมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ (ธัชดนัย ชัยมงคล 2565) ได้ศึกษาเรื่องหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามความคิดเห็นของข้าราชการในอำเภอนาดำ จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วข้าราชการในอำเภอนาดำ จังหวัดเลย จะให้ความเห็นว่าหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมีความสำคัญอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่า ด้านนิติธรรม และด้านคุณธรรม

1.5 หลักความรับผิดชอบต่อ การศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความรับผิดชอบต่อโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบบ่งชี้ว่า แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักความรับผิดชอบต่อในระดับมาก ณ ระดับหนึ่งในเรื่องความเอาใจใส่ต่อปัญหาของบุคลากรและสังคมอย่างจริงจัง และนำปัญหามาศึกษาเพื่อการแก้ไข การจัดให้มีบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง มีการใช้เวลาการปฏิบัติงานที่อย่างเหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติและให้บริการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของสังคม และมีการติดตามประเมินผลและจัดการกับผลการปฏิบัติงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องการนำนโยบาย โครงการ กิจกรรม หรือแผนงานที่แถลงไว้ไปดำเนินการอย่างเร่งด่วน และบุคลากรในองค์กรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีคุณภาพภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งถือว่าโดยรวมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองค์กร อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับที่มีความคิดเห็นมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ (ปภาดา สิริไพศาล 2566) ได้ศึกษาเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารจัดการของเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารจัดการของเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง

1.6 หลักความคุ้มค่า จากการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความคุ้มค่าโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก ด้านหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักความคุ้มค่าในระดับมาก ที่มุ่งให้ความสำคัญเรื่องมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมและสังคม มีการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพและมีคุณค่าแก่องค์กรอย่างเท่าเทียมกัน มีการใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและสังคม มีการจัดสรรตำแหน่ง อัตรากำลังของบุคลากรมีความเหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ มีการปฏิบัติงานได้คำนึงถึงความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลักสำคัญ และผู้บริหารระดับสูงมีบทบาทในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ซึ่งถือว่าโดยรวมการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก อยู่ในระดับที่มีความคิดเห็นมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ (รัฐวิชัย ธนาชัยสกุล 2564) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลบุง อำเภอมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลบุง อำเภอมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 4 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 เพศที่แตกต่างมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมไม่แตกต่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก แตกต่างกันในด้านคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ (วรวิสา สมานจิตร 2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงาน

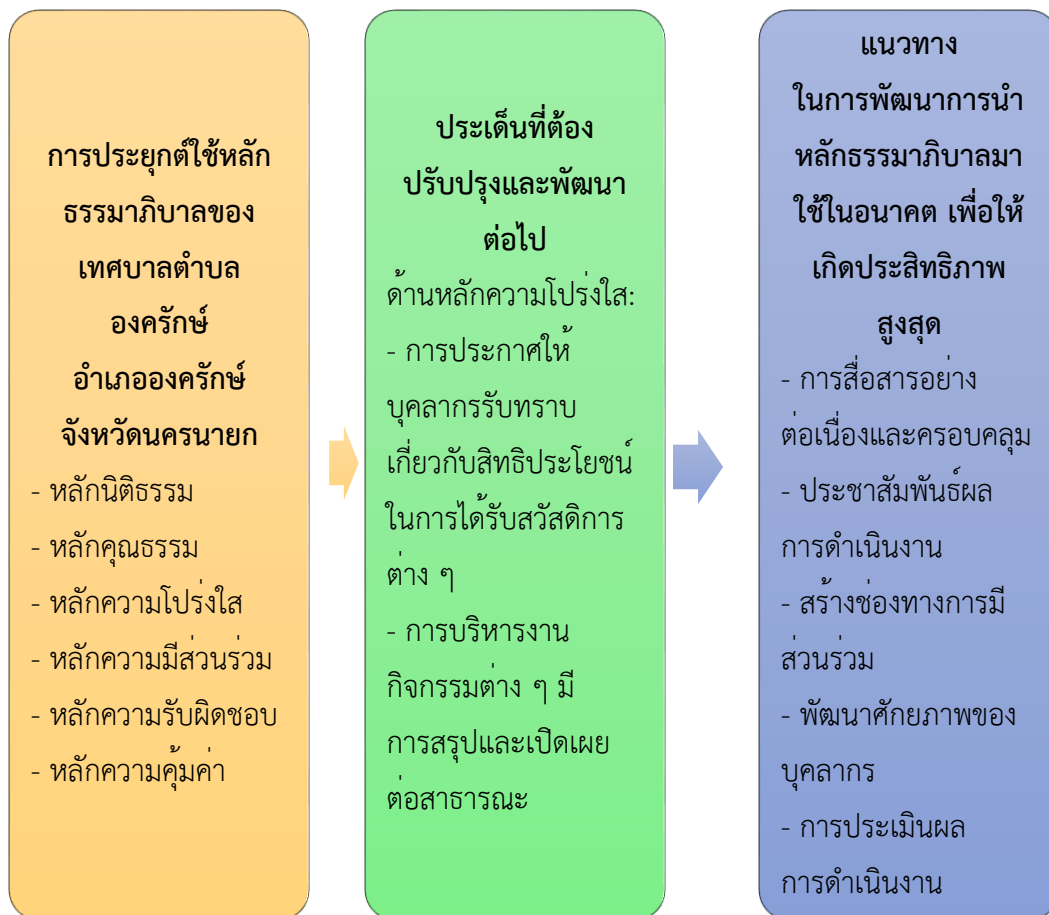
ตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก พบว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ไม่แตกต่างกัน

2.2 อายุ ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (อติพัทธ์ บรรณวัฒน์ 2564) ศึกษาเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า อายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

2.3 ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก แตกต่างกันในด้านคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านอื่นประชาชนมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (รัชตนิย ชัยมงคล 2565) ได้ศึกษาเรื่องหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามความคิดเห็นของข้าราชการในอำเภอนาดัง จังหวัดเลย พบว่า ข้าราชการในอำเภอนาดัง จังหวัดเลยที่มีระดับรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี แตกต่างกัน

2.4 อาชีพที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (อานนท์ นาสิน 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหนองกรด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลหนองกรด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับสูง ข้อมูลเบื้องต้นของข้าราชการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ไม่แตกต่างกัน

สรุปองค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าเทศบาลตำบลองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีความพยายามในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลอย่างจริงจัง และได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพื่อให้การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้แก่ ด้านหลักความโปร่งใส แม้ว่าโดยรวมจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ยังมีบางข้อที่ประชาชนให้ความคิดเห็นในระดับปานกลาง เช่น การประกาศให้บุคลากรรับทราบเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ และการบริหารงานกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปและเปิดเผยต่อสาธารณะ ซึ่งองค์กรควรให้ความสำคัญและพัฒนาในส่วนนี้ให้มากขึ้น และการสื่อสาร องค์กรควรมีช่องทางในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงกระบวนการทำงานและการตัดสินใจขององค์กรได้อย่างชัดเจน ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น สร้างช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายได้มากขึ้น เช่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นประจำ พัฒนา

ศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล และมีการประเมินผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรรณรงค์ให้ผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลตำบลองค์กรฯ อำเภอองค์กรฯ จังหวัดนครนายก นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างจริงจัง เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่
2. ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
3. ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในเทศบาลตำบลองค์กรฯ อำเภอองค์กรฯ จังหวัดนครนายก ได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน โดยการดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังควรพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในอำเภอองค์กรฯ หรือจังหวัดนครนายก เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย และให้เห็นภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในระดับอำเภอหรือจังหวัด ว่ามีการใช้หลักธรรมาภิบาลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของผู้บริหาร
3. ศึกษาเจาะลึกการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลด้านความโปร่งใสของเทศบาลตำบลองค์กรฯ เพราะจะช่วยให้เข้าใจถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กรได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กิตติ์วี เลขะกุล. (2561). ธรรมาภิบาลวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กรของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ชญาธิศ หอมจันทร์. (2565). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองอุดรดิษฐ์ จังหวัดอุดรดิษฐ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลองค์กรฯ. (2566). ข้อมูลพื้นฐานตำบล. นครนายก: เทศบาลตำบลองค์กรฯ.

- ธัชดนัย ชัยมงคล. (2565). หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามความคิดเห็นของข้าราชการใน
อำเภอนาดัว จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธิตีพัทธ์ บรรณวัฒน์. (2564). ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของ
เทศบาลตำบลท่าทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. การศึกษาค้นคว้าด้วย
ตนเองปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นงนภัส เอี่ยมศิริ. (2564). การประเมินความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นฤมล สุขะราช. (2558). ธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา
เทศบาลในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปภาดา สิริไพศาล. (2566). การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารจัดการของเทศบาลเมือง
มุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รวีสร่า สมานจิตร์. (2565). ทศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก. งานนิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัฐวิชัย ธนาชัยสกุล. (2564). การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของ องค์การบริหาร
ส่วนตำบลบุง อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ. (2564). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขต
ประเวศ กรุงเทพมหานคร. รัชตภาคย์, 15(40), 147-159.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). Good governance กับการพัฒนา
ข้าราชการ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสแควร์.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2566). จำนวนประชากรแยกตามจำนวนประชากรที่มี
ชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน มีสัญชาติไทย พื้นที่ จังหวัดนครนายก ท้องถิ่นเทศบาลตำบล
องค์กรฯ. ปทุมธานี: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง.
- อานนท์ นาสิน. (2564). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ
เทศบาลตำบลหนองกรด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เอกมหาชัย อรวรรณ. (2561). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน การประกัน

คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ไอริน เจริญศักดิ์. (2564). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอ
เกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

Drucker, P. F. (1954). The Practice of Management. New York: Harper& Row,
Publishers.

Gulick, L. & Urwick, L. (1937). Paper on the Science of Administration. New York:
Institute of Public Administration.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.
Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607–610.

Simon, H.A. (1965). Administrative Behavior. New York: Macmillan.

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย
จังหวัดนนทบุรี

PUBLIC PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF SAI NOI SUBDISTRICT
MUNICIPALITY, SAI NOI DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE

จุมพล โพธิสุวรรณ

Jumpol Phothisuwan

วรเมศ จงโฮฬารดำรง

Woramet Jongholandamrong

สมชาย วิมลสุข

Somchai Wimonasuk

และอนงค์วรรณ เทพสุทิน

Anongwan Thepsutin

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

Email: nolwoom@gmail.com kramonporn@hotmail.com K_Kalyayanamit@hotmail.com

kruewan208@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ตุลาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนทุกสาขาอาชีพที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลไทรน้อย และมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเทศบาลตำบลไทรน้อย จำนวน 2,010 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตาม

ตารางของ ทาโร่ ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test (ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา ($\bar{X} = 4.00$) การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.88$) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.94$) และการมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ 2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ประชาชน โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน พบว่า มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) 3. ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนอยากรู้รายละเอียดการทำงานของเทศบาล โดยเฉพาะเรื่องการค้าเงินงานทางพัสดุ อยากให้เทศบาลจัดกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีคืออยากมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การพัฒนา; เทศบาลตำบลไทรน้อย

ADSTRACT

The objective of this research article is to 1) to study the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province, 2) to study the factors related to the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province, and 3) to study the suggestions for the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province. The research was quantitative. The population was people from all walks of life living in Sai Noi Subdistrict Municipality. There were 2,010 people whose names were on the list of voters in Sai Noi Subdistrict Municipality. The sample size was 337 people. The sample size was determined according to the table of Taro Yamane. The tool used in the research was a questionnaire. Data were analyzed using percentages, averages, and standard deviations. t-test and F-test.

The research results found that

1) the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province, overall, was at a high level ($\bar{x}$ = 3.92) and when considered in each aspect, it was found that participation was at a high level, followed by participation in development planning ($\bar{x}$ = 4.00), participation in administration ($\bar{x}$ = 3.88), participation in administrative inspection ($\bar{x}$ = 3.94), and participation in following up on news ($\bar{x}$ = 3.87) respectively. 2) the factors related to the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province, as a whole and in each area, classified by gender, age, marital status, and education level, family size and different average, monthly incomes were found to contribute to the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, not different ($p > .05$). 3) the suggestions for the public participation in the development of Sai Noi Subdistrict Municipality, Sai Noi District, Nonthaburi Province was found that people wanted to know details of the municipality's work, especially regarding operations. The parcel would like the municipality to organize activities together with other local administrative organizations to create unity, participate in planning the development of your own community.

Keywords: public participation, development, Sai Noi Subdistrict Municipality,

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดีขององค์ภาครัฐ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น คือ มีความรับผิดชอบต่อประชาชน มีจริยธรรม และที่สำคัญคือต้องมีความโปร่งใส ไร้ทุจริตและประพฤติมิชอบ พร้อมทั้งจะให้มีการตรวจสอบได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ นั้น ไม่เฉพาะเพียงแค่การเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังไม่รวมถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยและการปกครองท้องถิ่น (Uwanno, 1999) สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) “หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78” รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือ

ชุมชน (นราศักดิ์ ทองเกตุ และโกศล สอดส่อง, 2564) ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลจึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการนำตำบลไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน หลักของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีการยอมรับอย่างกว้างขวางเพราะเป็นทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ถูกต้องและเป็นวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาความ เป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ในสังคม เป็นการขยายบริการของรัฐให้ครอบคลุม เป็นวิธีการระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นพร้อมทั้งเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการศึกษาแก่ชุมชนที่จะช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ สามารถค้นหาปัญหาและความต้องการของตนเอง วางแผน แก้ไข ตลอดจนรับผิดชอบต่อการพัฒนาที่ตนกำหนดขึ้น ซึ่งจะไปสู่ความสามารถที่จะยืนได้ด้วยตนเองในที่สุด การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเป็นผู้อาศัยในพื้นที่มานานอย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้เรื่องราวของปัญหา และความต้องการ ดังนั้นการที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดีเพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็น เจ้าของ และการแก้ไขปัญหามาตรับอย่างตรงจุดกับความต้องการมากขึ้น (ธวัช วราสุนันท์, และโชติ บดีรัฐ, 2564)

เทศบาลตำบลไทรน้อย ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มทางทิศตะวันตกของตำบลไทรน้อย มีคลองพระพิมลราชคลองทวิวัฒนาและคลองห้าร้อยไหลผ่าน มีพื้นที่ 2.3 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 1,437.5 ไร่ครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บางส่วนของหมู่ที่ 1 ตำบลคลองขวางและบางส่วนของหมู่ที่ 5 ตำบลไทรน้อย (เทศบาลตำบลไทรน้อย, 2566) สำหรับ เทศบาลตำบลไทรน้อย การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะสนับสนุนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนด จุดหมายในการพัฒนา การกำหนดภารกิจ และแนวทางการดำเนินการเพื่อนำไปสู่จุดหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดแผนงานและโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทิศทางที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้ปัญหาและความต้องการได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้ว ยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด (อดิวิธ ศิริพันธ์, 2563) แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน เทศบาลตำบลไทรน้อย กำลังเผชิญปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายมิติ ทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลน้อย สาเหตุหลักมาจากกลไกการมีส่วนร่วมที่มีจำกัดช่องทางการสื่อสารที่ไม่หลากหลาย และการขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ประชาชนจึงไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาล ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาล ส่งผลให้ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไม่เห็นประโยชน์ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และไม่รู้ว่าจะเข้าร่วมได้อย่างไร ประชาชนบางส่วนรู้สึกไม่เป็นเจ้าของ มองว่าการพัฒนาเทศบาลเป็นหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้น ขาดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนไม่รู้สึกอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาล ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง

ๆ ของเทศบาลมักเป็นกลุ่มเดิมๆ เช่น คณะกรรมการชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประชาชนทั่วไปมีโอกาสเข้าร่วมน้อย ส่งผลให้การพัฒนาเทศบาลขาดความหลากหลาย ขาดมุมมองจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ และภาวะเฉื่อยชา คือประชาชนบางส่วนมีความเฉื่อยชา ขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม สาเหตุอาจมาจากความยุ่งยากในการเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้แผนงานและโครงการของเทศบาลอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การพัฒนาเทศบาลอาจไม่ยั่งยืน และประชาชนอาจสูญเสียโอกาสในการพัฒนาตนเองและชุมชน

จากปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี” โดยมุ่งหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย และชุมชน ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน นำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
- 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
- 3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

Reeder (1963) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมกันในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม Peter Oakley and David Marsden (1991) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง หรือมิฉะนั้นก็เอาไปเกี่ยวพันกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือการเติบโตตามคำว่า “พัฒนา” ขึ้นมา หรือที่ใช้กันบ่อย ๆ คือ ในแง่ที่รัฐบาลจะเข้าไปกับสภาพของการ “มีส่วนร่วม” ที่รัฐบาลใช้ ขณะที่ Cohen and Uphoff (1977) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) อายุและเพศ (2) สถานภาพในครอบครัว (3) ระดับการศึกษา (4) สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา (5) อาชีพ (6) รายได้และทรัพย์สิน (7) ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ (8) ที่ดินถือครองและ

สถานภาพแรงงาน ซึ่ง Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) 2) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation) 4) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits) และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ทฤษฎีการจัดการ (เริ่มยุคใหม่) Drucker (2005) เสนอเป็นหลักการว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดหน้าที่การงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายขององค์กร โดยกำหนดว่าจะดำเนินการอย่างไรและดำเนินการเมื่อไร เพื่อให้ความสำเร็จ ตามแผนที่วางไว้ การวางแผนต้องควบคุมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 2) การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการมอบหมายงานให้บุคคลในแผนกหรือฝ่ายได้ ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ เมื่อแผนกฝ่ายประสบความสำเร็จก็จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จไปด้วยดี 3) การเป็นผู้นำ (Leading) เป็นการจูงใจ การชักนำ การกระตุ้นและชี้ทิศทางให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย โดยการเพิ่มผลผลิตและเน้นมนุษยสัมพันธ์ทำให้เกิดระดับผลผลิตในระยะยาวที่สูงกว่า ภาวะงานเพราะคนมักไม่ค่อยชอบภาวะงาน 4) การควบคุม (Controlling) เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และทำการตัดสินใจไปตามเกณฑ์หรือไม่

Dalf (2006) กล่าวถึง กิจกรรมหลักทางการจัดการแบ่งออกเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 4 ประการ คือ 1) การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตของธุรกิจ ตั้งเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ ตลอดจนกำหนดวิธีการเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) การจัดองค์การ (Organizing) ประกอบด้วย การจัดบุคคล แบ่งแผนงาน และจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับแผนงาน เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการตามแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด การวางแผนและการจัดการองค์การนี้จัดได้ว่าอยู่ในส่วนของการคิดซึ่งเป็นนามธรรมเพื่อให้ ส่วน การคิดนี้ไปสู่การกระทำที่สำเร็จเป็นรูปธรรมจะต้องอาศัยสมาชิกในองค์กรซึ่งหมายถึงตนเอง และผู้อื่นร่วมกันทำงาน และเพื่อให้สมาชิกสามารถทำงานได้ตามความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และบรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องอาศัยกิจกรรมในลำดับต่อไปนี้ เรียกว่า การชักนำ 3) การชักนำ (Leading) ประกอบด้วยเนื้อหา 2 เรื่อง สำคัญ คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาตัวผู้บริหารเอง และการจูงใจ (Motivation) ซึ่งเกี่ยวกับการชักจูง หรือการกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงานได้เต็มที่ตามความรู้ความสามารถ 4) การควบคุมองค์การ (Controlling) เป็นการควบคุมองค์การให้ดำเนินการต่าง ๆ ภายในองค์กร เป็นไปตามแผนงาน ความคาดหวังหรือมาตรฐานที่กำหนด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

Holloway (1951) กล่าวว่า องค์การปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชาชนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีอำนาจปกครองตนเองมีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ซึ่ง ประหยัด หงษ์ทองคำ (2546) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ 4 ประการดังนี้

1. เพื่อให้องค์การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันให้การศึกษา การปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง หรือมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการของท้องถิ่นด้วยตนเอง
2. เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักปกครองตนเองโดยมี ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ รับผิดชอบบริหารกิจการของท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่อย่างอิสระ
3. เพื่อให้องค์การปกครองท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้องค์การปกครองท้องถิ่นแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ประชากร คือ ประชาชนทุกสาขาอาชีพที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลไทรน้อย และมีรายชื่ออยู่

ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเทศบาลตำบลไทรน้อย จำนวน 2,010 คน (ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลไทรน้อย ณ มิถุนายน 2566) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชาชน จำนวน 2,010 คน โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบรายการตรวจสอบ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ

ที่ศึกษา คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งเป็นตัวแปรตาม คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร จำนวน 7 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในวางแผนการพัฒนาจำนวน

7 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน จำนวน 7 ข้อ และด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน จำนวน 6 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open – Ended Question) สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนา

เทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test (ANOVA)

ผลการวิจัย

1.กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 337 คน เพศชายร้อยละ 50.1 เพศหญิงร้อยละ 49.9 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.7 สถานภาพสมรส พบว่า สมรสแล้วร้อยละ 65.6 เป็นโสดร้อยละ 22.8 เป็นหม้าย หย่าร้าง ร้อยละ 11.6 ระดับการศึกษา พบว่า จบระดับมัธยมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 39.5 รองลงมาจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพร้อยละ 38.6 จบปริญญาตรีน้อยที่สุด ร้อยละ 9.5 ขนาดของครอบครัว พบว่า เป็นครอบครัวขนาดตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป ร้อยละ 45.7 รองลงมาเป็นครอบครัวขนาด 4-6 คน ร้อยละ 43.0 ในส่วนของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนมากมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 91.7 รายได้ที่สูงกว่า 7,500 บาท มีน้อยมาก ร้อยละ 3.9

2.การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา ($\bar{X} = 4.00$) การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.88$) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.94$) และการมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสนทนากับบุคคลอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ($\bar{X} = 4.59$) ส่วนด้านอื่น ๆ มีส่วนร่วมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50 - 3.85$)

ด้านการมีส่วนร่วมการวางแผนการพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การหาสาเหตุและนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน ($\bar{X} = 4.54$) และการเข้าร่วมประชุมในการตัดสินใจและให้ความเห็นชอบในโครงการ/กิจกรรม ($\bar{X} = 4.54$) ส่วนด้านอื่น ๆ มีส่วนร่วมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77 - 3.88$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.79 - 4.44$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงาน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ส่วนด้านอื่น ๆ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53 - 3.95$)

3.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ประชาชนโดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน พบว่า มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

4.ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี คือ ประชาชนต้องการเข้าไปร่วมรับทราบผลปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานทางพัสดุของเทศบาลตำบลไทรน้อย ประชาชนในชุมชนต้องการให้เทศบาลตำบลไทรน้อย จัดกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคี สมานฉันท์และความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมหมู่บ้านและเสนอแนะทางจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา ($\bar{X} = 4.00$) การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.88$) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน ($\bar{X} = 3.94$) และการมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษพร วิจิตรแสนแก้ว (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ในแต่ละด้านมีภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมรัตน์ จันทรเจริญ (2566) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับน้อย เช่น การเข้าไปตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เมื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง พบว่าในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ

อาชีพ ระดับรายได้ ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง ไม่แตกต่างกัน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมและรายด้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน พบว่า มีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย ไม่แตกต่างกัน ($p>.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูริต ทักษ์ศรี (2565) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมิตรภาพ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ ระดับรายได้ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธราทิพย์ แสงน้อย (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนที่มีอายุ และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ประชาชนต้องการเข้าไปร่วมรับทราบผลปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานทางพัสดุของเทศบาลตำบลไทรน้อย ประชาชนในชุมชนต้องการให้เทศบาลตำบลไทรน้อยจัดกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคี สมานฉันท์และความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ประชาชนต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุม ประชุมหมู่บ้าน สอดคล้องกับการศึกษาของ อิศริยา เชมะจारी (2565) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเร่งดำเนินการจัดทำมาตรการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการและข้อจำกัดของกลุ่มประชาชนที่มีปัญหาด้านเวลา อาชีพ หรือรายได้ เพื่อให้พวกเขามีโอกาสเข้าร่วมได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรสร้างแรงจูงใจและให้ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนรับทราบสิทธิ ประโยชน์ และคุณค่าที่พวกเขาจะได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยพล สุขเกษม (2564) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลเมืองบางกะดี อำเภเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และผลการศึกษาวิจัย ควรมีการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการภายในองค์กรโดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการบริหารงานจากภาคประชาชนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่น และอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และต้องจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลเมื่อ

สรุปองค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี • ร่วมในการวางแผน • ร่วมหาสาเหตุปัญหา/เสนอแนวทางแก้ไข • ร่วมตัดสินใจ • ร่วมในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ • ร่วมในการติดตามตรวจสอบ	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง • ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย • กลไกในการรับฟังความคิดเห็น • สร้างความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วม • เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน • ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับ • จัดประชุมประชาคมหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ • สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ
--	--

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ประชาชนตำบลไทรน้อยมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับสูง ทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมประชุมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ของชุมชน และมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาล ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมได้ อย่างไรก็ดี เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนและเข้มแข็งยิ่งขึ้น เทศบาลควรส่งเสริมช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันสมัย มีกลไกในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการทำงาน จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ และบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วม ควรเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงานโครงการต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ และให้ประชาชนมีโอกาเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนของ

ตนเอง และสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ จัดกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีและพัฒนาชุมชนร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) เทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ควรพิจารณารับเรื่องร้องทุกข์ ถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่เสนอให้แก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปปฏิบัติแก้ไขอย่างจริงจัง ให้เป็นรูปธรรมอย่างใสใจ ไม่เพิกเฉยละเลย และทันท่วงที

2) เทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงาน และการพัฒนางานของเทศบาลตำบลไทรน้อย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3) เทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้รายรับ-รายจ่ายการดำเนินการใช้จ่ายเงินงบประมาณประจำปี และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนการใช้จ่ายเงิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลอื่น ๆ ในจังหวัดนนทบุรีเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและหาวิธีดำเนินงานที่จะได้รับความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนและจังหวัด

2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ชยพล สุขเกษม. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลเมืองบางกะดี อำเภเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ทักษพร วิจิตรแสนแก้ว. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เทศบาลตำบลไทรน้อย. (2566). ข้อมูลพื้นฐาน. นนทบุรี: เทศบาลตำบลไทรน้อย.
- ธรรมรัตน์ จันทรเจริญ. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์รัฐ

- ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
ธวัช วราสุนันท์ และ โชติ บดีรัฐ. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา
ท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางระกำเมืองใหม่ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสาร
มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(2), 52-62.
- ธราทิพย์ แสงน้อย. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน
ตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นราศักดิ์ ทองเกตุ และโกศล สอดส่อง. (2564). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาล
ตำบลบ้านฝ้อ อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี. วารสารพุทธมัตถ์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวสุวิกสิตาราม, 6(2), 116-126.
- ประหยัด หงษ์ทองคำ. (2546). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: พีรพัฒนา.
- ภูริต ทักษ์ศรี. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมิตรภาพ
อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อนุชิต โมพันดุง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลนคร
แหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิศริยา เขมะจารี. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. (1977). Rural Development Participation: Concepts and
Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. New York:
Cornell University.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking
Clarity Through Specificity. World Development, (8), 213-235.
- Dalf, R. (2006). The New Era of Management: International Edition. Ohio: Thompson.
- Drucker, P. F. (2005). The Effective Executive in Action. Australia: Wadsworth.
- Holloway, W. V. (1951). State and Local Government in the United State. New York:
Prentice Hall.
- Oakley, P. & Marsden, D. (1991). Approaches to Participation in Rural Development.
Geneva: International Labour Office Publications.
- Reeder, W. W. (1963). Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm

Families. New York: Cornell University Press.

Uwanno, B. (1999). Good Governance in Thai Society. Bangkok: Winyuchon.

การให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน
อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท

PROVIDING SUBSISTENCE ALLOWANCE SERVICE OF THA CHANUAN
SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, MANOROM DISTRICT,
CHAINAT PROVINCE

ชูชีพ เบียดนอก

Chuchee Buednok

ประนอม วังพรม

Pranom Wangprom

สุรพร สิมะกุลธร

Suraporn Simakulthorn

ปรียาพร เทระกุล

Preeyaporn Hetrakul

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

Email: withy9844@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ตุลาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 1,578 คน กลุ่มตัวอย่าง 200 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Krejcie and Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ และ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1.ระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = 4.11$) ด้านความรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.05$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 4.02$) และด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.83$) 2. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท เน้นการเพิ่มงบประมาณสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ รักษามาตรฐานการบริการ การจัดหาอาชีพเสริม ปรับปรุงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ปรับปรุงการแต่งกายและความสุภาพของเจ้าหน้าที่ และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ; เบี้ยยังชีพ; ผู้สูงอายุ

ADSTRACT

The objective of this research article is to 1) to study the level providing subsistence allowance service of Tha Chanuan Subdistrict Administrative Organization, Manorom District, Chainat Province, and 2) to study the suggestions for the providing subsistence allowance service of Tha Chanuan Subdistrict Administrative Organization, Manorom District, Chainat Province. The research was quantitative. The population was 1,578 elderly who received subsistence allowances from Tha Chanuan Subdistrict Administrative Organization, Manorom District, Chainat Province. The sample size was 200 people. The sample size was determined according to Krejcie and Morgan's formula. The tools used were questionnaires. Data were used to analyze data using frequencies, percentages, and standard deviations.

The research results found that:

1) the level providing subsistence allowance service of Tha Chanuan Subdistrict Administrative Organization, Manorom District, Chainat Province was found to be overall at a high level ($\bar{X} = 4.01$) and when considered in each aspect. It was at a high level in every aspect. The average were arranged from highest to lowest as follows: transparency ($\bar{X} = 4.11$), speed ($\bar{X} = 4.05$), service staff ($\bar{X} = 4.03$), information perception ($\bar{X} = 4.02$), and safety, sufficiency ($\bar{X} = 3.83$), and 2) the suggestions of the providing subsistence allowance service of Tha Chanuan Subdistrict Administrative

Organization, Manorom District, Chainat Province emphasised on increasing the budget for subsistence allowances, maintained service standards, providing additional careers, improved public relations formats, improved the dress and politeness of officials and improved facilities.

Keywords: providing, subsistence allowance, elderly

บทนำ

อัตราการเพิ่มของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากในประเทศไทยมีอัตราการเกิดที่น้อยลง สังคมวัยทำงาน เล็งเห็นว่าการมีบุตรนั้นอาจต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นและต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก่อนที่จะเริ่มมีครอบครัว เพราะเหตุนี้ จึงทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้ทำการปรับเปลี่ยนนโยบายทางด้านสาธารณะเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรภายในประเทศรวมถึงการออกระเบียบต่าง ๆ เพื่อช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริการสาธารณประโยชน์ในการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รัฐบาลไทยจึงได้มีแนวคิดด้านสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้สำหรับผู้สูงอายุคือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ คือสวัสดิการที่ภาครัฐเป็นผู้จัดสรรให้กับผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระ และค่าครองชีพเนื่องจากรายได้ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุนั้นอาจไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายเนื่องจากมีอายุที่มากขึ้น ผู้สูงอายุบางรายต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง หรือบางรายอาจถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแล และพละกำลังในการทำงานก็ลดน้อยลงตามอายุที่มากขึ้น (ณัฐนรี จำปาชิด, 2565)

ภารกิจประการหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องดำเนินการคือการให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2552 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป สัญชาติไทย มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามทะเบียนบ้าน ซึ่งได้ลงทะเบียนและยื่นคำขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใด จากหน่วยงาน ของรัฐ ยกเว้นผู้พิการและผู้ป่วยเอดส์ ที่ได้รับเบี้ยความพิการหรือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เอดส์ แล้ว สามารถรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้อีกด้วย โดยให้ผู้สูงอายุจะมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไป ในปีงบประมาณถัดไป ลงทะเบียนและยื่นคำขอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนมีภูมิลำเนา ณ สำนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสถานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด ภายในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่2) พ.ศ. 2560, 2560) นับตั้งแต่เดือนตุลาคม 2554 เป็นต้นมา การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจ่ายในอัตรา

แบบขั้นบันได ตามช่วงอายุของผู้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2554 (ฤทธิเดช ภูจิระ, 2558)

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ได้รับการยกฐานะขึ้นจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2539 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 113 ตอนพิเศษ 52 ง ลงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2539 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน เดิมคือ สภาตำบลท่าฉนวน จัดตั้งขึ้น โดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ลงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2539 (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน, 2562) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน มีหน้าที่ดูแลและให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าฉนวน หน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการให้บริการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เพื่อบรรเทาความยากจน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และสร้างหลักประกันทางสังคมให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งในการดำเนินงานที่ผ่านมา กลับพบว่าการให้บริการสวัสดิการด้านเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุยังมีปัญหาหลายประการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจของประชาชนที่รับบริการ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และขั้นตอนการขอรับเบี้ยยังชีพไม่ทั่วถึง การให้บริการของเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ไม่ใส่ใจ ไม่สุภาพ ประชาชนได้รับความไม่สะดวกในการให้บริการ

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น อาจส่งผลกระทบต่อองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน ทั้งการสูญเสียความน่าเชื่อถือ ประชาชนขาดความไว้วางใจ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และภาพลักษณ์ขององค์กร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท เพื่อผลการศึกษจะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนพัฒนาการให้บริการของภาครัฐต่อผู้สูงอายุในด้านการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้ตรงกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท และพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท

การทบทวนวรรณกรรม

1.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์

Siporin (1975) ให้ความหมายว่า การสังคมสงเคราะห์เป็นวิธีการทางสังคม เพื่อช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ปัญหา ของบุคคลและสังคม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นกระทำหน้าที่ในสังคมต่อไปได้ เป็นวิชาชีพที่ให้บริการแก่มนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยศิลป์และวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติงาน สำหรับวิธีการสังคมสงเคราะห์แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือระดับจุลภาค Micro Social Work และระดับมหภาค Macro Social Work (ณัฐธินิชา อิมไว, 2559)

1.การสังคมสงเคราะห์จุลภาค Micro Social Work เป็นการให้บริการสังคมสงเคราะห์ โดยตรงแก่บุคคลผู้มีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน โดยใช้วิธีการ สังคมสงเคราะห์แบบผสมผสาน ได้แก่ การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน และการจัดระเบียบชุมชนการสังคมสงเคราะห์จุลภาคนั้นช่วยจัดปัญหาการบกพร่องในหน้าที่ของ บุคคลและกลุ่ม ตลอดจนปัญหาในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเป็นการปรับคนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตลอดจน พัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคมให้ดียิ่งขึ้น

2.การสังคมสงเคราะห์มหภาค Macro Social Work เป็นการสังคมสงเคราะห์ในระดับสูง ขึ้นไปหรือระดับเบื้องต้น อย่างเช่น ในระดับผู้บริหาร ผู้ร่างหรือกำหนดนโยบาย ผู้วิเคราะห์นโยบาย หรือผู้วางแผนทางสังคม ผู้วิจัยหรือฝ่ายจัดการ เป็นต้น โดยอาศัยวิธีการบริหารงานสังคมสงเคราะห์ เป็นหลักสำคัญ การสังคมสงเคราะห์มหภาคเป็นการให้บริการทางอ้อมแก่ผู้รับบริการ ในการกำหนด นโยบายหรือแผนการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณต่าง ๆ การศึกษา สำรวจ และวิจัยเพื่อส่งเสริม การบริหารงาน การจัดการ การร่างนโยบาย และการวางแผนในการให้บริการโดยตรงเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชนและสังคม รวมทั้ง สอดคล้องและกลมกลืนกับวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ทุกระดับ นอกจากนี้ยังเป็นการ ปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการทำงานในระดับที่กว้าง คือปัญหาที่เป็นปัญหาสังคมเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสนอง ความต้องการ สร้างโอกาส หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมด้วย

2.แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ หมายถึง สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่ง เพื่อจัดสรรงบประมาณ ของ รัฐบาลในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้กับผู้สูงอายุในชุมชน หรือในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่ง ประสบปัญหาความเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ถูก ทอดทิ้ง และไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชน ได้โดยปกติตามควรแก่สภาพ โดยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุเป็นเงินจุนจลตลอดชีพ ความเป็นมา ของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมหนึ่งที่กรมประชาสงเคราะห์ ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ. ศ. 2536 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535 ซึ่งเห็นชอบให้กรม ประชาสงเคราะห์ดำเนิน โครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชนเพื่อ จัดสรรงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนสงเคราะห์เบี้ยยังชีพช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความ

เดือนร้อนในด้านต่าง ๆ โดยกระทรวงการคลังได้ อนุมัติหลักการเบิกจ่ายเงินตามโครงการ ดังกล่าว เป็นเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุคนละ 200 บาท/เดือน จนตลอดชีพ และรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อ ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง จึงได้เพิ่มจำนวนผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนถึงปี พ.ศ.2542 รัฐบาลได้เพิ่มเงินเพิ่มพิเศษในภาวะเศรษฐกิจถดถอยให้แก่ผู้สูงอายุที่รับเบี้ย ยังชีพอีกคนละ 100 บาท/คน/เดือน รวมเบี้ยยังชีพที่ผู้สูงอายุได้รับคนละ 300บาท/คน/เดือนจนตลอดชีพ ปัจจุบันรัฐบาล ได้จัดสรรเงินเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แบบตามขั้นบันได (กอง สวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลลันทา, 2560)

ปัจจุบันการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ คือ - อายุ 60 - 69 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 600 บาท - อายุ 70 - 79 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 700 บาท - อายุ 80 - 89 ปี ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 800 บาท - อายุ 90 ปีขึ้นไป ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เดือนละ 1,000 บาท การคำนวณอายุของผู้สูงอายุรายเดิม จะคำนวณตามปีงบประมาณ (การเลื่อนรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุรายเดิมแบบขั้นบันไดจะเลื่อนตามปีงบประมาณ ไม่มีการเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในระหว่างปีงบประมาณ) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

3.แนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ

ประยูร กาญจนกุล (2556) ได้กล่าวถึง แนวคิดของการให้บริการสาธารณะว่ามีอยู่ 5 ประการ คือ (1) บริการสาธารณะเป็นกิจกรรมที่อยู่ในความอำนาจการหรือในความควบคุมของฝ่าย ปกครอง (2) บริการสาธารณะมีวัตถุประสงค์ในการสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน (3) การจัดระเบียบและวิธีดำเนินการบริการสาธารณะย่อมจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอเพื่อให้เหมาะสมแก่ ความจำเป็นแห่งกาลสมัย (4) บริการสาธารณะจะต้องจัดดำเนินการอยู่เป็นนิจและโดยสม่ำเสมอ ไม่มีการหยุดชะงัก ถ้าบริการสาธารณะต้องหยุดชะงักลงด้วยประการใด ๆ ประชาชนย่อมได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหาย

Millet (1954) กล่าวว่า เป้าหมายสำคัญของการบริการ คือ การสร้างความพึงพอใจในการ ให้บริการแก่ประชาชน โดยมีหลักหรือแนวทาง คือ

1) การให้บริการอย่างเสมอภาค (Equitable Service) หมายถึง ความยุติธรรมในการ บริหารงานภาครัฐที่มีฐานคติที่ว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการประชาชน จะได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็น ปัจเจบุคคลที่ใช้มาตรฐานการให้บริการเดียวกัน

2) การให้บริการอย่างทันต่อเวลา (Timely Service) หมายถึง ในการบริการจะต้องมองว่า การให้บริการสาธารณะจะต้องตรงเวลา การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิภาพ เลย ถ้าไม่มีการตรงเวลาซึ่งจะสร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ประชาชน

3) การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะต้องมี ลักษณะ มีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม ความเสมอภาคหรือการตรงเวลา

จะไม่มี ความหมายเลยถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอ และสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ

4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก ไม่ใช่ยึดความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพ และผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอนโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอนโนรมย์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 1,578 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน, 2566) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 398 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอนโนรมย์ จังหวัดชัยนาท คือ ความพอเพียง ความรวดเร็ว ความโปร่งใส การรับรู้ข่าวสาร และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอนโนรมย์ จังหวัดชัยนาท เป็นคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ และร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 และเพศหญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 58.50 ส่วนใหญ่มีอายุ 60-69 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 79.50 มีสถานภาพการสมรส คือ สมรส จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 61.00 และมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 5,000 บาท จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 60

2. ระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอนโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} =$

4.11) ด้านความรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.05$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 4.02$) และด้านความพอเพียง ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีดังนี้

2.1 ด้านความพอเพียง พบว่า ความพึงพอใจด้านความพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ อบต. ให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามหลักเกณฑ์ทั่ว ($\bar{X} = 4.21$) จำนวนเงินที่ อบต. ให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ($\bar{X} = 3.70$) และ เบี้ยยังชีพมีความพอเพียงต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.59$)

2.2 ด้านความรวดเร็ว พบว่า ความพึงพอใจด้านความรวดเร็วโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ความสะดวกรวดเร็ว และตรงเวลาในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.09$) ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 4.08$) ขั้นตอน และวิธีการบริการ ($\bar{X} = 4.05$) และขั้นตอนการให้บริการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีความคล่องตัว ($\bar{X} = 4.00$)

2.3 ด้านความโปร่งใส พบว่า ความพึงพอใจด้านความโปร่งใสโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างโปร่งใสและซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X} = 4.18$) ความโปร่งใส และเป็นธรรมในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.13$) และการตรวจติดตามผลการให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$)

2.4 ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า ความพึงพอใจด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การอธิบาย ชี้แจง และการแนะนำขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.06$) การจัดประชุมให้ความรู้เรื่องการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพของ อบต. ($\bar{X} = 4.03$) กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพของ อบต. ($\bar{X} = 4.02$) และ รูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการให้บริการในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.97$)

2.5 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ พบว่า ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การให้บริการที่สุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตร ($\bar{X} = 4.05$) ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.04$) ความเสมอภาคในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) และ การแต่งกายบุคลิก ลักษณะท่าทางของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 3.99$)

2. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ได้รับการ

สงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนหมื่น จังหวัดชัยนาท มีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมจากแบบสอบถามในหัวข้อต่าง ๆ จำนวน 6 หัวข้อ ซึ่งข้อเสนอแนะที่ผู้สูงอายุเสนอมากที่สุด ได้แก่ ให้ อบต. จัดสรรงบประมาณสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีพในปัจจุบันที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น (89 คน) รองลงมา คือ การให้บริการของ อบต. ที่ดำเนินการในปัจจุบันนั้นดีแล้ว และให้รักษามาตรฐานรวมถึงแนวทางการปฏิบัติงานที่ดำเนินการอยู่ให้คงที่ (58 คน) จัดหาอาชีพเสริมให้เพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน (41 คน) ควรปรับปรุงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (10 คน) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการควรปรับปรุงตน เช่น การแต่งกาย ความสุภาพยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น (8 คน) ปรับปรุงสถานที่ให้บริการ เช่น น้ำดื่ม ความสะอาด เป็นต้น (5 คน) ซึ่งข้อเสนอแนะเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการหลักของผู้สูงอายุในการรับบริการที่ดีขึ้นทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ การรักษาคุณภาพการบริการ การเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ และการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ระดับคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอโนนหมื่น จังหวัดชัยนาท พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = 4.11$) ด้านความรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.05$) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 4.02$) และด้านความพอเพียง ($\bar{X} = 3.83$) ทั้งนี้เป็นเพราะองค์กรมีการวางแผนและจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ และมีความมุ่งมั่นที่จะให้บริการประชาชนอย่างดีที่สุด และการให้ข้อมูลและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทานูทัต สันททรัพย์ (2564) ได้ศึกษาศึกษาประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านระเบียบแนวทางปฏิบัติ ด้านสถานที่ และด้านบริการ อยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ และภูมิลำเนา แตกต่างกันมีความต้องการสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีดังนี้

ด้านความพอเพียง พบว่า ความพึงพอใจด้านความพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ อบต. ให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามหลักเกณฑ์ทั่ว ($\bar{X} = 4.21$) จำนวนเงินที่ อบต. ให้การ

สงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ($\bar{X} = 3.70$) และเบี้ยยังชีพมีความพอเพียงต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.59$) ทั้งนี้เป็นเพราะขั้นตอนการขอรับและการพิจารณาได้รับเบี้ยยังชีพมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย การพิจารณาให้เบี้ยยังชีพเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยทั่วไป และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนมีการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การให้เบี้ยยังชีพแก่ประชาชนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิติภัทร เกิดพิทักษ์ (2565) ได้ศึกษาศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านความพอเพียง ด้านกระบวนการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และด้านเจ้าหน้าที่

ด้านความรวดเร็ว พบว่า ความพึงพอใจด้านความรวดเร็วโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ความสะดวกรวดเร็ว และตรงเวลาในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.09$) ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 4.08$) ขั้นตอน และวิธีการบริการ ($\bar{X} = 4.05$) และขั้นตอนการให้บริการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และมีความคล่องตัว ($\bar{X} = 4.00$) ทั้งนี้เป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนมีการจัดระบบการทำงานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับการศึกษาของ เกสรา ทองมีเพชร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก คือ เบี้ยยังชีพมีความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่ยากไร้ อบต.ให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง ขั้นตอนการจ่ายเบี้ยยังชีพ มีความสะดวกรวดเร็ว ตรงต่อเวลา และการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ได้รับความสะดวกรวดเร็ว การจ่ายเบี้ยยังชีพมีความโปร่งใส หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้สูงอายุมีความเหมาะสม วิธีการคัดเลือกผู้สูงอายุโปร่งใสและเป็นธรรม ได้รับเบี้ยยังชีพครบถ้วนตามจำนวนเงิน และสม่าเสมอทุกงวด

ด้านความโปร่งใส พบว่า ความพึงพอใจด้านความโปร่งใสโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างโปร่งใสและซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X} = 4.18$) ความโปร่งใส และเป็นธรรมในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.13$) และการตรวจติดตามผลการให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) ทั้งนี้เป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนแสดงให้เห็นว่าองค์กรมีการดำเนินงานที่โปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชัยธนาวินท์ เดชเทวินทร์ (2565) ได้ศึกษาคุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขาสงา

ยอด จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพจากเทศบาลเมืองเขาสามยอด จังหวัดลพบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขาสามยอด จังหวัดลพบุรี ในภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความโปร่งใส ด้านความรวดเร็ว ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านการรายงานผลการดำเนินงาน ตามลำดับ

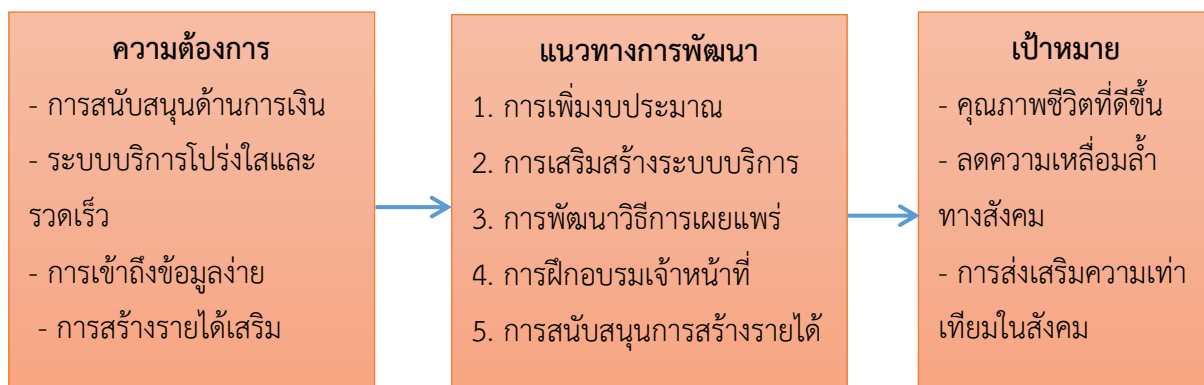
ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า ความพึงพอใจด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การอธิบาย ชี้แจง และการแนะนำขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.06$) การจัดประชุมให้ความรู้เรื่องการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพของ อบต. ($\bar{X} = 4.03$) กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพของ อบต. ($\bar{X} = 4.02$) และรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการให้บริการในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.97$) ทั้งนี้เป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนมีการสื่อสารข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การประชุม การเผยแพร่ป้ายประกาศ การจัดทำเอกสาร ซึ่งข้อมูลที่สื่อสารมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และมีการสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและความคิดเห็น ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ กวิสรา ศรีเพ็ชรดี (2564) ได้ศึกษาคุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลธรรมศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลธรรมศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเข้าถึงบริการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลธรรมศาลาอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีระดับ คุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ พบว่า ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การให้บริการที่สุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตร ($\bar{X} = 4.05$) ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.04$) ความเสมอภาคในการให้บริการ ($\bar{X} = 4.03$) และการแต่งกายบุคลิก ลักษณะท่าทางของเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 3.99$) ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวนมีความเป็นมืออาชีพ มีทักษะในการสื่อสารที่ดี และมีความมุ่งมั่นที่จะให้บริการประชาชนอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิรดา สอนบุญ (2564) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลสิงห์โคก อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการ

ให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลสิงห์โคก อำเภอกะชังศรีชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) ด้านกระบวนการให้บริการ ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อกระบวนการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$)

2. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุต่อคุณภาพการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า ข้อเสนอแนะที่ผู้สูงอายุเสนอมากที่สุด ได้แก่ ให้ อบต. จัดสรรงบประมาณสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีพในปัจจุบันที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น รองลงมา คือ การให้บริการของ อบต. ที่ดำเนินการในปัจจุบันนั้นดีแล้ว และให้รักษามาตรฐานรวมถึงแนวทางการปฏิบัติงานที่ดำเนินการอยู่ให้คงที่ จัดหาอาชีพเสริมให้เพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน ควรปรับปรุงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการควรปรับปรุงตน เช่น การแต่งกาย ความสุภาพยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น และปรับปรุงสถานที่ให้บริการ เช่น น้ำดื่ม ความสะอาด เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะ จากสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่และค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งทำให้เบี้ยยังชีพที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุต้องการเพิ่มรายได้เพื่อให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และเพื่อให้มีชีวิตที่มีความหมายมากขึ้น โดยการมีอาชีพเสริมและกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังมีความต้องการให้บริการสาธารณะมีมาตรฐานที่ดี อยู่เสมอ รวมถึงการปรับปรุงการประชาสัมพันธ์และบริการต่าง ๆ เพื่อให้ตรงตามความต้องการและสร้างความพึงพอใจในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรศักดิ์ รุจิธมโม, อนุวัต กระสังข์ และธิดา หนัมนี (2565) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของ เทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ข้อเสนอแนะพบว่า เพิ่มการแนะนำแนวทางในการรับเบี้ยยังชีพ เพิ่มการจัดฝึกอบรมให้ความรู้พนักงาน มีการหมุนเวียนสถานที่ มีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง ควรเพิ่มช่องทางในการขึ้นทะเบียนสำหรับผู้สูงอายุ

สรุปองค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการสาธารณะที่เปี่ยมยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความพึงพอใจของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม ดังนี้ (1) การสนับสนุนทางการเงินที่เพิ่มขึ้น การวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีความต้องการสูงในการเพิ่มงบประมาณสาธารณะที่เปี่ยมยังชีพ เนื่องจากค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น การปรับเพิ่มงบประมาณจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น (2) การเสริมสร้างระบบการให้บริการที่โปร่งใสและรวดเร็ว ความพึงพอใจที่สูงในด้านความโปร่งใสและความรวดเร็วในการให้บริการแสดงให้เห็นว่าการปรับปรุงระบบบริการให้โปร่งใสและลดระยะเวลาในการให้บริการเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในระดับสูง (3) การพัฒนาวิธีการเผยแพร่ข้อมูล การพัฒนาวิธีการเผยแพร่ข้อมูลให้มีประสิทธิภาพและเข้าใจง่ายจะช่วยเพิ่มการเข้าถึงข้อมูลของผู้สูงอายุ เช่น การใช้เทคโนโลยีและช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อให้ข้อมูลชัดเจนและทันเวลามากขึ้น (4) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่รวมถึงการเพิ่มคุณภาพและความเป็นมิตร จะช่วยยกระดับคุณภาพการบริการและเพิ่มความพอใจของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ (5) การสนับสนุนการสร้างรายได้เสริม การสนับสนุนและจัดหาอาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุสามารถช่วยเพิ่มรายได้และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การสร้างโอกาสในการทำงานหรือกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มรายได้จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว

การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคมอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ควรจัดสรรงบประมาณสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ และเพื่อให้เบี้ยยังชีพเพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน
- 2) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ควรตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีความสม่ำเสมอและมีคุณภาพเพื่อคงความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ควรพิจารณาจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เช่น โครงการฝึกอาชีพเสริม หรือกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท ควรพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมและเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุได้ดีขึ้น เช่น ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท
- 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท
- 2) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงของเบี้ยยังชีพกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ สถานะสุขภาพ และระดับการศึกษา เพื่อเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความพอเพียงของเบี้ยยังชีพ

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). การรับเบี้ยผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- กองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา. (2560). คู่มือการปฏิบัติงานเบี้ยยังชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา. บุรีรัมย์: องค์การบริหารส่วนตำบลกลันตา.
- กวิสรา ศรีเพ็ชรดี. (2564). คุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลธรรมศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกสร ทงมีเพชร. (2565). คุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยทองสุข.
- ชัยธนาวิทย์ เดชเทวินทร์. (2565). คุณภาพการให้บริการการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขาสามยอต จังหวัดลพบุรี. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ

- ประศาสนศาสตร์คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
ณัฐนรี จำปาขีด. (2565). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อประสิทธิภาพการให้บริการเบี้ยยังชีพ
ผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชำ อำเภอมือเมือง จังหวัดศรีสะเกษ. การค้นคว้า
อิสระหลักสูตรทวิ ปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- ณัฐธินิชา อิ่มไว. (2559). ความหมายของงานสังคมสงเคราะห์ในภาพรวม. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม
2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/619859>
- ณิรดา สอนบุญ. (2564). ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การ
บริหารส่วนตำบลสิงห์โคก อำเภอกะหรังวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด, วารสารวิชาการธรรม
ทรรศน์, 18(2), 131-139.
- ทานุทัต สันททรัพย์. (2564). ประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการเบี้ยยังชีพ
ผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประยูร กาญจนกุล. (2556). กฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิติภัทร เกิดพิทักษ์. (2565). ประสิทธิภาพการให้บริการสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. สารนิพนธ์รัฐประศาสน
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี.
- พระมหาสุรศักดิ์ รุจิธมโม, อนุวัต กระสังข์, อิติวุฒิ หมั่นมี. (2565). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของ เทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วารสารสห
วิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, 5(1), 91-102.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560, 12 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอน
พิเศษ 223 ง. หน้า 1.
- ฤทธิเดช ภูจิรัง. (2558). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการด้านสวัสดิการสังคมเบี้ยยังชีพ
ผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน. (2562). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565). ชัยนาท:
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าฉนวน. (2566). จำนวนประชากร. ชัยนาท: องค์การบริหารส่วนตำบลท่า
ฉนวน.
- Millet, J. D. (1954). Management in the Public Service. New York: McGraw Hill Book
Company.

Siporin, M. (1975). Introduction to Social Work Practice. Boston: Macmillan.

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ

กรุงเทพมหานคร

MORALE AND ENCOURAGEMENT IN THE PERSONNEL PERFORMANCE OF PHASI CHAROEN DISTRICT OFFICE, BANGKOK METROPOLITAN

สมภาพ ศรีสัมพันธ์

Sompop Srisamphan

ธวัชชัย แสงทรัพย์

Thawatchai Sawangsap

ชนะ รัตนภักดี

Chana Rattanaphakdee

ฉวีวรรณ ปุรานิธิ

Chaweewan Puranithi

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University

Email: fourwell992@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ตุลาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 16 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ระดับการศึกษา การเข้ารับราชการสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ 723 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 148 คน ได้จากการเลือกเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1)ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านสถานะทางอาชีพ ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์กร ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความมั่นคงในงาน และด้านวิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านเงินเดือน ด้านสภาพการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในอนาคต 2) การเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ระดับการศึกษา การเข้ารับราชการในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน คือ บุคลากรหญิงให้ความสำคัญกับความสำเร็จ สถานะทางอาชีพ และความมั่นคงในงานมากกว่าบุคลากรชาย ($p < 0.05$) ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรีให้ความสำคัญกับการได้รับการยอมรับและความสัมพันธ์ในการทำงานมากกว่า ปริญญาตรีให้ความสำคัญกับลักษณะงาน ความก้าวหน้า และเงินเดือนมากกว่า ($p < 0.05$) และ การเข้ารับราชการ บุคลากรที่โอนย้ายมาจากส่วนราชการอื่นให้ความสำคัญกับการได้รับการยอมรับและความสัมพันธ์ในที่ทำงานมากกว่า ($p < 0.05$) 3) ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ด้านปัจจัยจูงใจ ควรให้โอกาสความก้าวหน้าแก่บุคลากรภายในหน่วยงานก่อน ใช้บุคลากรตามความถนัด พิจารณาความดีความชอบตามความสามารถ ด้านปัจจัยจูงใจ ผู้บังคับบัญชาควรฟังความคิดเห็นและมีความเป็นกันเอง พิจารณาความดีความชอบอย่างเป็นธรรม ปรับเงินเดือนให้เหมาะสมกับค่าครองชีพ ส่งเสริมความร่วมมือและช่วยเหลือระหว่างเพื่อนร่วมงาน

คำสำคัญ: ขวัญและกำลังใจ; การปฏิบัติงาน; บุคลากร

ADSTRACT

The objective of this research article is to 1) to study the morale and encouragement in work performance of Phasi Charoen District Office's personnel, Bangkok Metropolitan, 2) to compare the morale and encouragement in work performance of Phasi Charoen District Office's personnel, Bangkok Metropolitan with gender and education level, entering government service, and 3) to study the suggestions for enhancing morale and encouragement in work performance of Phasi Charoen District Office's personnel, Bangkok Metropolitan. The research was quantitative. The population was Phasi Charoen District Office's personnel, numbering of 723 people, and the sample of 148 people. The tool was a questionnaire. Data was analyzed using percentages, averages, and standard deviations.

The research results found that

1) the morale and encouragement in work performance of Phasi Charoen District Office's personnel, Bangkok Metropolitan, overall, and in each aspect was at a high level in 6 areas: relationship with supervisors, colleague occupational status, policy and administration of the organization, personal well-being, job security and the governance methods of commanders and were at a moderate level 3 aspects: salary, working conditions and future progress. 2) the morale and encouragement in work performance of Phasi Charoen District Office's personnel, Bangkok Metropolitan with gender and education level in entering government service was different. It was found that (1) gender: female personnel gave importance to success professional status and greater job security than male ($p < 0.05$) (2), educational level: undergraduates place more emphasis on recognition and working relationships, bachelor's degree gave more importance to job description, advancement, and salary ($p < 0.05$), and (3) entering government service, personnel transferred from other government agencies, placed more importance on being accepted and working relationships ($p < 0.05$) 3) the suggestions for enhancing morale and encouragement in the personnel performance of Phasi Charoen District Office, Bangkok Metropolitan was motivating factors advancement opportunities should be given to personnel within the agency first, used personnel according to their skills, considered your merits according to your abilities, supporting factors, supervisors should listen to opinions and be friendly, considered the merits and demerits fairly, adjusted your salary to suit the cost of living, promoting cooperation and assistance between colleagues.

Keywords: Morale and Encouragement; work; performance

บทนำ

ทรัพยากรบุคคลได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญที่สุดในการบริหารงานที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์การที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หากหน่วยงานใดมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลทำให้ผลงานขององค์การนั้นมีทั้งปริมาณและคุณภาพดีตามไปด้วย อย่างไรก็ตามความรู้และความสามารถของบุคลากรเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จได้ บุคลากรจำเป็นต้องมีแรงจูงใจ มีขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานด้วย ดังนั้นผู้บริหารองค์การจึงต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญแก่บุคลากรขององค์การ เพราะการบริหารงานที่จะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขึ้นอยู่กับการร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกคนในองค์การ การอุทิศตน เสียสละ มุ่งมั่น ทดมเท

ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มกำลัง เต็มใจ ต้องการให้องค์กรมีความก้าวหน้า และปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบระเบียบวินัยด้วยความเต็มใจ จากความสำคัญของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทำให้เป็นที่ยอมรับกันในทุกองค์การว่า การสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีเป็นพลังสำคัญที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือและการประสานงานให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นันทณี ชิตเขียน และอรไท ชั่วเจริญ, 2560)

แนวคิดการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นเรื่องของความรู้สึกและความพึงพอใจร่วมกันของคนทำงานแต่ละคนที่ได้รับจากงานจากเพื่อนร่วมงาน จากผู้บังคับบัญชาจากหน่วยงานและจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะของแต่ละคนด้วย ขวัญเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในเรื่องสวัสดิภาพ ความปลอดภัย ความพึงพอใจ และความสุขสบายใจของผู้ปฏิบัติงาน (Beach, 1970) Milton (1981) ให้คำนิยามไว้ว่า ขวัญกำลังใจ คือทัศนคติความพอใจ โดยปรารถนาที่จะทำต่อไป และมีความตั้งใจจะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การ และ Nigro (1959) ให้คำขวัญและกำลังใจ คือความรู้สึก ทำที่หรือพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ร่วมแรงร่วมใจกัน ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ไม่หยุดยั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานร่วมกัน กล่าวได้ว่า การมีขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ผลผลิต และคุณภาพของงาน โดยเฉพาะในหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเขต ที่มีบทบาทสำคัญในการให้บริการแก่ประชาชน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรหาแนวทางและวิธีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความตั้งใจและความเต็มใจในการปฏิบัติงาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในที่สุด (สุพัตรา จันทะพันธ์, 2565)

เขตภาษีเจริญ ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองของกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 (สำนักงานเขตภาษีเจริญ, 2565) สำนักงานเขตภาษีเจริญ เป็นหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ทรัพยากรบุคคลจึงเป็นปัจจัยสำคัญ และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการขับเคลื่อน การกิจของหน่วยงานและกรุงเทพมหานครให้ไปสู่เป้าหมาย จึงได้กำหนดนโยบายที่ใช้เป็นกรอบและแนวทาง ในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อเพิ่มความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรบุคคล ด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับการขับเคลื่อนภารกิจของหน่วยงานและของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมุ่งมั่น ให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทุกคน มีกรอบความคิดที่ดี (Mindset) มีความสุข มีขวัญกำลังใจ พึงพอใจในการ ปฏิบัติงาน และมีศักยภาพเพิ่มขึ้น (สำนักงานเขตภาษีเจริญ, 2564) ทำให้ที่ผ่านมาสำนักงานเขตภาษีเจริญประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามพันธกิจต่าง ๆ และประชาชนมีความพึงพอใจในบริการ แต่ยังพบปัญหาบุคลากรบางส่วน ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อปัญหานี้มาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการทำงาน ที่ส่งผลต่อบุคลากร ทั้งทางด้านรายได้ ภาระหนี้สิน ความกดดัน ปัญหาส่วนตัว ภาระงาน สภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และความสัมพันธ์ ผลกระทบของปัญหาขาดขวัญและกำลังใจ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานบริการ

ประชาชน ซึ่งผู้บริหารสำนักงานเขตภาษีเจริญไม่ควรมองข้ามปัญหาขวัญและกำลังใจของบุคลากร ต้องหาวิธีแก้ไขอย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ พัฒนาระบบบริหารจัดการบุคคล สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริม สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี พัฒนาระบบสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์ และพัฒนาทักษะของบุคลากร เพราะจะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพ ผลผลิต และภาพลักษณ์ของหน่วยงาน ส่งผลให้ประชาชน ได้รับบริการที่มีคุณภาพ และสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความมุ่งมั่น และกำลังใจของบุคลากร เพราะการมีความตั้งใจและความเต็มใจในการทำงานจะช่วยสร้างผลลัพธ์ที่ดีให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ระดับการศึกษา การเข้ารับราชการใน สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

Beach (1957) ได้กล่าวไว้ว่า การจูงใจ หมายถึง ความเต็มใจที่จะใช้พลังเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเป้าหมาย (goal) หรือรางวัล (reward) เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้คนไปถึงวัตถุประสงค์ที่มีสัญญาเกี่ยวข้องกับรางวัลที่จะได้รับ

Barnard (1974) กล่าวว่าปัจจัยที่ทำให้คนอยากทำงานมีอยู่ 7 ประการ คือ

- 1.สิ่งจูงใจเกี่ยวกับวัตถุ ประกอบด้วยเงิน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น
- 2.สิ่งจูงใจเกี่ยวกับโอกาส เช่น โอกาสเกี่ยวกับการมีชื่อเสียง ความเด่น ความมีอิทธิพล การได้รับตำแหน่งที่ดี

3.สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพวัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือ การได้รับการบริการซึ่งอาจจะได้โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว

4.ความสามารถขององค์กรที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจกับบุคคล โดยเปิดโอกาสให้เขาแสดงอุดมคติโดยเสรี เพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในฝีมือ ตลอดจนโอกาสที่องค์กรจะให้ได้มีสวัสดิการต่าง ๆ แก่ตัวเขาเอง ครอบครัว หรือบุคคลอื่น

5. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน การมีสัมพันธ์อันดีมิตรกับบุคคลภายในหน่วยงาน ความผูกพันกับสถาบัน และการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมสถาบัน

6. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพการทำงานที่เป็นไปตามปกติ และทัศนคติ ทั้งในแง่ของสถาบัน ผู้บังคับบัญชา และผู้ปฏิบัติ

7. สิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับความปลอดภัยทางสังคม ความมั่นคงในการทำงาน และมีหลักประกันความมั่นคง การอยู่ดีกินดี

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

สุรเชษฐ์ สุพร (2563) ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความกระตือรือร้นในการทำงาน อุทิศกายและใจในการทำงานให้แก่องค์กร การทุ่มเทความสามารถ ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างร่วมแรงร่วมใจ มีพลังสัมฤทธิ์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีพันธะผูกพัน ต่อหน้าที่งานที่ปฏิบัติอย่างสูง การได้รับการยอมรับจากสังคมร่วมกันเป็นทีม มีพันธะผูกพัน ซึ่ง Ovard (1966) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานว่ามี 2 ปัจจัยใหญ่ ๆ คือ 1) ปัจจัยทางด้านวัตถุ ได้แก่ เงินเดือน การลาป่วยการประกันทางเวชกรรมและการรักษาพยาบาล ระเบียบวาระการพ้นจากงาน สิ่งอำนวยความสะดวกสบาย เครื่องมือเครื่องใช้และการบริการ และปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2) ปัจจัยทางด้านมนุษย์สัมพันธ์อันเป็นวิธีการบริหารแผนใหม่ตามแนวมนุษยสัมพันธ์ การให้ความสนใจและเอาใจใส่เป็นพิเศษ บุคคลจะรู้สึกในความสำเร็จของตัวเอง

แสง สิงโตทอง (2563) ได้เสนอวิธีการสร้างขวัญให้คนทำงานได้นาน ดังนี้ (1) สำรวจทัศนคติ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการทำงานของหน่วยงาน (2) วางมาตรฐานการทำงานเพื่อให้การสนับสนุนลูกน้องมีความก้าวหน้าอย่างยุติธรรม (3) ดูแลเอาใจใส่ สร้างความสนิทสนม และสนใจความเป็นไปของลูกน้องตามสมควร (4) สร้างเกียรติภูมิ ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของหน่วยงาน (5) ยกย่องชมเชยให้กำลังใจแก่ลูกน้องที่ทำความดีและปลอบขวัญเมื่อทำงานผิดพลาดให้โอกาสแก่ตัวใหม่ (6) ให้โอกาสลูกน้องได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น (7) มีระบบความเที่ยงธรรมในการให้คุณให้โทษ และร้องทุกข์ (8) จัดค่าตอบแทน สวัสดิการที่เป็นธรรมเพียงพอในการดำรงชีวิตของลูกน้อง (9) มีการสนับสนุนการเลื่อนตำแหน่ง แต่งตั้งด้วยเครื่องมือวัดผลงานที่ยุติธรรม (10) ให้โอกาสความดีความชอบในการทำงานเป็นคณะหรือเป็นทีม (11) ยอมรับคุณค่าทางปัญญาของลูกน้อง (12) ให้โอกาสลูกน้องแสดงความสามารถ และ (13) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมเป็นตัวอย่างในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ประชากร คือ บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ข้าราชการ และลูกจ้างประจำที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 723 คน (สำนักงานเขตภาษีเจริญ, 2567) กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกเจาะจง จากประชากรทั้งหมด 723 คน เลือก

เฉพาะบุคคลที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ หรือลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ได้จำนวน 148 คน ซึ่งการเลือกใช้นี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และถือว่าเพียงพอสำหรับการตอบคำถามวิจัยในเบื้องต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ(Check List) ตอนที่ 2 ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นแบบปลายเปิด (Open-ended)

ผลการวิจัย

1.บุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 50.63) ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 45.23) รองลงมาเป็นสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 43.23) และการเข้ารับราชการส่วนใหญ่เป็นการบรรจุครั้งแรก (ร้อยละ 45.95) รองลงมาเป็นย้ายมาจากจังหวัดอื่น (ร้อยละ 37.16)

2.ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยรวมและจำแนกตามเพศระดับการศึกษา และการเข้ารับราชการ ส่วนใหญ่มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจุบันพอใจ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ และด้านความรับผิดชอบ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และด้านความก้าวหน้า และมีขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติงานในปัจจุบันต่ำจนโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านสถานะทางอาชีพ ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์กร ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความมั่นคงในงาน และด้านวิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านเงินเดือน ด้านสภาพการทำงาน และด้านความก้าวหน้าในอนาคต

3. การเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ระดับการศึกษา การเข้ารับราชการใน สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน พบว่า

3.1 บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจุบันพอใจโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน และในปัจจุบันต่ำจนโดยรวมและเป็นรายด้าน 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจุบันพอใจ ด้านความสำเร็จในการทำงาน และปัจจุบันต่ำจนด้านสถานะทางอาชีพ และด้านความมั่นคงในงาน บุคลากรเพศหญิงมีความคิดเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุนโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน ดังนี้

3.2.1 บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจัยจูงใจโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และด้านความก้าวหน้า และปัจจัยค้ำจุนโดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน คือด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์การด้านสภาพการทำงาน ด้านความก้าวหน้าในอนาคต และด้านวิธีปกครองของผู้บังคับบัญชามากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.2 บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจัยจูงใจโดยรวม และรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ และด้านความก้าวหน้า และปัจจัยค้ำจุนโดยรวม และรายด้าน 8 ด้าน คือ ด้านเงินเดือนด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านสถานะทางอาชีพ ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์การ ด้านสภาพการทำงาน ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความก้าวหน้าในอนาคต และด้านวิธีปกครองของผู้บังคับบัญชา มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มีการเข้ารับราชการแตกต่างกันมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ ในปัจจัยจูงใจโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน และปัจจัยค้ำจุน โดยรวมและรายด้าน 8 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยจูงใจ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือและปัจจัยค้ำจุน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน บุคลากรที่มีการถ่ายโอนมาจากส่วนราชการอื่นมีความคิดเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

4.1 ปัจจัยจูงใจ บุคลากรให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยพิจารณาจากบุคลากรในหน่วยงานก่อนค่อยพิจารณาจากบุคลากรที่ขอโอนย้ายมา ควรใช้บุคลากรให้ตรงกับสายงานหรืองานที่ถนัด และการพิจารณาความดีความชอบ ควรพิจารณาที่ความรู้ความสามารถ

4.2 ปัจจัยค้ำจุน บุคลากรให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผู้บังคับบัญชาสูงสุดตลอดจนผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา และรับฟังความคิดเห็น ให้ความสำคัญกันเองไม่ถือตัวบ้างในบางโอกาส การพิจารณาความดีความชอบต้องให้

อย่างเป็นธรรมชาติไม่มีอคติ ควรพิจารณาจากผลงาน มีเงินเดือนที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ในการทำงานเงินเดือนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรามีกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน และผู้บังคับบัญชาก็ให้ความรู้สึกที่ดีต่อกันกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงานก็ต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานและคอยให้ความช่วยเหลือในเวลาที่มีปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้พบว่า บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในปัจจัยจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าบุคลากรมีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง สามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รู้จักมีวิธีการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นและเมื่องานสำเร็จจึงส่งผลให้เกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มใจในผลสำเร็จของงานนั้น ๆ อย่างยิ่งรวมทั้งงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นงานที่ท้าทายและส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานที่รับผิดชอบอยู่มีการแบ่งขอบข่ายงานที่ชัดเจน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่หน่วยงานมีนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติมีความชัดเจน ประกอบกับงานที่รับผิดชอบตรงกับความสนใจและความถนัด มีความเหมาะสม มีสิทธิในการตัดสินใจ ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ทำให้ปฏิบัติงานสำเร็จเรียบร้อย ไม่คั่งค้าง ได้รับคำชมจากผู้บริหารเป็นผลให้มีความเต็มใจ และมีความพึงพอใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานอย่างเต็มความรู้ เต็มความสามารถซึ่งเป็นสาเหตุให้บุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีขวัญและกำลังใจในมิติปัจจัยจูงใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ พรณภัส รังสิกุล (2564) ได้ศึกษาขวัญและกำลังใจของข้าราชการเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับขวัญและกำลังใจด้านความรู้สึกับผิดชอบอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านความรู้สึกเป็นสมาชิกด้านความรู้สึกพึงพอใจต่องาน ด้านความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงานและด้านความรู้สึกพึงพอใจในผลการปฏิบัติงาน โดยที่ค่าของระดับขวัญและกำลังใจทั้งหมดอยู่ในระดับสูง

บุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านปัจจัยค้ำจุน โดยรวมอยู่ในระดับมากแสดงว่าบุคลากรมีขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งปัจจัย ค้ำจุนเป็นปัจจัยที่ให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลาและในผลจากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยค้ำจุนในลักษณะที่สอดคล้องกับบุคคลในองค์กรบุคคลในองค์กรจึงเกิดความชอบงาน บุคลากรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (ผู้บริหาร) เพื่อน

ร่วมงาน เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร มีการใช้กิริยาหรือวาจาที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันสามารถทำงานร่วมกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือกัน ในการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือกันและกัน มีความเชื่อใจไว้วางใจ และมีการทำงานเป็นทีม บุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้าราชการและลูกจ้างประจำ มีสถานะทางอาชีพมีความมั่นคงเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม มีเกียรติและศักดิ์ศรี มีความรักและศรัทธาในอาชีพ นโยบายและการบริหารงานของสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความชัดเจนเหมาะสม เปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการบริหารงาน นโยบายการบริหารจึงง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ บุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความรู้สึกที่ดีต่อความเป็นอยู่ส่วนตัว มีความสะดวกสบายในการเดินทางมาทำงาน มีความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงานจนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต งานที่ทำเป็นอาชีพที่มั่นคงและสามารถช่วยดำรงชีพอยู่ได้ตามศักยภาพ ผู้บริหารผู้บังคับบัญชาให้โอกาสปรึกษาหารือได้อย่างสะดวก มีกิริยาสุภาพนุ่มนวลต่อบุคลากรเมื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับงาน ปกครองโดยใช้หลักเหตุผลและยึดหลักความยุติธรรม ผู้บริหาร เป็นผู้นำยุคใหม่สามารถปรับการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ได้ดีและรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในหน่วยงาน มีความใกล้ชิดและเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาและยังสรุปได้ว่าบุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมงาน ความสำเร็จของงานคือความสำเร็จขององค์กร เมื่อมีปัญหาถือถือเป็นปัญหาขององค์กรที่จะต้องหาทางแก้ปัญหาต่อไป มีแรงจูงใจสูง และมีความแข่งขัน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ไม่เฉื่อยชา ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง เต็มใจรับงานใหม่มีความพอใจในสภาพการทำงานสูง มีความภูมิใจในการกล่าวถึงองค์กร ซึ่งเป็นสาเหตุให้ของบุคลากรในสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีขวัญและกำลังใจในมิติปัจจัยค่าจ้างอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ อธิชา โชติวัฒน์ (2565) ได้ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีระดับแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า

บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในปัจจัยจูงใจโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน และในปัจจัยค่าจ้างโดยรวมและเป็นรายด้าน 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของอธิชา โชติวัฒน์ (2565) ได้ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีเพศ แตกต่างกัน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในปัจจัยจูงใจด้านความสำเร็จในการทำงาน โดยบุคลากรเพศหญิงมี

ความคิดเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความเห็นว่าบุคลากรมีความสำเร็จในการทำงานแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสามารถและความตั้งใจในการทำงาน ประกอบกับลักษณะงานที่ทำงานมีความแตกต่างกัน คือ ส่วนใหญ่เพศหญิงจะนั่งทำงานในสำนักงาน มีความสะดวกสบายในการทำงาน แตกต่างกับเพศชายส่วนใหญ่เป็นนายช่างโยธาจะทำงานนอกสำนักงาน ทำงานควบคุมงานก่อสร้าง บริเวณหน้างานท่ามกลางความสะดวกสบาย ทำงานกลางแจ้งกลางฝน และต้องเดินทางไปปฏิบัติงาน ควบคุมงานไกล มีความลำบากมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นสาเหตุให้เพศต่างกันมีความคิดเห็น ด้านความสำเร็จในการทำงาน แตกต่างกัน

ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจุบันด้านสถานะทางอาชีพ และด้านความมั่นคงในงาน บุคลากรเพศหญิงมีความคิดเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะส่วนเพศหญิงจะไม่ค่อยเข้างานสังคม หรืออาจมีกลุ่มสมาคมน้อย ชอบอยู่แต่ในบ้านจึงมีความรู้สึกมีว่าได้รับการยอมรับจากคนในสังคมน้อย ซึ่งต่างกับเพศชายที่ส่วนใหญ่เข้างานสังคมมากมีกลุ่มสมาคม มีการสังสรรค์กันมาก ทำให้ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากกว่าเพศหญิง ประกอบกับบริบทของสังคมไทยแต่เดิมให้เพศชายเป็นผู้นำ มีสิทธิมากกว่าเพศหญิง ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นเช่นเดิมอยู่ ซึ่งเป็นสาเหตุให้บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น ด้านสถานะทางอาชีพแตกต่างกัน และในด้านความมั่นคงในงาน เพศหญิงมีตำแหน่งที่ปฏิบัติงานอยู่มีความปลอดภัยซึ่งทำงานอยู่แต่ในสำนักงาน ไม่ต้องไปเผชิญกับเครื่องจักร เครื่องกล ที่อาจทำอันตรายต่อร่างกายได้ในขณะทำงาน และไม่ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ บุคลากรเพศหญิงจึงมีความรู้สึกมีความมั่นคงในการทำงานและความยั่งยืนของอาชีพ หรือมีความปลอดภัยในชีวิตการทำงาน ซึ่งแตกต่างกับเพศชายที่ต้องทำงานอยู่กับเครื่องจักร เครื่องกล ความปลอดภัยมีน้อยและทำงานเกี่ยวกับการก่อสร้างถนน อาจมีประชาชนมาร้องเรียนว่าควบคุมงานไม่ดี เอื้อประโยชน์ให้ผู้รับจ้าง ผู้รับจ้างทำงานในต้นทุนน้อย ส่งผลให้ถนนเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จออกมาไม่ดีไม่มีมาตรฐาน และจะต้องมีการตั้งกรรมการสอบวินัยต่อไป ซึ่งเป็นการทำงานที่เสี่ยงซึ่งเป็นอาจสาเหตุให้บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็น ด้านความมั่นคงแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสรินทร์ธร บุญธง (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า เพศที่ต่างกันมีผลต่อระดับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในปัจจัยจิตใจ และปัจจัยคำจูน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันโดยบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจุบันจิตใจโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือและด้านความก้าวหน้า และปัจจัยคำจูนโดยรวม และรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์กร ด้านสภาพการทำงานด้านความก้าวหน้าในอนาคต และ

ด้านวิธีปกครองของผู้บังคับบัญชา มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคาดหวังในการทำงานแตกต่างกัน บุคลากรที่จบการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีอาจมีความคาดหวังที่สูงกว่า ระดับปริญญาตรี และระดับต่ำกว่าปริญญาตรีเพราะคิดว่าจบการศึกษาสูงแล้วจะได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน แต่เมื่อเข้ามารับราชการกับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะระบบราชการต้องขึ้นอยู่กับอายุงาน ความอาวุโส จึงไม่เป็นดังที่คาดหวังไว้และลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ คนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อาจไม่ได้รับคำสั่งให้ตรงกับความต้องการ หรือวิชาที่เรียนมาก็เป็นได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี เป็นคนเก่าคนแก่ จึงมีความเข้าใจในระบบงานราชการมากกว่าระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีที่อาจจะเป็นคนที่บรรจุใหม่ จึงเป็นโอกาสเหตุให้บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในปัจจุบันโดยรวม และรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ และด้านความก้าวหน้า และปัจจัยค่าจูนโดยรวม และรายด้าน 8 ด้าน คือ ด้านเงินเดือน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ด้านสถานะทางอาชีพด้านนโยบายและการบริหารงานขององค์กร ด้านสภาพการทำงาน ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวด้านความก้าวหน้าในอนาคต และด้านวิธีปกครองของผู้บังคับบัญชา มากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีตำแหน่ง และอัตราเงินเดือนแตกต่างกันตามตำแหน่งที่บรรจุจึงทำให้ได้รับ ค่าตอบแทน ค่าจ้าง และสวัสดิการต่าง ๆ แตกต่างกันตามหน้าที่ และความรับผิดชอบ ทำให้บางตำแหน่งได้รับเงินเดือนไม่เพียงพอกับสภาพและการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีมีความคิดว่าจะได้ค่าตอบแทนที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับงานเอกชนที่มีการกำหนดค่าตอบแทนที่สูงให้ แต่ในระบบราชการไม่เป็นเช่นนั้น และระดับการศึกษาที่ต่างกันอาจได้รับความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานต่างกัน ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความพึงพอใจในสถานะอาชีพต่างกัน ระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีเขาอาจจะพอใจในสิ่งที่ได้รับจากระบบราชการ แต่ในขณะที่ปริญญาตรี กับสูงกว่าปริญญาตรีอาจจะไม่พอใจกับสถานะอาชีพที่ได้รับ เพราะมีการลงทุนไปกับการศึกษาสูง และความก้าวหน้าในอนาคตนั้น ระดับสูงกว่าปริญญาตรี อาจมีความคาดหวังสูง แต่เมื่อเข้ามาในระบบราชการแล้วกับไม่เป็นอย่างที่คาดหวังไว้จึงเป็นโอกาสเหตุให้ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของอิชิซา โชติวัฒน์ (2565) ได้ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เมื่อจำแนกแรงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตามระดับการศึกษา พบว่าข้าราชการมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

บุคลากรที่มีการเข้ารับราชการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ ในปัจจุบันโดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน และปัจจัยค่าจูน โดยรวมและรายด้าน 8 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยจูงใจ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และปัจจัยค่าจูน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

เพื่อนร่วมงาน บุคลากรที่มีการถ่ายโอนมาจากส่วนราชการอื่นมีความคิดเห็นด้วยมากกว่าบุคลากรที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรที่มีการถ่ายโอนมาจากส่วนราชการอื่น หรือย้ายมาจากจังหวัดอื่นซึ่งยังไม่มี ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ยังไม่มีการสร้างความผูกพันกัน และไม่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน เมื่อมาทำงานร่วมกันแล้วจึงยังไม่ได้รับการยอมรับนับถือ และยังไม่มีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน จึงเป็นโอกาสเหตุให้การเข้ารับราชการที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นในปัจจัยจูงใจ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และในปัจจัยค้ำจุน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐธยา ทวีวัฒนะสันตทรัพย์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า ตัวแปรการเข้ารับราชการ และสถานที่ทำงานในเขตพื้นที่ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ที่แตกต่างกัน

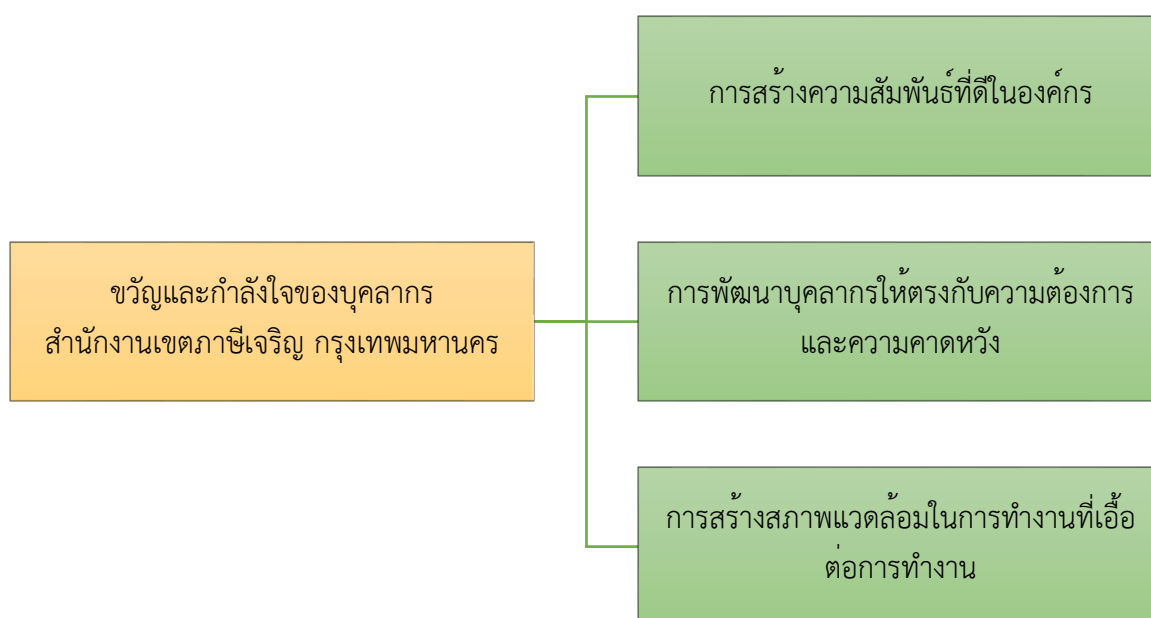
สำหรับข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยจูงใจ พบว่า บุคลากรให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยพิจารณาจากบุคลากรในหน่วยงานก่อนค่อยพิจารณาจากบุคลากรที่ขอโอนย้ายมา ควรใช้บุคลากรให้ตรงกับสายงานหรืองานที่ถนัด และการพิจารณาความดีความชอบ ควรพิจารณาที่ความรู้ความสามารถ ทั้งนี้เป็นเพราะ การพิจารณาบุคลากรภายในหน่วยงานก่อนเป็นการให้โอกาสบุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรที่ทำงานอยู่เดิม ทำให้เกิดความรู้สึกว่าองค์กรให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าในตัวบุคลากร การใช้บุคลากรให้ตรงกับสายงานหรืองานที่ถนัด จะทำให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานสูงขึ้น และการพิจารณาความดีความชอบจากความรู้ความสามารถ จะเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดนัย กัลยาราช (2562) กล่าวว่า การเสริมสร้างและบำรุงขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญและต้องคำนึงมากในการดำเนินการ เพราะคนเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร เป็นตัวจักรสำคัญของการพัฒนา การจะทำให้คนมีความสุขและมีความพอใจ มีขวัญกำลังใจที่ดี ในการปฏิบัติงานนั้นผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ

ปัจจัยค้ำจุน พบว่า บุคลากรให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บังคับบัญชาสูงสุดตลอดจนผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา และรับฟังความคิดเห็น ความเป็นกันเองไม่ถือตัวบ้างในบางโอกาส การพิจารณาความดีความชอบต้องให้อย่างเป็นธรรมไม่มีอคติ ควรพิจารณาจากผลงาน มีเงินเดือนที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ในการทำงานเงินเดือนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรากำลังใจ ในการปฏิบัติงาน และผู้บังคับบัญชาก็ให้ความรู้สึกที่ดีต่อกันกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงานก็ต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติงานและคอยให้ความช่วยเหลือในเวลาที่เพื่อนมีปัญหา

ทั้งนี้เป็นเพราะ เมื่อผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น และให้เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา จะสร้างความรู้สึกลึกซึ้งและเป็นส่วนหนึ่งของทีม ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชากล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น การพิจารณาความดีความชอบอย่างเป็นธรรม และให้เงินเดือนที่เหมาะสม จะทำให้บุคลากรรู้สึกว่าการปฏิบัติงานได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมและเกิดความรู้สึกอยากทำงานเพื่อองค์กรมากขึ้น และเมื่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เป็นมิตร ทำให้บุคลากรรู้สึกอยากมาทำงานและมีความสุขในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจมาศ แดงเพ็ง (2564) ได้กล่าวว่า องค์กรประกอบและปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานนั้นมีความสำคัญต่อการทำงานโดยเฉพาะความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ทักษะที่มีองค์การ ทักษะที่มีต่อการบังคับบัญชา ความพอใจที่มีต่อมาตรฐานของงาน การควบคุมบังคับบัญชาแบบคำนึงถึงพลังงาน ปริมาณงาน และความตึงเครียดของงาน การปฏิบัติต่อบุคคลในองค์การ ความภาคภูมิใจในองค์การ ความพอใจในเงินเดือนที่สมควรที่มีต่อระบบ การติดต่อสื่อสารแบบทางการภายในองค์การ ความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในความก้าวหน้า และโอกาสในการก้าวหน้าของงาน ทักษะที่เพื่อนร่วมงานล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องพัฒนาให้ดีขึ้น

สรุปองค์ความรู้ใหม่



ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ใหม่ได้แก่ ผลการวิจัยขวัญและกำลังใจของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมและสภาพแวดล้อมในการทำงานมีบทบาทสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรมากกว่าปัจจัยทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญกับ การสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร การพัฒนาบุคลากรให้ตรงกับความต้องการและ

ความคาดหวัง การสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการทำงาน เพื่อให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและมีความสุขในการทำงาน จากผลการศึกษาจะเห็นว่า ปัจจัยสำคัญ เช่น ความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีผลต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากรมากกว่าปัจจัยจุดอื่น ๆ บุคลากรแต่ละกลุ่ม (เช่น เพศ ระดับการศึกษา) มีความคาดหวังที่แตกต่างกัน องค์กรจึงควรปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล ความมั่นคงในงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมและทุ่มเทให้กับงาน ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลขององค์กรได้ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดการลาออกของพนักงาน และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการศึกษาเรื่อง ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1.ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครควรมีกิจกรรมที่ให้บุคลากรในองค์กรทำร่วมกัน เช่น จัดกีฬาสร้างสัมพันธ์ในองค์กร จัดงานสังสรรค์ จัดประชุมสัมมนาบุคลากรในองค์กร เพื่อปรับปรุงทัศนคติและจิตวิทยาในการปฏิบัติงาน

2.ด้านความก้าวหน้า สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ควรมีการไปศึกษาดูงานหน่วยงานที่มีการพิจารณาความดีความชอบที่เป็นกลาง แล้วนำผลจากการศึกษาดูงานมาประยุกต์สร้างแบบประเมินผลการทำงานของบุคลากร

3.ด้านเงินเดือน สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ควรหาแนวทางในการช่วยเหลือบุคลากร หรือการกำหนดค่าตอบแทนอื่น เช่น ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ โบนัส เงินประจำตำแหน่ง เพื่อให้เพียงพอกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

4.ด้านความก้าวหน้าในอนาคต สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครควรกำหนดแนวปฏิบัติในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานและการพิจารณาความดีความชอบเป็นไปด้วยความยุติธรรม โปร่งใส เปิดโอกาส หรือสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการประเมินผลเรื่องขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นประจำทุกปี เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและเพื่อพัฒนาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้มีมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาโครงสร้างองค์กรและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

3) ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- ณัฐธยา ทวีวัฒนะสันตทรัพย์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ดนัย กัลยาราช. (2562). ขวัญกำลังใจของครูกลุ่มโรงเรียนบ้านกลางทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นันทณี ชิตเขียน และอรไท ชั่วเจริญ. (2560). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมทางหลวง. การค้นคว้าอิสระโครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สำหรับผู้ประกอบการยุคใหม่ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญจมาศ แดงเพ็ง. (2564). ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาของอำเภอมายอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2. ค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พรนภัส รัสสุกุล. (2564). ขวัญและกำลังใจของข้าราชการเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี. การศึกษาแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรินทรธร บุญธง. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุรเชษฐ์ สุพร. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุพัตรา จันทะพันธ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนท้องถิ่น ในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลดงพลอง อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เส่ง สิงโตทอง (2563). ขวัญของคนทำงาน. วารสารพัฒนาชุมชน, 42(6), 22-24.
- สำนักงานเขตภาษีเจริญ. (2565). เกี่ยวกับองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตภาษีเจริญ.
- สำนักงานเขตภาษีเจริญ. (2567). จำนวนประชากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตภาษีเจริญ.
- อิชา โชติวัฒน์. (2565). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการเทศบาลเมืองปากน้ำ

สมุทรปราการจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

Milton, C. R. (1981). Human Behavior in Organization. New Jersey: Prentice – Hall.

Barnard, C. I. (1974). The Functions of the Executive. (4th ed.). Cambridge, MA.:
HarvardUniversity Press.

Beach, D. S. (1975). Personnel: The Management of People at Work. (2nd ed.) New
York: Macmillan.

Beach, D. S. (1970). Personnel: The Management of People at Work. (2nd ed.). New
York: Mcmillian.

Nigro, F. A. (1959). Public Personnel Administration. New York: Holt, Rinehart and
Winston.

Ovard, G. F. (1966). Administration of the Changing Secondary School. New York:
Macmillan.

การแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคหลายขั้วอำนาจ
CONFLICT RESOLUTIONS OF THE GLOBAL COMMUNITY
IN THE ERA OF MULTIPOLARITY

สมนึก จันทรโสภา

Somnook Chandsoda

พระสิริชัย ธรรมจาโร

PhraSirichai Dhammacharo

พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต(ไชยชาติ)

Phraseksan Tanayutto (Chaiyachat)

สิทธิมนต์ ตีสันเทียะ

Sitthimon Tisanthia

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya Ubon Ratchathani Campus University

Email: Somnook_ch@hotmail.com sirising2520@gmail.com sek12347@gmail.com

stsitthimon2013@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 12 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่ชิงความเป็นเจ้าระหว่างประเทศมหาอำนาจ รวมถึงความขัดแย้งในด้านอื่นๆ ได้แก่ ผลประโยชน์เพื่อความอยู่รอดร่วมกันของโลกกับผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละรัฐ ผลประโยชน์กลุ่มประเทศตะวันตกกับประเทศในภูมิภาคอื่น ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจเดิมกับมหาอำนาจใหม่ การขยายตัวของจีนกับการรักษาผลประโยชน์ของชาติอื่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายสหรัฐฯ ที่กระทบต่อประชาคมโลก กลุ่มรัฐอิสลามกับโลกตะวันตก ตลอดจนปัญหาสถานะแวดล้อมของโลกกับการขยายตัวของประชากรผู้บริโภครายใหม่ จากสภาพปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้สามารถวิเคราะห์ถึงแนวทางแก้ปัญหาข้อขัดแย้งผ่านวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้หลักธรรมาภิบาลสากล การตระหนักในปัญหาที่มนุษยชาติเผชิญร่วมกัน การปรับทัศนคติมนุษยชาติในการมองอารยธรรมร่วมกันของโลก การใช้เหตุผลเชิงตรรกะและการยอมรับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ การ

ดำเนินเศรษฐกิจตลาดเสรี และการปรับรูปแบบของสัญญาประชาคมสู่พหุภาคีนิยมและการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว บทความนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลก และค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคหลายขั้วอำนาจ

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง, การแก้ปัญหา, หลายขั้วอำนาจ

ADSTRACT

The purpose of this article is to study The crucial global conflicts of international community in the present era include geopolitical conflicts through hegemonial competition among the great powers. This also includes conflicts in other areas such as: the interests of global survival and national interests of each state; the western countries and other regions; former great power and new great power; expansion of Chinese power and national interests of other countries; changes of the US government policy affecting global community; Islamic states and western countries; and environmental problems accompanying with expansion of human consumption. Regarding the mentioned conflicts, resolutions can be analyzed through various means including: applying universal governance; realizing common global problems; adapting people's attitude towards common global civilization; logically reasoning and acknowledging modern science; running free market economy; and adapting global community contract through pluralism and global convergence. This article aims to study conflicts of the global community and search conflict resolutions of the global community in the era of multipolarity.

Keywords: Conflicts, Resolutions, Multipolarity

บทนำ

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคที่มีความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เกิดการแย่งชิงทรัพยากรพลังงานและแร่หายาก อันเป็นสาเหตุสำคัญหนึ่งของความขัดแย้งและข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน และยูเรเนียม (สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ, 2567: ออนไลน์) ความขัดแย้งรูปแบบใหม่นี้จึงเป็นสงครามแย่งชิงทรัพยากร เศรษฐกิจและการตลาด ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ เช่น การเพิ่มกำลังทหารในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกของสหรัฐฯ เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับจีนและเพื่อช่วงชิงทรัพยากรพลังงานและทรัพยากรอื่นรวมถึงการตลาด เป็นต้น ขณะเดียวกัน ในศตวรรษที่ 21 ประชาคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของชุมชนเมือง การ

ขยายตัวของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Harris, Elliot, 2024: ออนไลน์)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันได้มีพัฒนาการเป็นโลกหลายขั้ว จากโลกที่ถูกนำโดยขั้วเดียว (Uni-polar) ที่นำโดยสหรัฐฯ ไปสู่การมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่มีความซับซ้อน (Multiplex) ที่ต้องการความร่วมมือและสร้างความผูกพันในระดับภูมิภาค โดยไม่ใช่โลกขั้วเดียวของสหรัฐฯ และไม่ใช่โลกสองขั้วระหว่างจีนและสหรัฐฯ แต่เป็นโลกที่ไม่มีใครเป็นเจ้า เป็นโลกที่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน มีความเป็นพหุนิยม (pluralist order) ผ่านเครือข่ายและสถาบัน โดย Acharya (UNU-CRIS, 2024: ออนไลน์) ได้ให้ความเห็นว่า ยุคความเป็นเจ้าของตะวันตก (Western hegemony) ได้สิ้นสุดลง โดยสหรัฐฯ ได้สูญเสียดุลแห่งอำนาจในการจัดระเบียบหรือระบบโลก โดยพลังอำนาจระดับภูมิภาคได้เกิดขึ้นใหม่ ระเบียบโลกใหม่จึงมีความซับซ้อนพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านเครือข่ายทางการค้า การเงินและการผลิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ท้าทายข้ามชาติ ได้แก่ การก่อการร้าย และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศโดยไม่มีผู้นำโลกที่มีอำนาจผูกขาด แต่จำเป็นต้องมีเวทีและกลไกระหว่างประเทศเพื่อสันติภาพและเสถียรภาพของประชาคมโลก

เพื่อเป็นการศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกพร้อมกับค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลก บทความเรื่อง “การแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลกในยุคหลายขั้วอำนาจ” จึงมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลก และ 2) ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลก

ปัญหาความขัดแย้งของประชาคมโลก

ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical Conflicts)

ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) เป็นองค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เป็นพลวัตและส่งผลกระทบต่อสมการการเมืองโลก ดังที่ Meyers กล่าวถึงภูมิรัฐศาสตร์ว่าเป็นการศึกษาทางภูมิศาสตร์ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่งของมนุษย์ (อ้างใน Hans W. Weigert, 2023, หน้า XIII) โดยได้จากแนวคิดของ Ratzel (1844-1904) ซึ่งเป็นนักภูมิศาสตร์การเมืองที่มีบทบาทในการบุกเบิกแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแผ่นดินที่มีสภาพภูมิศาสตร์ให้มนุษย์ดำรงชีวิตโดยการบูรณาการตนเองเข้ากับแผ่นดินโดยรวม ภูมิรัฐศาสตร์ได้เป็นปัจจัยสำคัญของการเมืองโลกปัจจุบัน เช่น มหาอำนาจยุโรปตะวันตกและสหรัฐฯ มองการเข้าถึงแผ่นดินใหญ่ของยุโรปและเอเชียของจีนที่ใช้นโยบาย “ริเริ่มหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” (One Belt One Road Initiative) ตลอดทั้งมองการบุกยูเครนของรัสเซียว่าเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของยุโรปตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ในอีกด้านหนึ่ง สหรัฐฯ โดยรัฐบาลโดนัลด์ ทรัมป์ ได้มีนโยบายที่จะเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากรในกรีนแลนด์ (Aikman, Ian, 2025, ออนไลน์) ซึ่งอยู่ตอนเหนือของยุโรปและเชื่อมโยงกับรัสเซีย แม้ว่าปัจจุบันกรีนแลนด์อยู่ภายใต้การดูแลของเดนมาร์กก็ตาม กล่าวได้ว่า

ประเทศมหาอำนาจต่างมุ่งที่จะเข้าไปโน้มน้าวหรือครอบครองแผ่นดินใหญ่ยูเรเชีย (Eurasian land-mass) เพื่อความเป็นมหาอำนาจของโลกหรือเรียกว่าเกาะหลักของโลก (World Island) ที่สามารถเชื่อมโยงความเป็นพหุทวีป (multi-continent) โดยหลายประเทศได้ถูกดึงเข้าไปอยู่ในวงจรเครือข่ายเศรษฐกิจของจีน (China's economic web) ในรูปแบบกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ที่เป็นที่รู้จักในนามของ BRICS ซึ่งประกอบด้วย บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มที่หลายประเทศในหลายภูมิภาคให้ความสนใจที่จะเข้าเป็นสมาชิก

ปัจจัยความขัดแย้งของประชาคมโลก (Global Contradictions)

โลกยุคปัจจุบัน มีความขัดแย้งด้วยสาเหตุจากปัจจัยหลายประการ ประกอบด้วย

ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์โลกกับผลประโยชน์แห่งชาติ (Global Interests Versus National Interests) ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกโดยรวม ได้แก่ ภาวะโลกร้อน ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ภาวะโรคระบาด การก่อการร้าย สิ่งที่ทำลายประชาคมโลกคือการเอื้ออำนาจให้เกิดธรรมาภิบาลโลกที่จะจัดการปัญหาวิกฤติโลกและปกป้องผลประโยชน์ของประชาคมโลกโดยรวม ดังเช่น G20 ได้มีการประชุมหลายครั้งในการหาแนวทางร่วมกันในการเผชิญกับปัญหาท้าทายของโลก อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศที่เข้าร่วมประชุมต่างกลับมุ่งประโยชน์ระยะสั้นเพื่อสนองวาระแห่งชาติของตนมากกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาที่ทำลายเพื่อรักษาเสถียรภาพของโลกร่วมกัน (Mahbubani, 2013, หน้า 118-119)

ความขัดแย้งของกลุ่มประเทศตะวันตกกับภูมิภาคอื่น (The West Versus the Rest)

ประชากรในกลุ่มประเทศโลกตะวันตกมีเพียงร้อยละ 12 ของประชาคมโลกทั้งหมด หากประชาคมโลกมุ่งมั่นที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความชอบธรรม และมีความเป็นประชาธิปไตย ประชาคมโลกจะต้องร่วมกันสร้างหลักประกันว่าเสียงเรียกร้องและผลประโยชน์ของมนุษยชาติโดยรวมจะต้องได้รับความสำคัญอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตามกลุ่มประเทศตะวันตกได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นเหล่านี้เฉพาะในประเทศของตน ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประเทศตะวันตกกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคอื่นของโลก

สถาบันสำคัญของสหประชาชาติได้ถูกนำโดยตลอดโดยกลุ่มประเทศตะวันตก เช่น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (The UN Security Council) ซึ่งในทางทฤษฎีมีสมาชิกถาวร 5 ประเทศ ได้แก่ จีน ฝรั่งเศส รัสเซีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา โดยสามในห้าของคณะมนตรีความมั่นคงถาวรดังกล่าวมาจากกลุ่มประเทศตะวันตก จะเห็นได้ว่า ตัวแทนของประชากรร้อยละ 12 ของโลก มีอำนาจควบคุมผ่านคณะมนตรีความมั่นคงถาวรได้ถึงร้อยละ 60 นอกจากนี้ กลุ่มประเทศตะวันตกยังมีอำนาจและบทบาทสำคัญในสถาบันระหว่างประเทศโดยเฉพาะกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารโลก (Mahbubani, 2013, หน้า 119-120)

ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจเดิมกับมหาอำนาจใหม่ (The World's Greatest Power Versus the World's Greatest Emerging Power) ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โลกเกิด

มาทุกยุคทุกสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ การเปลี่ยนขั้วมหาอำนาจโลกส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจเดิมกับมหาอำนาจใหม่ ในศตวรรษที่ 21 จีนได้มีพัฒนาการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและนับเป็นรอบสองร้อยปีที่ประเทศในเอเชียสามารถยกระดับขึ้นมาเป็นมหาอำนาจ การเปลี่ยนผ่านมหาอำนาจนับเป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนผ่านโดยสันติด้วยเหตุนี้ ประชาคมโลกต่างมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปิดช่องทางความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ และจีน อย่างไรก็ตามความไม่เข้าใจกันระหว่างจีนและสหรัฐฯ กลับขยายวงกว้างในการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์มากขึ้น

ความขัดแย้งระหว่างการขยายตัวของจีนควบคู่กับการหดตัวของภูมิรัฐศาสตร์โลก จีนมีความขัดแย้งกับตะวันตกนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยจีนได้หันไปพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประเทศในแอฟริกาและละตินอเมริกา จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เคยมีมาในคริสต์ศตวรรษที่ 15 แม้จีนจะมีสมรรถนะทางการเดินเรือ แต่จีนไม่ได้เข้ายึดครองแอฟริกาและเอเชียหากแต่เพียงต้องการแสดงแสนยานุภาพของการเดินเรือของจีนโดยให้กลุ่มประเทศเหล่านี้มีบทบาทเป็นเพียงรัฐบริวาร (tributary states) ที่มีความสัมพันธ์อันดีและไว้วางใจโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและของมีค่าร่วมกัน ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว แตกต่างจากความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศตะวันตกที่มีต่อประเทศในเอเชีย แอฟริกา ละตินอเมริกา ซึ่งเคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศตะวันตกตลอดทั้งถูกดูดทรัพยากรกลับไปยังประเทศตะวันตกเหล่านั้น

สำหรับโลกปัจจุบัน หลังจากจีนได้ร่วมมือกับหลายประเทศในการก่อตั้งกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาค (BRICS) ประชาคมโลกที่อยู่นอกกลุ่ม BRICS มีความรู้สึกว่าได้ได้รับความกดดันจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภูมิรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์การค้าของจีนที่ทำให้โลกหดตัวเป็นประชาคมเดียวกัน (Global Village) โดยประชากรของจีนได้ทะลักเข้ามาทำการค้าและอยู่อาศัยทั้งโดยชอบและมิชอบด้วยกฎหมายในหลายภูมิภาคของโลก โดยหลายประเทศเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาธรรมาภิบาลและความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ เช่น ในทวีปแอฟริกา จีนมิได้นำเฉพาะนักวิทยาศาสตร์หรือวิศวกรเข้าไปในประเทศเหล่านั้นเท่านั้น หากแต่นำเกษตรกรเข้าไปทำงานจนเป็นสาเหตุหนึ่งของการว่างงานของชาวแอฟริกาพื้นเมือง การกระทำของจีนดังกล่าวถือว่าการล่าอาณานิคมยุคใหม่ (Neo-colonialism) โดยมีได้ตระหนักถึงจริยธรรมและค่านิยมของสังคมพื้นเมือง ซึ่งบางประเทศถึงกับกล่าวหาการกระทำของจีนว่ามีลักษณะเป็นการบุกรุกเข้ายึดครอง (invasion)

การที่จีนมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกในปัจจุบันไม่เฉพาะการย้ายถิ่นของประชากรจีนเข้าไปในประเทศอื่นเท่านั้น หากแต่ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลกโดยเฉพาะโลกเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ตลาดเป็นกลไกกำหนดราคา โดยจีนได้ใช้มาตรการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราพร้อมกับสนับสนุนทุนแก่ผู้ผลิตในประเทศเพื่อให้สินค้าราคาถูกและสามารถส่งออกไปตลาดโลก การกระทำดังกล่าวถือว่าการบิดเบือนกลไกตลาดเสรี ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อสินค้าส่งออกของประเทศที่มีรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ

จีนมีพัฒนาการในศักยภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical competence) โดยเฉพาะการขยายแสนยานุภาพของกองทัพเรือในพื้นที่ทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ โดยได้เข้าไปก่อสร้างท่าเรือและฐานทัพในพื้นที่หมู่เกาะที่เป็นพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลโดยเฉพาะเขตเศรษฐกิจจำเพาะ เช่น ความขัดแย้งกับญี่ปุ่นในหมู่เกาะทะเลจีนตะวันออกและกับอีกหลายประเทศในอาเซียนเกี่ยวกับหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย (Mahbubani, 2013, หน้า 126-132)

ความขัดแย้งจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐฯ (US Executive Orders Policy Changes) ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ของสหรัฐฯ ได้มีคำสั่งฝ่ายบริหาร (Executive Orders) ในวันแรกที่เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568 ในด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาคมโลก ได้แก่ ด้านการปกป้องสัญชาติโดยให้ยกเลิกการให้สัญชาติแก่เด็กที่เกิดในสหรัฐฯ (automatic citizenship) ที่บิดามารดาเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อดีตที่ผ่านมา สิทธิพลเมืองโดยการเกิดในสหรัฐฯ ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 14 นอกจากนี้ ยังมีนโยบายถอนตัวจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) โดยได้กล่าวหาองค์การอนามัยโลกว่ามีความผิดพลาดในการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคโควิด 19 ตลอดทั้งวิกฤตปัญหาสาธารณสุขระหว่างประเทศด้านอื่นๆ โดยสหรัฐฯ จะถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือองค์การอนามัยโลก รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่การปฏิบัติงานขององค์การอนามัยโลก ที่ผ่านมาสหรัฐฯ นับเป็นประเทศที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่องค์การอนามัยโลกมากที่สุด ด้านการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้แก่ การเปลี่ยนชื่ออ่าวเม็กซิโก (Gulf of Mexico) เป็นชื่อ “อ่าวอเมริกา” (Gulf of America) นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีความพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทในคลองปานามา ที่เป็นเส้นทางการค้าเชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกและแอตแลนติก ตลอดทั้งการขยายความร่วมมือกับกรีนแลนด์ซึ่งอยู่ตอนเหนือของยุโรปติดต่อกับรัสเซีย ด้านการถอนตัวจากข้อตกลงด้านภูมิอากาศปารีส (Paris Climate Accord) สหรัฐฯ จะถอนตัวจากข้อตกลงปารีสด้านภูมิอากาศที่ลงนามไว้ในปี ค.ศ. 2015 พร้อมกับได้มีหนังสือถึงองค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการตัดสินใจดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าเป็นข้อตกลงที่ฝ่ายหนึ่งกระทำตามเงื่อนไขเพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ ทรัมป์ได้เคยถอนตัวครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 2021 ที่ตนเองเป็นประธานาธิบดีสมัยแรก แต่ อดีตประธานาธิบดี โจ ไบเดน ได้กลับไปลงนามอีกครั้งหนึ่ง และในท้ายที่สุด ทรัมป์ ได้ถอนตัวอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 2025 ด้วยการยกเลิกเป้าหมายในการผลิตรถยนต์ที่ใช้พลังงานไฟฟ้า ซึ่งกำหนดขึ้นโดยอดีตประธานาธิบดี โจ ไบเดน ที่เคยตั้งเป้ารถยนต์ไฟฟ้าที่จำหน่ายในตลาดให้ได้จำนวนครึ่งหนึ่งของรถยนต์ทั้งหมดภายในปี ค.ศ. 2030 โดยทรัมป์ยืนยันว่าสหรัฐฯ จะไม่ทำลายอุตสาหกรรมของตนเองในขณะที่กล่าวหาจีนว่าได้สร้างปัญหามลภาวะโดยไม่ต้องรับโทษ ด้วยเหตุดังกล่าว การประกาศนโยบายฉุกเฉินด้านพลังงาน ทรัมป์จึงได้มุ่งเพิ่มการผลิตพลังงานเชื้อเพลิงจากฟอสซิล โดยกลับไปทบทวนแก้ไขนโยบายการจำกัดการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ (The Guardian, 2025: ออนไลน์) นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีนโยบายการขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งนับเป็นจุดสำคัญของ

สงครามการค้า โดยที่สหรัฐฯ มิได้มุ่งที่ประเทศจีนเท่านั้น หากแต่มุ่งไปยังทุกประเทศในทวีปเอเชีย ยุโรป และอเมริกา ขณะเดียวกัน จีนได้ตอบโต้การเพิ่มภาษีสินค้านำเข้าจากสหรัฐฯ เช่นกัน พร้อมทั้งมีแผนที่จะร้องทุกข์ไปยังองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มรัฐอิสลามกับตะวันตก (Islam Versus the West) ที่เกิดจากความไม่เข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการปะทะกันด้านอารยธรรมระหว่างกลุ่มรัฐอิสลามกับกลุ่มประเทศตะวันตก ด้วยสาเหตุสำคัญ ได้แก่ ด้านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ทั้งสองฝ่ายต่างปลูกฝังความทรงจำในสงครามครูเสด (Crusades) โดยตำนานตะวันตกยกย่องอัศวินชาวคริสต์ว่าได้เดินทางไกลเพื่อปกป้องแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ (the Holy Land) จากคนนอกศาสนา แต่ในทางตรงข้าม ชาวมุสลิม (the Muslim) เชื่อว่าเป็นสงครามที่ชาวมุสลิมปกป้องอาณาเขตอันศักดิ์สิทธิ์ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม (the Holy Islamic Territory) ให้พ้นจากกลุ่มโจรป่าเถื่อนจากตะวันตกไร้อารยธรรม (uncivilized Western barbarians) ในด้านศาสนา ผู้นับถือศาสนาคริสต์มีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อในทางโลกมากขึ้น (secular) ซึ่งแตกต่างจากผู้นับถือศาสนาอิสลามที่มีความเคร่งครัดในการนับถือศาสนามากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ การแสดงออกของชาวคริสต์ที่มีความเชื่อทางโลก เช่น การวาดภาพการทูลลอเลี่ยน ได้ก่อให้เกิดความโกรธแค้นในกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม และในด้านจิตวิทยา ทั้งฝ่ายคริสต์และฝ่ายอิสลามต่างมีความรู้สึกว่าเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย โดยชาวมุสลิมรู้สึกว่าตนเองเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายเป็นเวลากว่าสองศตวรรษโดยเฉพาะในช่วงที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมของกลุ่มประเทศคริสต์ตะวันตก ในทางกลับกัน เหตุการณ์ 9/11 ในปี ค.ศ. 2001 ที่ตึกเวิลด์เทรด และการก่อการร้ายในสเปนและสหราชอาณาจักร ในปี ค.ศ. 2004 และ 2005 กลุ่มประเทศตะวันตกได้นำมาอ้างว่าประชาชนของตนได้ตกเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายจากกลุ่มความเชื่อทางศาสนาหัวรุนแรงเช่นกัน (Mahbubani, 2013, หน้า 131-133)

ความขัดแย้งระหว่างสภาวะแวดล้อมของโลกกับสังคมผู้บริโภคของประชาคมโลก (Global Environment Versus Global Consumer) ความมั่นคงด้านสภาพแวดล้อมของโลกกับการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของประชาคมโลกอยู่ในทิศทางที่ขัดแย้งกัน มนุษยชาติได้คุกคามสภาพแวดล้อมของโลกที่เปราะบางและก่อให้เกิดปัญหาในหลายมิติ เช่น ปัญหาโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อัตราการลดลงของสัตว์น้ำทางทะเล การลดลงของพื้นที่ป่าดิบ ปัญหาขยะและการจัดการขยะ และที่สำคัญคือ ประชากรในหลายประเทศได้ยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจจากระดับล่างขึ้นมาเป็นระดับกลางที่มีการบริโภคมากขึ้นซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อม (Mahbubani, 2013, หน้า 134-136)

แนวทางการจัดการปัญหาและข้อขัดแย้ง

การจัดการความขัดแย้งภายในประเทศเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างประเทศ

การจัดการความขัดแย้งภายในประเทศของแต่ละประเทศตั้งอยู่บนพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามคณะผู้เชี่ยวชาญ องค์การระหว่างประเทศ องค์การ

เอกชน รวมถึงธุรกิจเอกชนทั่วโลก ได้ร่วมกันจัดทำดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลโลก (World Governance Indicators: WGI) สำหรับเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศนำไปปรับใช้ในการยกระดับธรรมาภิบาลเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ด้าน (World Bank Group, 2024, ออนไลน์) ได้แก่ (1) เสียงของประชาชนและความรับผิดชอบของรัฐบาล (Voice and Accountability) หมายถึง พลเมืองของแต่ละประเทศสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการเลือกรัฐบาลของตนเอง รวมถึงมีเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการสมาคม และเสรีภาพของสื่อ (2) เสถียรภาพทางการเมืองและปลอดจากการใช้ความรุนแรงรวมถึงการก่อการร้าย (Political Stability and Absence of Violence/Terrorism) (3) ประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government Effectiveness) ในด้านคุณภาพการให้บริการสาธารณะของภาครัฐรวมถึงระดับความมีอิสระของภาครัฐจากความกดดันทางการเมือง คุณภาพของการวางนโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐ (4) คุณภาพของกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ (Regulatory Quality) หมายถึงความสามารถของภาครัฐในการวางนโยบายและดำเนินการตามนโยบายโดยมีกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่ดีที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมพัฒนาภาคเอกชน (5) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ที่ทุกภาคส่วนมีความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมรวมถึงคุณภาพของการบังคับ ให้ปฏิบัติตาม พันธสัญญา การเคารพสิทธิในทรัพย์สิน กระบวนการยุติธรรม รวมถึงการปลอดจากอาชญากรรมและความรุนแรง และ (6) การควบคุมการทุจริต (Control of Corruption) ซึ่งเป็นการไม่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งในรูปแบบของการทุจริตรายย่อย รายใหญ่ และระดับนโยบาย รวมถึงการครอบงำรัฐเพื่อผลประโยชน์ของผู้นำภาครัฐรวมถึงภาคเอกชน

การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ

ประชาคมโลกได้ใช้ความพยายามในการประสานเชื่อมโยงรัฐ โดยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการก่อตั้งสันนิบาตชาติ (The League of Nations) เพื่อไม่ให้เกิดการก้าวร้าวรุกรานระหว่างรัฐ อย่างไรก็ตาม สันนิบาตชาติไม่สามารถยุติการก้าวร้าวรุกรานระหว่างรัฐได้ ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ประชาคมโลกได้มีการบังคับใช้กฎบัตรก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (The United Nations) แทนที่สันนิบาตชาติ (League of Nations) ในวันที่ 24 ตุลาคม 1945 โดยมีอนุสัญญาสหประชาชาติกำหนดว่า “การคุกคามต่อสันติภาพ การทำลายสันติภาพและการรุกราน ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย” (United Nations, Article 39, 1945) อย่างไรก็ตามหลังจากที่อนุสัญญาสหประชาชาติดังกล่าวได้ถูกบังคับใช้มาเป็นเวลาเกือบ 80 ปี ยังคงมีการก้าวร้าวรุกรานในหลายพื้นที่ เช่น กรณีความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ กรณีความต้องการควมรวมดินแดนที่รัสเซียรุกเข้าไปในยูเครน กรณีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ในแอฟริกา เป็นต้น

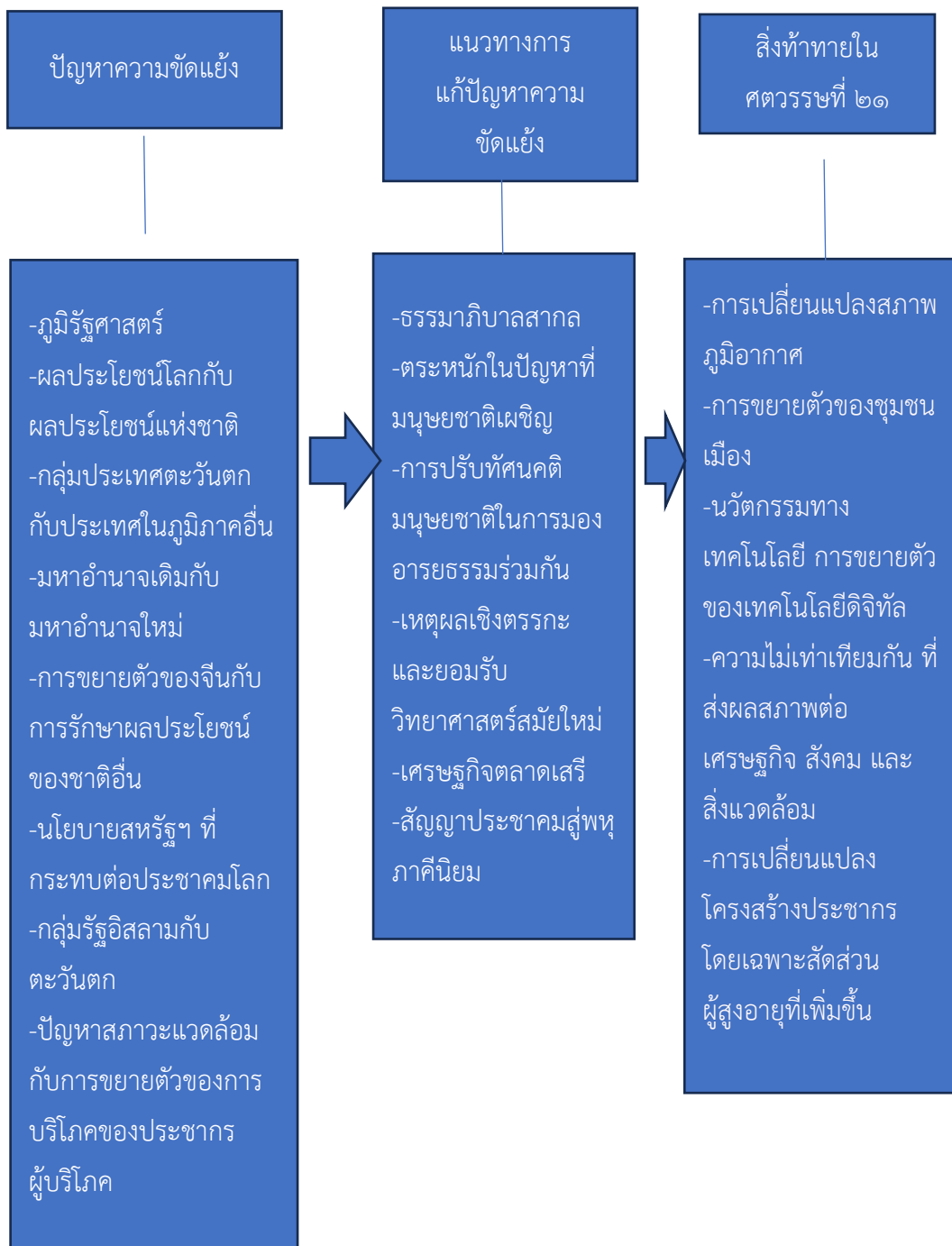
การจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศต้องเกิดจากการตระหนักในปัญหาของมนุษยชาติที่กำลังเผชิญร่วมกันโดยพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวของโลก (Mahbubani, 2013, หน้า 2) การเชื่อมโยงซึ่งกันและกันในหมู่ประชาคมโลกยังคงเป็นเรื่องจำเป็น

โดยเน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สุขภาพ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ญะสำคัญในการหลอมรวมโลก (Mahbubani, 2013, หน้า 4-5) ได้แก่ การมองปัญหาและแก้ปัญหาโลกร่วมกันของมนุษยชาติด้วยหลักการใช้เหตุผล การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างสันติภาพอย่างเปิดเผยโดยผ่านการใช้อำนาจละมุน (soft power) มากกว่าที่จะใช้อำนาจแข็งกร้าว (hard power) ในทางเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร การหลอมรวมโลกจำเป็นต้องอาศัยธรรมาภิบาลโลกร่วมกันผ่านสถาบันความร่วมมือแบบพหุภาคีโดยหาทางสร้างความประนีประนอมและหาฉันทามติร่วมกัน

การปรับทัศนคติของมนุษยชาติในการมองอารยธรรมร่วมกันของโลก (Mahbubani, 2013, หน้า 13-14) ว่ามนุษยชาติมีความเป็นหนึ่งเดียว (Humanity is one) ดังที่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) และมหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi) ต่างกล่าวถึงมนุษยชาติว่าเป็นครอบครัวเดียวกันที่มีได้แบ่งแยกและไม่อาจจะแบ่งแยกได้ (All humanity is one undivided and indivisible family) มนุษยชาติหลอมรวมความเป็นมนุษย์โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือวัฒนธรรม ทุกศาสนาและความเชื่อ มุ่งให้มนุษย์มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะต่อผู้ที่ด้อยกว่าหรือผู้ที่มีความจำเป็นเดือดร้อน การตอบโต้ซึ่งกันและกันด้วยความเกลียดชังและก้าวร้าวรุนแรง ย่อมทำให้โลกไม่มีทางออก ดังที่มหาตมะ คานธี ที่ประชาคมโลกยกย่องให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต้นแบบของการใช้หลักอหิงสาเพื่อนำไปสู่การค้นหาที่ตั้งแห่งความจริงร่วมกันของทุกฝ่าย ได้กล่าวไว้ว่า “ตาต่อตา ทำให้โลกนี้มีตาบอด” (An eye for an eye only ends up making the whole world blind.)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น บรรทัดฐานใหม่ของการหลอมรวมประชาคมโลกจำเป็นต้องเปิดใจยอมรับการใช้เหตุผลและการยกระดับการใช้เหตุผลเชิงตรรกะเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการตัดสินใจ โดยการตัดสินใจแก้ไขปัญหามันจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ มีการยอมรับหลักวิทยาศาสตร์และวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เป็นเครื่องมือสำคัญหนึ่งในการขับเคลื่อนอารยธรรมโลกใหม่ พร้อมกับเป็นการลดระดับความไม่ไว้วางใจแต่เพิ่มระดับเจตนาที่ดี มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่สร้างสันติสุขและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ รัฐบาลต้องมีธรรมาภิบาลที่ยึดมั่นในสัญญาประชาคมที่สร้างเสริมความรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาคมโลกต้องร่วมมือกันในการเผชิญปัญหาต่างๆ ปัญหาของโลกจะต้องแก้ด้วยประชาคมโลก ที่มีการประสานความร่วมมือและลงมือปฏิบัติการณ์ร่วมกันระดับโลก โดยจำเป็นต้องอาศัยสถาบันพหุภาคีที่เข้มแข็งบนพื้นฐานจริยธรรมโลก พหุภาคีจะเป็นช่องทางในการนำประชาชนทั้งภายในรัฐและระหว่างรัฐมาร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหามาโดยการสื่อสารและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

4. ผลการศึกษา



สรุปผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งสำคัญของประชาคมโลกประกอบด้วย ความขัดแย้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ และความขัดแย้งในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ผลประโยชน์โลกกับผลประโยชน์แห่งชาติ กลุ่มประเทศตะวันตกขัดแย้งกับประเทศในภูมิภาคอื่น มหาอำนาจเดิมขัดแย้งกับมหาอำนาจใหม่ การขยายตัวของจีนที่กระทบกับผลประโยชน์ของชาติอื่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายสหรัฐฯ ที่กระทบต่อประชาคมโลก กลุ่มรัฐอิสลามที่ขัดแย้งกับชาติตะวันตก รวมถึงความขัดแย้งของปัญหาสถานะแวดล้อมกับการขยายตัวการบริโภคของประชากร สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาความ

ขัดแย้งที่สำคัญ ได้แก่ การใช้หลักธรรมาภิบาลสากล การตระหนักในปัญหาที่มนุษยชาติเผชิญร่วมกัน การปรับทัศนคติมนุษยชาติในการมองอารยธรรมร่วมกันของโลก การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ การยอมรับ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเคารพในเศรษฐกิจตลาดเสรี ตลอดจนการปรับรูปแบบของ สัญญาประชาคมสู่พหุภาคีนิยมและการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวของโลก เพื่อเผชิญกับปัญหาท้าทาย ร่วมกัน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การขยายตัวของชุมชนเมือง นวัตกรรมทาง เทคโนโลยีและการขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัล ความไม่เท่าเทียมกันที่ส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่ม สูงขึ้น

บรรณานุกรม

- สถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ. (2567). วิกฤตพลังงาน เรื่องใกล้ตัวที่ควรตระหนักรู้.
 สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
http://www.dti.or.th/page_bx.php?cid=24&cno=4721 (สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2567)
- Aikman, Ian. (2025). Trump says he believes US will 'get Greenland. BBC News.
<https://www.bbc.com/news/articles/crkezj07rzro> (Retrieved on January 26, 2025)
- British Broadcasting Company. (2025). Learning English, Mahatma Gandhi.
<https://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/movingwords/shortlist/gandhi.shtml> (Retrieved on January 15, 2025)
- Harris, Elliott. (2024). Shaping the trends that shape our world. Department of Economic and Social Affairs. United Nations.
<https://www.un.org/en/desa/shaping-trends-shape-our-world>, (Retrieved on November 7, 2024)
- Mahbubani, Kishore. (2013). The Great Convergence: Asia, the West, and the logic of one world. Public Affairs of the United States
- Nareerat Wiriyapong and Nuntawun Polkuamdee. (2025). SET index poised to fall to 1,250 points as US hikes tariffs. Bangkok Post Newspapers.
<https://www.bangkokpost.com/business/investment/2953630/set-index-poised-to-fall-to-1-250-points-as-us-hikes-tariffs> (Retrieved on February 5, 2025)
- The Guardian. (2025). What executive orders did Trump sign on day one? United Kingdom.
<https://www.theguardian.com/us-news/2025/jan/20/tump->

executive-orders-list (Retrieved on January 21, 2025)

United Nations. (1945) United Nations Charter Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression. Article 39. <https://www.un.org/en/sections/un-charter/cha> (Retrieved on December 25, 2024)

UNU-CRIS (2024). The End of American World Order. Institute on Comparative Regional Integrations Studies. United Nations University. <https://cris.unu.edu/end-american-world-order>, (Retrieved on November 25, 2024)

Weigert, Hans W. (2023). The Highlights of Geopolitics. White Lotus Co. Ltd. First published in 1942 by Oxford University Press. New York.

World Bank Group. (2024). World Governance Indicators, www.worldbank.org (Retrieved on January 21, 2025)

พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน BUDDHISM AND HUMAN RIGHTS

สุรเวท โตเจริญ

Surawate Tocharoen

สรวิษฐ์ วงษ์สาอาด

Sorawit Wongsaaard

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Email: acetatsu@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 13 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 26 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 3 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน” พบว่า ปณิญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่นำมาเทียบเคียงกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลทางด้านสิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ความเสมอภาค เกียรติ และศักดิ์ศรี แห่งความเป็นมนุษย์ที่สอดคล้องหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะช่วยให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้ง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ล้วนแล้วแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันตามหลักเบญจศีลหรือศีล 5 หลักศรัทธา หลักแห่งกรรม หลักประโยชน์ 3 ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เป็นแนวปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก เพื่อส่งเสริมให้ปฏิเสธความชั่ว สนับสนุนให้กระทำความดี ในฐานะที่เป็นมนุษย์นั่นเอง

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, สิทธิมนุษยชน, พุทธธรรม

ADSTRACT

This article aims to study “Buddhism and Human Rights” and found that the Universal Declaration of Human Rights is compared with Buddhism's teachings that

appear in the Tripitaka. is consistent with the concept of international human rights in terms of rights and freedoms in expressing opinions, the right to life, equality, honor, and dignity of humanity that incorporates the teachings of the Buddha will help Buddhists realize the importance of respecting the rights and freedoms of others. to help resolve conflicts and current human rights violations All of them demonstrate the value of equal humanity according to the five precepts or precepts, the principles of faith, the principles of karma, and the three principles of benefit, which aim to bring happiness to those who practice. According to the knowledge and intellectual abilities of each person who promotes human rights as a guideline for the benefit and enjoyment of many people to encourage rejection of evil Support to do good deeds as a human being

Keywords: Buddhism, Human Rights, Buddha Dhamma.

บทนำ

ในอารยธรรมของโลกตะวันออกและตะวันตก (เลียมเคียร์ตี มีนวะ, 2530) พบว่าหลักการสิทธิมนุษยชนได้แฝงอยู่ในคำสอนของศาสนาต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้างตามแนวคิดของแต่ละศาสนา เพียงแต่ไม่ได้ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” โดยตรง

แท้จริงแล้ว คำว่า “สิทธิมนุษยชน” เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ควบคู่กับการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1945 และได้รับการรับรองใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights – UDHR) โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1948 คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ได้ถูกนำมาใช้แทนที่คำว่า “สิทธิธรรมชาติ” เนื่องจากแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติซึ่งเป็นรากฐานของสิทธิธรรมชาติ ถูกโต้แย้งและลดความสำคัญลงในทางกฎหมาย

ในช่วงเวลาดังกล่าว แนวคิดเรื่อง “สิทธิของมนุษย์” ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก และครอบคลุมถึงสิทธิสตรี รวมถึงหลักการไม่เลือกปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม หลังการก่อตั้งสหประชาชาติ แนวคิดสิทธิมนุษยชนได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยมีการเรียกร้องสิทธิใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น สิทธิด้านอาหาร สิทธิในการพักผ่อน สิทธิในสันติภาพ และสิทธิในการพัฒนา(วิชัย ศรีรัตน์, 2543) นอกจากนี้ การเลิกทาสในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2448 (ค.ศ. 1905) ก็ถือเป็นพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนยังคงมีอยู่ในสังคมไทย คนไทยจำนวนมากยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนมากนัก องค์กรแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (Amnesty International) จึงได้จัดทำ โครงการห้องเรียนสิทธิมนุษยชน ให้แก่โรงเรียนและ

มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ รวมถึงเรียกร้องให้มีการบรรจุวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาในหลักสูตรการเรียนการสอน ปัจจุบันมีสถานศึกษากว่า 40 แห่งเข้าร่วมโครงการนี้ โดย 11 แห่งในนั้นมี “คลับแอมเนสตี้” ซึ่งเป็นศูนย์รวมของเยาวชนที่สนใจทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักการของ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาหัวข้อ “สิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยเน้นเรื่อง สิทธิโดยธรรมชาติ ที่ว่ามนุษย์มีสิทธิเท่าเทียมกันมาตั้งแต่กำเนิด และทุกคนล้วนเกิดมาเท่าเทียมกัน ข้าพเจ้ามุ่งเน้นการอธิบายและวิเคราะห์ความแตกต่างในมุมมองเชิงพุทธ ตลอดจนศึกษาวิธีประยุกต์แนวคิดสิทธิมนุษยชนเชิงพุทธให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองและสังคมในโอกาสต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

1. นิยามและความหมายสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ในปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน โดยเฉพาะในทางกฎหมายระหว่างประเทศ กฎบัตรสหประชาชาติมิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้แต่อย่างใด ตลอดจนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและบรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติก็ได้ให้คำนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำนี้เช่นกัน

เนื่องจากคำว่า “สิทธิมนุษยชน” มีความหมายในเชิงทฤษฎีและปรัชญาเป็นหลัก ส่วนความหมายในทางปฏิบัติจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายในของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่มนุษย์แต่ละคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ พวกเขาย่อมสมควรได้รับการเคารพ เอาใจใส่ ดูแล ค้ำครอง และได้รับผลประโยชน์จากการดำรงอยู่ในโลกนี้ เพื่อเป็นหลักประกันหรือมาตรฐานให้พวกเขาสามารถมีชีวิตที่ดีและเข้าถึงคุณค่าทางศีลธรรมและความผาสุกที่ควรจะได้รับ (วรพจน์ วิตวุฒพิชญ์, 2538)

ปัจจุบัน มีการใช้คำว่า “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ปะปนกัน เช่น การเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์พึงมีโดยกำเนิดรวมกันว่า “สิทธิมนุษยชน” (วิระ โลจายะ, 2532) สรุปได้ว่า คำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีโดยไม่อาจแยกออกจากความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีสัญชาติ เชื้อชาติ สีผิว หรือศาสนาใด ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยแท้จริง อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือเงื่อนไขทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ

ความเป็นมาของหลักสิทธิมนุษยชน

ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนวคิดเรื่องกฎแห่งธรรมชาติได้พัฒนาไปสู่การยอมรับว่าสิทธิโดยธรรมชาติเป็นสิทธิทางกฎหมาย ซึ่งต่อมาได้ถูกรวบรวมและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของหลายประเทศในยุโรปและอเมริกาเหนือ โดยเน้นว่าฐานะของรัฐเกิดจากเจตจำนงของเสรีชน ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen) ซึ่งถูกร่างขึ้นในฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 และกฎหมายรัฐธรรมนูญของอเมริกา (Bill of Rights) ในปี ค.ศ. 1791 ต่างก็สะท้อนถึงหลักการนี้

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914–1918) มีการตระหนักว่ารัฐบาลไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้โดยลำพัง จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้พยายามส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ขอบเขตยังจำกัดเพียงบางกลุ่ม เช่น ชนกลุ่มน้อยในบางประเทศ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ความพยายามคุ้มครองสิทธิแรงงานก็เริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ร่างข้อตกลงนานาชาติในปี ค.ศ. 1919 นอกจากนี้ การเลิกทาสประสบความสำเร็จเมื่อมีการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยทาสที่กรุงเจนีวาในปี ค.ศ. 1926 และมีอนุสัญญาคู่คุ้มครองผู้ลี้ภัยในปี ค.ศ. 1933 และ 1938 (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2543)

แม้ว่ารัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกจะพัฒนามาจากแนวคิดสิทธิมนุษยชน แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็น "สากล" อย่างแท้จริง เนื่องจากยังไม่ครอบคลุมถึงพลเมืองทุกคน โดยเฉพาะสตรี เด็ก คนต่างชาติ และทาส ทั้งนี้แนวคิดเรื่องสิทธิได้รับอิทธิพลจากสามปัจจัย ได้แก่ 1) สิทธิที่เกิดจากธรรมชาติ 2) สิทธิที่เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ และ 3) สิทธิที่เกิดจากหลักศาสนา เช่น คริสต์ศาสนา (พระธรรมปิฎก (ประยูร), 2541)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ได้เกิดระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ (Totalitarian Regimes) ซึ่งละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง สงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939–1945) ได้นำมาซึ่งความสูญเสียอย่างมหาศาล รวมถึงการทำลายล้างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา เมื่อสงครามสิ้นสุดลง องค์การสหประชาชาติ (UN) ถูกจัดตั้งขึ้นโดย 50 ประเทศที่ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสริมสร้างสันติภาพ

แม้ว่ากฎบัตรสหประชาชาติจะไม่ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่ในปี ค.ศ. 1945 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของ UN ได้รับมอบหมายให้ร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งมีหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ตั้งแต่เกิด (Inherent) 2) สิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) และ 3) สิทธิที่ไม่อาจแยกออกจากกัน (Indivisible)

ต่อมา สหประชาชาติได้พัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศให้มีผลผูกพันทางกฎหมาย โดยรับรองกติการะหว่างประเทศ 2 ฉบับในปี ค.ศ. 1966 ได้แก่ 1) กติการะหว่างประเทศ

ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และ 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1976 ปัจจุบันมีประเทศภาคีกว่า 134 ประเทศ

ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะด้านธุรกิจ การค้า และการลงทุน ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบและการแสวงหาผลกำไรโดยละเมิดสิทธิผู้อื่นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การทำธุรกิจผิดกฎหมายและการค้ายาเสพติดซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคม นอกจากนี้ ค่านิยมทางวัตถุที่เพิ่มขึ้นกลับทำให้คุณธรรมจริยธรรมลดลง เห็นได้จากปัญหาความรุนแรงในสังคม เช่น อาชญากรรม การคอร์รัปชัน และความขัดแย้ง

อย่างไรก็ตาม หากมนุษยธรรมระงับถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองบนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และกฎหมาย พร้อมกับยึดหลักศีลธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติ สิทธิมนุษยชนจะเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และนำไปสู่สันติภาพของมวลมนุษยชาติในที่สุด

ความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน

จุดเริ่มต้นของสันติภาพของโลกมนุษย์ สิทธิและหน้าที่เป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมที่สงบสุขและเป็นธรรม โดยสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติ ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในฐานะพลเมืองของรัฐ หลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้รับการรับรองโดยสมัชชาสหประชาชาติเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) เป็นแนวทางสำคัญในการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ Declaration of the Rights of Man and of the Citizen ของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1789) และ Bill of Rights ของสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1791) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของรัฐธรรมนูญในหลายประเทศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยหลักการสำคัญ 30 ข้อ ซึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่

- ข้อ 1: มนุษย์เกิดมาอย่างเสรีและเสมอภาคในศักดิ์ศรีและสิทธิ
- ข้อ 2: ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ
- ข้อ 3: สิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของบุคคล
- ข้อ 4: ห้ามการเป็นทาสและการค้าทาสในทุกรูปแบบ
- ข้อ 5: ห้ามการทรมานหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม
- ข้อ 6-12: สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
- ข้อ 13-15: สิทธิในการเดินทางและการได้รับสัญชาติ
- ข้อ 16-17: สิทธิในการสมรสและการถือครองทรัพย์สิน
- ข้อ 18-20: เสรีภาพทางความคิด ศาสนา การแสดงความคิดเห็น และการชุมนุม
- ข้อ 21-25: สิทธิทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางสังคม

ข้อ 26: สิทธิในการศึกษา

ข้อ 27-30: สิทธิในการเข้าถึงวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนจะเห็นได้ว่า การตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามหลักสิทธิมนุษยชน ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสังคมที่เป็นธรรม แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของสันติภาพของมนุษยชาติ

พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน

1. หลักการของสิทธิมนุษยชนทางพระพุทธศาสนา ในส่วนแรกหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ว่าด้วย มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกันที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร สิลขันธวรรค ที่ชนิกายมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวที่สุปปิยปริพาชก ผู้เป็นอาจารย์พูดเตือนพระพุทธเจ้า เตือนพระธรรม เตือนพระสงฆ์ ในขณะที่ศิษย์หนุ่ม (อันเตวาสิก) ชื้อพรหมทัตมาณพ กล่าวชื่นชมพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทราบเรื่อง พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนแก่ภิกษุทั้งหลายว่าหากมีใครมาติเตียนพระรัตนตรัยก็มีให้โกรธ และหากใครสรรเสริญก็มีให้ยินดีหรือเหลิงว่า...“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้จะถึงกล่าวติเรา ติพระธรรม หรือติพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความอาฆาต โทมนัส แค้นใจในคนเหล่านั้น.” และ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้พึงกล่าวชมเรา ชมพระธรรมหรือชมพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรทำความเพิลิตเพิลินดีใจเบิกบานใจในคำชมนั้น” (ที.สี. (ไทย) 11/1/1-4)

จะเห็นได้ว่า คำสอนนี้สอดคล้องแนวคิดอันเป็นพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนในเรื่องของการให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล รวมทั้งสิทธิและอิสรภาพในความคิดเห็นอันสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบันได้ดังการสอนให้มีความอดทนในการรับฟังความคิดเห็น เพราะหากไม่มีความอดทนในการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ หรือจากเสียงส่วนน้อยในสังคมแล้ว ก็อาจมีการใช้กำลังต่อต้านในการทำร้ายต่อผู้แสดงความคิดเห็น เพียงเพราะรับไม่ได้หรือโกรธเคืองหากจะมีผู้มาแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี่จะเป็นฐานก้าวสู่ขั้นต่อไปในการยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชาติพันธุ์ เพศ ภาษา ศาสนา อุดมการณ์ และความแตกต่างหลากหลายอื่นๆ คำสอนของพระพุทธเจ้าดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเตือนสติและเป็นเสมือนเข็มทิศชี้ทาง ให้สังคมตระหนักและเข้าใจในสิทธิเสรีภาพนั่นเอง

สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ตามหลักปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏใน ข้อ 3 ถึงข้อ 21 ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพรหมชาลสูตร สิลขันธวรรค ที่ชนิกาย ว่าด้วยการตระหนักต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่กล่าวถึงจุลศีล ข้อ 1 และข้อ 26 จากทั้งหมด 26 ข้อ ว่า...“ดูก่อนภิกษุ

ทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปุณณกล่าวชมตถาคต พึงกล่าวชมอย่างนี้ว่า” จุลศีลข้อ 1 “พระสมณโคดม ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางสาตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่” และ จุลศีลข้อ 26 “พระสมณโคดม เว้นขาดจากการฟั่น การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น การจี” (ที.สี. (ไทย) 11/3/4-7) นอกจากนี้ ในอัครัญญสูตร ที่มณิกาย ปาฏิกวรรค เป็นเรื่องราวเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่บนปราสาทที่นางวิสาขาบริจาค สร้างไว้ในบุพพาราม กรุงสาวัตถี กระทั่งเวลาเย็นวันหนึ่งพระพุทธเจ้าได้เสด็จจงกรมอยู่กลางแจ้งที่ร่มเงาปราสาท ได้มีวาเสฏฐะสามเณร และภารทวชะ สามเณร ซึ่งร่ออุปสมบทเป็นภิกษุชวกันไปเฝ้าซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสถามว่าบรรดาพราหมณ์ไม่ว่าหรือที่มาอุปสมบท วาเสฏฐะ และภารทวชะ ได้ทูลตอบว่าถูกพราหมณ์ทั้งหลายด่าว่าอย่างแรงและดูถูกว่าวรรณะอื่นนอกจากพราหมณ์นั้นเลวทรามต่ำต้อยหมด วรรณะพราหมณ์ประเสริฐที่สุด เพราะเกิดจากพระโอษฐ์ (ปาก) ของพระพรหม พวกสมณะล้วนคือวรรณะที่เลวทรามพระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่ถูกต้องเพราะแท้จริงแล้ววรรณะพราหมณ์นั้นถือกำเนิดมาจากการตั้งครรภ์ของแม่พราหมณ์ และคนทุกชั้นวรรณะต่างก็มีทั้งดีและไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ศูทร หากประพฤติดีเช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ก็ต้องว่ากันตามทีผิด มิใช่เกิดเป็นวรรณะศูทรแล้วจะต้องเป็นคนเลว คนชั่ว หรือเกิดเป็นวรรณะพราหมณ์ก็ต้องเป็นคนดีคนประเสริฐสูงกว่าผู้อื่น เช่น ศูทรที่ปฏิบัติธรรมก็มีฐานะเทียบเท่าพราหมณ์ ส่วนพราหมณ์ซึ่งทำความผิดก็มีฐานะเป็นโจรได้เช่นกัน นอกจากนี้ในทางธรรมทุกชนชั้นวรรณะต่างก็มีสิทธิในการปฏิบัติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน การตัดสินความเป็นคนไม่ได้ตัดสินที่วรรณะหรือชาติกำเนิดแต่ตัดสินจากการกระทำของบุคคลนั้นๆ และในตอนท้ายได้ตรัสสอนว่าทุกชั้นวรรณะหากสามารถสำรวมกาย วาจา ใจ เจริญโพธิปักขิยธรรม 7 แล้ว ก็สามารถที่จะปรินิพพานได้ (ดับกิเลสดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงภายในชาตินี้) ว่า “ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวชะ กษัตริย์ก็ดี ฯลฯ พราหมณ์ก็ดี ฯลฯ แพศย์ก็ดี ฯลฯ ศูทรก็ดี สำรวมทางกาย สำรวมทางวาจา สำรวมทางใจ อาศัยการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้ง 7 แล้ว ย่อมปรินิพพานในโลกนี้แท้” (ที.ปา. (ไทย) 15/70/145-165) จะเห็นได้ว่า คำสอนที่สอดแทรกแนวคิดสิทธิมนุษยชนในอัครัญญสูตรนี้ จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ว่าและสอนให้ตระหนักถึงเสรีภาพแห่งความเชื่อในการนับถือศาสนา หรือการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (ข้อ 18)

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

เนื้อหาของปฎิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิของทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) ส่วนที่สามกล่าวถึงสิทธิ สิทธิดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ ข้อ 22 ถึงข้อ 27 ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏใน มหาปรินิพพานสูตร ที่มณิกาย มหาวรรค เรื่อง นางอัมพปาลีศณิกามาเฝ้า เป็นเหตุการณ์เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่สวนอัมพปาลีวัน (สวนของนางอัมพปาลี) กรุงเวสาฬหิ แคว้นวัชชี นางอัมพปาลีจึงไปทูลเชิญพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มารับภัตตาหารที่บ้านของนาง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้

ตอบรับ เมื่อเจ้าลิจฉวี ทั้งหลายทราบข่าวว่าเสด็จมาประทับที่สวนอัมพปาลิวัน จึงพากันไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทูลเชิญให้รับภัตตาหารเช่นกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตอบปฏิเสธว่า “ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย ตถาคตรับภัตตาหารของนางอัมพปาลิสนิกาสำหรับวันพรุ่งนี้ไว้แล้วแล” (ที.ม. (ไทย) 13/92/268-272) นอกจากนี้ ในอัครคัมภีร์สูตร ที่มณีกาย ปาฏิกวรรค เป็นเรื่องราวเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่บนปราสาทที่นางวิสาขาบริจาคมา สร้างไว้ในบุพพาราม กรุงสาวัตถี กระทั่งเวลาเย็นวันหนึ่งพระพุทธเจ้าได้เสด็จจงกรมอยู่กลางแจ้งที่ร่มเงาปราสาท ได้มีว่าเสฏฐะสามเณร และภราทวาชะสามเณร ซึ่งร่ออุปสมบทเป็นภิกษุ ชวนกันไปเฝ้าซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสถามว่าบรรดาพราหมณ์ไม่ว่าหรือที่มาอุปสมบท วาเสฏฐะ และภราทวาชะ ได้ทูลตอบว่าถูกพราหมณ์ทั้งหลายตำหนิอย่างแรงและดูถูกว่าวณะอื่นนอกจากพราหมณ์นั้นเลวทรามต่ำด้อยหมด วณะพราหมณ์ประเสริฐที่สุด เพราะเกิดจากพระโอษฐ์ (ปาก) ของพระพรหม พวกสมณะโล้นคือวณะที่เลวทรามพระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่าเป็นคำกล่าวที่ไม่ถูกต้องเพราะแท้จริงแล้ววณะพราหมณ์นั้นถือกำเนิดมาจากการตั้งครรภ์ของแม่พราหมณี และคนทุกชั้นวณะต่างก็มีทั้งดีและไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ศูทร หากประพฤติดีเช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ก็ต้องว่ากันตามที่ผิด มิใช่เกิดเป็นวณะศูทรแล้วจะต้องคือคนเลว คนชั่ว หรือเกิดเป็นวณะพราหมณ์ต้องคือคนดีคนประเสริฐสูงกว่าผู้อื่น เช่น ศูทรที่ปฏิบัติธรรมก็มีฐานะเทียบเท่าพราหมณ์ ส่วนพราหมณ์ซึ่งทำความผิดก็มีฐานะเป็นโจรได้เช่นกัน นอกจากนี้ในทางธรรมทุกชนชั้นวณะต่างก็มีสิทธิในการปฏิบัติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน การตัดสินความเป็นคนไม่ได้ตัดสินที่วณะหรือชาติกำเนิดแต่ตัดสินจากการกระทำของบุคคลนั้นๆ และในตอนท้ายได้ตรัสสอนว่าทุกชั้นวณะหากสามารถสำรวมกาย วาจา ใจ เจริญโพธิปักขิยธรรม 7 แล้ว ก็สามารถที่จะปรินิพพานได้ (ดับกิเลสดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงภายในชาตินี้) ว่า... “ดูก่อนวาเสฏฐะและภราทวาชะ กษัตริย์ก็ดี ฯลฯ พราหมณ์ก็ดี ฯลฯ แพศย์ก็ดี ฯลฯ ศูทรก็ดี สำรวมทางกาย สำรวมทางวาจา สำรวมทางใจ อาศัยการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้ง 7 แล้ว ย่อมปรินิพพานในโลกนี้แท้” (ที.ปา. (ไทย) 15/70/145-165) จะเห็นได้ว่า คำสอนที่สอดแทรกแนวคิดสิทธิมนุษยชนในอัครคัมภีร์สูตรนี้ จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ว่าทุกคนเกิดมาต่างมีอิสระและมีความเสมอภาคกันในเกียรติและสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรมและสอนให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีมารยาท (ปฎิญาฯ ข้อ 1) รวมถึงกล่าวว่าคนทุกชั้นวณะมีอิสรภาพทางความคิดโดยไม่ถือเอาชาติ กำเนิด ศาสนา มาเป็นตัวตัดสิน (ปฎิญาฯ ข้อ 2 (1)) และสอนให้ตระหนักถึงเสรีภาพแห่งความเชื่อในการนับถือศาสนา หรือการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (ข้อ 18)

หน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ

เนื้อหาของปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนสิทธิของหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ โดยการที่จะต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิที่ปรากฏในปฎิญานี้ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง ห้ามรัฐกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนและจำกัดสิทธิของบุคคลมิให้ใช้สิทธิมนุษยชนละเมิดสิทธิของผู้อื่น สังคมและโลก สิทธิเหล่านี้ปรากฏใน มหา

ปรีณิพพานสูตร ที่มณิกาย มหาวรรค เรื่อง พระเจ้าอชาตศัตรูฯ ประสงค์ปราบแคว้นวัชชี เป็นเหตุการณ์เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ พระเจ้าอชาตศัตรูมีความประสงค์จะไปตีแคว้นวัชชีเพราะเห็นว่าแคว้นวัชชีมีอำนาจที่แข็งแกร่งมากจึงรับสั่งให้วัสสการพราหมณ์ ซึ่งเป็น มหาอมาตย์ของแคว้นมคธไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก้ววัสสการพราหมณ์ว่าแคว้นวัชชีได้ ยึดหลักอปริหานิยธรรมของเจ้าวัชชี 7 ข้อ เช่นประชุมด้วยความพร้อมเพรียงกันอย่างสม่ำเสมอ, การประชุม ดังกล่าวเป็นไปด้วยความพร้อมเพรียง, มีการยึดมั่นในวัชชีธรรมโบราณ ไม่ตั้งข้อบัญญัติใหม่ ไม่เปลี่ยนแปลง ข้อบัญญัติเดิม, ให้เกียรติเคารพนับถือเชื้อฟงเจ้าวัชชีผู้ใหญ่ผู้เฒ่า, ไม่ฉุด ข่มเหงรังแกกักขังหน่วงเหนี่ยวสตรี และ เด็กหญิงของสกุลทั้งหลาย, สักการะเคารพ บูชาเจดีย์ ของวัชชีทั้งหลายทั้งภายในภายนอกพระนคร หมั่น บวงสรวงบูชาตามธรรมเนียมเดิม, ถวายอารักขาคุ้มครองป้องกันแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย และตั้งความปรารถนา ให้พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาให้มา ส่วนที่มาแล้วก็ให้อยู่สบายในแคว้น โดยพระพุทธเจ้าได้อธิบาย คำสอนที่สอดแทรกแนวคิดสิทธิมนุษยชนใน มหาปรีณิพพานสูตร จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ว่า การปฏิบัติอย่างไร เป็นการ ชี้ทางให้แก่พระเจ้าอชาตศัตรูว่าเจ้าวัชชีทั้งหลายเมื่อได้ยึดหลักดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีทางที่จะ เสื่อมได้เลย

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

หลักธรรมที่สัมพันธ์และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ได้แก่ หลักเบญจศีลหรือศีล 5 หลักศรัทธา หลักกุศลแห่งกรรม และหลักประโยชน์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักเบญจศีลหรือศีล 5 ที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เบญจศีลหรือศีล 5 หรือศีล 5 (ที.ปา. (ไทย) 11/228/172) ในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนกับเบญจศีลหรือศีล 5 ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นสิทธิที่เน้นถึงการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2546) ส่วนศีลในพระพุทธศาสนาเน้นไปที่การลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อความผาสุกในชีวิตด้านส่วนตัวและสังคมส่วนรวมอันเป็นขั้นพื้นฐานระหว่างหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มีขอบเขตและมีอิสรเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในการกระทำต่างๆ เพื่อความเท่าเทียมกันในสังคมมนุษย์ และ หลักเบญจศีลหรือศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเน้นการกระทำที่ถูกต้องดีงาม เพื่อความผาสุกของปัจเจกบุคคลและสังคม

2) หลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความสัมพันธ์กับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ (2.1) หลักสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่, สิทธิที่จะได้รับการศึกษา, สิทธิที่จะทำงาน, สิทธิแห่งเสรีภาพ, สิทธิในทรัพย์สิน และ สิทธิในสัญญาประชาคม และ (2.2) หลักเบญจศีลหรือศีล 5 เถรวาท ได้แก่ ละเว้นการฆ่าสัตว์อื่นให้ตกลงไป, ละเว้นการลักขโมย, ละเว้นการประพฤติดินในกาม, การละเว้นการพูดเท็จ และ การละเว้นการดื่มสุราเมรัย จากข้อความข้างต้นสามารถประมวลได้ ก็คือ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ข้อ

ที่ 1 2) สิทธิที่จะได้รับการศึกษาตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ทุกข้อ เพราะการศึกษา คือ การพัฒนาชีวิตที่ดีงาม ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา ก็คือ การศึกษาและปฏิบัติตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/172) 3) สิทธิที่จะทำงานตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ทุกข้อ เพราะการประกอบอาชีพการงานที่ดีงามในทัศนะทางพระพุทธศาสนา ต้องเว้นจากการล่วงละเมิดศีลทั้ง 5 ข้อ ที่เรียกว่า มิจฉา โดยมีอาชีพ 5 ประการ ได้แก่ การค้าขายศาตราอาวุธ, การค้าขายสัตว์ รวมทั้งเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน, การค้าขายเนื้อสัตว์น้อยใหญ่เพื่อผลิตเป็นอาหาร, การผลิตและจำหน่ายขายสุรา เบียร์ ยาเสพติดต่างๆ และ การค้าขายสารเคมีและยาพิษ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/177/186) 4) สิทธิแห่งเสรีภาพตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ทุกข้อ ดังที่กล่าวแล้วในข้อที่ 3 5) สิทธิในทรัพย์สินตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ข้อที่ 2 และ 6) สิทธิในสัญญาประชาคมตรงกับหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ทุกข้อ ด้วยว่าสังคมทุกสังคมย่อมมีกฎกติกา ข้อห้าม ข้อบังคับของสังคมนั้นๆ ครอบคลุมสิทธิทุกอย่าง

กล่าวสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนและหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ล้วนมีการส่งเสริมให้ปฏิเสธความชั่ว สนับสนุนให้กระทำความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ผ่านการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ ซึ่งอยู่ในกรอบของเบญจศีลหรือศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทจึงมีนัยเดียวกัน กล่าวคือเป็นหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาชีวิต จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมของมวลมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม หลักสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องทางโลก ส่วนหลักเบญจศีลหรือศีล 5 เป็นเรื่องทางธรรม ซึ่งทั้งสองจะเดินทางร่วมกันตลอดในฐานะสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมวลมนุษย์ให้เข้าถึงสันติสุขทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมตลอดไป

หลักศรัทธาที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

ศรัทธา คือ ความเชื่อถือว่า เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนมีมากถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ แต่ก็สามารถสรุปลงได้ทีละทีกับใจ พระพุทธศาสนายกย่องสอนให้มนุษย์ประพฤติดีปฏิบัติชอบ สร้างความสุขความเจริญให้แก่ตนด้วยตนเองก่อน ไม่ให้เชื่ออะไรอย่างมง่ายไร้เหตุผล (อุมลิกาศรัทธาความเชื่อที่ไม่มีมูล คือ ไม่มีเหตุผล) ให้ใช้ปัญญากำกับความเชื่ออยู่เสมอ (อาการวิตศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผล คือ มีปัญญาประกอบ) นอกจากนี้ ยังสอนให้รู้จักพิสูจน์ความจริงด้วยการทดลอง การปฏิบัติและการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) (อง.ทุก. (ไทย) 20/371/110) ดังนั้น ความหนักแน่นแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่การเว้นความชั่ว ประพฤติความดีและชำระจิตใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์เท่านั้น ดังนั้นความเชื่อทางพระพุทธศาสนาจึงประกอบไปด้วยความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีในมนุษย์ 4 ประการ ได้แก่ 1) กรรมศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อมั่นในกรรมคือการกระทำว่ามีอยู่จริง เช่น เชื่อว่าหากปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ชีวิตจะพบแต่ความสุขตลอดไป 2) วิบากศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อมั่นในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำว่ามีจริงเช่นเชื่อว่าความสุขหรือความทุกข์นั้นสามารถเลือกกระทำได้ หากต้องการผลเช่นนั้น เป็นต้น 3) กรรมสกตาศรัทธา ได้แก่ ความเชื่อว่าคนสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็น

ของ ๆตนจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม และ 4) ตลาคตโพธิศรัทธา เชื่อในปัญญาเครื่องตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้าว่า พระองค์ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบจริง พระธรรมคำสอนของพระองค์สามารถช่วยให้หลุดพ้น จากความทุกข์ได้จริง (อภิ.วิ. (ไทย) 35/822/443ศรัทธา 4 นี้ มีมาในพระบาลีเฉพาะข้อที่ 4 อย่าง เดียว ว่าโดยใจความ ศรัทธา 3 ข้อต้นย่อรวมลงในข้อที่ 4 ได้ทั้งหมด เพราะว่าเมื่อเชื่อมั่นในพระ ปัญญาตรัสรู้ของพระตลาคตเจ้าก็ต้องเชื่อคำสั่งสอนของพระตลาคตเจ้า คำสั่งสอนของพระตลาคตเจ้า ก็แสดงกรรมแสดงวิบาก คือผล และแสดงว่าทั้งกรรมทั้งวิบากก็รวมลงที่บุคคล

สรุปได้ว่า ความเชื่อทั้ง 4 ประการนั้น เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการมองว่า มนุษย์มีสิทธิ เสรีภาพในตัวเอง สามารถบรรลุธรรมเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะตลาคตโพธิศรัทธา เป็นการเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพพอที่จะบรรลุธรรมขั้นสูงสุดได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องให้เทพหรือพระเจ้า มาบันดาลให้ คำสอนดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ข้อที่ 18 ใน ปฏิญญาสากลฯ ที่ว่า ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะ ประกาศศาสนาหรือความเชื่อของตน โดยการสอน การปฏิบัติ สักการบูชา และการประกอบ พิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพัง ตนเองหรือประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

หลักแห่งกรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่า กรรมดี (กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) ที่ทำไว้ใน อดีตนั้นมีได้สูญหายไปไหน เนื่องจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเน้นที่กรรม คือ การกระทำ การ ปฏิบัติ การประพฤติมากกว่า ไม่ได้เน้นที่เชื้อชาติหรือตระกูล เผ่าพันธุ์ หรือโคตรของผู้คน ดังที่ พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายโดยย่อ 3 ประการ ได้แก่ 1) สัพพปาปสส อกรรม ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) กุศลสุสุมปทา ให้ประพฤติปฏิบัติแต่ความดีงาม และ 3) สจิตตปริโยทปนํ ฝึกฝนจิตใจของตนให้ผ่องใส (ที.ม. (ไทย) 10/54/57) จะเห็นได้ว่า หลักกรรมมีหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ถือได้ว่า เป็นพันธกรณีที่เชื่อมโยงเข้ากับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา กระทำที่มีลักษณะ 12 ประเภท แบ่งออกเป็น 3 หมวด หมวดละ 4 ข้อ ได้แก่ หมวดที่ 1 กรรมให้ผล ตามกาลเวลา มี 4 ประการ ได้แก่ 1) กรรมให้ผลในชาตินี้ ที่เรียก ภูฏฐัมมเวทนียกรรม 2) กรรม ให้ผลในชาติหน้า ที่เรียก อุปปัชชเวทนียกรรม 3) กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ที่เรียก อปรာปรเวทนีย กรรม และ 4) กรรมที่เลิกไม่ให้เกิดผล คือ ให้ผลเสร็จแล้ว หรือหมดโอกาสจะให้ผลได้ต่อไป ที่เรียก อโหสิกรรม หมวดที่ 2 กรรมให้ผลตามหน้าที่มี 4 ประการ ได้แก่ 1) กรรมที่ผลคล้ายเป็นบิดา คือ แต่ง ให้เกิดมาดีชั่วต่างกันเรียกชนกกรรม 2) กรรมที่เคยตามสนับสนุนเหมือนพี่เลี้ยง คือ ถ้ากรรมเดิมหรือ ชนกกรรมแต่ดีก็ส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น ถ้ากรรมเดิมแต่งให้ชั่ว ก็ส่งเสริมให้ช้ายิ่งขึ้น ที่เรียก อุปัตถัมภกกรรม 3) กรรมบีบคั้น หรือขัดขวางกรรมเดิม คอยเบียนชนกกรรมเช่นเดิมแต่งมาดีเบียนให้ชั่ว เดิมแต่งมาชั่ว เบียนให้ดี ที่เรียก อุปปีฬกกรรม และ 4) กรรมตัดรอน เป็นกรรมพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เช่น เดิม ชนกกรรมแต่งไว้ดีเลิกกลับที่เดียวลงเป็นขอลานหรือตายไปเลย เดิมชนกกรรมแต่งไว้ลามก กลับ ที่เดียว เป็นพระราชาหรือมหาเศรษฐีไปเลย ที่เรียก อุปฆาตกรรม และ หมวดที่ 3 กรรมให้ผลตาม

ความหนักเบา มี 4 ประการ ได้แก่ 1) กรรมหนักทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ฝ่ายดีเช่น ทำสมาธิจนได้ฌาน ฝ่ายชั่วเช่น ทำอนันตริยกรรม มีฆาตกรรมดาบิดา เป็นต้น เป็นกรรมที่จะส่งผลโดยไม่มีกรรมอื่นมาขวางหรือมาสลบคั่นได้ ที่เรียก ครุกรรม 2) กรรมที่สะสมไว้มากๆ เข้า กลายเป็นดินพอกหางหมู คือ ทำทีละเล็กละน้อยกลายเป็น กรรมมากไปได้ ที่เรียก พหุกรรม 3) กรรมที่ทำเมื่อใกล้ตายหรือที่เอาจิตใจจดจ่อในเวลาใกล้ตาย ย่อมส่งผลให้ไปสู่สุคติที่ดี หรือชั่วได้ ซึ่งเปรียบเหมือนโคแก่ที่อยู่ปากคอก แม้แรงจะน้อยสักเท่าไร เมื่อเปิดคอกก็ได้ออกก่อน ที่เรียก อาสันนกรรม และ 4) กรรมแต่สักว่าทำ คือ เจตนาไม่สมบูรณ์ อาจจะทำไปด้วยความประมาทหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่อาจส่งผลดีร้ายให้ได้เหมือนกัน ที่เรียก กตัตตากรรม (สุชีวะ ปุณฺณนาฎ, 2541) จะเห็นได้ว่า กรรม 12 ประการนี้แสดงให้เห็นว่า อย่าดูถูกว่าการทำความดี กรรมชั่วเพียงแค่เล็กน้อยจะไม่ส่งผล แม้เพียงทำแค่เล็กน้อยที่มีเจตนาแรง ผลของกรรมจะให้ผลตามกำลังของการกระทำกรรมนั้นอย่างแน่นอน เพียงแต่ตอนนี้ผลของกรรมยังไม่ให้ผลชัดเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นเรื่องกฎแห่งกรรมสนับสนุนหรือตัดกันอย่างนี้ นี่คือ กฎแห่งกรรมที่เราควรจะเข้าใจตามหลักของกรรม 12 กรรมที่เราได้ทำไว้แล้ว ย่อมได้รับผลทั้งสิ้น เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย มี 3 ประการดังนี้ ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย กรรมที่กระทำด้วยโลภะ เกิดจากโลภะ มีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นสมุทัย ...กรรมที่ทำด้วยโทสะเกิดจากโทสะ มีโทสะเป็นเหตุ ...กรรมที่ทำด้วยโมหะ เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นสมุทัย ย่อมให้ผลในที่ที่อดีตภาพของเขาบังเกิด กรรมนั้นให้ผล ณ ที่ใด เขาย่อมเสวยวิบากของกรรมนั้น ณ ที่นั้น ในปัจจุบันหรือในที่ที่เกิดหรือในลำดับต่อไป (อง.ตัก. (ไทย) 20/473/171)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา ถือว่ามนุษย์มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยกรรมและการให้ผลกรรม เพราะ “กรรม” เป็นการกระทำของมนุษย์เองมีความเกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างมาก เพราะมนุษย์ได้รับสิทธิตามที่ตนเองเป็นผู้กระทำจะอยู่ในฝ่ายดี (กุศล) หรือฝ่ายชั่ว (อกุศล) ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มนุษย์จึงได้สิทธิเหล่านี้มาตั้งแต่เกิด การเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ก็คือ การส่งเสริมให้มนุษย์ตระหนักว่า เรามีสิทธิของเราอยู่แล้ว เราควรหวงแหนสิทธิของเราเพียงใด คนอื่นก็ย่อมหวงแหนสิทธิของเขาเพียงนั้น

หลักประโยชน์ที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายและสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ การแก้ไขปัญหามโนจิต และการลงมือทำจริง ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) พระพุทธศาสนาถือว่า เอาความสำเร็จอันก่อให้เกิดเป็นความสุขกายใจ ด้วยการลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูงครอบคลุมประโยชน์ 3 ระดับด้วยกัน ได้แก่ 1) ภูมิธรรมมีกตลประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน 2) สัมปรายิกกตลประโยชน์ ประโยชน์ในอนาคต และ 3) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง (ช.จ. (ไทย) 30/673/261-262) ประโยชน์ทั้ง 3 ข้างต้นนี้ถือเป็นขอบเขตเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งสรุปลงเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สั่งสอนเพื่อให้รู้ (อภิญาญธรรมเทศนา) หมายความว่า เรื่องใดที่ไม่จำเป็นสำหรับ

ผู้ฟังหรือผู้รับคำสอน พระองค์ก็ไม่ทรงสอนสิ่งนั้น ทรงสอนเฉพาะเรื่องเท่าที่จำเป็นสำหรับชีวิตเท่านั้น 2) สอนอย่างมีเหตุผล (สนิทานธรรมเทศนา) หมายความว่า พระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ไม่ยากเกินไปจนถึงกับตรองตามแล้วก็ไม่เห็น และไม่ยากเกินไปจนไม่ต้องตรึกตรองขบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึงอยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป และ 3) สอนเพื่อให้รู้เข้าใจ และมีเหตุผล (สปปาฏิหาริยธรรมเทศนา) หมายความว่า ผู้ฟังสามารถได้รับผลแห่งการฟัง การปฏิบัติตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนเป็นที่ตั้ง ไม่ต้องรอใครมาหยิบยื่นให้ เพราะปฏิบัติเหตุและได้ผลในชาตินี้เอง ไม่ต้องรอไปถึงชาติหน้า (อง.ติก. (ไทย) 20/565/356)

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีขอบเขตเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับเรื่องทัศนคติของชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะเรื่องหลักกรรม หลักไตรลักษณ์ สังสารวัฏ เป็นต้น ที่สามารถพิจารณาเห็นได้ในคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับหลักประโยชน์ตามคำสอนที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ที่ปรากฏในสามัญผลสูตร ที่มณิกาย สิลขันธวรรค เป็นเรื่องราวภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูฯ พระเจ้าแผ่นดินแคว้นมคธ ได้รับคำตอบในเรื่องอะไร คือ ประโยชน์ที่เห็นได้อย่างทันตาสำหรับการบวชเป็นสมณะ (อะไรคือสามัญผล) และสารภาพว่าได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดา เพื่อต้องการราชสมบัติ แม้พระบิดา (พระราชาพิมพิสาร) ทราบว่า จะถูกปลงพระชนม์ก็ไม่เอาความและยกราชสมบัติให้ แต่พระเจ้าอชาตศัตรูฯไม่ได้สำนึกผิด แต่กลับจับพระบิดาขังไว้และบังคับให้ช่างกลบเกล็นมิดโถงผ่าพระบาททั้งสองของพระบิดา แล้วเอาน้ำมันผสมเกลือทำแล้วอย่างด้วยถ่านไม้ตะเคียนซึ่งติดไฟคุ้ไม่มีเปลวจนสิ้นพระชนม์ จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูฯ ว่า พระราชาพระองค์นี้ถูกขุดเสียแล้วพระราชาพระองค์นี้ถูกขจัดเสียแล้ว หากท้าวเธอจักไม่ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรมเป็นพระราชาโดยธรรมไซ้ ธรรมจักชุกอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน จักเกิดขึ้นแก่ท้าวเธอ ณ ที่ประทับนี้ทีเดียว” (ที.สี. (ไทย) 11/140/336-346)

กล่าวสรุปได้ว่า ประโยชน์ 3 ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ มีขอบเขตที่ชัดเจนที่ทำให้มนุษย์มีเป้าหมายมองประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ใน 3 เวลา คือ ปัจจุบัน อนาคต และประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านการกระทำ ผลของการกระทำ มีความเสมอภาคต่อเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ใครทำอย่างไร ก็ย่อมได้รับผลอย่างนั้น

บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ “สิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า สิทธิและหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ คือ การเรียกร้องให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกัน ตามหลักการที่ตกลงกันในสังคม ถ้ารัฐให้ประกันก็จะกลายเป็นสิทธิทางกฎหมาย จะได้มีหลักประกันและผู้ดูแลให้มีการปฏิบัติตามโดยแท้จริง รวมทั้งลงโทษต่อผู้ไม่ปฏิบัติตาม เพื่อให้กลับตัวและถ้าหากเรายึดถือตามหลักสิทธิมนุษยชนของรัฐว่า เป็นแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เราก็จะไม่ต้องพบข้อบกพร่องโดยการนำหลักปัญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 มาศึกษาเทียบเคียงกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก มีความเชื่อมโยง และสามารถนำมาศึกษาเทียบเคียงกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากลใน

บริบทสังคมปัจจุบัน พบว่า “หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล ถึงแม้จะไม่ได้ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” มาโดยตรง แต่มีเนื้อหาที่สนับสนุนของการสอนให้เคารพสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ความเสมอภาค เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องในคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแพร่ จะช่วยให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันได้ ที่ยังสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักสิทธิมนุษยชน ล้วนได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และเน้นการมีสิทธิเสรีภาพ โดยชี้ว่ามนุษย์มีศักยภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มนุษย์ควรมีเมตตากรุณาต่อกันให้อภัยซึ่งกันและกัน ที่สอดคล้องกันระหว่างกาย วาจา และใจ เช่น หลักเบญจศีลหรือศีล 5 หลักศรัทธา หลักแห่งกรรม หลักประโยชน์ 3 เป็นต้น ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ ตามความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล และหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติที่ถือได้ว่า เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของชนหมู่มาก ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะทางสังคมภาษา และศาสนา ล้วนแล้วมีการส่งเสริมให้ปฏิเสธความขัสนับสนุนให้กระทำความดีต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ ดังนั้นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในฐานะสนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้เข้าถึงสันติสุขทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กุมพล พลวัน. (2547). สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม.
- ชะวัชชัย ภาคินธู. (2548) กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน.. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2543) “สิทธิมนุษยชน “สากล” กับปัญหาความจริงแท้” ในจรัญ โฆษณานันท์ บก.. วิธีสังคมไท สรรพพันธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเด็ก,
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2546). หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9.

- กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2546). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
_____. (2541). สิทธิมนุษยชน สร้างสันติหรือสลายสังคม. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
พระสิทธิธรรมโชติกะ ธรรมจริยะ. (2546). ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ 5 เล่ม
1. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสัทธรรมโชติกะ.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2544). เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับอารยธรรม หน่วยที่ 1-7.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
วรพจน์ วิตฤตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
วิระ โลจายะ. (2532). กฎหมายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชากฎหมายทั่วไป คณะ
นิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2546). สิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
สำเนียง ยอดคีรี. (2544). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราช
วิทยาลัย

การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7
ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่
THE DEVELOPMENT OF BUILDING AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SAPPAYA 7 OF PHANOM BENJA
SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE TRANG KRABI

กฤษฎิภณธ์ ไกรนรา

Krittirandh Krainara

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

Department of Buddhist Educational Administration

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si

Thammarat Campus

E-mail: um2561@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 21 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่ 2) พัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระบี่ และ 3) นำเสนอคู่มือการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาต่ง กระบี่ บทความนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 15 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินการ ครบทั้ง 4 งาน ตามขอบข่ายงานที่โรงเรียนกำหนดไว้ แต่ยังมีข้อติดขัดในภาระงานบางภาระงาน

เนื่องจากโรงเรียนมีอัตรากำลังคนช่างมาก มีภาระงานมาก และมีการย้าย สับเปลี่ยนตลอดเวลา กระบวนการในการปฏิบัติงานไม่มีความชัดเจน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและความยุ่งยากในการดำเนินงานต่าง ๆ เพราะขาดคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

2) การพัฒนาควรประกอบด้วยกระบวนการดำเนินการเกี่ยวกับ 4 งาน ที่สำคัญในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) การออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน 2) การดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) การให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) กำหนดระเบียบหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 โดยดำเนินให้เหมาะสมและอาศัยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การนำเสนอคู่มือ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า มีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบ สามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม, สัปปายะ 7, โรงเรียนพนมเบญจา

ADSTRACT

The objective of this research article is 1) Study on the Administration of Facilities and Environmental Management at Phanom Benja School, under the Office of Secondary Education Service Area, Trang and Krabi. 2) Development of Facilities and Environmental Management Based on the Sappaya 7 Principles at Phanom Benja School, under the Office of Secondary Education Service Area, Trang and Krabi. and 3) Presentation of the Handbook for Facilities and Environmental Management Based on the Sappaya 7 Principles at Phanom Benja School, under the Office of Secondary Education Service Area, Trang and Krabi. This article is a qualitative research study that collects data through in-depth interviews with 15 stakeholders and 5 experts, as well as a focus group discussion with 7 specialists. The research tools include interview guides and focus group evaluation forms. The qualitative data is analyzed using descriptive analysis.

The result of the study found that 1) The administration of facilities and environmental management covers all four areas as defined by the school's scope of work. However, certain tasks face obstacles due to the school's large workforce, heavy workload, and frequent staff rotations and reassignments. The lack of clear operational procedures results in delays and complications in various tasks, primarily due to the absence of a well-defined operations manual.

2) The development process should encompass four key areas in the management of facilities and environmental affairs: 1) Designing and improving the school's landscape, 2) Maintaining and preserving facilities and the environment, 3) Providing facility and environmental services, and 4) Establishing regulations or guidelines for facility usage. These processes should be implemented by applying the Sappaya 7 principles appropriately while ensuring the participation of all stakeholders to achieve the objectives effectively.

3) Regarding the presentation of the handbook, experts concluded that it is feasible, appropriate, and beneficial. The handbook's structure aligns with its components, making it applicable for practical use.

Keywords: Building and Environmental Management, Sappaya 7, Phanom Benja School

บทนำ

สถานศึกษาของรัฐเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีสิทธิหน้าที่ อำนาจ ความรับผิดชอบและขอบเขตวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 59 เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กระจายอำนาจการบริหารทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2545)

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของนักเรียนและครู สถานที่ที่มีการออกแบบและดูแลอย่างดีจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ของทั้งนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน โดยต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมภายในโรงเรียนและมีประสิทธิภาพ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้งานต่าง ๆ ในโรงเรียนดำเนินไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ สามารถนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎกมาใช้ในการบริหาร คือ "สัปปายะ 7" (วิสุทฺธิ. 11/220/222) และจำเป็นต้องมีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีรายละเอียดที่ครบถ้วน คู่มือการปฏิบัติงานที่ดีจะช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยคู่มือจะต้องประกอบไปด้วยคำอธิบาย ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และรายละเอียดการปฏิบัติงานตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง พร้อมแผนกลยุทธ์ การกำหนดตัวชี้วัด การประเมินผล รวมถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เทคนิคและแนวทางในการทำงาน และการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (เสถียร คามิศักดิ์, 2556) โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ มาจัดทำคู่มือแบบรูปเล่มจะช่วยให้บุคลากรสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนพนมเบญจาในอำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ มีการกิจในการสร้างบรรยากาศทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้มีความร่มรื่น สวยงาม และเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึง การบำรุงดูแลรักษาอาคารเรียนและบริการต่าง ๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า (โรงเรียนพนมเบญจา, 2566) แต่ยังพบอุปสรรคในการปฏิบัติงานอยู่บ่อยครั้ง เพราะขาดคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรไม่เข้าใจขั้นตอนและระเบียบในการทำงาน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าและความยุ่งยากในการดำเนินงานต่างๆ รวมถึงการติดต่อประสานงานกับผู้รับผิดชอบ

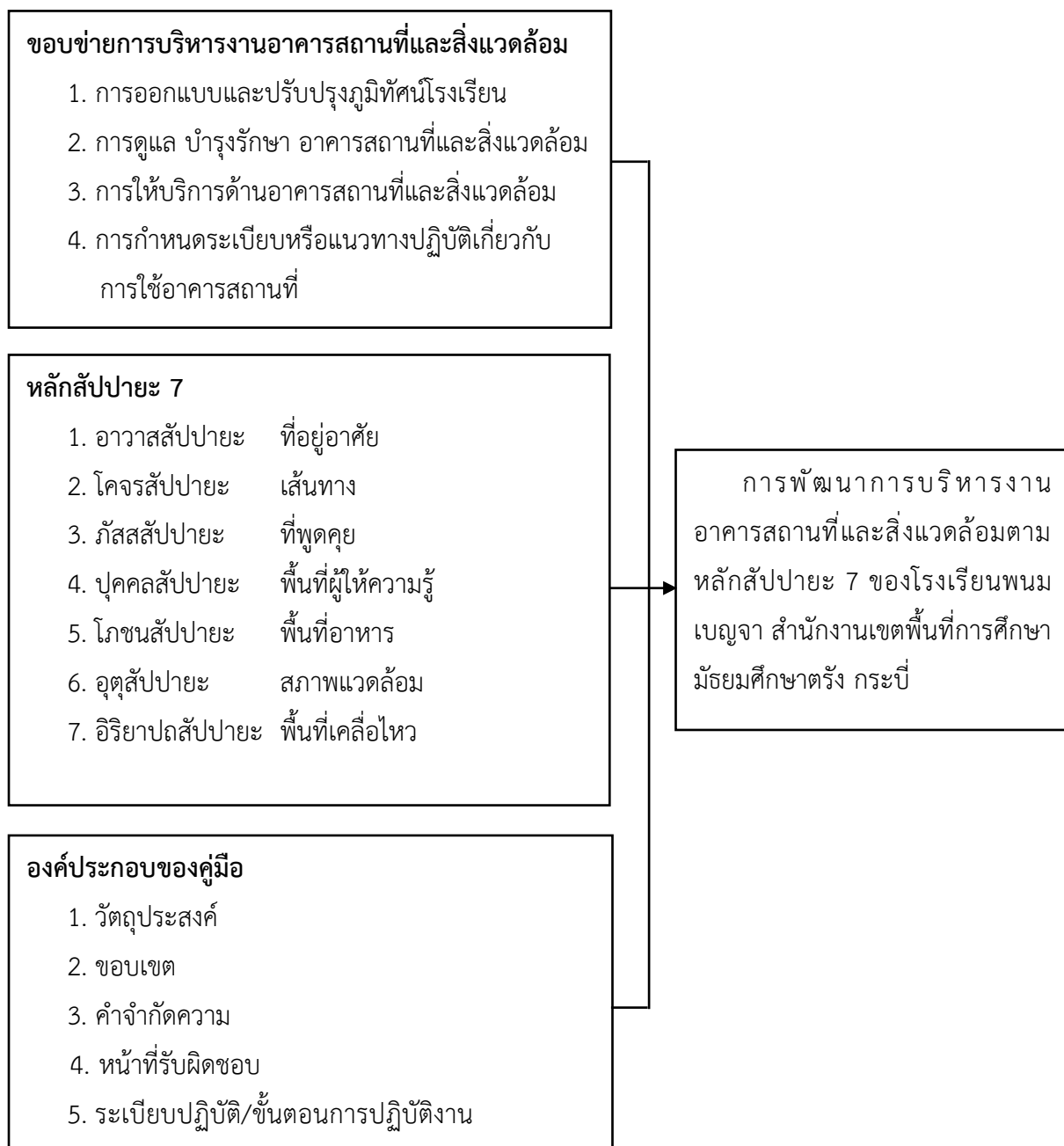
จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ เพื่อเป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและองค์กรมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
2. เพื่อพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่
3. เพื่อนำเสนอคู่มือการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หลักสัปปายะ 7 และองค์ประกอบคู่มือ โดยมีรายละเอียดดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1.รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีระเบียบวิธีวิจัย

2.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้การสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มบริหารทั่วไป โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน หัวหน้างานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน ครูที่ปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 9 คน ตัวแทนครูในโรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 3 คน

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา โดยมีประสบการณ์ในตำแหน่งบริหาร ไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารทั่วไป โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน หัวหน้างานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับรางวัลด้านการจัดสภาพแวดล้อม จำนวน 1 คน นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป/คน

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอคู่มือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน หัวหน้างานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพนมเบญจา จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ใช้หลักสัปปายะ 7 ในการบริหาร จำนวน 1 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป/คน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตวันงั กระบี่

3.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตวันงั กระบี่

3.3 ขั้นตอนการนำเสนอคู่มือ แบบประเมินและแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระจบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระจบ

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอคู่มือ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอคู่มือ วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทาง

สรุปผลการวิจัย

1.สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระจบ ในการดำเนินงานทั้ง 4 งาน ของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา แต่ยังประสบปัญหาด้านการขาดผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ มีขั้นตอนปฏิบัติงานที่ไม่ครอบคลุมชัดเจน สถานศึกษาที่มีสภาพอัตรากำลังที่ค่อนข้างมาก ภาระงานสอนบวกกับงานอื่นๆ ค่อนข้างมากบวกกับข้าราชการครูมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกปี ทำให้โครงสร้างหน้าที่รับผิดชอบไม่ชัดเจนส่งผลต่อการทำงานกับการติดต่อประสานงานต่าง ๆ ทำให้เกิดความล่าช้าและยังไม่เป็นระบบระเบียบ

2.แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาต่ง กระจบ

ด้านการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน 1) ผู้บริหารจัดการประชุมเปิดพื้นที่พูดคุยร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มบริหารทั่วไป เพื่อหารือร่วมกันในการแต่งตั้งคณะกรรมการแต่ละฝ่ายงาน กำหนดเป้าหมายในการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน โดยการนำโครงการของปีงบประมาณก่อนหน้ามาเป็นฐานในการออกแบบและไม่ซ้ำซ้อนกับโครงการของปีงบประมาณที่ผ่านมา เปิดพื้นที่

พูดคุยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสะท้อนผลและปัญหา มีการวิเคราะห์สภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียน กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ ควรคำนึงถึงความต้องการของครูและนักเรียน โดยการสำรวจความต้องการของครูและนักเรียน แล้วนำข้อมูลมาจัดเรียงลำดับ วางแผน ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ชุมชนใกล้เคียงและเหมาะสมกับกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียน 2) มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน ตามโครงการที่ได้นำเสนอ ซึ่งผู้บริหารควรมอบหมายตามความถนัดของบุคคลและมีความเต็มใจเป็นผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งจัดพื้นที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ออกแบบ แบบฟอร์มในการเขียนโครงการที่ชัดเจน ระบุรายละเอียดที่สำคัญไว้ในแบบฟอร์มของโครงการครบถ้วน 3) ฝ่ายอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมประชุมร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อเปิดพื้นที่พูดคุย โดยดำเนินการนำเสนอวิธีการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียนตามโครงการที่ได้รับผิดชอบข้างต้น ให้เห็นขั้นตอนในการดำเนินงาน ชี้แจงงบประมาณที่อาจเกิดขึ้น ระยะเวลาดำเนินการ และมีการกำหนดระยะเวลาในการส่งโครงการที่ชัดเจน 4) ผู้รับผิดชอบสรุปผลการประชุม โดยสรุปสาระสำคัญในหัวข้อการประชุม โครงการที่จะดำเนินการจัดทำ งบประมาณแต่ละโครงการ แบบร่างการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน ระยะเวลาในการดำเนินการของแต่ละโครงการ นำเสนอต่อผู้บริหารให้ทราบถึงการจัดทำโครงการในปีงบประมาณนั้น ๆ 5) ติดตามผลการจัดทำโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อเสนออนุมัติดำเนินโครงการจากผู้บริหาร

ด้านการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 1) ผู้บริหารหารือร่วมกับกลุ่มบริหารทั่วไปและบุคคลที่เกี่ยวข้อง พูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งประเมินความรู้ความสามารถของนักการภารโรง แม่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ มาอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และจัดพื้นที่ให้ผู้ให้ความรู้ อบรมตามลำดับ 2) มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบในการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของนักการภารโรงโดยตรง มีการระบุหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนที่ชัดเจน ให้นักการภารโรงออกแบบตารางการปฏิบัติงานของตนเองในแต่ละวันและแต่ละพื้นที่ให้ชัดเจน และมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามระยะเวลา ที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ 3) ฝ่ายอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จัดทำแบบฟอร์มในการแจ้งปัญหาในการซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ ที่เป็นพื้นที่พูดคุยของกลุ่มงาน ดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ เพื่อให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความสะดวกในการติดต่อประสานงานในการซ่อมแซมได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 4) ครูผู้รับผิดชอบดำเนินการตรวจสอบการซ่อมแซมของนักการภารโรง ตามพื้นที่ดังกล่าวที่ได้แจ้งไว้ในแบบฟอร์มข้างต้น ว่าดำเนินการแล้วเสร็จหรือไม่ หากไม่แล้วเสร็จ ให้รายงานปัญหาที่ทำให้การดำเนินการซ่อมแซมครั้งนี้ไม่แล้วเสร็จ 5) บันทึกภาพการเข้าดำเนินการทั้งก่อนและหลังดำเนินการซ่อมแซม ส่งเข้าแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มงาน ดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยตรง ซึ่งเป็นพื้นที่พูดคุยเกี่ยวกับงานดังกล่าว โดยให้รายงานถึง

ความสำเร็จในการซ่อมแซม 6) ผู้รับผิดชอบสรุปผลการดำเนินการดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม อย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยบอกถึงสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ หรืออื่น ๆ ว่ามีอะไรเสียหาย เหตุการณ์เสีย พื้นที่รับผิดชอบของใคร เข้าดำเนินการซ่อมแซมโดยใคร งบประมาณในการซ่อมเท่าไร มีวิธีการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างไร เพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด

ด้านการให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 1) ฝ่ายอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จัดพื้นที่พูดคุยในการประชุมวางแผนภารกิจ การให้บริการสถานที่ต่าง ๆ ในห้วงระยะเวลา 1 ภาคเรียน ว่ามีการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อระบุพื้นที่สำหรับใช้จัดกิจกรรมดังกล่าวให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นที่ จัดให้ชุมชนสามารถเข้ามาใช้บริการได้ โดยการยื่นแบบฟอร์มการขอใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องตามลำดับขั้นตอน ผ่านกลุ่มบริหารทั่วไป เพื่อฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ลงบันทึก วันที่และเวลาในตารางการขอใช้ที่ชัดเจน 2) ผู้รับผิดชอบดำเนินการตรวจสอบความพร้อมของ อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ ความพร้อมของเส้นทางเหมาะสมที่สามารถเข้าถึงพื้นที่บริเวณใกล้เคียงสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้สะดวก ก่อนให้บริการหรือนำออกมาให้บริการทุกครั้ง ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้บริการและความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ 3) กำหนดปฏิทินในการดำเนินงานของฝ่ายอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หรือจัดตารางกำหนดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามสถานที่ที่ชัดเจน 4) กำหนดการทำความสะอาดใหญ่ของโรงเรียน อย่างน้อยเดือนละครั้ง มีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบให้ ครู บุคลากรและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแล ขัดล้าง เขตพื้นที่ของตนเอง 5) ผู้รับผิดชอบจัดเตรียม พื้นที่ โต๊ะ เก้าอี้ ในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนหรือผู้ที่เข้ามาขอใช้บริการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ในพื้นที่โรงอาหารเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน 6) สรุปผล รายงานการให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเดือนละ 1

ด้านการกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ 1) ผู้รับผิดชอบจัดทำคู่มือในการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการขอใช้พื้นที่ต่าง ๆ ทั้งบุคคลภายในและภายนอกโรงเรียน โดยระบุรายละเอียดของแนวทางการใช้ การดูแลรักษา การขอใช้อาคารสถานที่แบบฟอร์มการขอใช้ ค่าบำรุงรักษา 2) ผู้รับผิดชอบ ประกาศระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้บริการอาคารสถานที่ลงในเว็บไซต์โรงเรียน และติดแผ่นป้ายประกาศแนวทางหรือขั้นตอนในการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามอาคารสถานที่และพื้นที่ต่าง ๆ ที่สามารถเห็นได้ชัดเจน มีความกะทัดรัด ข้อความสั้น ๆ ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย การติดแผ่นป้ายดังกล่าวต้องเลือกใช้วัสดุเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เป็นมิตรกับธรรมชาติ 3) การให้บริการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมกับบุคคลภายนอกต้องดำเนินการกรอกคำร้องการขอใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยในแบบฟอร์มให้ระบุถึงกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติในการใช้บริการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน 4) ผู้รับผิดชอบจัดให้มีการทบทวน ระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ทุก ๆ 6 เดือน เพื่อปรับปรุงแก้ไขระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติบางอย่างให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3. การนำเสนอคู่มือการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรางุ กระบี่ ผลการนำเสนอคู่มือพบว่า ในส่วนขององค์ประกอบคู่มือ ที่ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต 3) คำจำกัดความ 4) หน้าที่รับผิดชอบ 5) ระเบียบปฏิบัติ/ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 งาน ที่มีหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติงาน คือ 1) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 2) ผู้รับผิดชอบ 3) แบบฟอร์มในการดำเนินงาน 4) เอกสาร/หลักฐานอ้างอิง โดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 7 ประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัสสสัปปายะ 4) ปุคคสัปปา 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตสัปปายะ 7) อิริยาพลสัปปายะ พบว่าทุกองค์ประกอบ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความเป็นประโยชน์ ในการนำไปสู่การใช้โดยมีข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับ หน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนตรงภาระงานและให้เขียนขั้นตอนปฏิบัติงานเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการดำเนินงานทั้งหมด 4 งาน ซึ่งเป็นไปตามขอบข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรางุ กระบี่ จากการดำเนินงาน โดยการจัดทำโครงการ จัดตั้งงบประมาณบางส่วนในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อภิสิทธิ์ พรหมศิริ, 2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรจัดทำ SWOT กำหนดโครงการ วางแผนการใช้งาน วางแผนการควบคุม การจัดหางบประมาณในการสร้าง ซ่อมบำรุงรักษาในสิ่งที่จำเป็นและคุ้มค่า กำหนดตัวชี้วัด วิธีการประเมินผล และอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการร่วมกันทั้งบุคลากรภายในและภายนอก ซึ่งโรงเรียนดำเนินการโดยไม่มีผู้เชี่ยวชาญและสามารถสร้างพื้นที่ใช้งานที่เพียงพอสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังขาดการวางแผน การดูแล บำรุงรักษาที่เหมาะสมและชัดเจนความเป็นระเบียบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ส่งผลให้พื้นที่ วัสดุ อุปกรณ์บางส่วนชำรุด เสียหายหรือเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ซึ่งส่งผลให้เกิดอันตรายกับการใช้งานได้ การดำเนินการได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนเป็นบางครั้ง แต่ก็จำกัดด้วยงบประมาณและการขาดจิตสำนึกของนักเรียนและบุคลากรในการดูแลรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ทำให้ภาระงานซ่อมแซมเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทรงพล ศรีนวล, 2558) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพะทายพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนยังขาดการวางแผน การบำรุงรักษา ครูผู้รับผิดชอบขาดความเอาใจใส่ ขาดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม บรรยากาศไม่ร่มรื่นและยังขาดการนิเทศติดตามผล

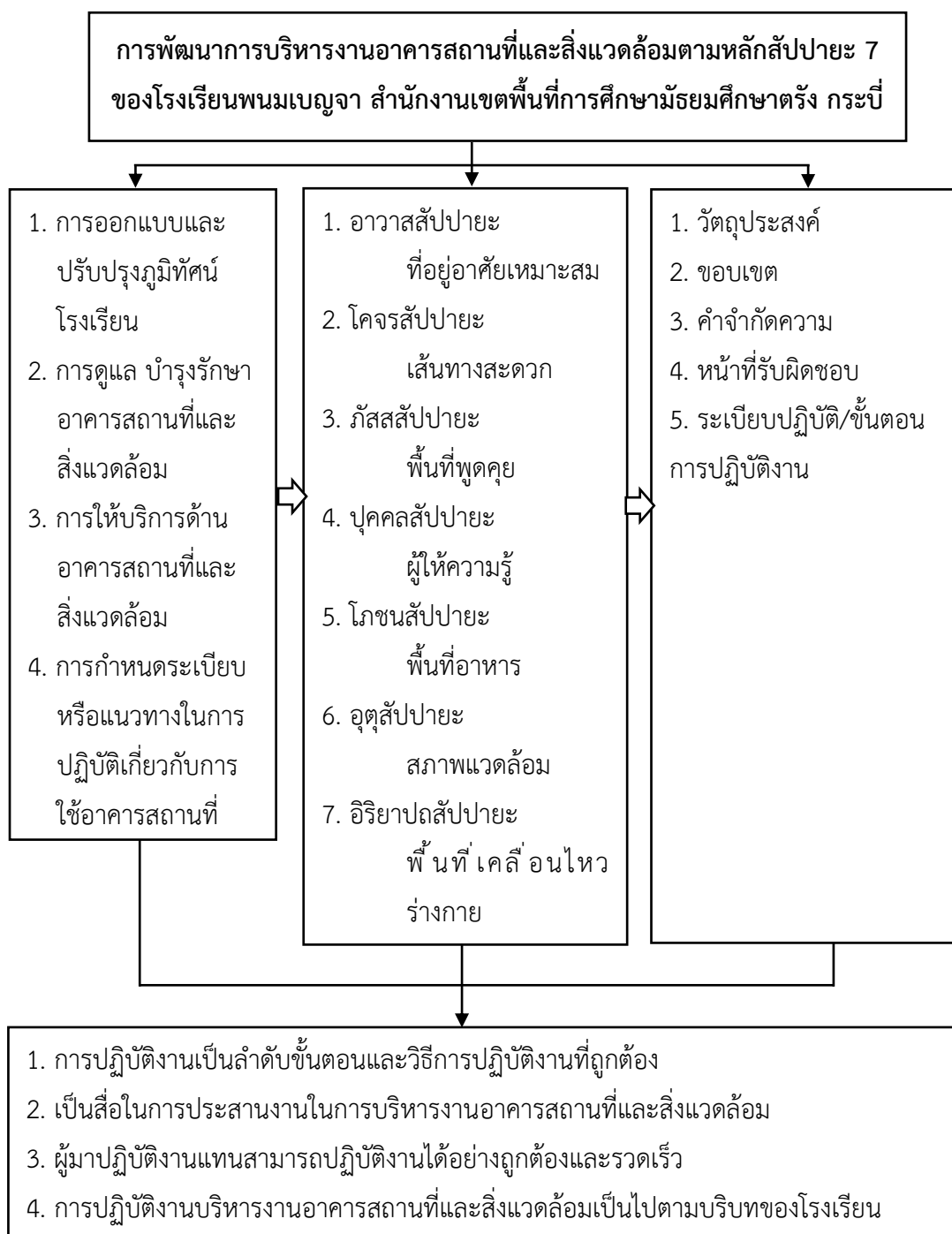
จากผลการศึกษาแนวทางพบว่า กระบวนการพัฒนาควรจัดทำเป็นคู่มือประกอบด้วยขอบข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน 2) การดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) การให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) การกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา ซึ่งในแต่ละงานจะประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต 3) คำจำกัดความ 4) หน้าที่รับผิดชอบ 5) ระเบียบปฏิบัติ/ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมเกียรติ ศิลปะวิศาล, 2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียน ของครูในเครือข่ายสินปุนตาป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า องค์ประกอบของคู่มือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งใน การจัดทำคู่มือ ควรมียกประกอบให้เหมาะสมกับชนิดหรือประเภทของคู่มือนั้น ๆ มียกประกอบดังนี้ 1) ปก 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) คำชี้แจงในการใช้คู่มือ 5) กิจกรรม ประกอบด้วยชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ สารสำคัญ การดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ การประเมินผล 6) ขอบเขต 7) คำจำกัดความ 8) หน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กมลวรรณ ม่วงสุข, 2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการบริหารงานด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานรศึกษมรดกไทย ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามเกณฑ์ รางวัลกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า องค์ประกอบของคู่มือ มีดังนี้ 1) ชื่อคู่มือ 2) คำชี้แจง 3) ความเป็นมาและความสำคัญ 4) วัตถุประสงค์ 5) ขอบเขต 6) คำจำกัดความ 7) หน้าที่รับผิดชอบ 8) การบริหารงานด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย แผนในการปฏิบัติงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน 9) เอกสารอ้างอิง 10) ภาคผนวก

จากผลการนำเสนอคู่มือการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลัก สัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบึง ระเบียบ พบว่า มีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความเป็นประโยชน์ ในคู่มือประกอบด้วย 4 งานหลักที่สำคัญในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของโรงเรียนพนมเบญจา ได้แก่ 1) การออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน 2) การดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) การให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) การกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละงานจะประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต 3) คำจำกัดความ 4) หน้าที่รับผิดชอบ 5) ระเบียบปฏิบัติ/ขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยนำหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนพนมเบญจา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (พระภัทรชัยคุณกรณ อุดสวย, 2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนสีเขียวตามหลักสัปปายะ 7 แบบมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนสีเขียวตามหลักสัปปายะ 7 แบบมีส่วนร่วม เป็นบริหารการศึกษาที่ต้องอาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงภาคประชาชน คือผู้ปกครองมาร่วมมือในการกำหนดเป้าหมาย

วิสัยทัศน์ร่วมกันในการบริหารงาน เพื่อให้การทำงานมีศักยภาพและเกิดประสิทธิภาพ โดยการยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และคำนึงถึงความเหมาะสมกับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม มีการวางแผนการดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับบริบท พื้นที่ อาคาร หรือสถานที่ ความสะดวกและการส่งเสริมการใช้งานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วรรณระเบียบ บุญเกิดและคณะ, 2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในฐานะที่ให้ความสะดวกและส่งเสริมการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญและบริหารด้านนี้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้

การพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของโรงเรียนพนมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตราบึง กระบี่ มีขอบข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 งานหลัก ได้แก่ 1) การออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์โรงเรียน 2) การดูแล บำรุงรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) การให้บริการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) การกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ ซึ่งนำมาบูรณาการกับหลักสัปปายะ 7 ประการ และองค์ประกอบคู่มือปฏิบัติงาน ดังแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย



ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรมีการแลกเปลี่ยนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในเครือข่ายหรือโรงเรียนในสังกัดเดียวกัน เพื่อจัดทำคู่มือในการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

1.2 เขตพื้นที่การศึกษาควรมีการจัดอบรม การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ

1.3 สถานศึกษาควรกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนและเหมาะสมกับความสามารถ ของบุคลากร เพื่อดำเนินงานที่ถูกต้อง และทันกำหนดเวลา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 สถานศึกษานำคู่มือไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและบริบทของโรงเรียน

2.2 สถานศึกษาควรประชุมชี้แจงถึงการดำเนินงานให้ผู้รับผิดชอบในสังกัดทราบถึงวิธีการดำเนินงาน

2.3 สถานศึกษาควรประชุม อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อการปรึกษาหารือ ระหว่างผู้รับผิดชอบด้วยกัน

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ม่วงสุข. (2560). “การพัฒนาคู่มือการบริหารงานด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานุรักษ์มรดกไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามเกณฑ์รางวัลกระทรวงศึกษาธิการ”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ทรงพล ศรีนวลและคณะ. (2558). “การบริหารจัดการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนพะทายพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระภัทรชัยญกรณ์ อุดสวย. (2564). “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนสีเขียวตามหลักสัปปายะ 7 แบบมีส่วนร่วม”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนพนมเบญจา. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา (พ.ศ. 2566 - 2570). กระบี่ : งานแผนพัฒนาการศึกษา โรงเรียนพนมเบญจา.

- วรรณระเบียบ บุญเกิดและคณะ. (2560). “สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมเกียรติ ศิลปวิศาล. (2556). “การพัฒนาคู่มือการจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียน ของครูในเครือข่ายสินปุนตาป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เสถียร คามีสักดิ์. (2554). การเขียนคู่มือปฏิบัติงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิสิทธิ์ พรหมศิริ. (2564). “แนวทางการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน
เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม
A MODEL APPLICATION OF MINDFULNESS PRINCIPLES TO JUVENILE
NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหาถนอม ฐานวโร

Phra Maha Thanom Banwaro

สรวิชัย วงษ์สาอาด

Sorawit Wongsard

พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป

Phrajaroenphong Dhamma treepo

พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนโต

Phramaha Narongsak Sudanto

มานิตย์ เฟื่องผล

Manit phuengpo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya UniversityBuddhanya Sri

Thawarawadee Buddhist College

Email: Mcu.mahatanom@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 21 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 12 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญา เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม และเพื่อถอดบทเรียนและเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานในการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม พบว่า

การส่งเสริมสร้างการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชน การฝึกพัฒนาจิตใจของตนเองในด้านสติ จะทำให้มีสติตั้งมั่น ไม่เผลอสติ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ฉันทะ วิริยะ

จิตตะ และวิมังสา เป็นคุณธรรมเสริมสร้างการทำหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างดียิ่ง ในการดำรงชีวิตมีวิจยารณญาณตัดสินใจอย่างรอบคอบ รอบด้าน และรู้จักปล่อยวางความทุกข์

ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนควรประกอบด้วยการเน้นที่การพัฒนาความตระหนักรู้และการจัดการกับความรู้สึกต่าง ๆ ผ่านหลักสติปัฏฐานสี่ ได้แก่ สติปัฏฐานในร่างกาย สติปัฏฐานในความรู้สึก สติปัฏฐานในจิตใจ และสติปัฏฐานในสภาพธรรม โดยหลักการนี้สามารถปรับใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตทางปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานในการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม การฝึกสมาธิ หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน และภาพรวม ธรรมะบันเทิง

สรุปผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนการดีวิทยา มีค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.47$) โรงเรียนหอเอนวิทยา ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.50$) โรงเรียนวัดตาก้อง (รัฐราษฎร์บำรุง) ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยรวม มาก ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.71$) ผลที่ได้กล่าวมานี้เป็นรากฐานสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน ส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: รูปแบบ, การประยุกต์ใช้, หลักสติปัฏฐาน, สุขภาวะ, ปัญญา, เด็กและเยาวชน.

ADSTRACT

This article is a research article on “A model Application of Mindfulness Principles to Juvenile Nakhon Pathom Province”. The objectives are to develop a set of knowledge about the application of the principles of Satipatthana to enhance intellectual health, to develop activities to promote the application of the principles of Satipatthana to enhance the intellectual health of children and youth in Nakhon Pathom Province, and to extract lessons learned and propose a model for applying the principles of Satipatthana to enhance the intellectual health of children and youth in Nakhon Pathom Province. Nakhon Pathom Province found

The research findings indicated that promoting the application of the Four Foundations of Mindfulness helped children and youth recognize their self-worth and develop mindfulness. A stable mind prevents distractions and enhances virtues such as intention (Chanda), effort (Viriya), mindfulness (Sati), and wisdom (Pañña), which contribute to effective decision-making and problem-solving. The application of the Four Foundations of Mindfulness focusing on the body, feelings, mind, and phenomena was found to be effective in promoting learning and intellectual growth in children and youth.

The proposed model for applying the Four Foundations of Mindfulness includes practices such as meditation, gentle breathing, mindfulness of the present moment, and integrating joyful teachings of Dharma. These practices help develop both mindfulness and intellectual well-being.

The analysis of the average scores from the three schools indicates that R.D. Wittaya School had a high overall average ($\bar{x} = 4.47$), Ho Ek Wittaya School had a high overall average ($\bar{x} = 4.50$), and Wat Takong (Ratrat Bamrung) School had the highest overall average ($\bar{x} = 4.71$). These findings provide a strong foundation for applying the Satipatthana principles to effectively promote the cognitive well-being of children and youth in Nakhon Pathom Province.

Keywords: format, application, principles of mindfulness, well-being, wisdom, children and youth.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน ความเครียด เป็นความรู้สึกถึง ล้าทางใจหรือการเสียศูนย์ เสียความสมดุลทางใจที่มีมาก่อนเนื่องจากการได้รับสิ่งเร้า ปัจจัยไม่ว่าทางกายหรือใจ ไม่ว่าจะภายนอกหรือภายใน ไม่ว่าจะมีโอกาสเสี่ยงต่อการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข สิ่งเสพติด การทำผิดกฎหมายบ้านเมือง จึงจำเป็นจะต้องมีภูมิคุ้มกัน คือ ความรู้ความเข้าใจต่อภัยรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นภัยจากยาเสพติด การติดเกมส์ การดื่มสุรา สูบบุหรี่ ฯลฯ ในเรื่องความรักก็ต้องให้ความเข้าใจ รักได้แต่ก็ขึ้นอยู่กับช่วงวัยที่เหมาะสม ให้เยาวชนได้มีภูมิคุ้มกัน ทางด้านความคิด การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาเยาวชนไทยนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ 1) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม 2) ความเข้มแข็งทางจิตใจ และ 3) ความเข้มแข็งทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541) ส่วนความเครียดมากส่งผลต่อสุขภาพจิตใจ นำไปสู่ความวิตกกังวล ซึมเศร้า กลัวอย่างร้ายเหตุผล อารมณ์ไม่มั่นคงเปลี่ยนแปลงง่าย นอกจากนั้นยังส่งผลไปถึงประสิทธิภาพในการทำงาน สัมพันธภาพต่อครอบครัวและบุคคลแวดล้อมและเมื่อประสิทธิภาพในงานตกต่ำ สัมพันธภาพเสื่อมทรมาลง จิตใจย่อมได้รับผลเกิดความตึงเครียดมากขึ้นซ้ำซ้อน นับว่าความเครียดเป็นภัยต่อชีวิตอย่างยิ่ง สุขภาพทางใจนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกหรืออุปนิสัยหรือวิถีชีวิตเป็นสำคัญ แต่ขึ้นอยู่กับ การมีปัญญาที่ถูกต้องดีงาม เพราะปัญญาจะเป็นตัวนำทางให้เกิดการใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบและรอบด้านรู้จักคิดหรือพิจารณาด้วยเหตุผลจนสามารถแก้ปัญหาหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ตลอดจนรู้จักดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสามารถเป็นที่พึ่งให้กับตนเองได้ ปัญญาจะช่วยให้เกิดความรู้เท่าทันความจริงของชีวิตซึ่งจะช่วยให้บุคคลไม่เป็นทุกข์กับความผัน

ผวนปรวนแปรของชีวิตและโลก จะช่วยรักษาความสงบของใจไว้ได้ เป็นความสุขที่ไม่ต้องพึ่งพาสีงภายนอกและประเสริฐกว่าความสุขที่เกิดจากการเร้าจิตกระตุ้นใจอันเกิดการเสพลีงภายนอกทั้งหลาย เป็นความสุขที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง

การมีปัญญา ก็คือ การมีความรู้ ความคิดที่ถูกต้องดีงาม เป็นการรู้เท่าทันความจริงของชีวิต และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้จักเปลี่ยนทุกขให้เป็นสุข มีมุมมองต่อโลกในทางที่เป็นบวก ปัญญาชนิดนี้เรียกว่า สุขภาวะทางปัญญา สุขภาวะทางปัญญานับว่าเป็นจุดศูนย์กลางที่จะช่วยให้บุคคลเกิดสุขภาวะในด้านอื่น ๆ ตามมาประกอบด้วย สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตและสุขภาวะทางสังคม หากปราศจากสุขภาวะทางปัญญาแล้ว ความสุขทั้ง 3 ประการนั้นจะเป็นความสุขที่ไม่เที่ยงแท้หรือเป็นความสุขที่ไม่สมบูรณ์ ฉะนั้น สุขภาวะทั้ง 4 ด้าน (กาย จิต สังคมและปัญญา) จึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็น องค์กรวมโดยมีสุขภาวะทางปัญญาเป็นศูนย์กลาง การประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้แบ่งเป็นหลายรูปแบบที่เป็นกระแสหลักมีเพียง 5 รูปแบบ ที่มีผู้นิยมเข้าไปปฏิบัติเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสายพองยุบนั้นมีสืบต่อมาจากประเทศพม่า ครั้งเมื่อสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาก อาสภเถร) ได้ส่งพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ไปสืบต่อการปฏิบัติธรรมจากประเทศพม่าแล้วกลับมาตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 ที่วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร ซึ่งรู้จักในชื่อเรียกว่า สายพอง-ยุบ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติธรรมที่ถือได้ว่าเป็นกระแสหลักนั้น ยึดตามแนวทางของสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเป็นหลัก การดำเนินงาน ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้เป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยและการปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งฝึกอบรมทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติงานสนองนโยบายและวัตถุประสงค์ของจังหวัดนครปฐมที่ได้ประกาศเป็นพันธกิจไว้นั้น ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในโรงเรียนให้มีศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจทำให้เยาวชนและชุมชนเข้าใจนำไปปฏิบัติตามแนวทางของหลักพระพุทธศาสนา เด็กและเยาวชนในชุมชนจะได้รักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันเกิดความสุขขึ้นในสังคม

ดังนั้นสังคมไทยมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดทางเทคโนโลยีมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สังคมเมืองกระจายออกไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้นปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้อุบัติขึ้นและแผ่ขยายไปทั่วโลก ซ้ำเติมให้ประชาชนต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันอย่างรวดเร็ว ปัญหาสุขภาพจิตจึงนับเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ทุกคนต้องตกอยู่ในความเครียด ความหวาดหวั่น วิตกกังวล ต้องปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ที่ไม่คุ้นเคยและข้อจำกัดในการทำงานและการประกอบอาชีพ เกิดความไม่มั่นคงทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ สะสมกลายเป็นภาวะของความท้อแท้ที่นำมาสู่ภาวะซึมเศร้าและการฆ่าตัวตายได้ ประเทศไทยมีตัวเลขผู้เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม (ศูนย์สุขภาพจิต 6, 2563) ในทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่า “จิต” เป็นธรรมชาติที่คิดหรือรู้อารมณ์ เกิด-ดับอยู่ ตลอดเวลา ไม่ใช่ตัวตนที่ถาวร ในพระอภิธรรมระบุว่า จิต(พระอนุรุทธาจารย์, 2538) มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของมนุษย์ เพราะว่าจิตเป็นหลักของสภาวะธรรมที่เกิดในโลก มีหน้าที่ควบคุมและสั่งการให้มนุษย์กระทำสิ่ง

ต่าง ๆ ทั้งฝ่ายดี (กุศลจิต) ทั้งฝ่ายชั่ว (อกุศลจิต) จิตถูกปรุงแต่งโดยปัจจัย มีภาวะซึ่งเป็นไปตามสามัญญลักษณะ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โรคทางจิตเกิดเพราะใจมีความรู้สึกวิตกกังวลจากความเจ็บป่วย ทางกายกลัวตาย กลัวเสียของรัก อารมณ์ท้อแท้ หมดอาลัยในชีวิต ไม่อยากมีชีวิตอยู่ ส่งผลต่อตนเอง และก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ตามมา มีปัญหาฆาตกรรม ปัญหาโจรกรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น การพัฒนาจิตในทางพระพุทธศาสนาจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด ซึ่งจะเป็นการพัฒนามนุษย์ อย่างสมบูรณ์คือนิพพาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “จิตที่ฝึกฝนดีแล้วสามารถนำพามนุษย์ให้หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลส บรรลุนิพพานได้” (ขุ.ธ. (บาลี) 25/33-37/22)

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาเห็นว่ามนุษย์เป็นผู้มีศักยภาพในการคิด การใช้เหตุผล และเป็นผู้มีจิตใจสูงประกอบไปด้วยคุณธรรมต่าง ๆ อันเป็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ มนุษย์มีความสามารถที่จะพัฒนาและสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองไปสู่ชีวิตที่ดีงามได้ ฉะนั้น มนุษย์จะไม่แตกต่างจากสัตว์ที่อาศัยสัญชาตญาณในการดำเนินชีวิต การที่มนุษย์รู้จักเหตุ รู้จักผล มนุษย์จึงสามารถแยกแยะดีและชั่ว รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักความจริงและความเท็จและสามารถ คิดในสิ่งที่ซับซ้อนได้มากกว่าสัตว์อื่น ๆ รวมไปถึงสามารถให้คุณค่าแก่สิ่งทั้งหลายด้วย ดังนั้น มนุษย์จึงควรต้องมีการฝึกฝนและการพัฒนาทางความคิดและจิตใจให้เป็นผู้มีจิตใจสูงตั้งงามประกอบด้วยคุณธรรมให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ “พระนิพพาน หรือ “ไตรสิกขา 3” เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีชีวิตที่ดีและประเสริฐ ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกว่า สิล สมานิ ปัญญา สิลเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนอบรมปฏิบัติเพื่อให้กายวาจาเกิดความสะดวกเรียบร้อย สมานิเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนอบรมปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว ปัญญาเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนอบรมปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งหรือเกิดวิปัสสนาญาณคือเห็นแจ้ง ในพระไตรลักษณ์ไตรสิกขา จัดว่าเป็นหนทางเดียวกันกับบอริยมรรค เรียกว่า ทางสายตรง เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน สิลเป็นบันไดขั้นต้นหรือเริ่มแรกก้าวไปสู่การปฏิบัติขั้นสมานิและ ปัญญา ตามลำดับ เพื่อเข้าถึงเป้าหมายคือหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะโดยสิ้นเชิง ข้อนี้ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สมาธิที่ศีลอบรมแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยสิ้นเชิง คือ จากกามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ” (ที.ม. (ไทย) 10/142/73) ในผู้ที่มีสมาธิดีหรือหมั่นฝึกสมาธิอยู่เสมอ ย่อมมีจิตใจและอารมณ์สงบเยือกเย็น ไม่หวั่นไหวอาจมีผลช่วยในการรักษาโรคทางกายที่มีสาเหตุมาจากความแปรปรวนทางอารมณ์ได้ ช่วยทำให้ความโกรธ หรือความตึงเครียดทางอารมณ์คลายลง (จำลอง ดิษยวณิช และพริ้มเพรา ดิษยวณิช, 2545) จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์ แบบตามแนวพุทธ ซึ่งเกิดประโยชน์แก่ชีวิต 3 ประการ (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2538) คือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบัน ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขในปัจจุบันและทำให้สังคมสงบสุขไปด้วย 2) ประโยชน์ในชาติหน้า เมื่อเกิดชาติต่อไปก็มีความสุข ไม่เกิดในภพชาติที่ต่ำเพราะจิตมีคุณภาพสูง 3) ประโยชน์อย่างสูงสุด การบรรลุมรรคผลนิพพาน ตัดกิเลสได้ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด ให้ได้รับความทุกข์ยากอีกต่อไป การที่บุคคลจะได้รับ

ประโยชน์ทั้ง 3 นี้ได้บริบูรณ์หรืออย่างน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับพลังของการพัฒนาจิตของแต่ละบุคคล ถ้าทำได้ถูกต้องและตั้งใจพัฒนาหรืออบรมอย่างจริงจังเพื่อบรรลุประโยชน์เหล่านี้ข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้ง 3 อย่างตามที่ตนได้วางไว้ ก็จะได้รับผลที่สุดอย่างแน่นอน แม้บางอย่างจะต้องใช้เวลานานข้ามภพข้ามชาติก็ตาม แต่สำหรับประโยชน์ในปัจจุบันนั้น ผู้ปฏิบัติย่อมเห็นประจักษ์ได้ด้วยตนเอง เพราะธรรมในพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติจะพึงรู้ได้เฉพาะตน

ดังนั้น การพัฒนาสังคมไทย โดยเฉพาะการพัฒนาเยาวชนไทยนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ 1) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม 2) ความเข้มแข็งทางจิตใจ 3) ความเข้มแข็งทางปัญญา ความเข้มแข็ง 3 ข้อนี้ เป็นการพัฒนาสังคมไทยด้วยหลักหลักพุทธธรรมเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพชีวิตทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตบนฐานแห่งความจริง รู้จักพึ่งพาตนเอง ขยัน ประหยัด เรียบง่าย ใฝ่สันติ มีศีลธรรม เผื่อแผ่ความรักและปราศจากความเห็นแก่ตัว ในการแก้ปัญหาด้านศีลธรรมของเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการนำหลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐมมีหลักการและแนวทางแห่งการพัฒนาอย่างเหมาะสม เข้าไปเผยแพร่ ฟื้นฟูให้แก่ชาวชนบทเพื่อให้สังคมชนบทสามารถประสานการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจให้สอดคล้องกลมกลืนกันเพื่อเป้าหมายแห่งความพ้นทุกข์ได้อย่างหมดจด ทั้งนี้ ต้องเน้นว่าการที่จะมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา จึงได้กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพให้เด็กและเยาวชนได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการแก้ไขปัญหา จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้เห็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ในการสนองนโยบายรัฐบาล ด้วยการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อนำมาประยุกต์แก้ปัญหาสังคม ในการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่รวดเร็วและซับซ้อน จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างเด็กและเยาวชนในโรงเรียนต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาที่เป็นธรรมสร้างความเข้มแข็งในเด็กและเยาวชน ฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์มั่นคง เพื่อเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนด้วยการนำหลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาพปัญหาผู้วิจัยเห็นว่า “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม” เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม โดยการฝึกอบรมหลักสติปัญญา เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครปฐมเพื่อทำให้เกิดประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนสูงสุด ดังที่พระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 5 และพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ 9 คือ ที่ขาดก็เติมให้เต็ม ที่เต็มให้รู้จักพอ ที่พอให้รู้จักแบ่งปัน ที่แบ่งก็ให้เป็นธรรม เพื่อดำรงรักษาและสืบทอด โดยการใช้หลักสติปัญญาให้คงอยู่คู่กับหลักคำสอนในทุกศาสนานั้นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญา
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อถอดบทเรียนและเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยการศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเพื่อพัฒนาชุดความรู้สร้างชุดปฏิบัติการวิจัยเพื่อจัดกิจกรรมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนจังหวัดนครปฐม โดยจัดเวทีสนทนากลุ่มระดับชุมชนในการหาแนวทางแก้ปัญหาและกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตกิจกรรมกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (Focus Group) ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนวัดตาก้อง นักเรียนโรงเรียนการดีวิทยา นักเรียนโรงเรียนหอเอนวิทยาและนักวิชาการอิสระ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาประมวลองค์ความรู้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การปฏิบัติการในพื้นที่
4. การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การปฏิบัติการในพื้นที่เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการสรุป

จากการวิเคราะห์ จากการแจกแบบสอบถามของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม ได้ผลวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี นักเรียน 3 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนการดีวิทยา จำนวน 21 คน 2. โรงเรียนหอเกราวิทยา จำนวน 27 คน 3) โรงเรียนวัดตาก้อง จำนวน 32 คน

2. ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน โรงเรียนการดีวิทยา พบว่า

1. มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดการณ์ของกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมะปฏิบัติ” พบว่า กิจกรรมนี้ทำให้สามารถเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.48$) ด้านกิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักการฝึกสมาธิ โดยการจงกรม นั่งสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.90$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแชร์ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม และการปฏิบัติธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.05$) ผู้บรรยายกิจกรรมสามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.57$) ผู้บรรยายสามารถอธิบายธรรม และสอดคล้องกับเด็กและเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.67$) ผู้บรรยายเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนา กิจกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.52$) ค่าเฉลี่ยรวมมาก ($\bar{x} = 4.46$)

2. กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” พบว่า ผู้บรรยายอธิบายวิธีการนั่งสมาธิ การหายใจเข้าลึกๆ และการผ่อนคลายร่างกาย เข้าใจง่าย ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.19$) ผู้บรรยายเน้นหลักการสอนด้วย การฝึกสมาธิด้วยคำพูดซ้ำๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมปล่อยวางความคิด ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดผลลัพธ์ที่ดีจากการฝึกสมาธิ รู้จักการควบคุมอารมณ์ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะในการฝึกสมาธิอย่างถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาธิ และประโยชน์ของสมาธิบำบัด ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีความตั้งใจและความเครียดและเพิ่มความสงบมากขึ้นภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ในภาพรวมของกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพจิตที่ดีและเพิ่มสมรรถภาพทางจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.95$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.65$)

3.กำหนดการณ์ของกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมกิจกรรมท่านอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมนำความบันเทิงมาผสมผสานกับคุณธรรมภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.52$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าการบรรยายภายในกิจกรรมรู้สึกเป็นมิตรและสนุกสนาน ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.24$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมนี้ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.67$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกอยากมาร่วมกิจกรรมอีก ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) ผู้ร่วมกิจกรรมอยากมีการจัดกิจกรรมนี้ต่อไป ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.35$)

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนโรงเรียนหอแอกวิทยา

1.กิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักสติปัฏฐานในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมะปฏิบัติ” พบว่า กิจกรรมนี้ทำให้สามารถเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.57$) กิจกรรมนี้ทำให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจ มองเห็นคุณค่าของตนเองภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.57$) กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักการฝึกสมาธิ โดยการจงกรม นั่งสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.43$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแชร์ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการปฏิบัติธรรมภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$) ผู้บรรยายกิจกรรมสามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ปานกลาง ($\bar{x} = 3.43$) ผู้บรรยายสามารถอธิบายธรรม และสอดคล้องกับเด็กและเยาวชนภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.43$) ผู้บรรยายเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.46$)

2.กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐานของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” พบว่า ผู้บรรยายอธิบายวิธีการนั่งสมาธิ การหายใจเข้าลึกๆ และการผ่อนคลายร่างกาย เข้าใจง่าย ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.71$) ผู้บรรยายเน้นหลักการสอนด้วย การฝึกสมาธิด้วยคำพูดซ้ำ ๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมปล่อยวางความคิด ภาพรวมอยู่ในระดับ มากสุด ($\bar{x} = 5.00$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดผลลัพธ์ที่ดีจากการฝึกสมาธิ รู้จักการควบคุมอารมณ์ ภาพรวมอยู่ในระดับ มากสุด ($\bar{x} = 5.00$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะในการฝึกสมาธิอย่างถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาธิ และประโยชน์ของสมาธิบำบัดภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีความตั้งใจความเครียดและเพิ่มมีความสุขมากขึ้น ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.66$) ในภาพรวมของ

กิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพจิตที่ดีและเพิ่มสมรรถภาพทางจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) ค่าเฉลี่ยรวมมาก ($\bar{x} = 4.57$)

3.กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมกิจกรรมท่านอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 4.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมนำความบันเทิงมาผสมผสานกับคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.52$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าการบรรยายภายในกิจกรรมรู้สึกเป็นมิตรและสนุกสนาน ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.24$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมนี้ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.67$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกอยากมาร่วมกิจกรรมอีก ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) ผู้ร่วมกิจกรรมอยากมีการจัดกิจกรรมนี้ต่อไป ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.35$)

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนโรงเรียนวัดตาก้อง (รัฐราษฎร์บำรุง)

1.กิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักจิตปัญญาสังคมในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมปฏิบัติ” พบว่า กิจกรรมนี้ทำให้สามารถเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.48$) กิจกรรมนี้ทำให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจ มองเห็นคุณค่าของตนเองภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักการฝึกสมาธิ โดยการจงกรม นั่งสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.05$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแชร์ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการปฏิบัติธรรมภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.05$) ผู้บรรยายกิจกรรมสามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน มาก ($\bar{x} = 4.57$) ผู้บรรยายสามารถอธิบายธรรม และสอดคล้องกับเด็กและเยาวชนภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.67$) ผู้บรรยายเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.52$) ค่าเฉลี่ยรวมมาก ($\bar{x} = 4.46$)

2.กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” พบว่า ผู้บรรยายอธิบายวิธีการนั่งสมาธิ การหายใจเข้าลึก ๆ และการผ่อนคลายร่างกาย เข้าใจง่าย ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.19$) ผู้บรรยายเน้นหลักการสอนด้วย การฝึกสมาธิด้วยคำพูดซ้ำ ๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมปล่อยวางความคิด ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดผลลัพธ์ที่ดีจากการฝึกสมาธิ รู้จักการควบคุมอารมณ์ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะในการ

ฝึกสมาธิอย่างถูกต้อง ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาธิและประโยชน์ของสมาธิบำบัด ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีความตึงเครียดและเพิ่มความสงบมากขึ้น ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.76$) ในภาพรวมของกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสุขภาพจิตที่ดีและเพิ่มสมรรถภาพทางจิตใจ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.95$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.65$)

3.กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมกิจกรรมท่านอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = 3.76$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.29$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมนำความบันเทิงมาผสมผสานกับคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.52$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าการบรรยายภายในกิจกรรมรู้สึกเป็นมิตรและสนุกสนาน ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.24$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมนี้ ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.67$) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกอยากมาร่วมกิจกรรมอีก ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.90$) ผู้ร่วมกิจกรรมอยากมีการจัดกิจกรรมนี้ต่อไป ภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.10$) ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.35$)

สรุปผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนการดีวิทยา มีค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.47$) โรงเรียนหอเอกราชวิทยา ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.50$) โรงเรียนวัดตาก้อง (รัฐราษฎร์บำรุง) ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยรวม มาก ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.71$) เป็นส่วนสำคัญนำไปสู่การสรุปและประเมินการวิจัยต่อไป

3.ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในตนเองของเด็กและเยาวชนตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวกับข้อเกี่ยวกับผลการส่งเสริมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนหลักอิทธิบาท 4 โดยมีผลออกมาดังต่อไปนี้

การใช้อิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนด้วยการพัฒนาจิตสมาธิเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ใช้หลักสมาธิภาวนาในการพัฒนาคุณภาพคือการฝึกอบรมจิตใจฝึกฝนอบรมจิตใจให้ดี ผ่องใสบริสุทธิ์ มีความสุขควรนั่งในท่าที่สบาย ฝึกสมาธิเบื้องต้นหลับตาเบา ๆ กำหนดลมหายใจ เข้า-ออก ซ้ำ ๆ ได้เป็นอย่างดี อิทธิบาท 4 สามารถส่งเสริมการเจริญสติปัญญาเป็นวิธีการเฉพาะในพระพุทธศาสนาและเป็นทางเดียวที่จะก้าวสู่ปัญญาขั้นสูงสุดได้ เพราะการฝึกนี้ต้องใช้ทั้งความเพียรต้องมีทั้งสติ และสัมปชัญญะการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน คือหลักธรรมของความสำเร็จ 1. ฉันทะ คือความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน 2. วิริยะ คือความเพียรในการเรียน อุตุนไม่ ท้อถอยในการเรียน 3. จิตตะ คือความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน 4. วิมังสา คือความไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น ทำให้เรามีสติปัญญา มีสมาธิ ทำให้

เด็ก ๆ และเยาวชน มีจิตใจที่แจ่มใส มีสติ มีปัญญา การเห็นคุณค่าการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในตนเองเป็นกระบวนการที่สะท้อนถึงการรับรู้และการนำหลักการของการปฏิบัติวิปัสสนาที่มีรากฐานจากพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวข้อง ในแต่ละด้าน เมื่อพิจารณาแล้วสามารถ นำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1.กิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักจิตปัญญาสังคมในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมปฏิบัติ” ทำให้สามารถเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ กิจกรรมนี้ทำให้เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ และจิตใจ มองเห็นคุณค่าของตนเอง กิจกรรมนี้ทำให้เข้าใจหลักการฝึกสมาธิ โดยการจงกรม นั่งสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแชร์ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการปฏิบัติธรรม ผู้บรรยายกิจกรรมสามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ผู้บรรยายสามารถอธิบายธรรม และสอดคล้องกับเด็กและเยาวชน ผู้บรรยายเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรม สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2550) กล่าวไว้ในหนังสือ ยุทธศาสตร์สำหรับเยาวชน สรุปความได้ว่า เด็กดีจะต้องไม่ดื้อและต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์ และที่สำคัญคือต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีที่ถูกต้องไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพระพุทธศาสนามีธรรมะคือ ระบบการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อการทำหน้าที่คือ เป็นบุตรที่ดี เป็นศิษย์ที่ดี เป็นเพื่อนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี เป็นสาวกที่ดี เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเปี่ยมมนุษย์

2.กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” หลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ ผู้บรรยายอธิบายวิธีการนั่งสมาธิ การหายใจเข้าลึก ๆ และการผ่อนคลายร่างกาย เข้าใจง่ายผู้บรรยายเน้นหลักการสอนด้วยการฝึกสมาธิด้วยคำพูดซ้ำๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมปล่อยวางความคิด ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดผลลัพธ์ที่ดีจากการฝึกสมาธิ รู้จักการควบคุมอารมณ์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะในการฝึกสมาธิอย่างถูกต้อง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาธิและประโยชน์ของสมาธิบำบัด ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีความตึงเครียดและเพิ่มความสงบมากขึ้น ในภาพรวมของกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขจิตที่ดีและเพิ่มสมรรถภาพทางจิตใจ สอดคล้องกับ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทะภิกขุ) (ม.ป.ป)

กล่าวไว้ในหนังสือธรรมะสำหรับเด็ก สรุปความได้ว่า เด็ก ๆ รูวาทต้องทำหน้าที่อย่างไรจึงจะถูกต้อง และเกิดผลดีแก่ชีวิตปัจจุบันและอนาคต เด็กดีมีหน้าที่ทำให้พ่อแม่สบายใจ เพราะวานอนสอนนายไฟหาความดี มีหลักในการดำเนินชีวิต คือ ตื่นตัว ว่องไว กวหาหา ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตั้งใจทำทุกอย่างให้ดีที่สุด เอาตัวอย่างคนดีนายยก

องเปนแรงบันดาลใจ และมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวในหมู่พี่น้องเพื่อนฝูง เปนตน อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญให้จำหลักนี้ไว้ให้ดี ถ้าเด็กๆที่อยู่กับคุณพ่อกับคุณแม่ได้ประพฤติตามหลัก การนี้คือ ประพฤติแต่สิ่งที่ทำให้คุณพ่อกับคุณแม่สบายใจ นับว่าเรียบร้อยจะไม่เกิดปัญหาอะไร

3.กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมกิจกรรมท่านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมนำความบันเทิงมาผสมผสานกับคุณธรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าการบรรยายภายในกิจกรรมรู้สึกเป็นมิตรและสนุกสนาน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกสนุกสนานกับกิจกรรมนี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกอยากมาร่วมกิจกรรมอีกผู้ร่วมกิจกรรมอยากมีการจัดกิจกรรมนี้ต่อไป สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2539) ไฉนกล่าวไว้ในหนังสือศาสนาและเยาวชนหัวข้อศาสนาและจริยธรรมกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สรุปได้ว่า การที่ศาสนาและจริยธรรมจะทำบทบาทให้สำเร็จนั้นจุดสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องให้ความสนใจมาก คือ เรื่องเยาวชน ก็เพราะยอมรับกันอยู่แล้วว่า เยาวชนเปนอนาคตของชาติ เปนอนาคตของสังคม เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า คติอย่างนี้ เรามีกันทั่วไป พูดกันบ่อย ๆ ทางพระพุทธศาสนาก็มีสุภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า “ ปุตุตา วตถุ มนุสสาน ” “ปุตุตา” ลูกหรือบุตรทั้งหลายนั้นแปลง่าย ๆ ก็คือเด็ก ๆ นั้นเอง พุทธภาษิตนี้แปลง่าย ๆ ว่า “ เด็กๆเป็นผู้รองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ ” อันนี้เราคงยอมรับกันว่า ถ้าไม่มีเด็ก ๆ แล้วมนุษยชาติก็อยู่ไม่ได้ แต่เด็กจะเป็นที่รองรับมนุษยชาติไว้ได้อย่างไรจะต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพ

จากผลการวิเคราะห์ โรงเรียนการดีวิทยา พบว่า การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมะปฏิบัติ” มีค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.46$) กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.65$) กำหนดการณ์ของกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.35$)

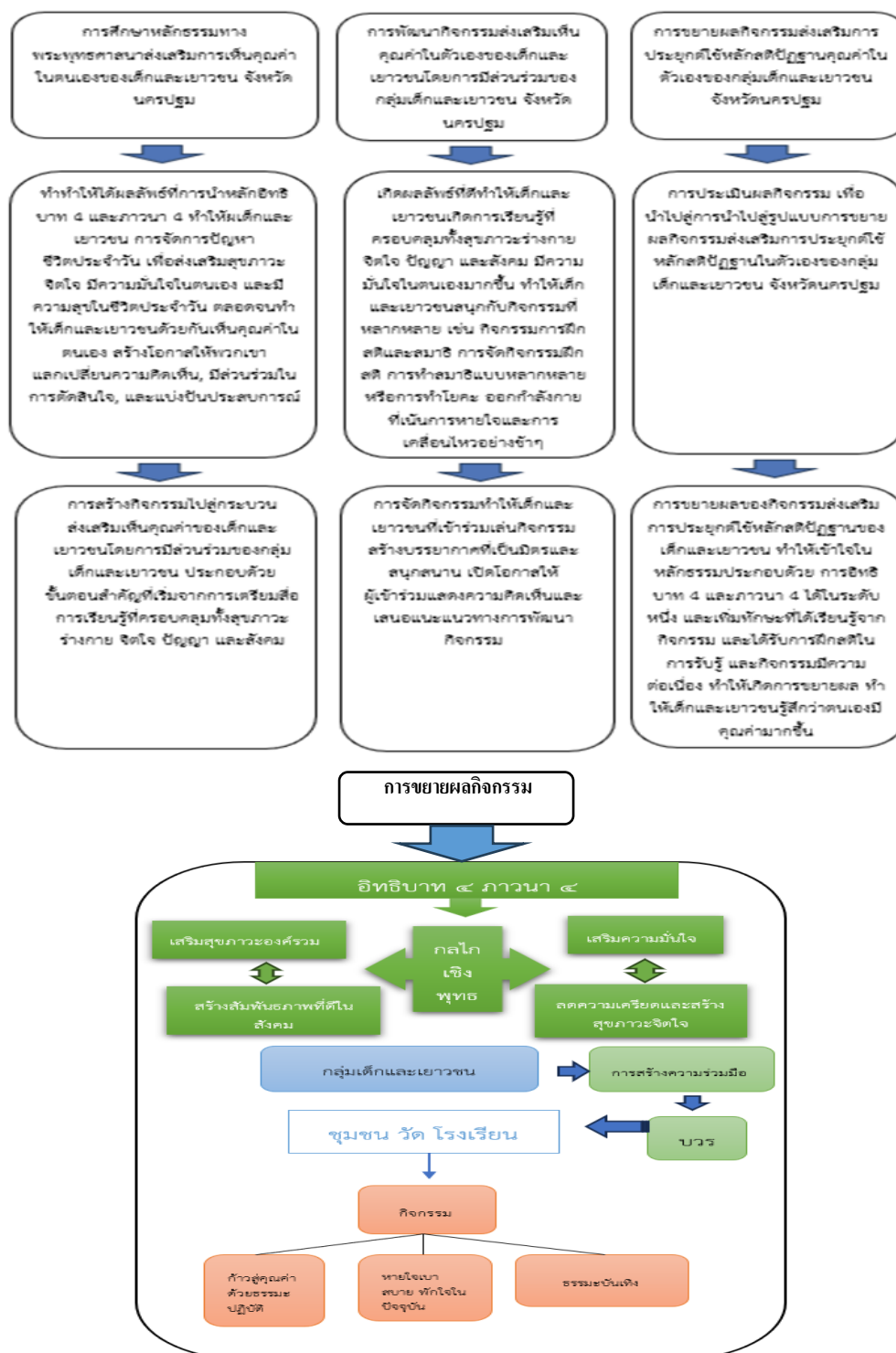
จากผลการวิเคราะห์ โรงเรียนห่อเอกรวิทยา พบว่า การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในหัวข้อ “ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมะปฏิบัติ” มีค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.46$) กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน” ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.57$) กำหนดการณ์ของกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” ($\bar{x} = 4.35$)

จากผลการวิเคราะห์ โรงเรียนวัดตาก้อง พบว่า การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กและเยาวชนตามหลักสติปัญญาในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชนในหัวข้อ

“ก้าวสู่คุณค่าด้วยธรรมาปฏิบัติ” ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.46$) กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลัก
สติปัญญาของเด็กและเยาวชนตามหลักการฝึกสมาธิในหัวข้อ “หายใจเบาสบาย พักใจในปัจจุบัน”
ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.65$) กำหนดการณ์ของกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสติ
ปัญญาของเด็กและเยาวชนในภาพรวม ในหัวข้อ “ธรรมะบันเทิง” ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.35$)

สรุปผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของทั้ง 3 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนการดีวิทยา มี
ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.47$) โรงเรียนหอเอกราชวิทยา ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.50$) โรงเรียนวัดตาก้อง
(รัฐราษฎร์บำรุง) ผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยรวม มาก ค่าเฉลี่ยรวม มาก ($\bar{x} = 4.71$) เป็นส่วนสำคัญนำไปสู่
การสรุปและประเมินการวิจัยต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย



ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของเด็กและเยาวชน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรให้มีการส่งเสริมกิจกรรมการทำสมาธิแนวสติปัญญา 4 เพื่อการพัฒนา กาย วาจา ใจ และสังคม

1.2 ควรส่งเสริมกิจกรรมที่นำไปสู่การ พัฒนา กาย สังคม อารมณ์ ปัญญา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรส่งเสริม และสนับสนุน การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ในการสร้างสื่อและวิธีการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์

2.2 ควรส่งเสริม ด้าน การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการทำสมาธิโดยอาศัยหลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาแบบการเจริญสติกรรมฐานในรูปแบบ 1 วันหนึ่งของวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

3.2 ศึกษาแบบการนำสมาธิโดยอาศัยสื่อปัญญาประดิษฐ์เพื่อการบูรณาการต่อการพัฒนา กาย สังคม อารมณ์ ปัญญา

บรรณานุกรม

จำลอง ดิษยวณิช และพริ้มเพรา ดิษยวณิช. (2545).จิตวิทยาของความดับทุกข์. เชียงใหม่: บริษัท
กลางเวียงการพิมพ์ จำกัด.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2538).การพัฒนาจิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราช
วิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2550) ยุทธธรรมสำหรับเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541).ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,

_____. (2539) ศาสนาและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ). (ม.ป.ป).ธรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา.

พระอนรรุทธาจารย์.(2538).อภิธัมมตถสงคหปาลิยา สห อภิธัมมตถ วิภาวินี นาม อภิธัมมตถสงคหฎีกา.
พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย,

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2535) พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์สุขภาพจิต 6. (2563) สรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2563. กลุ่มงานวิชาการสุขภาพจิต
ศูนย์สุขภาพจิตที่ 6 กระทรวงสาธารณสุข.

นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก ECOLOGY IN TRIPITAKA

พระชัยรัตน์ สีสวทุมนโน

Phra Chairat Phumalee

สรวิชัย วงษ์สอาด

Sorawit Wongsard

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Email: tesmack10@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 6 มีนาคม 256

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 12 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาเรื่อง “นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก” พบว่า ระบบนิเวศมีความสำคัญต่อภิกษุสงฆ์ที่ใช้เป็นที่ปฏิบัติกิจทางศาสนาและยังเป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ประกาศพระสัทธรรม และดับขันธปรินิพพาน ล้วนแล้วมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทั้งสิ้น ซึ่งในพระไตรปิฎกมีการบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 3 ระบบ ได้แก่ ระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศในน้ำ และระบบนิเวศในอากาศ ในการรักษาไว้ให้คงเดิม รักษาสิ่งที่เคยมีเคยเป็นอยู่แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ให้คงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อดำรงอยู่ 1 รูปแบบ คือ รูปแบบของการอนุญาตและรูปแบบของข้อห้ามของภิกษุสงฆ์ที่อาศัยป่าเป็นเสนาสนะ ที่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทั้งบนบก ในน้ำ และในอากาศ ที่พระสงฆ์เป็นผู้นำ ช่วยอนุรักษ์ และพัฒนาระบบนิเวศจากที่เสื่อมโทรมให้อุดมสมบูรณ์ ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ป่า, นิเวศวิทยา, พระไตรปิฎก

ADSTRACT

This article aims to study the topic “Ecology in the Tripitaka” found that the ecosystem is important to the monks who use it as a place to practice their religious

duties and as a residence for monks. Nature and the environment are places of birth, enlightenment, and the proclamation of the True Dhamma. and pass away in nirvana All of them are related to the ecosystem. In the Tripitaka, there are three systems of evidence recorded regarding nature and the environment: terrestrial ecosystems aquatic ecosystems and ecosystems in the air in keeping it as it is Preserve what used to be and use it to improve, change, and create so that it remains in its original condition. There are two forms of existence: the form of permission and the form of prohibition of the monks who rely on the forest as a refuge. Buddhism is part of the ecosystem on land, in the water, and in the air, where monks are the leaders, helping conserve and develop the ecosystem from being in decline to being fertile. able to live sustainably.

Keywords: forest conservation, ecology, Tripitaka

บทนำ

มนุษย์ถือว่าธรรมชาติ “เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (ธนู แก้วโอภาส 1549) มนุษย์จึงต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้โดยตรง และโดยอ้อมกับชีวิตมนุษย์ในการที่จะกำหนดให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพลดลง (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม, 1530) เป็นการสูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศและย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (อุแก้ว ประกอบไวทยกิจ ปีเวอร์, 1531) ในระบบนิเวศจะเห็นได้ว่า ป่า แม่น้ำ ลำธาร ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เพราะป่าเป็นแหล่งของต้นน้ำลำธารเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ รวมไปถึงต้นไม้นานาพันธุ์ ซึ่งเป็นที่อาศัยสัตว์ ภายใต้ระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ได้มีการพัฒนาขึ้นมาด้วยความล้ำยุคโลกเข้าสู่ยุค โลกาภิวัตน์ วงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็พัฒนาอย่างก้าวกระโดด มนุษย์ก็ต้องดิ้นรนไปกับสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างหาที่สุดไม่ได้ ความต้องการและความปรารถนาของมนุษย์จึงไม่มีที่สิ้นสุด ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ แล้วความโลภก็เข้าครอบงำจิตใจของมนุษย์ เช่น ความดิ้นรนในการหาทรัพย์มาเลี้ยงชีวิต เลี้ยงครอบครัว ต้องการอยากจะร่ำรวย ต้องการมีอำนาจ ต้องการความยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ความต้องการเหล่านี้เกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ที่เรียกว่า “ตัณหา” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต 1551) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มนุษย์หลงใหลคลั่งไคล้ในแนวคิด ลัทธิ ศาสนา และอุดมการณ์ต่าง ๆ จนทำให้เกิดความเห็น ความเข้าใจหรือความเชื่อถือขึ้นในจิตใจของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวร้ายที่สุดที่ทำให้มนุษย์เกิดปัญหาขึ้นมากมายที่เหนียวรั้งและแก้ไขยากที่เรียกว่า “ทิฏฐิ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต 1551)

เพราะเหตุนี้ ในปัจจุบันจึงมีจำนวนประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็วและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง การเกษตร เพื่อการยังชีพมาเป็นระบบเพื่อการค้าทำให้พื้นที่การเพาะปลูกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นกันทั้งพื้นที่นาข้าว และพื้นที่ปลูกพืชไร่ เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารและที่ดิน เพื่อทำกินเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นสาเหตุให้มีการบุกรุกทำลายป่าไม้ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำลาย ระบบนิเวศเพื่อแสวงหาที่ดินทำกิน ในเรื่องนี้เกิดขึ้นทั่วทุกประเทศในโลกนี้ ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติทำให้เกิดการขาดความสมดุลของระบบนิเวศนี้เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ที่ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต แต่ใช้ทรัพยากรไปในเชิงธุรกิจมากกว่าจึงทำ ให้ธรรมชาติถูกทำลายไปอย่างมากมาย ความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ จึงส่งผลย้อนกลับมาที่ ตัวมนุษย์ จึงเป็นเรื่องของธรรมชาติที่มีหลากหลายทางชีวภาพและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่มีแตกต่างกัน โดยมีการแบ่งเป็นกลุ่มและพื้นที่ทางระบบนิเวศ เช่น ระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศในน้ำและระบบ นิเวศในอากาศที่อยู่ใกล้ตัวเรา ระบบนิเวศจำแนกเป็น 1 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบของสิ่งมีชีวิต และองค์ประกอบของสิ่งไม่มีชีวิต (นิตยา เลาหะจินดา, 1546) สำหรับพระพุทธศาสนาก่ออยู่ใน สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้มีธรรม แต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษา สิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้ ถ้าเราจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องสัตว์และมนุษย์จะอยู่ไม่ได้ (พระเมธีธรรมา ภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 1538) เพราะว่าพระพุทธศาสนามีพัฒนาการด้านความสัมพันธ์กับป่าไม้ ด้วยการแสวงหาโมกขธรรม คือ การหลุดพ้น พระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่าเพื่ออาศัยความ สงบในการพัฒนาจิต ดังนั้น พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับระบบนิเวศ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เพราะเหตุนี้พระพุทธองค์จึงให้เหล่าภิกษุทั้งหลายให้ความรักและรู้จัก บุญคุณของป่า (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 1535) หลักคำสอนเหล่านี้ พึงให้ภิกษุผู้ เป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาว่ายินดีในเสนาสนะอันสงัด (ที.ม. (ไทย) 10/90/110) คือ มุ่งให้ พระเจ้าไปสู่ป่าเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

แนวคิดที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก

1) แนวคิดที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยา

มนุษย์เป็นสัตว์ที่เต็มไปด้วยความสงสัยและไม่มีที่สิ้นสุด ความสงสัยในตัวตนเท่านั้นหากแต่ ยังแผ่กว้างออกไปตลอดถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความสงสัยในสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว ความสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดเป็นศาสตร์ที่เรียกว่า “นิเวศวิทยา” ดังที่ชาวกรีกโบราณสนใจใน ธรรมชาติวิทยา เช่น Hippocrates, 466-390 B.C. ซึ่งเป็นบิดาแห่งวงการแพทย์ และให้ความสนใจ การศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ และจำแนกสัตว์ออกตามที่อยู่อาศัยเป็นผู้ที่ศึกษาการแพร่กระจายของ พืช ในศตวรรษที่ 13 ในเรื่องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 1 ประเภท ได้แก่ 1) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง ขึ้นที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ความรู้ความสามารถสร้างขึ้นมาซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุอาคารบ้านเรือน เครื่องจักรกลถนน รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน ศิลปกรรม เป็นต้น และ 1) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นด้านนามธรรม หรือมนุษย์ไม่สามารถมองเห็น

หรือสัมผัสจับต้องได้ ได้แก่ระบบสังคม เช่น ศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สังคม การเมือง ความเชื่อ พิธีกรรม เจตคติ เป็นต้น ระบบเหล่านี้เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ มีอิทธิพลสำคัญต่อการดำรงชีวิต ดังที่นักมานุษยวิทยาได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวิวัฒนาการของโลกกับแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทราบว่า เพราะการดำรงชีพของมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคมีความสัมพันธ์กับยุคสมัยแหล่งอารยธรรมของโลก เช่น ลักษณะของการผลิตและการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ วิธีการผลิตอาหารและเครื่องบริโภคตลอดจนสถานที่อยู่อาศัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวเรามีทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ในเรื่องมนุษย์กับธรรมชาติ ได้แก่ 1) ธรรมชาติ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์อยู่ เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ อากาศ ดิน หิน แร่ สัตว์ป่า ป่าไม้ จุลินทรีย์ มนุษย์ มอเนรา โปรทิสตา เห็ดรา พืช สัตว์ เป็นต้น และ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ธรรมชาติสร้างขึ้น หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแล้วมนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งบางครั้งไม่ได้มีอยู่ในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ต้องนำมาจากที่อื่น ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืช แร่ แสงแดด บรรยากาศ มนุษย์ น้ำมัน ถ่านหิน เป็นต้น ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มี 1 ประเภท คือ 1.1) ทรัพยากรที่สูญสิ้น คือ ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป ไม่มีใช้อีกเพราะเกิดใหม่ไม่ทัน ได้แก่ แร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน โลหะ พลังดิน และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาพเดิมของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ใช้ไปเท่าไรก็หมดไปเท่านั้น กว่าจะสร้างขึ้นมาทดแทนใหม่ต้องใช้เวลานาน และ 1.1) ทรัพยากรหมุนเวียน คือ ทรัพยากรที่ใช้แล้วยังสามารถใช้ต่อไปได้อีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ ถ้ามนุษย์รู้จักใช้อย่างฉลาดก็จะมีวันหมดสิ้นไป เพราะเป็นทรัพยากรที่ตายแล้วเกิดทดแทนกันได้ไม่นาน ได้แก่ พืช สัตว์ น้ำ สิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติและมนุษย์ (เสรีวัฒน์ สมินทรปัญญา, 1539)

นิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก

พระวินัยบัญญัติมีบทบาทและแนวทางให้คงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม มีปรากฏตลอดมาทุกยุคทุกสมัยตามหลักปฏิจจสมุปบาทอันเป็นวัฏจักรตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดีที่แสดงออกมาในด้านพฤติกรรม วิถีชีวิต ทั้งการสร้างกฎกติกาควบคุมความประพฤติของหมู่คณะเพื่อความคงอยู่ของป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ ที่มีจิตสำนึกรักความสงบ ส่วนด้านปัญญา ความเข้าใจกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่มีป่าไม้เป็นองค์ประกอบใหญ่ อันเป็นเหตุและผลที่ทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติแวดล้อม อันเป็นหนทางนำมาซึ่งสันติสุขแก่สรรพชีวิต ซึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งการเสริมสร้างปัญญาอย่างแท้จริงอีกทางหนึ่ง ซึ่งในพระวินัยปิฎกปรากฏวิธีการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้ (พระครูพัชรกิตติโสภณ (วิเชียร กิตติคุณ), 1560) 1.1) วิธีนิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกโดยตรง เพื่อต้องการรักษาไว้ซึ่งความสมบูรณ์และความหลากหลายของพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้คงไว้ตามสภาพเดิม เพื่อป้องกันภิกษุเบียดเบียนทำลายแผ้วถาง เผาป่าไม้ พันธุ์ไม้และสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนในท้องถิ่น หรือสร้างความเดือดร้อนแก่สรรพชีวิตในบริเวณที่อยู่อาศัย หรือสถานที่อื่นใด ทั้งป้องกันภิกษุผู้ขาดจิตสำนึกในความเป็นสมณะผู้มีความประพฤติไม่เหมาะสมในการรักษาดูแล

สิ่งแวดลอม จึงมีการตั้งกฎกติกาควบคุมความประพฤติในหมู่พุทธสาวก มีการปรับโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดตามทัศนคตินี้ทำให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทในด้านให้ความสำคัญของป่าไม้ พันธุ์ไม้ ตลอดจนสิ่งแวดลอม อันเป็นวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้โดยตรงอย่างแท้จริง รวมทั้งมีพุทธอนุญาติไว้ว่า “ให้ภิกษุจุดไฟเพื่อเป็นแนวป้องกันไฟป่าได้ อันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการรักษาที่อยู่อาศัยและผืนป่าในบริเวณนั้นให้ปลอดภัยจากไฟป่า” ในสิกขาบทที่ 1 แห่งปาราชิกกัณฑ์ ปรากฏความว่า สมัยนั้น พระธัญกุมภการบุตรทำกุฏิมุงหญ้าอยู่จำพรรษาอยู่ที่เชิงภูเขาอิสิคิลิ แต่แล้ววันหนึ่งเมื่อท่านไปปศุสัตว์ตามหมู่บ้าน คนหาหญ้าคนหาฟืนก็มารื้อกุฏิหญ้าของท่านแล้วขนเอาหญ้าและไม้ไป ทำให้ท่านคิดสร้างกุฏิใหม่ที่สร้างโดยดินล้วนและรวบรวบหญ้า ไม้และซังหัวแห่งมาสมไฟเผาคุณั้นจนสุก คุณั้นจึงงดงามมีสีแดงเหมือนสีแมลงค่อมทองน่าดูชม เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเข้าก็ติเตียนที่ท่านสร้างกุฏิดินล้วนโดยเบียดเบียนหมู่สัตว์และรับสั่งให้พวกภิกษุช่วยกันทำลายคุณั้นเสีย จากนั้น พระธัญกุมภการบุตรจึงคิดสร้างกุฏิใหม่ที่ทำได้ด้วยไม้ จึงเข้าไปขอไม้ของหลวงจากพนักงานรักษาป่าไม้ เมื่อได้ไม้ของหลวงไปก็ตัดไม้เหล่านั้นแล้วนำไปสร้างเป็นกุฏิไม้โดยมิได้รับการอนุญาติในเรื่องการใช้จากพระราชา จึงเท่ากับว่า ท่านแจ้งข่าวเท็จเพื่อขอไม้จากพนักงานรักษาป่าไม้และนำไม้ของหลวงไปใช้โดยพลการ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงถูกตำหนิจากพระพุทธเจ้าเป็นอันมาก (วิ.มหา. (ไทย) 1/84-88/74-78) ดังที่พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นมากว่า “ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชาทั้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่าเจ้าเป็นโจรเจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมยดังนี้ เพราะถือนำทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใดภิกษุผู้ถือนำทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้ภิกษุนี้เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้” (วิ.มหา. (ไทย) 1/89/78) 1.1) วิถีนิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกโดยอ้อม การที่ภิกษุอาศัยอยู่ในผืนป่าแบบพึ่งพาอาศัยกันโดยไม่เบียดเบียนกัน อันเป็นการช่วยดูแลรักษาผืนป่าให้คงไว้ตามเดิม ท่านเหล่านั้นผู้เห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์ธรรมชาติเข้าใจวัฏจักรของสิ่งแวดลอมตามหลักแห่งปฏิจลสมุปบาท สามารถเป็นแนวทางแห่งการนำไปสู่ความสุขอันสูงสุดทางศาสนา ในมธุสวาทวรรค ปฐวีชนนสิกขาบท ว่าด้วยการขุดดิน ปรากฏความสำคัญว่า “ภิกษุใดขุด หรือใช้ให้ขุดซึ่งดินต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.มหา. (ไทย) 1/85/174) และในบทภาษณีย์ ปรากฏความว่า “ดิน ภิกษุสำคัญว่าเป็นดิน ขุดหรือใช้ให้ขุด ทำลายหรือใช้ให้ทำลาย เผาหรือใช้ให้เผา ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ดิน ภิกษุไม่แน่ใจ ขุดหรือใช้ให้ขุด ทำลายหรือใช้ให้ทำลาย เผาหรือใช้ให้เผา ต้องอาบัติทุกกฏ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/87/157) ซึ่งพิจารณาแล้วว่า การขุดดินนอกจากจะทำให้สิ่งมีชีวิตเสียหายแล้ว พืชพันธุ์หรือต้นกล้าที่กำลังจะโต ก็จะทำให้เกิดความเสียหายด้วย ดังนั้น พุทธบัญญัติสิกขาบทนี้ จึงเป็นการอนุรักษ์ในทางอ้อมด้วยการห้ามภิกษุขุดดิน อันจะเป็นการทำลายต้นกล้าของพืชพันธุ์ต่าง ๆ

นิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

คำสอนของพระผู้มีพระภาคได้ตรัสในโอวาทปาติโมกข์ว่า (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51) “ไม่ทำชั่ว ทำดี และทำใจให้ผ่องใส” แล้วในตอนท้าย ยังตรัสต่อไปอีกว่า “ให้ยินดีในเสนาสนะอันสงัด” คือ มุ่งให้พุทธสาวกอยู่ในเสนาสนะอันสงัด คือ ป่าไม้ เพื่อบำเพ็ญสมณธรรม ดังนั้น การอยู่ป่าไม้เพื่อ

ปฏิบัติธรรมของพุทธสาวก ดังที่ปรากฏในอานาปานัสสติสูตรว่าการฝึกสติที่ได้ผลดีเยี่ยมนี้ ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมสำคัญอย่างหนึ่งคือป่าไม้ โดยทรงสอนว่า นันทป่าไม้ โคนไม้ เรือนว่าง ภิกษุจงเจริญสติในที่แห่งนั้น ผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่จะมีทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด คือ วิมุตติ อย่างไม่ต้องสงสัย ส่วนในวนโรปสูตร ปรากฏสาระสำคัญว่า พระผู้มีพระภาคตรัสตอบคำถามต่อเทวดาผู้มาทูลถามว่า “สร้างอะไรจึงได้บุญตลอดกาล” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ทางได้บุญตลอดกาลคือการปลูกต้นไม้ ให้ร่มเงา ดังนั้นว่า “ชนเหล่าใดสร้างวัดวาอารามที่ร่มรื่น ปลูกดอกไม้ ไม้ผลปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา สร้างสะพาน สระน้ำ บ่อน้ำและบ้านเรือนที่พักอาศัยให้เป็นทาน บุญย่อมเจริญแก่เขาทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ ทั้งชนเหล่านั้นยังตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล จึงไปสู่สวรรค์อย่างแน่นอน (ส.ส. (ไทย) 15/47/61) จะเห็นได้ว่า พระสูตรนี้ แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของชาวพุทธว่า ควรปฏิบัติตนอย่างไรกับป่าไม้หรืออาราม (วัด) และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้กุศลทุกครั้งไป พระผู้มีพระภาคทรงยกย่องพุทธสาวกรูปที่อยู่ป่าไม้และอนุรักษ์ป่าไม้เป็นวัตร คือ พระเรวตะ ผู้ปฏิบัติตรงดั่งข้อที่ว่า อยู่ป่าไม้เป็นวัตร

นิเวศวิทยากับการอนุรักษ์ป่าไม้ในพระไตรปิฎกตามหลักศีล 5 หรือเบญจศีลเป็นข้อปฏิบัติ

นิเวศวิทยากับการอนุรักษ์ป่าไม้ในพระไตรปิฎกตามหลักศีล 5 หรือเบญจศีลเป็นข้อปฏิบัติ หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา หรือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วและเป็นหลักการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ถือว่าเป็นพื้นฐานที่เน้นการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน พระพุทธองค์ตรัสว่า ศีล 5 คือ ศีลธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกาย วาจา ตลอดถึงทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้ความเป็นอยู่นั้น กลายเป็นสภาพอันเอื้ออำนวยแก่การเป็นอยู่และต่อสภาพแวดล้อม รวมทั้งการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งผู้เขียนพิจารณาในด้านของพระวินัยบัญญัติเป็นปฐมและประยุกต์ใช้กับปุถุชนทั่วไป อันมีรายละเอียด ดังนี้

1) ศีลข้อที่ 1 กับการไม่ฆ่า ไม่ทำลายสัตว์ที่อาศัยต้นไม้ กล่าวคือ การล่าสัตว์ทุกชนิดเพื่อการล่า หรือเพื่อขายยัญและรวมไปถึงการไม่ทำลายพืช สัตว์โลกทุกชนิด ไม่ว่ามนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉาน ย่อมรักชีวิตของตน มีความตั้งใจที่จะรักษาชีวิตไว้ให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ มองเห็นชีวิตตนมีคุณค่าควรแก่การถนอม เรามีความรู้สึกรักชีวิตเราอย่างไร คนอื่น หรือสัตว์อื่น ก็มีความรู้สึกรักชีวิตของตนอย่างนั้น ในพระวินัยปิฎก ภูตคามวรรค สิกขาบทที่ 1 “ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะพรากภูตคาม” (วิ.มหา. (ไทย) 1/90/178) ในบทภาษณีย์ “พืชพันธุ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นพืชพันธุ์ ตัด หรือใช้ให้ตัด ทำลาย หรือใช้ให้ทำลาย ต้ม หรือใช้ให้ต้ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์” จะเห็นได้ว่า ในพระวินัยปิฎก สัปทานกวรรค สิกขาบทที่ 1 ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า “ก็ภิกษุใดแก่งจงบึงปลงชีวิตสัตว์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์” ในบทภาษณีย์ “สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่า มีชีวิตปลงชีวิต ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ปลงชีวิต ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ปลงชีวิต ไม่ต้องอาบัติ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/381/501) สัตว์ ในที่นี้หมายถึง สัตว์เดรัจฉานทุกชนิด ไม่มี

ข้อยกเว้น ไม่ว่าแมลงตัวเล็กตัวน้อยขนาดไหนก็ตาม ล้วนมีสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองชีวิตจากบทบัญญัติ
นี้อย่างเท่าเทียมกัน ในสิกขาบทที่ 1 พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดรู้ยวณ้ำมีสิ่งมีชีวิต ก็
ยังบริโภคน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา. (ไทย) 1/387/504) ในบทภาษานี้ “น้ำมีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญ
ว่ามีสัตว์มีชีวิต บริโภคน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ น้ำมีสัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ บริโภคน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ น้ำ
มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่มีสัตว์มีชีวิต บริโภคน้ำ ไม่ต้องอาบัติ น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสัตว์
มีชีวิต ต้องอาบัติทุกกฏ น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุ
สำคัญว่าไม่มีสัตว์มีชีวิต ไม่ต้องอาบัติ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/390/505) “ก็ ภิกษุใดรู้ยวณ้ำมีสิ่งมีชีวิต
รด หรือใช้ให้รดหญ้าหรือดิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.มหา. (ไทย) 1/140/314) ดังที่ปรากฏกับภิกษุ
ชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่งกำลังตัดต้นไม้ เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า “ท่านผู้เจริญ ท่าน
ต้องการจะสร้างที่อยู่ของท่านก็โปรดอย่าตัดต้นไม้ที่เป็นที่อยู่ของข้าพเจ้าเลย” ภิกษุนั้นไม่เชื่อฟังยังขึ้น
ตัด ได้ฟันถูกแขนของลูกเทวดา” (วิ.มหา. (ไทย) 1/89/177) ก่อนบัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาค
ตรัสกับภิกษุที่ขอบโค่นไม้มาสร้างที่อยู่อาศัยว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้ตัดเองบ้าง ใช้ให้
ตัดบ้างซึ่งต้นไม้ เพราะพวกชาวบ้านมีความสำคัญว่าต้นไม้มีชีวะ โมฆะบุรุษทั้งหลาย การกระทำการนี้ มิได้
ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย” (วิ.มหา. (ไทย)
1/89/178) จะเห็นได้ว่า อินเดียโบราณมีความเชื่อว่า ต้นไม้มีชีวิต หรือมีชีวะ มีความเป็นอยู่ หรือมี
เทวดาอาศัยอยู่ ดังนั้น การพรากต้นไม้โดยการกระทำประการใดประการหนึ่งที่ทำให้ต้นไม้ที่เป็นที่อยู่
ของชีวะ หรือเทวดาได้รับความเสียหาย หรือตาย เป็นสิ่งที่สังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลยอมรับไม่ได้
พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ
เป็นผู้มีศีลและมีกัลยาณธรรม เป็นต้น ไม่ใช่เป็นบุคคลโหดร้ายในสายตาของสังคม ดังนั้น
พระพุทธศาสนาจึงเห็นว่า การไม่ฆ่า ไม่ทำลายสัตว์ทั้งหลายนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ซึ่งนั่นหมายความว่า
การไม่ทำลายชีวิตของสิ่งอื่น เป็นสิ่งที่พึงกระทำ หรือควรกระทำในทัศนะนี้สำหรับปวงชนทั่วไป การไม่
ตัดไม้ในป่าชุมชน กล่าวได้ว่า มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนแล้ว

1) ศีลข้อที่ 1 กับการไม่ขโมยไม้และพืชพันธุ์อื่น ควรถือประโยชน์ตามที่ธรรมชาติได้ให้มา
ตามทัศนะข้อนี้ หมายความว่า ไม่ควรไปเร่ง หรือเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมี จนกลายเป็นการทำลาย
ธรรมชาติและเป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมด้วยและอีกประเด็นก็คือ ไม่ควรตัดไม้ ทำลายต้นกล้าหรือ
ลักลอบขุดต้นกล้าไปปลูกที่อื่น ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก ปาราชิกสิกขาบทที่ 1 ว่า “ท่านพระธนิ
กุมภการบุตรคิดว่า เมื่อเราไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน คนหาบหน้ คนหาฟืนมารื้อกุฎีหน้ ขนหน้และ
ต้นไม้ไปถึง 3 ครั้ง แม้กุฎีดินล้วนที่ทำไว้พระผู้มีพระภาคก็รับสั่งให้ทำลายเรารู้จักพนักงานป่าไม้ที่ชอบ
พอกัน อย่างกระนั้นเลย เราควรขอไม้มาทำกุฎีไม้ แล้วไปหาเจ้าพนักงานป่าไม้ กล่าวว่า “เจริญพร เมื่อ
อาตมาไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน คนหาบหน้ ท่านจงให้ไม้แก่อาตมา อาตมาต้องการจะทำกุฎีไม้” เจ้า
พนักงานป่าไม้ตอบว่า “กระผมไม่มีไม้จะถวายพระคุณเจ้าได้ขอรับ จะมีก็แต่ไม้ของหลวงที่เก็บไว้ซ่อม
แปลงเมืองในคราวจำเป็น ถ้าพระเจ้าแผ่นดินมีรับสั่งให้พระราชทาน พระคุณเจ้าก็ให้คนไปขนเอา
เถิด”ท่านพระธนิกุมภการบุตรกล่าวว่า “เจริญพร พระเจ้าแผ่นดินได้พระราชทานไม้นั้นแล้ว” ลำดับ

นั่น เจ้าพนักงานป่าไม้คิดว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ ประพฤติธรรมประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ พุตจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม แม้แต่พระเจ้าแผ่นดินยังทรงเลื่อมใสมาก พระณียะคงไม่กล้าพูดสิ่งที่พระเจ้าแผ่นดินยังไม่ได้พระราชทานว่า ได้พระราชทานแล้ว” “นิมนต์ท่านให้คนขนไปเถิด ขอรับ” ท่านพระณียะสั่งให้ตัดไม้เหล่านั้นเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่บรรทุกเกวียนไปทำกุฏิไม้ประชาชนพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ไม่มีความละอาย หุศีล ชอบพูดเท็จ แต่ก็บัญญัติว่า ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์พุตจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม พวกท่านไม่มีความเป็นสมณะ แม้พระเจ้าแผ่นดินก็ยังถูกสมณะเหล่านั้นหลอกลวงได้ ไฉนคนอื่นจักไม่ถูกหลอกลวงเล่า” เมื่อทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นเหตุ แล้วรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทขึ้นแสดงว่า “ภิกษุใด ถือนาถทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอตราโทษที่พระราชทานทั้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่า “เจ้าเป็นโจรเจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย” ดังนี้ เพราะถือนาถทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใด ภิกษุผู้ถือนาถทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้ภิกษุนี้เป็นปาราชิกหาสังวาสมิได้” (วิ.มหา. (ไทย) 1/87-88/74-78) เพราะว่า ทรัพย์ที่อยู่ในแผ่นดิน ได้แก่ ทรัพย์ที่ฝังกลบไว้ในแผ่นดิน ภิกษุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในแผ่นดิน แล้วหาเพื่อนไปด้วย จอบ ตัดไม้หรือเถาว์วัลย์ที่ขึ้นอยู่ที่นั่น ต้องอาบัติทุกกฏ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/94/83) ในพระบัญญัติสิกขาบทดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคได้กำหนดกติกาที่จะไม่ให้สังคมได้รับการเอารัดเอาเปรียบจากพฤติกรรมของภิกษุและเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างแก่ภิกษุรูปอื่นและเป็นการป้องกันมิให้ภิกษุเป็นบุคคลหลอกลวง พูดเท็จและลักขโมย อันจะเป็นภัยต่อสังคมโดยตรงและในท้ายที่สุด ภิกษุสงฆ์ก็จะเห็นว่าสิ่งที่ทรงบัญญัติขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่ดีและเป็นเรื่องที่ดีของสังคมสงฆ์ สำหรับบุุคคลทั่วไป การไม่ลักเอาต้นไม้ไปก็ไม่เก็บพืชพรรณที่ไม่ได้เกื้อกูลความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ก็กล่าวได้ว่า ได้ช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอีกโสดหนึ่ง

3) ศีลข้อที่ 3 กับมุมมองของบุคคลที่มีต่อป่าไม้ กล่าวคือ จากประพจน์ผิดในกาม ผู้ประพจน์ผิดศีลข้อนี้ จะทำให้ชีวิตมีภัยคุกคาม หรือมีศัตรูมาก ในทำนองเดียวกันด้านสิ่งแวดล้อม ถ้ามนุษย์ประพจน์ผิดต่อธรรมชาติโดยมองธรรมชาติเป็นเสมือนผู้หญิง มนุษย์มีการลักลอบตัดต้นไม้ ฆ่าสัตว์ ก็นับเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของธรรมชาติ

4) ศีลข้อที่ 4 กับการหลอกลวง ฉ้อฉล หรือสร้างกลโกงเพื่อให้ได้มาซึ่งไม้ ซึ่งเป็นการพูดเท็จ อันได้แก่ คำปด เสียสัตย์และคินคำ พูดแต่คำสัตย์จริงด้วยความจริงใจและปรารถนาดี ในด้านจริยธรรมสิ่งแวดล้อม บุคคลควรพูดเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพระวินัยปิฎก ปาจิตตยิกัณฑ์ เรื่องมูสาวาทรรค ปรากฏความว่า “พระหัตถกศากยบุตรเป็นนักโต้ว่าทะเล เมื่อท่านเจรจากับพวกเดียรถีย์ ปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้คลาดเคลื่อน พวกเดียรถีย์จึงพากันตำหนิ ประณาม กล่าวโพนทะนาว่า “ไฉนพระหัตถกศากยบุตร เมื่อเจรจากับพวกเรา จึงปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัด

หมายแล้วทำให้ตลาดเคลื่อนเล่า” พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า “ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเท็จทั้งที่รู้ (วิ.มหา. (ไทย) 1/(1)-(1)/187-186) ส่วนปุณณทวโป การที่ไม่โกหก หรือ หลอกลวงให้คนอื่นนำผลประโยชน์ที่ได้มาจากป่าชุมชนมาเป็นประโยชน์ตน อาทิ หลอกให้ตัดไม้ในป่าชุมชน หลอกให้เก็บเห็ดมาขายให้ตน เป็นต้นก็เป็นการช่วยอนุรักษ์ป่าชุมชนได้อีกส่วนหนึ่ง

5) ศีลข้อที่ 5 กับการไม่ทำลายต้นไม้ที่เกี่ยวกับของหมักดอง จากการดื่มสุรา หรือน้ำเมา และรวมทั้งยาเสพติด ศีลข้อนี้จะทำให้ผู้ละเมิดขาดสติในการประยุกต์ใช้ต่อสิ่งแวดล้อม บุคคลไม่ควร ดื่มน้ำเมาซึ่งเป็นผลผลิตจากต้นไม้หรือพืชต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาแห่งการแสวงหาผลประโยชน์จาก ธรรมชาติ เป็นการทำร้ายธรรมชาติ ในสุรพาลนสิกขาบท ปรากฏความสำคัญเกี่ยวกับการดื่มสุราว่า “พระศาสดะดื่มหัวเชื้อสุราชื่อโกปติกะ (วิ.มหา. (ไทย) 1/316/463) ทุก ๆ ครึ่งเรือนแล้วออกจาก เมือง ได้ลี้ภัยที่ประตูเมือง ดังที่พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ก่อนนี้ สาคะเคยมีความเคารพยำเกรงตาคมิใช่หรือ”

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ สาคะยังมีความเคารพยำเกรงตาคอยู่หรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย สาคะต่อสู้กับนาคที่ท้าวหมัดตตะ มิใช่หรือ”

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย บัดนี้สาคะพอจะต่อสู้แม้กับงูน้ำได้หรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “สู้ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “น้ำที่ ดื่มเข้าไปแล้วทำให้ความจำได้หมายรู้ปริตไปนั้น ควรจะดื่มหรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่ควรดื่มเลย พระพุทธเจ้าข้า” (วิ.มหา. (ไทย) 1/376/464-465)

ถึงแม้พระวินัยบัญญัติจะไม่ได้กล่าวโดยตรงว่า การหมักดองของมีนเมา (อาทิ สุรา เมรัย) นั้น จะมาจากพืชแต่เพียงประการเดียว แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า ของหมักดองนั้นจะต้องเป็น พืชโดยส่วนใหญ่ ดังนั้น การห้ามไม่ให้เสพของมีนเมาประเภทสุรา เมรัย เป็นต้นนั้น ก็เพราะต้องการ ปราบปรามไม่ให้เกิดการทำลายไม้ พืชพันธุ์ที่สามารถจะทำประโยชน์ในการหมักได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะ นำไปสู่การทำลายพืชพันธุ์ในที่สุด

กล่าวสรุปได้ว่า นิเวศวิทยาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ในพระไตรปิฎกตามหลักศีล 5 ก็คือ เป็น เครื่องมือละกิเลส เป็นที่ตั้งและบ่อเกิดแห่งความดีก่อให้เกิดสมาธิ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งปัญญา เพราะศีล เป็นข้อปฏิบัติเป็นเครื่องพญคนให้พ้นจากภาวะที่ต่ำทราม ทำให้เกิดความปกติทางกายและวาจา ไม่ ถูกกิเลสครอบงำตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เรียกว่า บุคคลใช้อันตรียเป็นศีลสิกขาจึงเริ่มต้น ศีลจึงมี ความสำคัญมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ สังคม และประเทศชาติ ให้เป็นไปในทางที่ดีตามทำนองคลอง ธรรมและกฎหมาย

การอนุรักษ์ป่าไม้ที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศในพระไตรปิฎก

1) ต้นไม้มีชีวิต

โดยเราเชื่อว่าต้นไม้เป็นสิ่งมีชีวิต สามารถรับรู้ต่อสิ่งสัมผัสได้ จะเห็นได้จากเมื่อเราเอามือสัมผัสกับต้นไม้ยราบ ต้นไม้ยราบจะหุบใบทันที หมายความว่า ต้นไม้ยราบมีชีวิตและนอกจากนี้เมื่อเราปลูกต้นไม้ในที่ร่ม ลำต้นหรือกิ่งของต้นไม้จะเอนเอียงเพื่อนำตัวเองไปหาแสงแดด หรือนำแสงแดดมาใช้ในการปรุงอาหารเพื่อเลี้ยงลำต้น พฤติกรรมของต้นไม้ในการเอนเอียงดังกล่าว ย่อมแสดงถึงการดิ้นรนไปหาเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตเพื่อความอยู่รอด การดิ้นรนแสดงให้เห็นว่า ต้นไม้มีชีวิต (พร รัตนสุวรรณ, 1536) ฉะนั้นการตัดต้นไม้จึงเป็นบาป ถือเป็นการทำลายชีวิตต้นไม้ก่อนถึงอายุขัย เราไม่ควรตัดต้นไม้ หรือใช้สิ่งของบางอย่างจากการโค่นต้นไม้ ถือว่าเป็นการเบียดเบียนนำสิ่งมีชีวิตจึงเป็นบาป ซึ่งถ้าพระสงฆ์ตัดต้นไม้เป็นผืนดินถึงขั้นอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา. (ไทย) 1/90/178) ในหลักของความเชื่อของศาสนิกชนนั้น ในพระวินัยบัญญัติปรากฏว่า มีความเชื่อว่า ต้นไม้มีชีวิต ดังนั้น หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงไม่ยินดียกับการที่ต้องตัดไม้ทำลายป่า ก่อนบัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุที่ขอบโค่นไม้มาสร้างที่อยู่อาศัยว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้ตัดเองบ้าง ใช้ให้ตัดบ้าง ซึ่งต้นไม้ เพราะพวกชาวบ้านมีสำคัญว่าต้นไม้มีชีวิต โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย” (วิ.มหา. (ไทย) 1/89/178)

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ในปัจจุบันจะเห็นว่า การตัดไม้ทำลายป่าและการครอบครองพื้นที่ป่าอย่างเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จนเกิดความทุกข์แก่มนุษย์ในชาตินั้นทำให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล อากาศร้อน ฉะนั้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามจำเป็นนั้นจะต้องมีปัญญากำกับการใช้ทรัพยากร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 1537) ถ้าพิจารณาในแง่ของปัจจัย 4 ซึ่งถือว่า มีความสำคัญกับมนุษย์ทุกคนและมนุษย์ก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยป่าไม้และธรรมชาติค่อนข้างมาก โดยเฉพาะภิกษุในพระพุทธศาสนา มีความจำเป็นต้องอาศัยและใช้สอยปัจจัย 4 เหล่านี้ด้วยเช่นกัน แต่การใช้สอยปัจจัย 4 ของภิกษุมีชื่อเรียกว่า นิสสัย 4 (วิ. ม. (ไทย) 4/73/101, วิ.ม. (ไทย) 4/118/197) หมายถึง ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต 4 อย่าง ได้แก่ 1) บรรพชาอาศัยโภชนะ คือ คำข้าวที่พึงได้ด้วยปัสัณห์ เธอพึงทำอุตสาหะในโภชนะ คือ คำข้าวที่พึงได้ด้วยปัสัณห์นั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ สังฆภัต อุทเทศภัต นิมนตณภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต 1) บรรพชาอาศัยผ้าบังสุกุล เธอพึงทำอุตสาหะในผ้าบังสุกุลนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าป่าน ผ้าเจือกัน 3) บรรพชาอาศัยเสนาสนะคือควงไม้ เธอพึงทำอุตสาหะในเสนาสนะ คือ ควงไม้จนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ และ 4) บรรพชาอาศัยยา คือน้ำมูตรเน่า เธอพึงทำอุตสาหะในยา คือน้ำมูตรเน่านั้นจนตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ เนยใส เนยข้น

น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ซึ่งปัจจัย 4 ดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตเท่านั้น ไม่ได้ต้องการให้เกิดความฟุ่มเฟือย สะสมใด ๆ ทั้งสิ้น และถ้าพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะเห็นว่า ปัจจัย 4 ประการนี้ ล้วนเกิดจากธรรมชาติทั้งสิ้นและส่วนใหญ่ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ได้รับจากป่าทั้งหมด

ในพระวินัย พระผู้มีพระภาคทรงกำหนดไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สอยทรัพยากรไม้ ดังปรากฏในปฐมเสนาสนสิกขาบท ว่า “ก็ ภิกษุใดวางไว้ หรือใช้ให้วางไว้ซึ่งเสนาสนะ คือ เตียง ตั่ง ฟูก หรือเก้าอี้ของสงฆ์ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช่ให้เก็บเสนาสนะนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.มหา. (ไทย) 1/109/191)

การที่เสนาสนะตากแดดนานเกินไป หรือไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่จะพึงกระทำได้นั้นทำให้เสนาสนะนั้นเสื่อมสภาพเร็วกว่ากำหนดที่ควรจะเป็น อันเป็นการทำให้ทรัพยากรป่าไม้ต้องสูญเสียมากขึ้นกว่าเดิมในการที่จะต้องนำไม้มาทำเป็นเสนาสนะ (เตียง ตั่ง) เพิ่มอีก ดังนั้น พุทธบัญญัติ ในสิกขาบทนี้ จึงเป็นการปรามมิให้ใช้ไม้อย่างฟุ่มเฟือย จะเห็นได้ว่า ในเวทาสกฐิสิกขาบท ว่าด้วยกุฏิชั้นลอย ความสำคัญปรากฏดังนี้ “ก็ ภิกษุใดนั่ง หรือนอนบนเตียง หรือนอนตั่งอันมีเท้าเสียบ บนกุฏิชั้นลอยในวิหารของสงฆ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.มหา. (ไทย) 1/130/307)

ในสิกขาบทวิภังค์ อรรถาธิบายว่า “กุฏิชั้นลอย ได้แก่ กุฏิชั้นลอยสูงจนศีรษะบุรุษกลางคนไม่กระทบ เตียงที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือ สอดเท้าเสียบติดไว้ในตัวเตียง ตั่งที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือ สอดเท้าเสียบติดไว้ในตัวตั่ง” (วิ.มหา. (ไทย) 1-511/608. วิ.อ. 1/511/439 และ วิ.มหา. (ไทย) 1/511/608) ดังปรากฏในมัชฌิมปัฏฐาสิกขาบท ว่าด้วยการทำเตียงและตั่ง ความสำคัญปรากฏดังนี้ “ก็ ภิกษุผู้จะทำเตียงหรือตั่งใหม่ พึงทำให้มีเท้าเพียง 8 นิ้ว โดยนิ้วสุคติ นับแต่แม่แครลงมา ทำให้เกินกว่ากำหนดนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์ ที่ชื่อว่าเฉทนกะ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 1537)

การไม่ฝ่าฝืนกฎประเพณีและความเชื่อ

คนไทยมีความนับถือเกี่ยวกับภูตผีเทวดา ซึ่งหลักความเชื่อ เทวดานี้เกี่ยวกับป่าโดยต้นไม้ในป่าเราถือว่ามียุทธเทวดาอยู่ประจำ ต้นไม้ใหญ่ ๆ เราเรียกว่า ต้นไม้เจ้าป่า คนไทยก็นับถือรุกขเทวดา กลัวพวกเจ้าป่า กลัวพวกรุกขเทวดา จึงทำให้ไม่กล้าไปตัดหรือไปทำลายต้นไม้ใหญ่ ๆ เพราะกลัวจะได้รับการลงโทษ ใครไปตัดทำลาย ก็เกิดภัยพิบัติมากมาย ถ้ามีการตัดขึ้นต้องมีการเซ่นสรวงด้วยข้าวปลาอาหารมากมาย เพื่อเป็นการบอกกล่าวก่อนจะลงมือตัด ความเชื่อเหล่านี้ก็มีกันตลอดมายาวนาน (วิ.มหา. (ไทย) 1/89/177) อย่างปัจจุบันเวลานี้จะให้ชาวบ้านยอมรับไม่ตัดต้นไม้ พระสงฆ์ก็ใช้วิธีการเอาจีวรของท่านไปผูกไว้ที่ต้นไม้ต้นนั้น เพื่อป้องกันการตัดและทำลายต้นไม้จากประชาชน ดังนั้น การตัดต้นไม้ทำลายป่า จึงเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงว่า จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น กล่าวคือ การตัดต้นไม้จะส่งผลกระทบต่อคน แมลง สัตว์ป่าและนางไม้ รุกขเทวดา ที่ประจำอยู่ตามต้นไม้ ความปรากฏดังนี้ ภิกษุชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่งกำลังตัดต้นไม้ เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า “ท่านผู้เจริญ ท่านต้องการจะสร้างที่อยู่ของท่านก็โปรดอย่าตัดต้นไม้ที่

เป็นที่อยู่ของข้าพเจ้าเลย” ภิกษุนี้ไม่เชื่อฟังยังขึ้นตัด ได้ฟันถูกแขนของลูกเทวดา” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 1557)

การไม่ฝ่าฝืนกฎธรรมชาติ

หลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์เคารพในกฎของธรรมชาติ โดยมองว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนเป็นไปตามธรรมชาติและเป็นไปตามเหตุปัจจัย สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีความสัมพันธ์ต้องอาศัยเป็นปัจจัยเท่ากัน ต้นไม้ให้คุณแก่มนุษย์ทั้งทางตรง ได้แก่ ไม้และผลผลิตป่าไม้และทางอ้อมคือ ต้นไม้มีอิทธิพลแก่ลม อากาศและสิ่งแวดล้อมของโลก จะเห็นว่า ป่าไม้ให้คุณแก่มนุษย์อย่างมหาศาล มนุษย์จึงไม่ควรไปทำลายต้นไม้ เพื่อนำไม้มาตอบสนองความต้องการของตนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้เกิดจากความเห็นแก่ตัว ความอยากได้ ขาดเหตุผลในการเอาประโยชน์จากธรรมชาติ ทำให้เกิดความเดือดร้อนจากการที่มนุษย์แย่งชิงกันครอบครองและผลาญธรรมชาติ จากการล้างผลาญธรรมชาติดังกล่าวก่อให้เกิดความเดือดร้อนในสังคมและเกิดความหายนะด้านสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นมนุษย์จึงควรมีคุณธรรมในด้านการมีชีวิตร่วมด้วยปัญญาโดยไม่ฝ่าฝืนกฎของธรรมชาติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 1557) ความสัมพันธ์เหล่านี้ เป็นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน มนุษย์ดูแลธรรมชาติธรรมชาติก็ดูแลมนุษย์เป็นการตอบแทน แต่ถ้าเมื่อใด ที่มนุษย์ไม่เห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ดังกล่าว มนุษย์ก็จะได้รับการลงโทษจากธรรมชาติ

กล่าวสรุปได้ว่า หลักพื้นฐาน 4 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสั่งสอนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระผู้มีพระภาคผู้มีปัญญาดุจดวงน้ำอันยิ่งใหญ่ได้ทรงนำป่าไม้มาเปรียบเทียบกับต้นไม้และป่าไม้อย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีการระบุถึงการอุปมาอุปไมยและการอุปมาโวหารถึงต้นไม้กับหลักธรรมต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสอุปมาอุปไมยถึงบุรุษผู้มีปัญญาดี ตัดต้นไม้โดยขุดรากถอนโคนออกจนหมดสิ้น ทำให้ต้นไม้เติบโตต่อไปอีกไม่ได้ เปรียบเหมือนภิกษุผู้พิจารณาเห็นโทษในสังสารวัฏอยู่เนื่อง ๆ จึงหาทางดับไม่ให้ปัจจัยแห่งอุปาทานเกิดขึ้นได้ เมื่ออุปาทานเกิดขึ้นไม่ได้ ตัณหา ก็ย่อมดับไป ในท้ายที่สุดภพชาติ ก็ย่อมดับไปด้วย ด้วยเหตุนี้ ภิกษุจึงต้องตัดตัณหาของกิเลสออกไปให้หมดสิ้น เปรียบเหมือนกับการตัดต้นไม้จนหมดสิ้น อย่าให้เหลือแม้กระทั่งของรากของต้นไม้ (ส.นิ. (ไทย) 16/55/108-109)

การอนุรักษ์ป่ากับคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาปทานสูตร ความสำคัญปรากฏดังนี้ ‘ชนดี พรหม ติโป ตีติกขา นิพพานัน พรหม วนนติ พุทธา. น หิ ปพพชิต ปฐปะชาตี น สมโณ โหติ ปรี วิ เหฐยนโตฯ ‘สพพปาปสส อกรรม กุสลสส อุปสมปทา. สจิตตปริโยทปนํ เอตํ พุทธาน สาสนนํ ‘อนุปวาโท อนุปมาโต ปาติโมกเข จ สวโร. มตตณฺญา จ ภตตสมิ ปนตณฺจ สยนาสนํ. อธิจิตเต จ อาโยโค เอตํ พุทธาน สาสนนติฯ (ที.ม. (บาลี) 10/90/16)

ภิกษุทั้งหลาย พระวิปัสสิพุทธเจ้าทรงแสดงปาติโมกข์ (ที.ม.อ. 90/76, วิ.อ. 1/19/190-191 – ที.ม. (ไทย) 10/90/50) ในที่ประชุมสงฆ์ที่กรุงพันธุมดี ราชธานีนั้นดังนี้ ‘ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ การไม่ทำบาป (ที.ม. ฎีกา 90/91, ที.ม. (ไทย) 10/90/50)

ทั้งปวง การทำกุศล (ที.ม.อ. 90/76, ที.ม.ฎีกา 90/91 – ที.ม. (ไทย) 10/90/50) ให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในอาหารการอยู่ในเสนาสนะที่สังัดการประกอบความเพียรในอธิจิต นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย’ (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51)

จะเห็นได้ว่า ในโอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ทรงประทาน ก็เพื่อวางจุดหมาย หลักการและวิธีการในการเข้าถึงพระพุทธศาสนา โอวาทปาติโมกข์ สรุปได้เป็นสามส่วน คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ดังนี้

1) หลักการ 3 อันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1.1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 1.1) การทำกุศลให้ถึงพร้อม และ 1.3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ทั้งสามข้อนี้ อนุমানเข้ากับศีล สมาธิและปัญญา

1) อุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา อันมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ได้แก่ 1.1) ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจ 1.1) การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน 1.3) พระภิกษุและบรรพชิตไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบาก ด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ และ 1.4) พระภิกษุตลอดจนบรรพชิตต้องขอแก้ทุกข์ด้วยอาการที่ไม่เบียดเบียน (คือการไม่เอ่ยปากเข้าชี้ข้อและไม่ใช้ปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือย) 3) วิธีการ 6 ที่ธรรมทูตผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ เพื่อเป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ได้แก่ 3.1) การไม่กล่าวร้าย 3.1) การไม่ทำร้าย 3.3) ความสำรวมในปาติโมกข์ (รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส) 3.4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) 3.5) ที่นั่งนอนอันสงัด (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) และ 3.6) ความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน)

นอกจากนี้ คำสอนที่ปรากฏในเรื่องธุดงค์วัตร ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติประเภทวัตร ผู้ที่สมัครใจจะสมาทานประพฤติดได้ เป็นอุบายขัดเกลากิเลส ส่งเสริมความมกน้อยสันโดษ เป็นต้น(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 1546) ใน 13 ข้อนี้ มีอยู่ 1 ข้อที่ระบุว่าให้พระสงฆ์อาศัยป่าและโคนไม้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม กล่าวคือ อารัณญิกังคะ ถือการอยู่ป่าเป็นวัตรและรุกขมูลิกังคะ ถือการอยู่ตามโคนไม้เป็นวัตร (พระพุทธโฆสเถระ (รจนา), 1551) เพราะว่า ธุดงค์วัตรเป็นแนวทางการยึดถือปฏิบัติของภิกษุ ในอันที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมกับจริตของตน มีการสมาทานธุดงค์วัตร เพื่อเป็นหลักยึดข้อปฏิบัติอันเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสหรือกำจัดกิเลส ซึ่งมีทั้งหมด 13 ข้อ โดยแยกเป็นหมวด ๆ ดังนี้

หมวดที่ 1 จีวรปฏิสังยุตต์ เกี่ยวกับจีวร ได้แก่ 1) ปังสุกุลิกังคะ การถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร คือการใช้แต่ผ้าเก่าที่คนเขาทิ้งเอาไว้ตามกองขยะบ้าง ข้างถนนบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง นำผ้าเหล่านั้นมาซัก ย้อมสี เย็บต่อกันจนเป็นผืนใหญ่แล้วนำมาใช้ งดเว้นจากการใช้ผ้าใหม่ทุกชนิด (บังสุกุล = คลุกฝุ่น) และ 1) เตจีวริกังคะ การถือผ้า 3 ผืน (ไตรจีวร) เป็นวัตร คือการใช้ผ้าเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ได้แก่ สบง (ผ้าถุง) จีวร (ผ้าห่ม) สังฆาฏิ (ผ้าสารถีประโยชน์ เช่น คลุมกันหนาว ปูนั่ง ปูนอน ปิดฝุ่นใช้แทน สบง หรือจีวรเพื่อซักผ้าเหล่านั้น ปัจจุบันภิกษุไทยมักใช้พาดบาเมื่อประกอบพิธีกรรม)

หมวดที่ 2 ปิณฑปาตปฏิสังยุตต์ เกี่ยวกับปิณฑปาต ได้แก่ 3) ปิณฑปาตีกังคะ การถือ ปิณฑปาตเป็นวัตร คือการบริโภคอาหารเฉพาะที่ได้มาจากการรับปิณฑปาตเท่านั้น ไม่บริโภคอาหารที่ คนเขานิมนต์ไปฉันตามบ้าน เป็นการถือปิณฑปาตเป็นประจำ 4) สมาทานจาริกังคะ ถือการปิณฑปาต ตามลำดับบ้านเป็นวัตร คือจะรับปิณฑปาตโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่เลือกว่าเป็นบ้านคนรวยคนจน ไม่เลือกว่าอาหารดีไม่ดี มีใครใส่บาตรก็รับไปตามลำดับ ไม่ข้ามบ้านที่ไม่ถูกใจไป 5) เอกาสนิกังคะ ถือ การฉันในอาสนะเดียวเป็นวัตร คือ ในแต่ละวันจะบริโภคอาหารเพียงครั้งเดียว เมื่อนั่งแล้วก็ฉันจน เสร็จ หลังจากนั้นก็จะไม่บริโภคอาหารอะไรอีกเลย นอกจากน้ำดื่ม 6) ปัตตปิณฑิกังคะ ถือการฉันใน บาตรเป็นวัตร คือจะนำอาหารทุกชนิดที่จะบริโภคในมือนั้น มารวมกันในบาตร แล้วจึงฉันอาหารนั้น เพื่อไม่ให้ติดในรสชาติของอาหาร 7) ขลุปัจฉากัตติกังคะ ถือการห้ามภัตที่ถวายภายหลังเป็นวัตร คือ เมื่อรับอาหารมากพอแล้ว ตัดสินใจว่าจะไม่รับอะไรเพิ่มอีกแล้ว หลังจากนั้นถึงแม้มีใครนำอะไรมา ถวายเพิ่มอีก ก็จะไม่รับอะไรเพิ่มอีกเลย ถึงแม้ว่าอาหารนั้นจะถูกใจเพียงใดก็ตาม

หมวดที่ 3 เสนาสนปฏิสังยุตต์ เกี่ยวกับเสนาสนะ ได้แก่ 8) อารัญญิกังคะ ถือการอยู่ป่าเป็น วัตร คือจะอยู่อาศัยเฉพาะในป่าเท่านั้น จะไม่อยู่ในหมู่บ้านเลย เพื่อไม่ให้ความพลุกพล่านวุ่นวายของ เมืองรบกวนการปฏิบัติ หรือเพื่อป้องกันการพอกพูนของกิเลส 9) รุกขมุลิกังคะ ถือการอยู่โคนไม้เป็น วัตร คือจะพักอาศัยอยู่ใต้ต้นไม้เท่านั้น งดเว้นจากการอยู่ในที่มีหลังคาที่สร้างขึ้นมามุงบัง 10) อัปโลกา ลิกังคะ ถือการอยู่กลางแจ้งเป็นวัตร คือจะอยู่แต่ในที่กลางแจ้งเท่านั้น จะไม่เข้าสู่ที่มุงบังใด ๆ เลย แม้แต่โคนต้นไม้ เพื่อไม่ให้ติดในที่อยู่อาศัย 11) โสสานิกังคะ ถือการอยู่ในป่าช้าเป็นวัตร คือจะงดเว้น จากที่พักอันสุขสบายทั้งหลายแล้วไปอาศัยอยู่ในป่าช้า เพื่อจะได้ระลึกถึงความตายอยู่เสมอ ไม่ ประมาท และ 11) ยถาสันถติกังคะ ถือการอยู่ในเสนาสนะที่เขาจัดไว้ให้เป็นวัตร คือเมื่อใครชี้ให้ไปพัก ที่ไหน หรือจัดที่พักอย่างใดไว้ให้ ก็พักอาศัยในที่นั้นๆ โดยไม่เลือกว่าสะดวกสบาย หรือถูกใจหรือไม่ และเมื่อมีใครขอให้สละที่พักที่กำลังพักอาศัยอยู่นั้น ก็พร้อมจะสละได้ทันที

หมวดที่ 4 วัริยปฏิสังยุตต์ เกี่ยวกับความเพียร ได้แก่ 13) เนสัชชิกังคะ ถือการนั่งเป็นวัตร คือจะงดเว้นอิริยาบถนอน จะอยู่ใน 3 อิริยาบถเท่านั้น คือ ยืน เดิน นั่ง จะไม่เอนตัวลงให้หลังสัมผัส พื้นเลย ถ้าว่างมากก็จะใช้การนั่งหลับเท่านั้น เพื่อไม่ให้เพลิดเพลินในการนอน

ทั้งหมด 13 ข้อ ผู้ที่จะเจริญสมาธิควรสมาทานธุดงค์วัตรข้อใดข้อหนึ่งจะช่วยให้เจริญสมาธิ สัมฤทธิ์ผล ธุดงค์วัตรนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกิจของสงฆ์ แต่ผู้เป็นฆราวาสจะนำมาปฏิบัติในบางข้อ เช่น บริโภคอาหารมื้อเดียว หรืออาศัยป่า อาศัยโคนต้นไม้ อยู่เป็นวัตรก็ได้ จะเห็นว่า ธุดงค์วัตรที่เกี่ยวข้อง

กับป่า 1 ข้อ ได้แก่ 1) ถ้อยคำอยู่ป่าเป็นวัตร ว่า ความันตะเสนาสะนัง ปิฎกชิปามิ อารัญญกัณคัง สะมาทียา มิ แปลว่า เราตเสนาสนะชายบ้านเสีย สมาทานองค์แห่งผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร 1) ถ้อยคำอยู่โคนไม้เป็นวัตร ว่า ฉันนัง ปะฏิกชิปามิ รุกขะมุลิกังคัง สะมาทียา มิ แปลว่า เราตที่มุงบังเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตร รุดงค์วัตรทั้ง 1 ข้อนี้ จึงเป็นการเกี่ยวข้องกับป่าไม้โดยตรง แต่ก็ควรเว้นจากต้นไม้ 7 ประเภท คือ 1) ต้นไม้ที่อยู่ในเขตแดนของ 1 ประเทศ (อาจเกิดอันตรายหากมีภัยสงคราม) 1) ต้นไม้ที่มีคนนับถือบูชา 3) ต้นไม้ที่มีการกรีดยางนำไปใช้ประโยชน์ 4) ต้นไม้มีผล 5) ต้นไม้ที่มีค้างคาวอาศัยอยู่ 6) ต้นไม้มีโพรง และ 7) ต้นไม้กลางวัด

การอยู่ป่าเป็นวัตรควรประกอบด้วยคุณธรรม การณ์ครั้งนี้เกิดจากพระสารีบุตรปรารภถึง ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อว่า โคลิสธานี เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร แต่กลับมีความประพฤติด้อยละและมี มารยาททราม ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงคุณธรรมของภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตรที่ปรากฏ อยู่ในโคลิสธานีสูตร (วิ.จ. (ไทย) 6/51/96) สรุปใจความโดยย่อได้ ดังต่อไปนี้ 1) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเป็นผู้มีความเคารพยำเกรงในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย 1) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเข้าใจลำดับแห่งอาสนะว่า ‘เราจักไม่นั่งเบียด ภิกษุผู้เป็นเถระ และจักไม่กั้นอาสนะภิกษุผู้เป็นนวกะ’ 3) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรรู้ภิกษุมัจฉาริทธ (วิ.จ. (ไทย) 6/51/96) 4) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเข้าบ้านเข้านัก ไม่ควรกลับมาสายนัก 5) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเที่ยวไปในตระกูดทั้งหลาย ในเวลาก่อนฉันภัตตาหาร ในเวลาหลังฉันภัตตาหาร 6) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเป็นผู้คะนองกาย คะนองวาจา 7) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเป็นผู้มีปากกล้า ไม่ควรเป็นผู้มีวาจาจัดจ้าน 8) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร เมื่อไปหาสงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเป็นผู้ว่าง่าย เป็นกัลยาณมิตร 9) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย 10) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภคอาหาร 11) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอย่างต่อเนื่อง 11) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้ปรารภความเพียร 13) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้มีสติตั้งมั่น 14) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้มีจิตตั้งมั่น 15) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรเป็นผู้มีปัญญา และ 16) ภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ควรทำความเพียรในอธิธรรมและในอภินัย

บทสรุป

จากการศึกษา “นิเวศวิทยาในพระไตรปิฎก” พบว่า นิเวศวิทยา หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศ ซึ่งประกอบด้วยผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ย่อยสลาย ระบบนิเวศมีทั้งทางกายภาพ (เช่น ดิน น้ำ อากาศ) และทางเคมี (เช่น แร่ธาตุ สารอาหาร) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ เนื่องจากเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และอยู่อาศัยของพระสงฆ์ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ถ้ำ ซอกเขา เป็นต้น นอกจากนี้ ธรรมชาติยังเป็นสถานที่

สำคัญทางพุทธประวัติ เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ และดับขันธปรินิพพาน ที่พระพุทธองค์ได้บันทึกหลักฐานไว้ในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลายพระสูตร เช่น ปฐมาสสูตร วนโรปสูตร ปโลกสูตร เป็นต้น นักวิชาการตะวันตกได้นำแนวคิดนี้ไปศึกษาต่อยอด เช่น แนวคิดของนิโคลสัน อังเดรวาทา และไมล์ ซึ่งมีแนวทางการอนุรักษ์ระบบนิเวศในพระไตรปิฎกมี 2 รูปแบบ คือ 1) การอนุญาต เช่น อนุญาตให้ภิกษุใช้ป่าเป็นที่พำนัก และ 1) ข้อห้าม เช่น ห้ามภิกษุทำลายของเสียลงแม่น้ำ ห้ามพรากรุกตคาม โดยมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศ ได้แก่ หลักกาวนา 4 (การพัฒนากาย ศีล จิต ปัญญา) และหลักสปปายะ (การอยู่อย่างเหมาะสมและสะดวกสบาย) โดยให้พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าและพัฒนาระบบนิเวศ โดยส่งเสริมให้ระบบนิเวศดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทั้งบนบก ในน้ำ และในอากาศ

บรรณานุกรม

- ธนู แก้วโอภาส. (1549). ศาสนาโลก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- นิตยา เลหาะจินดา. (1546). นิเวศวิทยาพื้นฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พร รัตนสุวรรณ. (1536). พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.
- พระครูพัชรกิตติโสภณ (วิเชียร กิตติคุณ). (1560). “ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ในพระวินัยปิฎก”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). (1535). “พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ป่า”. นิตยสารเสขิธรรม. ปีที่ 1 ฉบับที่ 9 มกราคม-กุมภาพันธ์
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). คนไทยกับป่า. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์. 1537.
- _____. (1546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (1551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (1557) พุทธธรรม ฉบับปรับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระพุทธโฆสเถระ (รจนา). (1551). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาทาสภมมาเถระ). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (1538). ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (1535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (1539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (1556). อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม. (1530). ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอสโซ่สแตนดาร์ด ประเทศไทย จำกัด.

เสรีวัฒน์ สมนิษฐ์ปัญญา. (1539). นิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อมกับการปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อุ๋แก้ว ประกอบไวยกิจ ปีเวอร์. (1531). มนุษย์-ระบบนิเวศน์และสภาพนิเวศน์ในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่ม
ในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

ANALYSIS OF COSTS AND RETURNS OF DRINKING WATER PRODUCTION
FOR DRINKING WATER PRODUCERS IN NONG BUA RAWE DISTRICT,
CHAIYAPHUM PROVINCE

ศรินทร์า ฤกษ์

Sarintar Ruesee

สำเร็จ ไกยวงศ์

Samroeng Kaiwong

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Rajabhat Chaiyaphum University

Email: rinboy1991@gmail.com, Wearethworldsong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 มีนาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อวิเคราะห์ผลตอบแทน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ NPV (Net Present Value) และอัตราผลตอบแทนภายใน IRR (Internal Rate of Return) และ 3) เพื่อศึกษาจุดคุ้มทุน Break Even Point ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 ราย ได้มาโดยการเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ เลือกใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยครั้งนี้มุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณเน้นการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบ และสรุปต่างๆ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1. ต้นทุนการผลิต ใช้น้ำดิบสำหรับถังบรรจุน้ำดื่มปริมาณที่ใช้ 500 ถึง 18 ลิตร ใช้น้ำ 9,000 ลิตร แบบขวดปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวดๆ ละ 600 มิลลิลิตร ใช้น้ำ 1,800 ลิตร (น้ำประปา 1 ลูกบาศก์เมตร = 1,000 ลิตร ราคา 32.50 บาท) ลิตรละ 0.0325 บาท ถังบรรจุไม่มีต้นทุนต่อถังเนื่องจากผู้ซื้อจะต้องจ่ายค่ามัดจำเอง ขวดบรรจุน้ำดื่ม ต้นทุนต่อขวด 1 บาท/ขวด ใช้

พนักงานในการผลิตและบรรจุน้ำดื่ม จำนวน 9 คน อัตราค่าแรง 350 บาทต่อวัน ค่าใช้จ่ายในการผลิต
ผันแปร ได้แก่ ค่าไฟฟ้า ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร ค่าวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลืองอื่นๆ
2. ผลตอบแทน ราคาขายแบบถังๆ ละ 15 บาท แบบขวด 350 มล, 600 มล โหลละ 35 บาท 3 โหล
100 ยอดขายวันละประมาณ 10,000 บาท เฉลี่ย 300,000 บาท/เดือน 3. การวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบัน
สุทธิและอัตราผลตอบแทนภายใน 3.1) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนภายใน ต้นทุนการผลิต
แบบถังรวม 6.96 หักค่าเสื่อมราคา 1.22 เหลือต้นทุน 5.74 ปริมาณการขาย 9,000 ถัง ต้นทุนไม่รวม
ค่าเสื่อมราคา 51,660 ต้นทุนการผลิตแบบขวดรวม 2.19 หักต้นทุนค่าเสื่อมราคา 0.25 เหลือต้นทุน
เท่ากับ 1.94 ปริมาณการขาย 72,000 ขวด ต้นทุนไม่รวมค่าเสื่อมราคา 139,680 3.2) ผลการ
วิเคราะห์จุดคุ้มทุน และระยะเวลาคืนทุน จุดคุ้มทุนแบบบรรจุถัง = 78,927.60 บาท และจุดคุ้มทุนของหน่วย
ขายแบบบรรจุขวด = 82,587.38 บาท 3.3) ระยะเวลาคืนทุนมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ
(4,384,505.33) บาท และระยะเวลาคืนทุน 3 ปี 3 เดือน

คำสำคัญ : การวิเคราะห์ต้นทุน, ผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่ม, ผู้ผลิตน้ำดื่ม

ADSTRACT

The purpose of this research article is 1) to analyze the production cost of drinking water for drinking water producers in Nong Bua Rawe District, Chaiyaphum Province; 2) to analyze the return on investment, net present value (NPV), and internal rate of return (IRR); and 3) to study the break-even point and payback period. Population and sample: 2 drinking water producers in Nong Bua Rawe District, Chaiyaphum Province, were obtained by purposive sampling. The research instrument was an interview. A mixed research method was used, combining quantitative and qualitative research. Quantitative research This research aims to find facts and quantitative conclusions, focusing on using mainly numerical data. The basis for confirming the validity of the findings and various conclusions. The data collection tool used an interview form.

The research results found that 1. Production costs: Raw water for drinking water tanks, quantity used 500 tanks, 18 liters each, uses 9,000 liters of water; bottles, quantity used 3,000 bottles, 600 milliliters each, uses 1,800 liters of water (tap water 1 cubic meter = 1,000 liters, price 32.50 baht), 0.0325 baht per liter. The container has no cost per container because the buyer has to pay the deposit. The cost of drinking water bottles per bottle is 1 baht/bottle. There are 9 employees to produce and pack drinking water. The labor rate is 350 baht per day. Variable production costs include electricity costs, other expenses, selling and administrative

expenses, and other consumables. 2. Returns: Selling price per barrel 15 baht, bottle 350 ml, 600 ml, 35 baht per dozen, 3 dozen 100 baht, sales of approximately 10,000 baht per day, average 300,000 baht/month. 3. Analysis of net present value and internal rate of return. 3.1) Net present value, internal rate of return, total tank production cost 6.96, depreciation 1.22, remaining cost 5.74, sales volume 9,000 tanks, cost excluding depreciation 51,660 Total production cost per bottle 2.19, deducted depreciation cost 0.25, remaining cost equal to 1.94, sales volume 72,000 bottles, cost excluding depreciation 139,680 3.2) Break-even point analysis and payback period: Break-even point for tank type = 78,927.60 baht and break-even point for bottled sales unit = 82,587.38 baht. 3.3) The payback period of the net present value is equal to (4,384,505.33) baht and the payback period is 3 years and 3 months.

Keywords : Land and building taxes, intentions, behavior

บทนำ

น้ำเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคน มนุษย์ทั่วไปสามารถอดอาหารได้ถึง 1 เดือน ก่อนจะเสียชีวิต แต่ขาดน้ำได้เพียงแค่ 1 สัปดาห์ก็สามารถทำให้เสียชีวิตได้ น้ำช่วยในการขับสารอาหารที่ร่างกายไม่ต้องการให้ออกจากร่างกาย และยังช่วยรักษาระดับอุณหภูมิของร่างกายด้วยน้ำ ซึ่งมีอยู่ในร่างกายจะถูกขับออกเป็นเหงื่อและปัสสาวะทุกวัน ฉะนั้นเราจึงต้องดื่มน้ำให้เพียงพอเพื่อไปทดแทนน้ำซึ่งถูกขับถ่ายออกและเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายทั่วไปให้สดชื่นสมบูรณ์ ช่วยให้ปฏิกิริยาเคมีและการเผาผลาญอาหารในร่างกายเป็นไปตามปกติ ช่วยนำสารอาหารไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย และช่วยในการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย ช่วยในการสะสมอาหาร เช่น ไขมัน หรือโปรตีนและช่วยรักษาระดับอุณหภูมิของร่างกาย ในการเกษตรกรรมการทำเรือกสวนไร่นา ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ต้องใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น แม้แต่ในการอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ในการหล่อเย็น ในพลังไอน้ำ พลังงานไฟฟ้า การกักตุนน้ำทิ้งและขยะตลอดจนถึงการดับไฟเมื่อเกิดไฟไหม้ น้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งนั้นนอกจากนี้แหล่งน้ำยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับท่องเที่ยว ตกปลา ว่ายน้ำ ตลอดจนใช้ประกอบอาชีพ เช่นการประมงด้วย (ค้วน ขาวหนู, 2566)

ธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำดื่มบรรจุขวดในประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องทุกปี มูลค่าการตลาดรวมสูงหลายหมื่นล้านบาท ในปี พ.ศ.2564 ประมาณ 58,715 ล้านบาท จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงที่ผ่านมาหลายธุรกิจประสบปัญหาในการจัดการแต่ความต้องการน้ำดื่มบรรจุขวดยังคงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง หลังจากตลาดน้ำดื่มบรรจุขวดชะลอตัวลงในช่วงปี 2563 การเติบโตของปริมาณจำหน่าย น้ำดื่มบรรจุขวดแบบให้ผู้บริโภคซื้อกลับไปดื่มที่บ้านเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2564 แต่อัตราการเติบโตในภาพรวมของตลาดน้ำดื่มบรรจุขวดยังคงต่ำกว่าก่อนเกิดการระบาด

ใหญ่ของ COVID-19 (ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2566) อุตสาหกรรมน้ำดื่มบรรจุขวดเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนเริ่มแรกสูงแต่การพัฒนาเครื่องจักรและเทคโนโลยีการกรองน้ำในปัจจุบันมีการพัฒนาต่อเนื่องจนสามารถกรองน้ำได้สะอาดตามมาตรฐาน ช่วยลดต้นทุนเครื่องจักรและการผลิตต่อหน่วยให้ต่ำลง ทำให้มีผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่ตลาดเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามตลาดกว่าร้อยละ 60 ถูกควบคุมโดยผู้ผลิตรายใหญ่ที่มีความได้เปรียบจากขนาด บางรายมีการรับจ้างผลิตให้กับตราหรือกิจการเฉพาะอื่นๆ อาทิ โรงแรม โรงพยาบาล และมีการผลิตเครื่องดื่มประเภทอื่นควบคู่ด้วย เช่น น้ำอัดลม สุรา เบียร์ น้ำผลไม้ ฯลฯ ทำให้มีความได้เปรียบในการทำกลยุทธ์ขยายช่องทางการตลาด โดยผู้ผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดที่สำคัญ ประกอบด้วย บจก.สิงห์ คอร์เปอเรชั่น (ตราสิงห์) บมจ.เสริมสุข (ตราคริสตัล) บจก.เนสท์เล่ (ไทย) (ตราเนสท์เล่) บจก.โคคา-โคลา (ประเทศไทย) (ตราน้ำทิพย์) โดยผู้ผลิตกลุ่มนี้มีส่วนแบ่งตลาดรวมกันประมาณร้อยละ 60 ของมูลค่าตลาดน้ำดื่มบรรจุขวดทั้งหมด (ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด (มหาชน), 2565) มีช่องทางการตลาดผ่านร้านค้าปลีกโมเดิร์นเทรด และร้านอาหาร รวมทั้งจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์และขายตรง (จัดส่งตามบ้านและอาคารสำนักงาน) นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์ตราท้องถิ่น (Local brand) ที่เน้นตลาดต่างจังหวัดไม่น้อยกว่า 100 ตรา ซึ่งส่วนใหญ่จำหน่ายในร้านอาหารทั่วไป ผู้ผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดคาดว่ารายได้ในปี 2565-2567 คนไทยจึงหันมานิยมซื้อน้ำสำหรับการบริโภคกันเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นโอกาสให้เกิดอุตสาหกรรมการผลิตและจำหน่ายน้ำดื่มสะอาดเพื่อการบริโภคกันมาก มีทั้งบริษัทขนาดใหญ่และบริษัทเล็กในธุรกิจน้ำดื่มต่างแข่งขันผลิตและจำหน่าย สร้างกลยุทธ์เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งการตลาดที่เติบโตต่อเนื่องทุกปี อีกทั้งเครื่องจักรและเครื่องอุปกรณ์ในอุตสาหกรรมการผลิตน้ำดื่มสะอาดปัจจุบันราคาไม่แพง นักลงทุนรายย่อยก็สามารถทำได้ จึงมีนักลงทุนที่เป็นคนท้องถิ่น ลงทุนทำธุรกิจผลิตหรือตั้งโรงงานน้ำดื่มและจำหน่ายน้ำดื่มสะอาดเพื่อชุมชนท้องถิ่นของตนเองค่อนข้างมาก ด้วยต้นทุนการผลิตและการขนส่งที่ไม่สูงทำให้สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ถูกลงกว่าของบริษัทใหญ่ อีกทั้งผู้ลงทุนที่เป็นคนในท้องถิ่นจะมีความคุ้นเคยและความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชนท้องถิ่น ทำให้บริษัทใหญ่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดนี้ได้ ตลาดน้ำดื่มสะอาดเพื่อการบริโภคในท้องถิ่นจึงเป็นตลาดของนักลงทุนในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ การลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำดื่มสะอาด แม้จะดูแล้วเหมือนเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่ถ้าหากได้ศึกษาทำความเข้าใจจะเข้าใจว่าไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากนัก (ทีดับบิวอเตอร์ซิสเต็ม, 2565)

ในจังหวัดชัยภูมิ ความต้องการบริโภคน้ำดื่มบรรจุขวดมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรและรายได้ของครัวเรือน ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ที่มองเห็นโอกาสทางการตลาดในจังหวัดชัยภูมิเข้าสู่ธุรกิจน้ำดื่มบรรจุขวดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายเล็กแม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามอุตสาหกรรมผลิตน้ำดื่มจะขยายตัวค่อนข้างสูงมีคู่แข่งหลายรายทั้งผู้ประกอบการขนาดใหญ่และธุรกิจขนาดเล็กในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ทว่าธุรกิจนี้ได้ประสบกับภาวะการแข่งขันมากด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ที่ต้องการลงทุนในธุรกิจนี้ ควรศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการลงทุน การตลาด และการบริหารจัดการให้ดี เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัจจุบันในการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีผู้ประกอบการ จำนวน 2 ราย คือ น้ำดื่มทรัพย์เจริญ

ตำบลห้วยแย้ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ และระหว่อเตอร์ ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ในการประกอบธุรกิจมีการแข่งขันด้านการให้บริการส่งถึงที่มีรถบรรทุกส่งน้ำในพื้นที่ทุกวัน ด้านราคามีการกำหนดราคาขายปลีกและขายส่ง ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากต้นทุนในการผลิตไม่แตกต่างกัน รวมทั้งยังมีผู้ผลิตน้ำดื่มรายใหญ่ที่จำหน่ายในร้านสะดวกซื้อที่เป็นคู่แข่งสำคัญเนื่องจากลูกค้าบางกลุ่มมีความเชื่อมั่นในคุณภาพและการผลิตที่ได้มาตรฐานมากกว่าผู้ผลิตน้ำดื่มในท้องถิ่น ทำให้ผู้ประกอบการต้องกำหนดราคาที่ต่ำกว่าเพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าในพื้นที่ให้หันมาซื้อน้ำดื่มของตน รวมทั้งต้องมีการวางแผนการผลิต การจัดจำหน่าย และหาแนวทางในการควบคุมและลดต้นทุนในการผลิตให้ได้ประสิทธิภาพประสิทธิผลมากที่สุด

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบด้านการลงทุน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงต้นทุน และผลตอบแทนจากการลงทุนของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเปรียบเทียบราคาน้ำดื่มของแต่ละโรงงานของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ และศึกษาข้อเสนอแนะในการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการหรือผู้ที่สนใจจะตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่ม และหน่วยงานเกี่ยวข้องเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจในการประกอบกิจการและเป็นแนวทางในการบริหารจัดการธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อวิเคราะห์ผลตอบแทน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ NPV (Net Present Value) และอัตราผลตอบแทนภายใน IRR (Internal Rate of Return) จากการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาจุดคุ้มทุน Break Even Point ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1.ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2 ราย จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้นผู้ประกอบการ 1 รายไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินการได้ จึงได้เลือกเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลก็คือแบบสัมภาษณ์ โดยเลือกใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณ เน้นการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบ และสรุปต่างๆ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์

3.การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ พิจารณาขอบเขตของเนื้อหาที่ศึกษาวัตถุประสงค์ สมมติฐานและกรอบแนวคิดการวิจัย

3.3.2 สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

3.3.3 สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับต้นทุน ผลตอบแทนในการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ โดยปรับปรุงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณต้นทุน ผลตอบแทน จุดคุ้มทุน และระยะเวลาคืนทุน และการประกอบธุรกิจน้ำดื่ม โดยปรับปรุงให้เหมาะสม สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาและขอบเขตการวิจัยที่กำหนด

3.3.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจปรับปรุงแก้ไขให้ข้อคำถามสอดคล้องมีรายละเอียดครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.5 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตน้ำดื่ม โดยวิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1.ขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อขอข้อมูลและขอความร่วมมือเพื่อให้ผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ตอบแบบสัมภาษณ์

2.นำแบบสัมภาษณ์พร้อมหนังสือแนะนำตัว เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยดำเนินการรวบรวมเก็บข้อมูลกับผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตัวเอง ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ ดังนี้

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับ ต้นทุนวัตถุดิบทางตรง (Direct Material) ต้นทุนค่าแรงงานการผลิตน้ำดื่ม (Direct Labor) ค่าใช้จ่ายการผลิต (Manufacturing Overhead) ค่าเช่า ดอกเบี้ยจ่าย ค่าเสื่อมราคาเครื่องมือและอุปกรณ์ ค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายการผลิตอื่นๆ ในการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลตอบแทน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ NPV (Net Present Value) และอัตราผลตอบแทนภายใน IRR (Internal Rate of Return) อัตราผลตอบแทนจากเงินลงทุน (Return on Investment: ROI) จากการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2557) ได้ให้ความหมาย ต้นทุน (Costs) ไว้ดังนี้ ต้นทุน หมายถึง มูลค่าของทรัพยากรที่สูญเสียไปเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการโดยมูลค่านั้นจะต้องสามารถวัดได้เป็นหน่วยเงินตรา ซึ่งเป็นลักษณะของการลดลงในสินทรัพย์หรือเพิ่มขึ้นในหนี้สิน ต้นทุนที่เกิดขึ้นอาจจะให้ประโยชน์ในปัจจุบันหรือในอนาคตก็ได้ เมื่อต้นทุนใดที่เกิดขึ้นแล้วและกิจการได้ใช้ประโยชน์ไปทั้งสิ้นแล้ว ต้นทุนนั้นจะถือว่าเป็นค่าใช้จ่าย (Expenses) ต้นทุนการผลิต คือ ผลรวมของต้นทุนของทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ในกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ ต้นทุนการผลิตแบ่งออกเป็นสามประเภท: ค่าวัสดุทางตรง ค่าแรงทางตรง และค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าใช้จ่ายในการผลิต คือ ต้นทุนการผลิตใดๆ ที่ไม่ใช่ต้นทุนวัสดุทางตรงหรือต้นทุนแรงงานทางตรง ค่าใช้จ่ายในการผลิตรวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทำให้การสนับสนุนการผลิต ค่าใช้จ่ายการผลิตรวมถึง ต้นทุนแรงงานทางอ้อม : ต้นทุนแรงงานทางอ้อมคือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับคนงาน เช่น หัวหน้างานและทีมจัดการวัสดุที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิต ต้นทุนวัสดุทางอ้อม คือ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัสดุสิ้นเปลือง เช่น น้ำมันหล่อลื่น จาระบี และน้ำที่ไม่ได้ใช้เป็นวัตถุดิบ ต้นทุนการผลิตทางอ้อมอื่นๆ รวมค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักร ค่าเช่าที่ดิน ประกันทรัพย์สิน ค่าไฟฟ้า ค่าขนส่ง และค่าขนส่งหรือค่าใช้จ่ายใดๆ ที่ทำให้โรงงานดำเนินงานอยู่ (McLaren, 2004)

2. แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทน ผลประโยชน์หรือผลตอบแทน (Benefits) หมายถึง มูลค่าของสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้จากการลงทุน ประกอบด้วย ผลตอบแทนทางตรง ผลตอบแทนทางอ้อมและผลตอบแทนไม่มีตัวตน ซึ่งสามารถวัดได้หลายอย่าง เช่น เงินสด รายได้ กำไรจากการดำเนินงาน อัตราส่วนทางการเงิน การศึกษานี้ได้ใช้อัตราส่วนทางการเงินทั้งสิ้น 4 อัตราส่วนในการวัดผลตอบแทน ดังนี้ 1. อัตราส่วนกำไรขั้นต้น (Gross Profit Margin) เป็นอัตราส่วนที่เปรียบเทียบกำไรขั้นต้นกับยอดขาย เป็นการประเมินถึงความสามารถขั้นต้นของธุรกิจว่ามีความสามารถทำกำไรเบื้องต้นมากน้อยเพียงใด (เพชรี ชุมทรัพย์, 2554) 2. อัตราส่วนกำไรจากการดำเนินงาน (Operating Income Margin) 3. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Assets หรือ ROA) 4. อัตราผลตอบแทนจากเงินลงทุน (Return on Investment หรือ ROI)

3. การวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial Analysis) การวิเคราะห์การเงินของโครงการมักจะวิเคราะห์ด้านต่างๆ ดังนี้ มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ (Net Present Value: NPV) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit – Cost Ratio: B/C Ratio) อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (Internal Rate of Return: IRR) การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) ระยะเวลาคืนทุนที่ปรับค่าของเวลา (Discounted Payback Period: DPB)

4. กระบวนการผลิตน้ำดื่ม (พัชร ปั่นโต. 2565) ประกอบด้วย 1) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต 2) แรงงานและเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต 3) เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต 4) กระบวนการผลิต 5) โครงสร้างต้นทุนการผลิต ปัจจัยที่มีผลต่อราคา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจ

ประเภทธุรกิจเป็นกิจการเจ้าของคนเดียว ขนาดพื้นที่โรงงาน 1 ไร่ 300 ตารางวา เป็นพื้นที่ของตนเอง มีพนักงานรวมสมาชิก คนงาน 9 คน ค่าแรงวันละ 350 บาท ต่อวัน เปิดดำเนินธุรกิจมาแล้ว 1 ปี 10 เดือน ค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกในตั้งการโรงน้ำระเหวอเตอร์ ซึ่งถือเป็นเงินลงทุนสำหรับการซื้อ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต ซึ่งมีจำนวนเงินลงทุนเท่ากับ 3,500,000 บาท แหล่งเงินที่ใช้ในการลงทุนใช้เงินของตนเองในการลงทุนโดยไม่มีการกู้ยืม

2. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

1 ต้นทุนการผลิต เป็นต้นทุนที่เกี่ยวกับการผลิตน้ำดื่ม ประกอบด้วย เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบทางตรง ค่าแรงทางตรง และค่าใช้จ่ายในการผลิต และต้นทุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต ดังนี้

1) ต้นทุนวัตถุดิบทางตรง วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตน้ำดื่ม ประกอบด้วยน้ำประปาหรือน้ำบาดาล ถังบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 500 ถังๆ ละ 18 ลิตร ใช้น้ำ 9,000 ลิตร (น้ำประปา 1 ลูกบาศก์เมตร = 1,000 ลิตร ราคา 32.50 บาท) ขวดบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวดๆ ละ 600 มิลลิลิตร ใช้น้ำ 1,800 ลิตรภายใน 1 เดือนจะมีการผลิต 30 วัน

2) ค่าแรงงานทางตรง จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่า ค่าแรงงานของพนักงานบรรจุน้ำดื่มใส่ถังและบรรจุขวด จำนวน 9 คน อัตราค่าแรง 350 บาทต่อวัน คิดเป็นเงิน 3,150 บาทต่อวัน รวมเป็นเงินต่อเดือน 94,500 บาท ระยะเวลาการผลิตหนึ่งวันใช้เวลาในการเดินเครื่องการผลิต 5 ชั่วโมง โดยทำการผลิตน้ำดื่มทุกวัน

3) ค่าใช้จ่ายในการผลิตผันแปร ได้แก่ ค่าไฟฟ้า 12,000 บาท/เดือน

4) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ประกอบด้วย ถังเก็บน้ำ RO ชุดดักตะกอน (Big blue) ค่าตรวจสอบคุณภาพน้ำประจำปี ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักร ค่าฉลากขวด ค่าถุงมือ หน้ากากอนามัย ค่าหมวกคลุมผม ค่าชุดกันเปื้อน

ในการผลิตน้ำดื่มใช้น้ำดิบสำหรับถังบรรจุน้ำดื่มปริมาณที่ใช้ 500 ถังๆ ละ 18 ลิตร ใช้น้ำ 9,000 ลิตร ใช้แบบขวดบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวดๆ ละ 600 มิลลิลิตร ใช้น้ำ 1,800 ลิตร ซึ่งน้ำประปา 1 ลูกบาศก์เมตร = 1,000 ลิตร ราคา 32.50 บาท) ลิตรละ 0.0325 บาท โดยใช้ถังบรรจุน้ำดื่ม 500 ถัง ไม่มีต้นทุนต่อถังเนื่องจากผู้ซื้อจะต้องจ่ายค่ามัดจำเอง ใช้ขวดบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวด ต้นทุนต่อขวด 1 บาท/ขวด โดยใช้พนักงานในการผลิตและบรรจุน้ำดื่ม

จำนวน 9 คน อัตราค่าแรง 350 บาทต่อวัน ใช้ไฟฟ้าในการเดินเครื่องการผลิต ซึ่งมีค่าไฟฟ้าประมาณเดือนละ 12,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกจำนวน 133,500 บาทต่อปี

5) ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการขาย 525,000 บาทต่อปี ค่าภาษีโรงเรือน 2,500 บาทต่อปี ค่าภาษีป้าย 400 บาทต่อปี ค่าประกันโรงงาน 10,000 บาท/ปี ค่าอินเทอร์เน็ต 7,680 บาทต่อปี ค่าอาหารว่างสวัสดิการพนักงาน 24,000 บาทต่อปี ค่าดูแลรักษารถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ 20,000/ปี ค่าวงจรรถยนต์ 123,492 บาทต่อปี ค่าภาษีรถยนต์ 5 คันๆ ละ 15,000 บาทต่อปี ค่าวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลืองอื่นๆ 18,000 บาทต่อปี ค่าโฆษณา 36,000 บาทต่อปี เงินเดือนแม่บ้าน 108,000 บาทต่อปี ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมรถยนต์การเช่ารถตามระยะเปลี่ยนยางตามการใช้งานเส้นละ 4,200 บาท (4 เส้นเป็นเงิน 16,800) ขึ้นอยู่กับการบรรทุกหนักและยางเสื่อมสภาพ การเปลี่ยนยาง 2 ครั้งต่อปี คิดเป็น 33,600 บาทต่อปี

2 ผลตอบแทน ข้อมูลเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการผลิตน้ำดื่ม จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการตั้งราคาขายดังนี้ 1) แบบถัง ถังละ 15 บาท ถ้าไม่มีถังมาเปลี่ยน ถังละ 120 บาท (ค่ามัดจำ) 2) แบบขวด 350 มล, 600 มล โหลละ 35 บาท 3 โหล 100 ปริมาณการขายในแต่ละครั้งแตกต่างกันในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการซื้อของลูกค้าในพื้นที่และสภาพอากาศ แต่ในช่วงที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลมียอดขายวันละประมาณ 10,000 บาท โดยเฉลี่ยเดือนละประมาณ 300,000 บาท โดยแบ่งเป็น น้ำดื่มแบบถังจำหน่ายได้เดือนละ 9,000 ถัง โดยจำหน่ายราคา 15 บาท มีต้นทุนการผลิตต่อถังเท่ากับ 6.96 ถังแบบขวดจำหน่ายได้เดือนละ 9,000 โหล คิดเป็น 72,000 ขวด โดยจำหน่ายราคาโหลละ 35 บาท คิดเป็นขวดละ 2.92 บาท มีต้นทุนการผลิตต่อขวดเท่ากับ 2.19 ส่วนค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร มีจำนวนรวม 76,972.67 บาท เพื่อให้การปันส่วนให้กับการผลิตแบบถังและแบบขวดจึงแบ่งให้อย่างละครึ่งเท่ากับ 38,486.33 บาท

3.ผลการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิและอัตราผลตอบแทนภายใน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนภายใน ต้นทุนการผลิตแบบถังรวม 6.96 หักต้นทุนคงที่ค่าเสื่อมราคา 1.22 เหลือต้นทุนแบบถังเท่ากับ 5.74 ปริมาณการขาย 9,000 ถัง ต้นทุนไม่รวมค่าเสื่อมราคาเท่ากับ 51,660 ต้นทุนการผลิตแบบขวดรวม 2.19 หักต้นทุนคงที่ค่าเสื่อมราคา 0.25 เหลือต้นทุนแบบขวดเท่ากับ 1.94 ปริมาณการขาย 72,000 ขวด ต้นทุนไม่รวมค่าเสื่อมราคาเท่ากับ 139,680

4.ผลการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และระยะเวลาคืนทุน จุดคุ้มทุนของหน่วยขายแบบบรรจุถัง= 78,927.60 บาท และจุดคุ้มทุนของหน่วยขายแบบบรรจุขวด=82,587.38 บาท เงินลงทุนเริ่มแรก รวมทั้งสิ้น 3,500,000 บาท เงินทุนหมุนเวียนประจำเดือนมาจากต้นทุนการผลิตจำนวน 154,987.50 บาท ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร จำนวน 75,677.67 บาท ต้นทุนการผลิต (ไม่รวมค่าเสื่อมราคา) แบบถัง 51,660 แบบขวด 139,680 บาท รวม 191,340 บาท รวมเงินทุนหมุนเวียนประจำเดือน 422,005.17 บาท กระแสเงินสดรับสุทธิ แยกเป็นแบบถัง 44,853.67 แบบขวด 32,073.67 บาท รวม 76,927.34 บาท มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มาจากการคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิ และระยะเวลาคืน

ทุน (PB) มาจากคำนวณระยะเวลาคืนทุน ระยะเวลาคืนทุน ผลตอบแทนจากการผลิตน้ำดื่ม พบว่ามูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ (4,384,505.33) บาท และ ระยะเวลาคืนทุน 3 ปี 3 เดือน

อภิปรายผล

ประเภทธุรกิจเป็นกิจการเจ้าของคนเดียว ขนาดพื้นที่โรงงาน 1 ไร่ 300 ตารางวา เป็นพื้นที่ของตนเอง มีพนักงานรวมสมาชิก คนงาน 9 คน ค่าแรงวันละ 350 บาท ต่อวัน เปิดดำเนินธุรกิจมาแล้ว 1 ปี 10 เดือน ค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกในตั้งการโรงน้ำระเหวอเตอร์ ซึ่งถือเป็นเงินลงทุนสำหรับการซื้อ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต ซึ่งมีจำนวนเงินลงทุนเท่ากับ 3,500,000 บาท แหล่งเงินที่ใช้ในการลงทุนใช้เงินของตนเองในการลงทุนโดยไม่มีการกู้ยืม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของวิงค์อินเตอร์กรุ๊ป (2566) กล่าวว่า สภาวะปัจจุบันการลงทุนทำธุรกิจน้ำดื่ม ธุรกิจน้ำดื่มแบบครัวเรือนที่ไม่มีจุดขายจะมีการแข่งขันสูง เนื่องจากมีรายใหญ่กตราคา ทำตลาดน้ำดื่มราคาถูก กระจายทั่วไป ธุรกิจน้ำดื่มแบบครัวเรือนที่มีจุดขายมีกลุ่มลูกค้าชัดเจนสามารถยึดมั่นลูกค้าได้ ยังมีความน่าสนใจ ธุรกิจน้ำดื่มแบบอุตสาหกรรม ลงทุนเครื่องจักรอัตโนมัติ ขนาดเล็ก-กลาง ลงทุนมากกว่า 2.5 ล้าน ถึง 10 ล้านบาท ต้องวิเคราะห์ตลาดให้ชัดเจนและมองตลาดกลุ่มเป้าหมายให้ชัด เห็นโอกาสที่เป็นไปได้จริง ก็ยังพอมีโอกาสอยู่ ต้องวิเคราะห์ตลาดกลุ่มเป้าหมายในเชิงลึกและลงทุนให้สอดคล้องกันธุรกิจน้ำดื่มแบบอุตสาหกรรมลงทุนเครื่องจักรอัตโนมัติครบวงจรพร้อมผลิตขวด และพรีฟอร์ม ลงทุน 20 ถึง 30 ล้านบาท ผลิตแบบ 24 ชั่วโมงเพื่อต้นทุนที่ถูกที่สุดให้ได้มากที่สุดเพื่อจะได้ขายในราคาถูกเน้นปริมาณ เนื่องจากการผลิตน้ำดื่มจะจัดจำหน่ายให้กับลูกค้าในพื้นที่ของโรงงานเป็นหลักซึ่งผู้ประกอบการมีความคุ้นเคยเส้นทางและลูกค้าในพื้นที่เป็นอย่างดีจึงได้ตัดสินใจเปิดโรงผลิตน้ำดื่มดังกล่าว

1.การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

1 ต้นทุนการผลิต เป็นต้นทุนที่เกี่ยวกับการผลิตน้ำดื่ม ประกอบด้วย น้ำดิบสำหรับถังบรรจุ น้ำดื่มปริมาณที่ใช้ 500 ถึงๆ ละ 18 ลิตร ใช้น้ำ 9,000 ลิตร ใช้แบบขวดบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวดๆ ละ 600 มิลลิลิตร ใช้น้ำ 1,800 ลิตร ซึ่งน้ำประปา 1 ลูกบาศก์เมตร = 1,000 ลิตร ราคา 32.50 บาท) ลิตรละ 0.0325 บาท โดยใช้ถังบรรจุน้ำดื่ม 500 ถึง ไม่มีต้นทุนต่อถังเนื่องจากผู้ซื้อจะต้องจ่ายค่ามัดจำเอง ใช้ขวดบรรจุน้ำดื่ม ปริมาณที่ใช้ 3,000 ขวด ต้นทุนต่อขวด 1 บาท/ขวด โดยใช้พนักงานในการผลิตและบรรจุน้ำดื่ม จำนวน 9 คน อัตราค่าแรง 350 บาทต่อวัน ใช้ไฟฟ้าในการเดินเครื่องการผลิต ซึ่งมีค่าไฟฟ้าประมาณเดือนละ 12,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกจำนวน 133,500 บาทต่อปี

2 ผลตอบแทน ปริมาณการขายในแต่ละครั้งแตกต่างกันในแต่ละเดือนขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการซื้อของลูกค้าในพื้นที่และสภาพอากาศ แต่ในช่วงที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลมียอดขายวันละประมาณ 10,000 บาท โดยเฉลี่ยเดือนละประมาณ 300,000 บาท โดยแบ่งเป็น น้ำดื่มแบบถังจำหน่ายได้เดือนละ 9,000 ถึง โดยจำหน่ายราคา 15 บาท มีต้นทุนการผลิตต่อถังเท่ากับ 6.96

เดิมแบบขวดจำหน่ายได้เดือนละ 9,000 โหล คิดเป็น 72,000 ขวด โดยจำหน่ายราคาโหลละ 35 บาท คิดเป็นขวดละ 2.92 บาท มีต้นทุนการผลิตต่อขวดเท่ากับ 2.19 ส่วนค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร มีจำนวนรวม 76,972.67 บาท เพื่อให้การปันส่วนให้กับการผลิตแบบถังและแบบขวดจึงแบ่งให้อย่างละครึ่งเท่ากับ 38,486.33 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจรัตน์ คู่กระสังข์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์น้ำดื่มบรรจุขวด กรณีศึกษาโรงงานน้ำดื่มจุฬาพร ผลการวิจัยพบว่า ต้นทุนผลิตภัณฑ์น้ำดื่มทั้ง 5 ประเภท ที่คำนวณโดยระบบต้นทุนฐานกิจกรรม จะมีต้นทุนสูงกว่าต้นทุนที่คำนวณจากระบบต้นทุนแบบเดิม และเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนจากระบบต้นทุนฐานกิจกรรมกับราคาขายหน้าโรงงาน พบว่า มี 4 ผลิตภัณฑ์ที่ต้นทุนต่ำกว่าราคาขายหน้าโรงงาน ส่วนอีก 1 ผลิตภัณฑ์มีต้นทุนสูงกว่า คือ ถังพลาสติกขาวขุ่น ขนาด 20 ลิตร ซึ่งต้นทุนที่เกิดขึ้นจะเกิดจากการปฏิบัติงานบางขั้นตอนซ้ำซ้อนและใช้เครื่องจักรไม่เต็มประสิทธิภาพ แนวทางในการลดต้นทุน คือ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน และหากกลยุทธ์ในการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดเพื่อรองรับปริมาณผลผลิตที่จะเพิ่มขึ้น รวมถึงการปรับราคาขายให้เหมาะสม แต่ต้องปรับไม่เกินราคาตลาดและคู่แข่งในระดับเดียวกัน โดยปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย คือ ความไม่ชัดเจนในการคำนวณต้นทุนการผลิตของโรงงานน้ำดื่มกรณีศึกษาที่ใช้ระบบการคำนวณต้นทุนแบบเดิม เพื่อนำมากำหนดราคาขาย จึงส่งผลให้ธุรกิจกำลังเผชิญกับปัญหายอดขายไม่คุ้มกับต้นทุนที่เสียไปการดำเนินงาน

5.2.2 ผลการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันสุทธิและอัตราผลตอบแทนภายใน

มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราผลตอบแทนภายใน

ต้นทุนการผลิตแบบถังรวม 6.96 หักต้นทุนคงที่ค่าเสื่อมราคา 1.22 เหลือต้นทุนแบบถังเท่ากับ 5.74 ปริมาณการขาย 9,000 ถึง ต้นทุนไม่รวมค่าเสื่อมราคาเท่ากับ 51,660 ต้นทุนการผลิตแบบขวดรวม 2.19 หักต้นทุนคงที่ค่าเสื่อมราคา 0.25 เหลือต้นทุนแบบขวดเท่ากับ 1.94 ปริมาณการขาย 72,000 ขวด ต้นทุนไม่รวมค่าเสื่อมราคาเท่ากับ 139,680

5.2.3 ผลการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน และระยะเวลาคืนทุน

จุดคุ้มทุนของหน่วยขายแบบบรรจุถัง = 78,927.60 บาท และจุดคุ้มทุนของหน่วยขายแบบบรรจุขวด = 82,587.38 บาท

ระยะเวลาคืนทุน ผลตอบแทนจากการผลิตน้ำดื่ม พบว่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ (4,384,505.33) บาท และ ระยะเวลาคืนทุน 3 ปี 3 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล แจ่มศิริยานนท์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทางการเงินและเศรษฐกิจโครงการลงทุนผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดของการประปานครหลวง โครงการนี้มีความเหมาะสมในการลงทุนทางด้านเทคนิคและทางด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่มีความเหมาะสมทางการเงิน ที่อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 โครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ -2.34 ล้านบาท อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 0.8905 เท่า อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 0.9808 % และระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 9 ปี 6 เดือน สามารถคืนทุนได้ภายในอายุโครงการ แต่เนื่องจากการประปานครหลวงเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจมี

การบริหารงานภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาล ดังนั้นจึงพิจารณาโครงการทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก พบว่า ที่อัตราคิดลดร้อยละ 11.55 โครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 0.27 ล้านบาท อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.0142 เท่า อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับ 11.8574 % และระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 6 ปี 1 เดือน ส่วนการวิเคราะห์ความอ่อนไหวจะพิจารณาในทางส่งเสริมโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.ผู้ประกอบการควรให้ความสนใจในการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการคิดต้นทุน การประมาณการรายได้และค่าใช้จ่าย ซึ่งอาจทำให้การคิดต้นทุนที่ผิดหรือไม่เหมาะสม ค่าของต้นทุนที่คำนวณได้ก็อาจบิดเบือนไปจากความเป็นจริงส่งผลให้การบริหารและวางแผนธุรกิจผิดพลาดได้
- 2.ผู้ประกอบการอาจใช้แนวทางการเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อให้เครื่องบรรจุใช้งานมากขึ้น ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยบรรจุของค่าเสื่อมราคาลดลง
- 3.ผู้ประกอบการควรมีการวางแผนการตลาดเพื่อรองรับสินค้าที่จะผลิตเพิ่มขึ้นด้วยรวมถึงอาจมีการปรับราคาของโรงน้ำดื่มเนื่องจากต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น
- 4.ผู้ประกอบการควรหาแนวทางในการลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น และหาแนวทางการเพิ่มรายได้จากการขายให้เพิ่มมากขึ้น
- 5.ผู้ประกอบการควรมีการควบคุมคุณภาพการผลิตของน้ำดื่มและการขนส่งให้มีคุณภาพดีและตรงต่อเวลาเพื่อรักษาลูกค้าเดิมไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ควรมีการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตจังหวัดชัยภูมิ ที่มีขนาดแตกต่างกันเพิ่มเติมอีก 2-3 แห่งเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของต้นทุน รายได้ รายละเอียดของค่าใช้จ่ายในการผลิตน้ำดื่ม
- 2.ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์และการบริหารจัดการของผู้ประกอบการผลิตน้ำดื่มของผู้ผลิตน้ำดื่มในเขตอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเปรียบเทียบและหาแนวทางการพัฒนา
- 3.ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรม เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์น้ำดื่มบรรจุขวดเพื่อให้ทราบต้นทุนที่แท้จริง

บรรณานุกรม

- คว้น ขาวหนู. (2566). *ประโยชน์ของน้ำต่อร่างกาย*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <https://www.healthcarethai.com>.
- ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2566). *ตลาดน้ำดื่มบรรจุขวดในประเทศไทย ปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <https://fic.nfi.or.th/market-intelligence-detail.php?smid=360>
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด (มหาชน). (2565). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2565-2567: อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/food-beverage/beverage/io/io-beverage-2022>
- ทีดับบิวอเตอร์ซิสเต็ม. (2566). *อุตสาหกรรมน้ำดื่มบรรจุขวด*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <https://www.twwatersystem.com/article/97/>
- วังก์อินเตอร์กรุ๊ป. (2566). *ประสบการณ์ มากกว่า 10 ปีกับผู้ผลิตน้ำดื่มมากกว่า 1000 แบรินด์*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก https://www.winkintergroup.com/drinking_water_business
- เบญจรัตน์ คู่กระสังข์. (2556) การประยุกต์ใช้ระบบต้นทุนฐานกิจกรรมเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์น้ำดื่มบรรจุขวด กรณีศึกษาโรงงานน้ำดื่มจตุเพรช. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2552). *การบัญชีต้นทุน*. กรุงเทพฯ: ท็อป/แมคกรอ-ฮิล.
- Ostwald, P.F., McLaren, T.S. (2004). *Cost Analysis and Estimating for Engineering and Management*, Prentice Hall, ISBN 978-0-13-142127-1.
- เพชร ชุมทรัพย์. (2554). *วิเคราะห์งบการเงินหลักและการประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1 ฉบับปรับปรุง) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชร ปันโต. (2565). *ตอนที่ 2 โครงสร้างและกระบวนการผลิตน้ำดื่ม*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2566, จาก <http://pantavanij.blogspot.com/2010/04/23.html>

การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยสู่วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่
THE DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC VALUES TOWARDS A NEW
POLITICAL CULTURE

พระภุชญา อคฺคจิตโต

Phra Kridsada Akkajitto

ปรชล พงศ์ชัย

Prachul Pongchan

พัชรียา ฟองจันตา

Patchariya Fongjanta

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College

Email : gisdatakam2522@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 14 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปโดยพิจารณาถึงความสำคัญของค่านิยมประชาธิปไตยในฐานะรากฐานของสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง และเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมเหล่านี้ผ่านกระบวนการทางการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เข้มแข็งและยั่งยืนในยุคปัจจุบันค่านิยมประชาธิปไตยมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมยุคใหม่โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์พบว่าค่านิยมประชาธิปไตยสามารถปลูกฝังผ่านการศึกษา การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง นอกจากนี้ปัจจัยทางเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองในยุคปัจจุบันการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ประชาธิปไตยสามารถดำรงอยู่และพัฒนาไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ค่านิยมประชาธิปไตย, วัฒนธรรมทางการเมือง, การพัฒนา, การมีส่วนร่วม

ADSTRACT

This academic article focuses on analyzing and proposing ways to develop democratic values in order to create a political culture that is suitable for the changing times. It considers the importance of democratic values as the foundation of a strong democratic society and offers suggestions on how to promote these values through educational processes, citizen participation, and the use of information technology. The development of democratic values is a key factor in building a strong and sustainable political culture in the present era. Democratic values have an impact on the political culture in modern societies, based on political science and social science frameworks. It is found that democratic values can be cultivated through education, citizen participation, and political structure reforms. In addition, technological factors and digital media also influence the transformation of political culture in the current era. Therefore, developing appropriate approaches to promote democratic values is essential for ensuring that democracy can exist and evolve in the context of a changing society.

Keywords : Democratic values, political culture, development, and participation

บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับอำนาจของประชาชนแต่การมีประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การมีรัฐธรรมนูญหรือการเลือกตั้งเท่านั้นหากแต่ต้องอาศัยค่านิยมประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกในจิตสำนึกของประชาชนเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคารพสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขประชาธิปไตยในประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการโดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนและความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย บทความนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยสู่วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ในบริบทของสังคมไทย โดยวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสังคมไทยในยุคดิจิทัล

ในยุคสมัยที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วประชาธิปไตยยังคงเป็นระบอบการปกครองที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางแต่ประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การมีรัฐธรรมนูญหรือการ

เลือกตั้งเท่านั้นหากแต่ต้องอาศัยค่านิยมประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกในจิตสำนึกของประชาชน เพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคารพสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ค่านิยมประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่ การเคารพสิทธิและเสรีภาพ การยอมรับและเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นรวมถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ธีรยุทธ บุญมี, 2548) ความเสมอภาค การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติศาสนา เพศ หรือสถานะทางสังคม (นิธิเอียวศรีวงศ์, 2557) ความยุติธรรมการยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็นธรรม การเคารพกฎหมายและการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555) การมีส่วนร่วมการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการดำเนินกิจกรรมทางสังคม (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2556) และความรับผิดชอบการตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพกฎเกณฑ์และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560)

การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมแนวทางในการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตย ได้แก่ การศึกษาการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2558) การมีส่วนร่วมของประชาชนการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับการส่งเสริมการรวมกลุ่มและการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี (ประภาส ปันตบแต่ง, 2562) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านช่องทางออนไลน์ (พิรกร รามสูตร, 2563) การส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคมภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย โดยการรณรงค์ให้ความรู้สร้างความตระหนัก และผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมประชาธิปไตย (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559) และการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่โปร่งใสและตรวจสอบได้การส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การตรวจสอบการใช้อำนาจและการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2561)

วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ควรมีลักษณะที่เปิดกว้างและมีมีส่วนร่วม เคารพความแตกต่าง ใช้เหตุผลและข้อมูล และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ อย่างไรก็ตามการพัฒนา ค่านิยมประชาธิปไตยในสังคมไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคและข้อท้าทายหลายประการเช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความขัดแย้งทางการเมืองที่ยังคงมีอยู่ การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จและข่าวลวงในสื่อสังคมออนไลน์และการขาดความเชื่อมั่นในสถาบันทางการเมือง

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยประสบความสำเร็จบทความนี้จึงมุ่งนำเสนอ ค่านิยมประชาธิปไตยที่สำคัญและการเรียนรู้เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้าถึงได้ง่าย

และหลากหลายส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยและส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งซึ่งการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ที่เข้มแข็งและยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยในจิตสำนึกของประชาชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมการศึกษาและการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่โปร่งใสและตรวจสอบได้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืนในประเทศไทย

แนวคิดค่านิยมประชาธิปไตยที่สำคัญ

ประชาธิปไตยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเลือกตั้งหรือรัฐธรรมนูญแต่เป็นวิถีชีวิตที่ตั้งอยู่บนรากฐานของค่านิยมที่สำคัญหลายประการค่านิยมเหล่านี้เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นธรรมในบริบทของสังคมไทยการทำความเข้าใจและส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

1.การเคารพสิทธิและเสรีภาพ หมายถึงการยอมรับและให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนาหรือความคิดเห็นที่แตกต่างกันการเคารพสิทธิในการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยในสังคมไทย การเคารพสิทธิและเสรีภาพยังคงเป็นประเด็นที่ทำนายโดยเฉพาอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเห็นต่างทางการเมือง การสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความหลากหลายทางความคิดเห็นจึงเป็นสิ่งสำคัญ (ธีรยุทธ บุญมี, 2548)

2.ความเสมอภาค หมายถึงการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย การจัดการเลือกปฏิบัติและการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่สังคมประชาธิปไตยต้องมุ่งมั่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความเสมอภาคในสังคมไทย การสร้างระบบที่เอื้อต่อการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การทำงาน และการบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกันจึงเป็นสิ่งจำเป็น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557)

3.ความยุติธรรม หมายถึงการยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็นธรรม การเคารพกฎหมายและการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธีระบบยุติธรรมที่เป็นอิสระและโปร่งใสเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความเชื่อมั่นในสังคมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยุติธรรมในสังคมไทย การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย และการส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจึงเป็นสิ่งสำคัญ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555)

4.การมีส่วนร่วม เป็นค่านิยมที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการดำเนินกิจกรรมทางสังคมการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเองเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติยังคงมีข้อจำกัดการสร้างกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงและการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เปิดกว้างจึงเป็นสิ่งสำคัญ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2556)

5.ความรับผิดชอบ หมายถึงการตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพกฎเกณฑ์ และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของส่วนรวม การสร้างจิตสำนึกพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรักษาประชาธิปไตย การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลาย การส่งเสริมการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบ และการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง จึงเป็นสิ่งจำเป็น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2560)

สรุปได้ว่าประชาธิปไตยไม่ใช่แค่ระบบการปกครอง แต่เป็นวัฒนธรรมที่ต้องสร้างจากค่านิยมพื้นฐานของประชาชน หากสังคมไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม โครงสร้างประชาธิปไตยก็ไม่มีวันเข้มแข็ง ในประเทศไทย ยังมีอุปสรรคหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง การพัฒนาให้ประชาธิปไตยหยั่งรากลึกจึงต้องเริ่มจากการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้ตั้งแต่ระดับการศึกษา ครอบครัว และสังคม หากประชาชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองและรับผิดชอบต่อสังคม ประชาธิปไตยก็จะเป็นมากกว่าระบบ แต่จะกลายเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่

วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ควรมีลักษณะ เป็นวัฒนธรรมที่เปิดกว้างและมีมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างกว้างขวางและหลากหลาย เป็นวัฒนธรรมที่เคารพความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ และเป็นวัฒนธรรมที่มีการตัดสินใจทางการเมืองบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและเหตุผลที่สมเหตุสมผล เป็นวัฒนธรรมที่ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ นั่นคือใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ในประเทศไทยนั้น มุ่งเน้นไปที่การสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน โดยมีแนวคิดสำคัญดังนี้

1.การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2562) การมีส่วนร่วมนี้ไม่จำกัดอยู่แค่การเลือกตั้ง แต่รวมถึงการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม และการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

2.การส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่เน้นการสร้างพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สมศักดิ์ สินธุระเวชัญ, 2558) การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง

3.การใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบ ในยุคดิจิทัล สื่อมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่จึงเน้นการใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม การตรวจสอบ

ข้อมูลข่าวสาร และการป้องกันการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ (พืรงรอง งามสุต, 2563) การรู้เท่าทันสื่อ เป็นทักษะที่สำคัญสำหรับพลเมืองในยุคนี้

4.การสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ เน้นการสร้างระบบการเมืองที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน (ปรีชา หงษ์ ไกรเลิศ, 2561) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของภาครัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ตรวจสอบเป็นสิ่งสำคัญ

5.การเคารพความแตกต่างและความหลากหลาย วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ส่งเสริม การเคารพความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม การยอมรับความหลากหลายเป็น พื้นฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ควรเป็นระบบที่เปิดกว้าง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ท้องถิ่นถึงระดับชาติ โดยไม่จำกัดเพียงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมถึงการ แสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การเคารพความแตกต่างทาง ความคิดและความเชื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญ ควบคู่กับการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง และเหตุผลที่สมเหตุสมผล นอกจากนี้ ต้องมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

วัฒนธรรมการเมืองยุคใหม่ในไทยมุ่งสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและ หน้าที่ของตน มีจิตสำนึกสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ขณะเดียวกัน ต้องส่งเสริมการใช้ สื่ออย่างมีความรับผิดชอบ การตรวจสอบข้อมูล และการป้องกันข้อมูลเท็จ รวมถึงการสร้างระบบ การเมืองที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน

สรุปผลการวิเคราะห์



จากแผนภาพที่นำเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยสู่วัฒนธรรมทางการเมืองยุคใหม่ โดยมีปัจจัยหลัก 5 ประการได้แก่ ด้านความเสมอภาค ด้านการเคารพสิทธิและเสรีภาพ ด้านความยุติธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ

ด้านความเสมอภาค หมายถึง สถานะของการเป็นผู้ที่มีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในทุกด้าน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างต่าง ๆ เช่น เพศ เชื้อชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ หรือปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งหมายความว่าทุกคนควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและศักดิ์ศรีเดียวกัน รวมถึงมีสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมในสังคมประชาธิปไตย ความเสมอภาคเป็นหลักการที่ทำให้ทุกคนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมความยุติธรรม และลดการเลือกปฏิบัติหรืออคติ

ด้านการเคารพสิทธิและเสรีภาพ หมายถึง การยอมรับและให้ความสำคัญกับสิทธิพื้นฐานของบุคคลในสังคม รวมถึงการรับรองให้บุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การเคารพสิทธิและเสรีภาพเป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของประชาธิปไตยที่ช่วยรักษาความยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคม

ด้านความยุติธรรม หมายถึง การให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ โดยการกระทำต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามหลักการที่ยอมรับในความถูกต้อง และไม่ละเมิด

สิทธิของผู้อื่น แนวคิดนี้มักจะเกี่ยวข้องกับการกระจายทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม โดยไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจนทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม

ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา โดยการมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับส่วนบุคคลหรือระดับสังคม เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน หรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางสังคมและเศรษฐกิจ

ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถในการรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม การรับผิดชอบเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสังคม และช่วยเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีความยุติธรรม

สรุปได้ว่าหลักการด้าน ความเสมอภาค, การเคารพสิทธิและเสรีภาพ, ความยุติธรรม, การมีส่วนร่วม, และ ความรับผิดชอบ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและเป็นประชาธิปไตย ซึ่งทุกคนในสังคมควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจที่ส่งผลต่อชีวิตของตนเอง โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือกดขี่ นอกจากนี้ยังควรรับผิดชอบต่อการกระทำและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำเหล่านั้น การส่งเสริมหลักการเหล่านี้จะช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งทุกคนสามารถมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการดำรงอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน หลักการทั้ง ความเสมอภาค, การเคารพสิทธิและเสรีภาพ, ความยุติธรรม, การมีส่วนร่วม, และ ความรับผิดชอบ เป็นแนวคิดสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและประชาธิปไตย โดย ทุกคนควรได้รับสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในทุกด้าน เช่น การศึกษา การทำงาน และการเข้าถึงทรัพยากร โดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ หรือสถานะทางเศรษฐกิจ การทำเช่นนี้ช่วยให้เกิดสังคมที่ปราศจากการเลือกปฏิบัติและเสริมสร้างความยุติธรรม การยอมรับและปกป้องสิทธิพื้นฐานของบุคคล เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการเลือกวิถีชีวิต และเสรีภาพในการตัดสินใจ สิ่งนี้ช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีชีวิตที่ตรงตามความต้องการของตนเอง โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม และการกระจายทรัพยากรและโอกาสต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมในสังคม การตัดสินใจในทุกด้านจะต้องยึดหลักการที่ยอมรับในความถูกต้อง โดยไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนเกิดความเหลื่อมล้ำ ทุกคนควรมีสิทธิในการเข้าร่วมการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตของตนเอง เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การพัฒนาชุมชน หรือการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ของสังคม ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม บุคคลต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคลหรือในระดับสังคม การรับผิดชอบช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยุติธรรม

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา เกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ เช่น ความเสมอภาค, การเคารพสิทธิและเสรีภาพ, ความยุติธรรม, การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ มีดังนี้:

ส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการเหล่านี้ ควรมีการส่งเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นให้บุคคลเข้าใจถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคในทุกระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเข้าใจและนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ควรมีการพัฒนากระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกระดับ ตั้งแต่การเลือกตั้งจนถึงการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของสังคมอย่างแท้จริง

สร้างระบบกฎหมายที่เข้มแข็งและเป็นธรรม ควรมีการพัฒนากระบวนการกฎหมายที่เสมอภาคและเป็นธรรม โดยให้ทุกคนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และมีการลงโทษผู้ที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส

กระจายโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม ควรมีการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจให้ทุกคนเข้าถึงอย่างเท่าเทียม ไม่ให้มีการเอื้อประโยชน์หรือการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

เสริมสร้างความรับผิดชอบทางสังคม การสร้างความรับผิดชอบในทุกภาคส่วนทั้งบุคคลและองค์กร โดยส่งเสริมให้ทุกคนตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสังคม

สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มการเข้าถึงข้อมูล ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลเพื่อสร้างช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ, เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม เท่าเทียม และยั่งยืน โดยที่ทุกคนสามารถมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชนและสังคมในทุกมิติ.

บรรณานุกรม

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). ประชาธิปไตยแบบไทยๆ. กรุงเทพฯ: มติชน, 50-55.

ธีรยุทธ บุญมี. (2548). วิฤตและทางออกของประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: สายธาร, 112-115.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มติชน.

ประภาส ปันตบแต่ง. (2562). การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2561). การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี

นครินทร์วิโรฒ. เล่มที่ 21, 45-60.

พิรงรอง งามสุด. (2563). สื่อกับการเมืองในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 120-125.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม และสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. 90. 150-155.

สมบัติ อารังอุยวงศ์. (2556). การเมืองไทย : จากรัฐประหารสู่การเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 180, 225-230.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2558). การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 65. 100-105.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2560). สังคมไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ: มติชน.

การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF IDDHIPADA TO IMPROVE THE
EFFECTIVENESS OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS AT PHU PIANG
DISTRICT IN NAN PROVINCE

วุฒิกานต์ อุปจักร์

Wuttikan Ubajak

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College

E-mail : wuttikantox@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 13 เมษายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง อสม. จำนวน 278 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.56) โดยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันควบคุมโรค การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การฟื้นฟูสุขภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค 2) หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.701$, $p < 0.01$) 3) การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานต้องอาศัยการพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของ อสม. ที่สอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ความเป็นจิตอาสา ความ

ศรัทธาในบทบาทหน้าที่ (ฉันทะ) ความเพียรพยายามต่อเนื่อง (วิริยะ) ความมุ่งมั่นตั้งใจและรับผิดชอบ (จิตตะ) และการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง (วิมังสา) รวมถึงการส่งเสริมด้านการพัฒนาทักษะสวัสดิการ และการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบ "PAS Model of Health care" ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ อสม. ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักอิทธิบาทธรรม, พัฒนา, ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ADSTRACT

The purpose of this research article is 1) assess the effectiveness of Village Health Volunteers (VHVs) at Phu Piang District in Nan Province; 2) explore the relationship between the principles of Iddhipada (paths to success in Buddhism) and the effectiveness of VHVs; and 3) propose the application of Iddhipada principles to improve VHVs' effectiveness. The research utilized a mixed-methods approach. For the quantitative component, a survey was conducted with 278 VHVs. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The qualitative aspect involved in-depth interviews with 10 key informants, analyzed through descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1) The overall effectiveness of VHVs' work was high ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.56), with all aspects—health promotion, disease prevention and control, basic medical care, health rehabilitation, and consumer protection—also rated high. 2) There was a significant positive correlation ($r = 0.701$, $p < 0.01$) between the Iddhipada principles and VHVs' work effectiveness. 3) To enhance VHVs' effectiveness through Iddhipada principles, it is essential that they develop key characteristics aligned with these principles: volunteerism, faith in their roles (Chanda), persistent effort (Viriya), commitment and responsibility (Chitta), and reflective judgment (Vimangsa). Additionally, skill development, welfare benefits, and necessary resource support are crucial. This research led to the development of the "PAS Model of Health care" that can be practically applied to enhance VHVs' work effectiveness.

Keywords: Application, Principles of Iddhipada, Improve, the Effectiveness, Village Health Volunteers

บทนำ

อิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพบุคคลให้บรรลุความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ประการมีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ฉันทะ คือความพึงพอใจในงานที่ทำ เป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างความรักและศรัทธาในการกิจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งต้องปฏิบัติงานด้วยจิตอาสา (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2562) วิริยะ คือความเพียรพยายาม เป็นพลังที่ช่วยให้อสม. สามารถฝ่าฟันอุปสรรคในการทำงานที่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลอย่างอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน (วรวิทย์ วิบุตยกุล และคณะ, 2563) จิตตะ คือความเอาใจใส่ ทำให้อสม. ติดตามงานอย่างต่อเนื่องและรับผิดชอบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม ซึ่งความเอาใจใส่ของอสม. มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้รับบริการในชุมชน (สมพร เนติรัฐกร, 2561) และวิมังสา คือการพิจารณาไตร่ตรอง ช่วยให้อสม. สามารถวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข และพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (จักรี แก้วโพนงาม และสุรพงษ์ มาลี, 2564) การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมกับการปฏิบัติงานของอสม. จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบสาธารณสุขมูลฐาน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของคนในชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินแผนงานสาธารณสุขมูลฐาน (สสม.) โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐานแห่งชาติ และเริ่มโครงการ "อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)" ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาระบบสาธารณสุขไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน (ธนเสถียร สายยาโน, 2566) อสม. จึงเป็นกำลังสำคัญของระบบสาธารณสุขในระดับชุมชน เพราะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เข้าใจบริบทและความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันความท้าทายและปัญหาด้านสาธารณสุขมีความซับซ้อนมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของ อสม. จากการศึกษาเบื้องต้นพบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ การขาดแคลนอุปกรณ์และงบประมาณ (วัชรวิ วัฒนาสุทธีวงศ์, 2565) การขาดโอกาสในการพัฒนาความรู้ให้ทันต่อสถานการณ์โรคที่เปลี่ยนแปลง การเผชิญกับทัศนคติเชิงลบจากชุมชน ภาระงานที่ซ้ำซ้อนกับอาชีพหลัก ข้อจำกัดด้านอายุและทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรสาธารณสุข และความเหนื่อยล้าจากการมีหลายบทบาทหน้าที่ (เรืองศักดิ์ ทองคำ, 2565; สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูเพียง, 2566)

ผู้วิจัยเป็นบุคลากรสาธารณสุข ปฏิบัติงานในองค์กรสาธารณสุขระดับอำเภอ ได้เล็งเห็นความเปลี่ยนแปลงและพบปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้ 1) อุปกรณ์และเครื่องมือในการทำงานไม่เพียงพอ 2) ไม่มีงบประมาณสนับสนุนให้ทำงานในพื้นที่ ส่งผลกระทบถึงเครื่องมือและอุปกรณ์การทำงานและค่าใช้จ่ายในการลงพื้นที่ (วัชรวิ วัฒนาสุทธีวงศ์, 2565) 3) ขาดการอบรมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโรคที่

เกิดขึ้นใหม่ 4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชาชนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ 5) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีอาชีพหลัก การเป็นจิตอาสาและได้รับคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่ จึงมีภาระงานจากงานประจำมากไม่สามารถปฏิบัติงานจิตอาสาได้เต็มที่ 6) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาในการใช้อุปกรณ์ในการสื่อสารในโซเชียลมีเดีย และปัญหาเรื่องสุขภาพไม่สามารถลงพื้นที่ปฏิบัติงานได้ (สำนักงานสาธารณสุขอำเภออุ้มผาง, 2566) 7) การปรับตัวทำงานให้เข้ากับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขซึ่งมีการเปลี่ยน ย้ายหรือเกษียณอายุ และมีคนใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทน 8) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน บางคนมีหลายบทบาทหน้าที่ ทำงานหนักเป็นเหตุให้เกิดความเหนื่อยล้า (เรืองศักดิ์ ทองคำ, 2565)

การวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ อสม. ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน จึงมีความสำคัญและจำเป็นในการสร้างองค์ความรู้และรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนา อสม. ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสุขภาวะที่ยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน เพื่อทราบถึงระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ และเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ และนำผลวิจัยที่ได้ไปเป็นข้อมูลในการเสนอแนะ ปรับปรุง และส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานในหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน ให้สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในพื้นที่ และพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศไทยให้ก้าวหน้ามั่นคงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ดังนี้

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพปฏิบัติงาน

ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน โดยกำหนดขอบเขตจากแนวคิดทฤษฎีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1)ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอกุฉินารายณ์ ณ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖6 จำนวนทั้งสิ้น 908 คน
กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) จากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๗๘ คน
เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่เข้าร่วมการวิจัยไม่ครบตามกำหนด

2)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 4 คน (2) กลุ่มผู้นำชุมชนหรือผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 2 คน (3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน (4) นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป และ (5) นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 1 คน

3.ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะ ในเขตพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่านทั้งหมด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานและพบปัญหาดังกล่าวข้างต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1.การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1)การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์

2)ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแล้วในการเก็บข้อมูล โดย

นำแบบสอบถาม จำนวน 278 ชุด โดยแจกให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน จำนวนทั้งสิ้น 278 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

2.การวิเคราะห์ข้อมูล

1.วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายถึงข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

3.วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) เพื่อศึกษาทิศทางและความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้แก่ หลักการปฏิบัติงานของ อสม. และหลักอิทธิบาทธรรม กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

2) ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอ

2.การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยวิธีการ ดังนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพเพียง จังหวัดน่าน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 86.33 ด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 38.85 ด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 53.60 ด้านอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 45.32 ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 46.04 และด้านระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 26.62 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพเพียง จังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D=0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X} = 4.42$, S.D=0.50) ด้านการป้องกันควบคุมโรค ($\bar{X} = 4.41$, S.D=0.51) ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ ($\bar{X} = 4.13$, S.D=0.74) ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ($\bar{X} = 4.05$, S.D=0.72) และด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ($\bar{X} = 3.99$, S.D=0.74) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข

ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพเพียง จังหวัดน่าน โดยรวม (n=278)

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพเพียง จังหวัดน่าน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ	4.42	0.50	มาก
2. ด้านการป้องกันควบคุมโรค	4.41	0.51	มาก
3. ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น	4.05	0.72	มาก
4. ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ	4.13	0.74	มาก
5. ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค	3.99	0.74	มาก
ภาพรวม	4.20	0.56	มาก

1. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม

มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานโดยรวมในระดับค่อนข้างสูง ($R = 0.701^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านการป้องกันควบคุมโรค ในระดับค่อนข้างสูง ($R = 0.715^{**}$) ด้านการส่งเสริมสุขภาพในระดับค่อนข้างสูง ($R = 0.696^{**}$) ด้านการฟื้นฟูสภาพในระดับปานกลาง ($R = 0.595^{**}$) ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นในระดับปานกลาง ($R = 0.568^{**}$) และด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับปานกลาง ($R = 0.528^{**}$) จึงยอมรับสมมติฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข

ประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพียง จังหวัดน่าน ($n=278$)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม					
	ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ อสม. โดยภาพรวม	1. ด้านการส่งเสริมสุขภาพ	2. ด้านการป้องกันควบคุมโรค	3. ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น	4. ด้านการฟื้นฟูสุขภาพ	5. ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค
หลักอิทธิบาทธรรมโดยภาพรวม	0.701**	0.696**	0.715**	0.568**	0.595**	0.528**
1. ฉันทะ(ความพอใจ มีใจรัก)	0.565**	0.551**	0.553**	0.455**	0.491**	0.437**
2. วิริยะ (ความเพียร พยายาม)	0.620**	0.608**	0.634**	0.505**	0.526**	0.468**
3. จิตตะ(ความคิดจดจ่อ มุ่งมั่น)	0.670**	0.693**	0.715**	0.545**	0.542**	0.486**
4. วิมังสา (การไตร่ตรอง ทบทวน)	0.669**	0.652**	0.671**	0.538**	0.583**	0.509**

** ความสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่าต้องมีความเป็นจิตอาสา เสียสละ พร้อมปฏิบัติงาน มีความเพียรพยายาม กล้าตัดสินใจ พัฒนาทักษะ มุ่งมั่นตั้งใจ รับผิดชอบ มีสติ สมาธิ ใช้ปัญญาวิเคราะห์ไตร่ตรอง รับฟังข้อเสนอแนะ ปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เป็นแกนนำและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพ นำหลัก 3อ 2ส ดำเนินงานในพื้นที่สร้างการรับรู้ความตระหนักรู้ด้านสุขภาพ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารสม่ำเสมอและทันเหตุการณ์ สร้างความตระหนัก พิทักษ์สิทธิ์ บูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ และควรได้รับการสนับสนุนให้กำลังใจ ชื่นชมยินดี เชิดชูเกียรติ ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม พี่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษา ฝึกอบรมพัฒนาความรู้และทักษะ การปฏิบัติงานเป็นประจำสม่ำเสมอ รวมถึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ป้องกันตนเอง และใช้ในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการป้องกันควบคุมโรค การฟื้นฟูสภาพ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น และการคุ้มครองผู้บริโภค ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าอสม. ในอำเภอภูเพียงมีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานสูง โดยเฉพาะในบทบาทเชิงรุกด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันควบคุมโรค ซึ่งเป็นบทบาทหลักที่สำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2564) ที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขมูลฐานโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคมกกว่าการรักษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของธนเสกฐ์ สายยาโน (2566) ที่ศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ในอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน พบว่าประสิทธิผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการป้องกันโรคและด้านการส่งเสริมสุขภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างในด้านการฟื้นฟูสุขภาพซึ่งในการศึกษาของธนเสกฐ์ อยู่ในระดับปานกลาง แต่ในการศึกษานี้อยู่ในระดับมาก ความแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากอำเภอภูเพียงมีการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้ป่วยในชุมชนที่เข้มแข็งกว่า และมีกลไกการสนับสนุนจากหน่วยบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ดังที่ สุริพร ธนศิลป์ และคณะ (2564) ได้อธิบายว่าระบบการสนับสนุนจากหน่วยบริการและภาคีเครือข่ายมีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสุขภาพของอสม. อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของวัชร วัฒนาสุทธีวงศ์ และคณะ (2565) ที่พบว่าประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่มีข้อสังเกตว่าค่าเฉลี่ยด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันควบคุมโรคของอสม. ในอำเภอภูเพียงสูงกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยจังหวัดน่านมีฐานวัฒนธรรมล้านนาที่มีความเข้มแข็งของชุมชน และมีลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันสูง ดังที่ไพบุลย์ โล่สุนทร และกัญญา ปลา กัดทอง (2562) ได้เสนอว่า วัฒนธรรมและบริบทชุมชนมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการทำงานของอสม. โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังนั้นปัจจัยที่อาจส่งผลให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ในอำเภอภูเพียงอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องตามที่วรรณภา ผาวันดี (2563) ได้เสนอไว้ว่า การพัฒนาศักยภาพอสม. อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจะส่งผลให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาศักยภาพด้วย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอกุเพเพียง จังหวัดน่าน

ผลการวิจัยพบว่า หลักอิทธิบาทธรรม ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ มีใจรัก) วิริยะ (ความเพียร พยายาม) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ มุ่งมั่น) และวิมังสา (การไตร่ตรอง ทบทวน) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.701$, $p < 0.01$) สะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมทางพุทธศาสนามีความสอดคล้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาและมีความคุ้นเคยกับหลักธรรมเหล่านี้อยู่แล้ว ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2564) ได้อธิบายไว้ว่า อิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานทุกประเภท โดยมีกลไกการทำงานที่เริ่มจากความรักและพอใจในงาน (ฉันทะ) นำไปสู่ความพากเพียรพยายาม (วิริยะ) ความเอาใจใส่จดจ่อ (จิตตะ) และการไตร่ตรองปรับปรุง (วิมังสา) ซึ่งเป็นวงจรที่ส่งเสริมการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พบว่าจิตตะมีความสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.670$) รองลงมาคือวิมังสา ($r = 0.669$) วิริยะ ($r = 0.620$) และฉันทะ ($r = 0.565$) ตามลำดับ ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความเอาใจใส่ มุ่งมั่น และจดจ่อในงานที่ทำ (จิตตะ) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ตามด้วยการทบทวนไตร่ตรองเพื่อปรับปรุงงาน (วิมังสา) สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Ulrich (2017) ที่เสนอว่า ความผูกพันต่องาน (work engagement) และการเรียนรู้จากการทบทวนหลังการปฏิบัติ (after action review) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการทำงาน โดยเฉพาะงานที่ต้องอาศัยจิตอาสาและความทุ่มเทสูง สอดคล้องกับการศึกษาของมัลลย์ พลายจิตต์ (2564) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับศักยภาพของอสม. ในอำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ในการศึกษาของมัลลย์ องค์ประกอบด้านฉันทะมีความสัมพันธ์สูงสุด แต่ในการศึกษานี้กลับพบว่าจิตตะมีความสัมพันธ์สูงสุด ความแตกต่างนี้อาจอธิบายได้ด้วยบริบทของพื้นที่และลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน ดังที่ศิริลักษณ์ พัฒนาไชยศิริ และคณะ (2563) ได้อธิบายว่า ในพื้นที่ที่มีความท้าทายสูง เช่น พื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน จิตตะและวิมังสาจะมีความสำคัญมากกว่าฉันทะและวิริยะ เนื่องจากต้องอาศัยความเอาใจใส่ มุ่งมั่น และการตรวจสอบทบทวนอย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานรายด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุดกับด้านการป้องกันควบคุมโรค ($r = 0.715$) และด้านการส่งเสริมสุขภาพ ($r = 0.696$) ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเพราะทั้งสองด้านนี้เป็นงานที่ต้องอาศัยความต่อเนื่องและต้องดำเนินการในเชิงรุก สอดคล้องกับแนวคิดของจิกรี แก้วโพนงาม และสุรพงษ์ มาลี (2564) ที่ว่าการป้องกันควบคุมโรคและการส่งเสริมสุขภาพเป็นงานที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างสูง และต้องใช้กระบวนการที่ต่อเนื่องยาวนาน จึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมในการ

ขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะจิตตะและวิม้งสาที่ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานและการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม การที่ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับหลักอิทธิบาทธรรมต่ำที่สุด ($r = 0.528$) อาจเป็นเพราะงานด้านนี้มีลักษณะเฉพาะที่ต้องอาศัยความรู้ทางเทคนิคและกฎหมายค่อนข้างมาก ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของอสม. ส่วนใหญ่ ดังที่สมพร เนติรัฐกร (2561) ได้เสนอว่า งานคุ้มครองผู้บริโภคเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางมากกว่าแรงจูงใจหรือความมุ่งมั่น จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับอสม. ในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (2564) ที่เสนอให้มีการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางสำหรับอสม. ในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

3. การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม โดยครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบของอิทธิบาทธรรม ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิม้งสา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบ "PAS Model of Health care" ที่ประกอบด้วย Personal (ตัวตน), Action (การปฏิบัติ) และ Support (การสนับสนุน) โดยมีหลักอิทธิบาทธรรมเป็นกลไกขับเคลื่อนในรูปแบบของ Input และ Feedback เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของพระมหาสุทธิจิตตสุทฺธ (2564) ที่เสนอว่า การพัฒนาบุคลากรตามหลักพุทธธรรมต้องคำนึงถึงทั้งมิติภายใน (จิตใจ แรงจูงใจ) และมิติภายนอก (การปฏิบัติและระบบสนับสนุน) ควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนางลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเรณูกุล (2563) ที่พบว่า การบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนให้ประสบความสำเร็จต้องดำเนินการใน 3 ระดับพร้อมกัน คือ ระดับบุคคล ระดับปฏิบัติการ และระดับระบบสนับสนุน

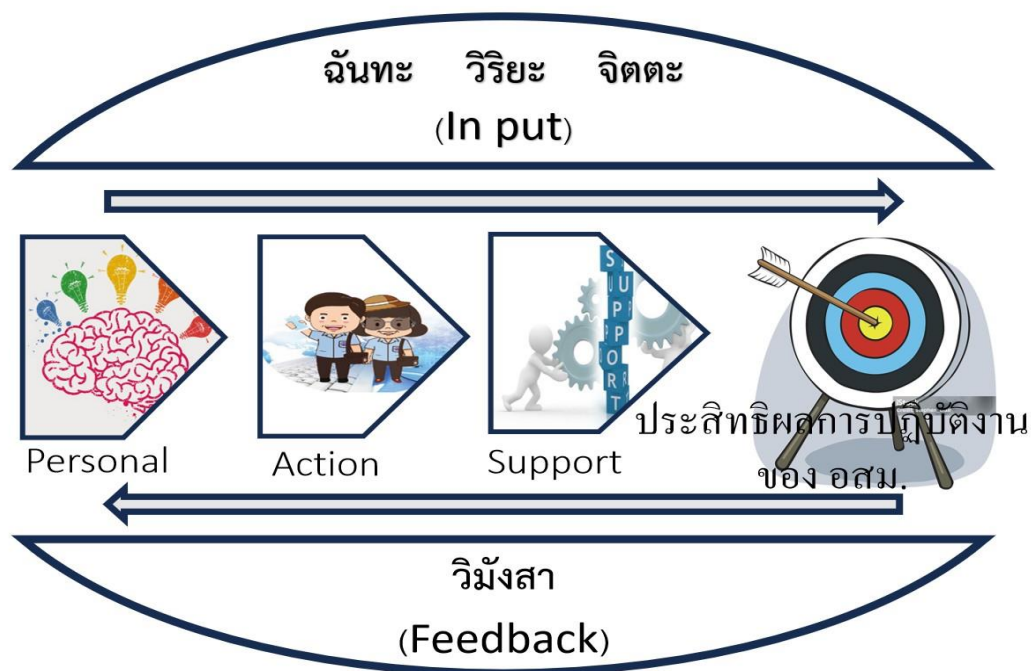
การประยุกต์ฉันทะในการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ผลการวิจัยพบว่า ต้องเน้นการสร้างจิตอาสา ความรัก ความศรัทธา และความภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2562) ที่เสนอว่า ฉันทะเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการทำงาน โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสาและการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการสร้างฉันทะในบริบทของงานอสม. ควรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมล้านนาที่เข้มแข็งอย่างจังหวัดน่าน ดังที่ปัทมภักข พรมเสนา และคณะ (2565) ได้ศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาทในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนาที่มีค่านิยมเรื่องการเกื้อกูลและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ช่วยเสริมแรงจูงใจในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการประยุกต์วิริยะในการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของอสม. ผลการวิจัยพบว่า ต้องมุ่งเน้นการสร้างความเพียรพยายาม ความอดทน ความต่อเนื่องในการทำงาน และการพัฒนาทักษะอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ วิบุตฺตฤณี และคณะ (2563) ที่พบว่าการทำงานในพื้นที่ห่างไกลต้องอาศัยความเพียร

พยายามและความอดทนสูง เนื่องจากต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย ทั้งด้านระยะทาง ทรัพยากรที่จำกัด และปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อน การเสริมสร้างวิริยะจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของการปฏิบัติงาน สำหรับการประยุกต์จิตตะในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอสม. ผลการวิจัยพบว่า ต้องเน้นการสร้างคามมุ่งมั่น ตั้งใจ รับผิดชอบ มีสติ สมาธิในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า จิตตะมีความสัมพันธ์สูงสุดกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ($r = 0.670$) ทั้งนี้ สมพร เนติรัฐกร (2561) อธิบายว่า ความเอาใจใส่ของ อสม. มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้รับบริการในชุมชน การพัฒนาจิตตะจึงไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างอสม. กับประชาชนในชุมชนด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของอัจฉรา มหายศนันท์ และจิรัฐพรหมใจรักษ์ (2564) ที่พบว่า จิตตะในงานสาธารณสุขชุมชนควรมุ่งเน้นการฝึกสติและสมาธิเพื่อพัฒนาคุณภาพการรับฟังและการสังเกตอาการ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการดูแลสุขภาพชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนชนบทที่มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภาภรณ์ วงศ์รักษา และปาริชาติ เป็ญจวรรณ (2564) ที่พบว่าอสม. ในยุคปัจจุบันต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น ต้องสามารถปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาวิมังสาจึงควรครอบคลุมทั้งการวิเคราะห์ปัญหา การประเมินสถานการณ์ และการคิดเชิงระบบ เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาสุขภาพในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอสม. ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ตาม PAS Model of Health care ที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับทั้งแนวคิดทางพุทธศาสนาและแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งมิติภายใน (ความรัก ความศรัทธา ความมุ่งมั่น) และมิติภายนอก (การปฏิบัติงานและระบบสนับสนุน) อย่างบูรณาการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ อสม. อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2564) ที่เสนอว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธธรรมต้องพัฒนาทั้งภายในและภายนอกอย่างสมดุล จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จที่แท้จริงและยั่งยืน

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำไปสังเคราะห์สร้างเป็นความรู้เชิงนวัตกรรม โดยนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน และทำการสังเคราะห์ออกมาเป็น PAS Model of Health care ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย ดังแผนภาพและมีรายละเอียดดังนี้



Personal ได้แก่ตัวตน หรือบุคคล ความคิด การรับรู้ การกระทำที่เกิดจากภายในของบุคคล หรือตัวอสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการคิดหรือกระทำใดๆที่เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงาน และส่งผลต่อประสิทธิผลและความสำเร็จของงาน เช่น ความเชื่อ ความคิด ความศรัทธา ความตั้งใจ การใส่ใจ ความพึงพอใจ ความรัก ความภาคภูมิใจ ความเป็นจิตอาสา เสียสละ การรับรู้บทบาทหน้าที่ ความเพียรพยายาม ความอดทนอดกลั้น การมีสติ สมาธิ ปัญญา และความรับผิดชอบ การทบทวน วิเคราะห์และการยอมรับ ฯลฯ

Action ได้แก่ การปฏิบัติ หรือการกระทำทางกายภายนอกที่แสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดจากแรงขับภายใน (Personal) เช่น การปรับตัว การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปฏิบัติกรต่างด้านสาธารณสุข การทำงานเป็นทีม การจัดทำฐานข้อมูล การประชุม วางแผน การมอบหมายแบ่งงาน การรายงาน การสรุปผลงาน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ด้านสุขภาพ การประสานงาน การบูรณาการความร่วมมือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและเป็นแกนนำด้านสุขภาพ ฯลฯ

Support ได้แก่รูปแบบการสนับสนุน การบริหารจัดการเพื่อหนุนเสริมให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนบูรณาการความร่วมมือให้การสนับสนุน หนุนเสริม คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล เช่นระบบการดำเนินงาน การกำกับ ติดตาม ประเมินผล การฝึกอบรมให้ความรู้ และทักษะที่เกี่ยวข้อง การเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ คอยช่วยเหลือ

ช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนางาน ตลอดจนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน รวมถึงงบประมาณในการดำเนินงานต่างๆ

Input คือการใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ฉันทะ มีความพอใจและมีใจรักในงานที่ทำ วิริยะ มีความพากเพียร และความพยายามในการปฏิบัติงาน จิตตะ มีความคิดจดจ่อ มุ่งมั่น มีสติ สมานะ ปัญญา และรับผิดชอบต่องานที่ทำ ป้อนเข้าไปในกระบวนการปฏิบัติงาน

Feed Back คือการใช้หลักอิทธิบาทธรรมประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ วิมังสา การคิดไตร่ตรอง ทบทวน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อหาทางปรับปรุง แก้ไข พัฒนางานที่ปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กระทรวงสาธารณสุขและกรมสนับสนุนบริการสุขภาพควรพัฒนาแนวนโยบายการบริหารจัดการอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่บูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมเข้ากับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ โดยกำหนดให้การพัฒนาใน 3 ด้านของ PAS Model (Personal, Action, Support) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการบริหารจัดการ อสม. ทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านจิตใจและการปฏิบัติงาน

2) หน่วยงานระดับนโยบายควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม อสม. ที่มีการสอดแทรกหลักอิทธิบาทธรรมในทุกกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะในหลักสูตร อสม. ใหม่ และหลักสูตรเฉพาะทางต่างๆ เน้นการพัฒนาฉันทะ (แรงจูงใจภายใน) วิริยะ (ความอดทนต่อความท้าทาย) จิตตะ (ความเอาใจใส่ต่อชุมชน) และวิมังสา (การคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา) ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) หมู่บ้านหรือชุมชนควรคัดเลือกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านรายใหม่ มาจากบุคคลที่มีความเป็นจิตอาสา และมีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานด้านสุขภาพ

2) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และรับฟังข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน

3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ระดับตำบล และหมู่บ้าน ควรส่งเสริมพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรม แผนงาน โครงการด้านสุขภาพตามหลัก 3อ 2ส การคัดกรองสุขภาพในระดับตำบล และหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน เพื่อศึกษาการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อสุขภาวะของตนเอง

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การสร้างแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และพัฒนาระบบบริหารงาน

ข้อจำกัดของการวิจัย (Limitations)

1) ข้อจำกัดด้านขอบเขตพื้นที่การศึกษา: การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน ซึ่งมี

บริบททางสังคม วัฒนธรรม และระบบสาธารณสุขเฉพาะ การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน จำเป็นต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา

2) ข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่าง แม้การวิจัยจะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 278 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรทางสถิติ แต่ยังมีข้อจำกัดในแง่ของความเป็นตัวแทนในบางประเด็น เช่น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ทำให้มุมมองและประสบการณ์ของ อสม. เพศชายและกลุ่มอายุอื่นๆ อาจไม่ได้รับการสะท้อนอย่างเพียงพอ

บรรณานุกรม

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2564). รายงานสถานการณ์อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ปี

2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

จักรี แก้วโพนงาม และสุรพงษ์ มาลี. (2564). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการงานสาธารณสุขมูลฐานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตามหลักพุทธธรรม. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(5), 77-92.

ธนเสฏฐ์ สายยาโน. (2566). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน. [สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิภาภรณ์ วงศ์รักษา และปาริชาติ เบ็ญจวรรณ. (2564). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในยุคดิจิทัล. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 14(1), 112-126.

นงลักษณ์ วิรัชชัย และรุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล. (2563). การบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน: การวิเคราะห์ห่อภิมาน. วารสารพัฒนาสังคม, 22(1), 42-68.

ปัทมภัฏข พรมเสนา, พระครูสุนทร ธรรมนิทัศน์ และเกรียงศักดิ์ ฟองคำ. (2565). การประยุกต์ใช้

- หลักอิทธิบาท 4 กับวิสาหกิจชุมชนไม้ปาร์เก้ ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่.
เอกสารงานประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 3 The 3rd National and
International Buddhist Conference, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 1
มิถุนายน 2565 - 31 พฤษภาคม 2565).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่
39). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2562). อิทธิบาท 4: หลักธรรมแห่งความสำเร็จในการทำงานและการ
ดำเนินชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน.
- พระมหาสุทธิ จิตตสุโท. (2564). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน
องค์กรสาธารณสุข. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(1), 156-171.
- ไพบูลย์ โล่สุนทร และกัญญา ปลาเก็ดทอง. (2562). อิทธิพลของวัฒนธรรมและบริบทชุมชนต่อ
ประสิทธิผลการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารสาธารณสุข
ศาสตร์, 49(3), 205-218.
- มาลัย พลอยจิตต์. (2564). การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. [สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรืองศักดิ์ ทองคำ. (2565). ปัญหาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน.
เอกสารรายงานการประชุมสมาคมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอบ้านหลวง.
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านหลวง.
- วัชรวิ วัฒนาสุทธีวงศ์, รัฐพล เย็นใจมา และพงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์. (2565). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.
วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 267– 278.
- วรรณภา ผาวันดี. (2563). การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการส่งเสริม
สุขภาพ. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 38(4), 175-183.
- วรวิมล วิพุทฺธภูมิ, สุชาติ ใจคำ และพัชรี ใจการณ. (2563). ความท้าทายในการปฏิบัติงานของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่ห่างไกล: กรณีศึกษาจังหวัดน่าน.
วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(3), 489-502.
- ศิริลักษณ์ พัฒนาไชยศิริ และคณะ. (2563). องค์ประกอบของอิทธิบาทธรรมที่มีอิทธิพลต่อ
ความสำเร็จในการทำงานในบริบทพื้นที่ท้าทาย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 11(2), 225-
242.
- สุริพร ธนศิลป์ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟู
สุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ,
15(2), 85-95.

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน. (2564). รายงานประจำปี 2564 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน.
น่าน: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูเพียง. (2567). รายงานผลการประกวดอาสาสมัครสาธารณสุขดีเด่น
ประจำปีงบประมาณ 2566 จังหวัดน่าน. เอกสารรายงานการประชุมประจำเดือน
สาธารณสุขอำเภอภูเพียง ครั้งที่ 1/2567 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูเพียง.
- สมพร เนติรัฐกร. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ. วารสารวิจัยและ
พัฒนาระบบสุขภาพ, 11(2), 217-230.
- อัจฉรา มหายศนันท์ และจิรัฏฐ์ พรหมใจรักษ์. (2564). การพัฒนาจิตตะเพื่อเสริมสร้างทักษะการ
สังเกตและการรับฟังในงานสาธารณสุขชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(6),
207-222.

การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี
สู่ความเป็นซอฟต์แวร์
DEVELOPMENT OF MULTICULTURAL METAL HANDICRAFTS IN UBON
RATCHATHANI PROVINCE TOWARDS SOFT POWER

ศราวุธ ขันธวิชัย

Sarawut Khanthawichai

สมนึก จันทรโสภา

Somnook Chandsoda

พระสิริชัย ธรรมจาโร

PhraSirichai Dhammacharo

พระสังวาน เขมปญโญ (สายเนตร)

Phra Sangwan Kamapanyo (Sainet)

พระสมุห์กองสี ญาณธโร

Phra Sabhukha Konsri Yanatharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

Email: withy9844@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 13 เมษายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์”นี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี 2) นหาแนวทางการพัฒนางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เสนอแนวทางส่งเสริมหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น ปรากฏชุมชน นักวิชาการ กรรมการ และสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมโลหะรวมทั้งหมดจำนวน 36 คน

ผลการวิจัยพบว่า สำหรับซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) เป็นอำนาจสำหรับการสร้างแรงดึงดูดใจ (attraction) ให้อีกฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนใจและคล้อยตาม มากกว่าการใช้อำนาจในเชิงบังคับ (coercion) โดยมุ่งหวังที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับในสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้อำนาจ ซอฟต์พาวเวอร์ จึงเป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้อีกฝ่ายหนึ่งคล้อยตามทั้งในรูปของวัฒนธรรม (culture) เศรษฐกิจ (economic) อุดมคติทางการเมือง (political ideals) และนโยบายทางการเมือง (political policies) สำหรับการทำให้เหตุการณ์ในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าหัตถกรรมกลายเป็นภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สั่งสมมาแต่อดีตและเป็นเรื่องราวของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านทางกระบวนการทางจารีตประเพณี วิธีการทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งในที่เป็นชุมชนและหมู่บ้าน โดยมีการค้นหาแนวทางและข้อเสนอในการส่งเสริมหัตถกรรมการพัฒนางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: การพัฒนา, จังหวัดอุบลราชธานี, ซอฟต์พาวเวอร์

ADSTRACT

This research article, “The Development of Multicultural Metal Crafts in Ubon Ratchathani Province Towards Soft Power,” has three objectives: 1) to study multicultural metal crafts in Ubon Ratchathani Province; 2) to find ways to develop multicultural metal crafts in Ubon Ratchathani Province; and 3) to propose ways to promote multicultural metal crafts in Ubon Ratchathani Province towards soft power. This research is a documentary and qualitative research by collecting, analyzing, and synthesizing data from documents and interviews with local experts, community scholars, academics, committee members, and members of metal crafts groups, totaling 36 people.

The finding of the study: For soft power, it is the power for creating attraction (attraction) for the other person to change their mind and follow. rather than using power in a coercive manner (coercion) with the aim of getting the other party to accept something that is consistent with the desires of the person using the power Soft Power Therefore, it creates attraction for the other party to follow in the form of culture (culture), economy (economics), political ideals (political ideals) and political policies (political policies).

As for the making of handicrafts in Ubon Ratchathani Province, it is found that handicrafts have become wisdom, a matter that has been accumulated from the past and is a story of organizing relationships between people and their natural

surroundings, people and people and supernatural beings through traditional processes. way of making a living and all sorts of rituals to achieve balance between these relationships. The goal is to create peace in both communities and villages. There has been a search for guidelines and proposals for promoting the development of multicultural metal handicrafts for a long time.

Keywords: Development, Ubon Ratchathani Province, Soft Power

บทนำ

สำหรับประเทศไทย ซอฟต์พาวเวอร์ ได้ถูกนำมากำหนดเป็นนโยบายชาติในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาโดยรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของ Soft Power ว่าเป็นปัจจัยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยไปสู่นานาชาติประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างบทบาทความเป็นผู้นำของไทยในเวทีโลกซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ จึงเป็นการสมควรกำกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้วย Soft Power เพื่อกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล และการวางแผนนโยบายการต่างประเทศ ให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพของประเทศไทยไปสู่นานาชาติประเทศ เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานของส่วนราชการและภาคเอกชน รวมถึงติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม การกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้วย Soft Power โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจ ในประเด็นหลัก ได้แก่) กำกับนโยบาย กำหนดเป้าหมายและวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา Soft Power ของประเทศไทยเพื่อส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยไปสู่นานาชาติประเทศ) สนับสนุนกลไกขับเคลื่อน ปัจจัยเอื้ออำนวยการพัฒนา Soft Power ของประเทศไทย รวมถึงการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ และภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ) ติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา Soft Power ของประเทศไทย รวมถึงเร่งรัดและสนับสนุนการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง สำหรับหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัด เรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จากการใช้เวลาว่างจากการทำการเกษตร งานหัตถกรรมเป็นการดำรงรักษาเอกลักษณ์พหุวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงในอีสานใต้ ซึ่งประกอบด้วยชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ ลาว ส่วย เขมร กูย เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2537:157) ที่สะท้อนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะการทำเครื่องเงิน ทองเหลือง ตลอดจนโลหะอื่น หัตถกรรมเหล่านี้นับเป็นอัตลักษณ์ทางพหุวัฒนธรรมที่โดดเด่นของสังคมไทยที่ควรได้รับการส่งเสริม ซึ่งสอดคล้องกับคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่มอบหมายให้ส่งเสริมการสร้างพลังสร้างสรรค์ หรือ ซอฟต์พาวเวอร์ของประเทศไทยโดยมุ่งยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยให้

สร้างมูลค่าและสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมให้เป็นภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยไปสู่นานาชาติ

รวมทั้งเสริมสร้างบทบาทความเป็นผู้นำของไทยในเวทีโลกซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลจะสนับสนุนกลไกขับเคลื่อน ปัจจัยเอื้ออำนวยการพัฒนาซอฟต์แวร์ รวมถึงการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติตลอดทั้งกำหนดนโยบายและทิศทางการเงิน การคลัง การลงทุน รวมทั้งมาตรการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับหรือเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมซอฟต์แวร์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์” โดยกำหนดพื้นที่ศึกษา อำเภอ ได้แก่ อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอโขงเจียม ใน จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีกลุ่มหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์” ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตในการวิจัยออกเป็น 3 ด้านโดยมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยมี 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษากลุ่มหัตถกรรมโลหะในพื้นที่ 2 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมี 2 อำเภอ ได้แก่ 1. กลุ่มหัตถกรรมโลหะบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร และ 2. กลุ่มหัตถกรรมโลหะ บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอโขงเจียม

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มหัตถกรรมโลหะในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการสัมภาษณ์โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ กรรมการและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมโลหะ รวมทั้งหมด จำนวน 36 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพในสนาม (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1.การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานจากการศึกษาข้อมูลขั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับงานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรม

2.การศึกษาเชิงคุณภาพในภาคสนาม เพื่อศึกษางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี แนวทางการสร้างพลังสร้างสรรค์งานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และแนวทางในการพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์

3.พื้นที่วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในส่วนของพื้นที่วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการวิจัยตามลำดับดังนี้

3.1 พื้นที่วิจัย ประกอบด้วย 2 อำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพื้นที่เป้าหมายตามลำดับดังนี้

อำเภอ	พื้นที่เป้าหมาย
1.อำเภอพิบูลมังสาหาร	กลุ่มหัตถกรรมโลหะบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล
2.อำเภอเขื่องใน	กลุ่มหัตถกรรมโลหะ บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น ราษฎรชุมชน นักวิชาการ กรรมการและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมโลหะ รวมทั้งหมด จำนวน 36 คน เกี่ยวกับงานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรม แนวทางการสร้างพลังสร้างสรรค์งานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรม และแนวทางในการพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์

4.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยดำเนินการวิจัยและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guideline) และ 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

5.การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

1.การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เพื่อศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานจากการศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความวารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับการการพัฒนาหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์

2.การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในการลงเก็บข้อมูลและปฏิบัติการในพื้นที่ จำนวน 2 แห่ง ที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ ตามประเด็นการสัมภาษณ์ โดยติดต่อประสานงานเพื่อยืนยันกำหนดการสัมภาษณ์ทุกครั้งและทำการบันทึกในเอกสารด้วยผู้ทำการศึกษาวิจัยเองทุกสถานที่ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อให้สามารถมองเห็นถึงงานหัตถกรรมโลหะพหุวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

6.การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การปฏิบัติการกระบวนการเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

7.สรุปกระบวนการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับท้องถิ่น ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ กรรมการและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมโลหะในพื้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งหมด จำนวน 36 คน โดยใช้การสัมภาษณ์ในเชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ เป็นเครื่องมือในการศึกษาแล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัย

สำหรับกลุ่มหัตถกรรมโลหะบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล เป็นงานหัตถกรรมเป็นงานที่ผลิตขึ้นจากฝีมือของชาติพันธุ์โดยอาศัยภูมิปัญญา การฝึกหัดการเรียนรู้โดยมีการสืบทอดต่อกันมา อันเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่สะท้อนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์นั้น ๆ เมื่อกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์มาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นพหุวัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปแบบ ลวดลาย และสีสันทันที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมสำหรับเครื่องประดับชุบเงินชุบทอง กลุ่มหัตถกรรมโลหะบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร สำหรับหัตถกรรมตีฆ้องบ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี การทำฆ้องด้วยการตีมือที่สืบทอดกันมากกว่า 30 ปี เอกลักษณ์ของฆ้องบ้านทราย

มูลคือ มี 9 จุม ชุมชนบ้านเป็นทั้งแหล่งผลิตและจำหน่ายของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นงานหัตถกรรมในครัวเรือนที่สร้างรายได้เสริมหลังฤดูเกษตรกรรม ในส่วนของการทำห้องบ้านทรายมูลห้องเป็นเครื่องประกอบดนตรีชนิดหนึ่งที่ใช้ดี นอกจากนี้ห้องยังใช้ในลักษณะอื่นอีกหลายอย่าง เช่น ส่งสัญญาณในการรบ การบอกโมงยาม การทำบุญต่าง ๆ ในทางศาสนา การฟังเทศน์ เป็นต้น

เดิมห้องทำมาจากโลหะที่เรียกว่า ทัง นำมาหล่อในเบ้าหลอม เวลาตีจะมีเสียงกังวานมาก แต่ชำรุดเร็ว นิยมผลิตกันที่ประเทศพม่า แต่สำหรับคนไทยเรียกห้องชนิดนี้ว่า ห้องพม่า ขนาดของห้องจะมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 20 - 50 นิ้ว ประวัติการทำห้องของชาวบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เดิมนั้นมีชาวบ้านไปทำงานที่อุบลราชธานี ได้พบว่ามีคนนำแผ่นทองเหลืองมาประดิษฐ์เป็นห้องตุ้ม (จุม) เดียว และมีความทนทานให้งานได้นานกว่าห้องพม่า นอกจากนั้นแล้วยังเป็นที่ต้องการของตลาดในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2510 จึงได้รวมกลุ่มกันสั่งซื้อทองเหลืองจากกรุงเทพฯ มาตีเป็นห้อง สร้างเป็นธุรกิจหัตถกรรมการตีห้องขึ้นมา เป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้หลังฤดูกาลทำนา ห้องของบ้านทรายมูลสามารถส่งขายทั้งในและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นลาว พม่า กัมพูชา สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และ รัสเซีย

ห้องบ้านทรายมูลจะมีขนาดตั้งแต่ 8 นิ้ว 60 80 หรือ 120 เซนติเมตร วัสดุที่ใช้ทำมีทั้งทำจากเหล็กและทองเหลือง แต่นิยมทำจากเหล็กมากกว่าเพราะต้นทุนการผลิตน้อยกว่า จะขายได้ดีในช่วงปีใหม่จนถึงช่วงวันสงกรานต์ ซึ่งชาวอีสานนิยมทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับก็จะนิยมซื้อกล่องไปถวายวัด มีการค้นพบข้อความในหนังสือโบราณที่นครเวียงจันทน์ บอกว่า การให้ทานห้อง 9 จุม (ตุ้ม) นมแก้วก่อน ให้เป็นเสนาสะนั้นได้อานิสงส์ยิ่งนัก ในปี พ.ศ. 2529 ชาวบ้านทรายมูลจึงได้ผลิตห้อง 9 จุมขึ้น ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นแล้ว ชาวบ้านยังได้เพิ่มสีสันทาสวยลงบนห้องเพื่อให้เกิดความสวยงามมากขึ้น ขนาดของห้องมีหลายขนาดตามความต้องการของผู้ซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีจิตศรัทธาซื้อถวายวัดหรือสำนักสงฆ์ตามความเชื่อว่าการให้ทานห้อง 9 จุมจะได้านิสงส์สูง มีความอุดมสมบูรณ์ในภาคทรัพย์ มีน้ำเสียงสนาะเพราะพริ้ง มีเกียรติยศชื่อเสียง ปรากฏในแผ่นดินทั้งชาตินี้และชาติหน้า อุดมไปด้วยความสุข

ในส่วนของขั้นตอนการทำห้องบ้านทรายมูลพบว่ามีขั้นตอนการทำห้องตามลำดับดังนี้ 1) การเตรียมเหล็กแผ่นสำหรับทำหน้าห้อง จะใช้เหล็กแผ่น ขนาดความหนา 5 มิลลิเมตร กว้างประมาณ 1 เมตร หรือตามขนาดของหน้าห้องที่ต้องการ ใช้วงเวียนวัดและตัดเป็นวงกลม 2) การเตรียมเหล็กเส้นสำหรับทำขอบ ขนาดความกว้างขึ้นขนาดของห้อง เช่น ถ้าจะทำห้องขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 60 เซนติเมตร จะใช้ขอบขนาด 7 เซนติเมตร 3) เชื่อมขอบห้องกับหน้าห้องเข้าด้วยกัน 4) เตรียมเหล็กเส้นเล็ก ๆ ขนาดความกว้างประมาณ 1 นิ้ว มาติดซ้อนที่ขอบอีกรอบ เหล็กเส้นนี้จะช่วยให้ห้องมีเสียง 5) เริ่มการตีขึ้นรูปจุมของห้องก่อน โดยใช้ค้อนตีส่วนกลางหน้าห้องให้นูนขึ้น ถ้าเป็นห้องขนาดใหญ่ตีบนพื้นดินที่ขุดหลุมไว้ แต่ถ้าเป็นห้องขนาดเล็กจะตีกับไม้หมอนที่เจาะร่องเป็นวงกลมไว้แล้ว หรือเรียกอีกอย่างว่า “เบ้า” กล่าวคือมีทั้งเบ้าดินและเบ้าไม้ หัวค้อนที่ใช้ตีจะมี 2 ลักษณะ ด้านหนึ่งจะใช้ตีให้นูน อีกด้านหนึ่งจะใช้ตีจิกให้เป็นร่อง 6) ตีจุมรอบ ๆ อีก 9 จุม ซึ่งจะมีขนาดเล็ก

กว่าจุ่มตรงกลาง 7) ตีจีกรอบ ๆ จุ่มทุกจุ่ม เพื่อให้เห็นจุ่มที่ชัดเจน 8) ตีเพื่อไล่เสียงหรือทำให้ห้องเกิดเสียง เป็นขั้นตอนสำคัญในการตีห้อง โดยใช้ก้อนตีไปบนห้อง ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าจะเป็นรอยหัวค้อนเต็มไปหมด ระหว่างตีก็จะยกห้องขึ้นแขวนแล้วใช้กำปั้นทุบตรงจุ่มกลาง เพื่อทดสอบดูว่าเกิดเสียงหรือได้เสียงทุ้มกังวานตามที่ต้องการหรือยัง ห้องที่มีเสียงตีเมื่อตีแล้วจะดัง “โหม่ง” ยาว ๆ เวลาตีส่วนใหญ่จะเข้าไปตีในป่าเพื่อลดมลภาวะทางเสียงที่จะรบกวนคนในชุมชน 9) ตกแต่งลวดลายของห้อง โดยใช้สีน้ำมัน และนิยมใช้สีดำ ทำให้ทั่วทั้งด้านนอกและด้านใน จากนั้นก็จะวาดลวดลายลงบนห้องให้สวยงาม นิยมทำลวดลายด้วยสีทอง เทคนิคให้การทำให้สีลื่นเขียนได้ง่ายคือ การใช้สีน้ำมันผสมกับแล็กเกอร์เล็กน้อย 10) เจาะรูเพื่อร้อยเชือกสำหรับแขวน โดยจะเจาะตรงกลางขอบ และใช้เชือกจะมัดปมเดียว และไม่ให้ส่วนใดส่วนหนึ่งไปติดกับห้อง ไม่อย่างนั้นแล้วห้องจะไม่เกิดเสียงทุ้ม 11) ถ้าต้องการให้ห้องมันวาว สวยงาม จะขัดด้วยไขปลาวาฬ 12) การทำไม้ตีห้อง วัสดุที่ใช้คือไม้สำหรับทำด้าม ยาง (นิยมใช้ยางในรถจักรยานยนต์) กระสอบป่าน (ปอ) ผ้าสีเหลือง และเชือกไนลอน ขั้นตอนการทำจะนำยางรถ หรือกระสอบป่านมาตัดเป็นเส้นยาว ๆ ความกว้างให้เหมาะสมกับห้องแต่ละขนาด กล่าวคือ ห้องเล็ก ใช้ไม้ตีเล็ก ห้องใหญ่ใช้ไม้ตีใหญ่ นำมาพันกับด้ามให้แน่น หลาย ๆ รอบ จนได้ขนาดที่ต้องการ นำผ้าสีเหลืองมาพันรอบสุดท้าย จากนั้นนำเชือกไนลอนมาพันกลับไปกลับมาให้หัวห้องแน่นหนา เมื่อตีจะได้ไม่หลุด

ส่วนกลุ่มหัตถกรรมโลหะบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน หากกล่าวถึงกลุ่มหัตถกรรมโลหะ บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน โดยมีประวัติความเป็นมาในสมัยเริ่มแรกนางสุธีรา สังกะเพศ ได้รวมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่ม ชุบเงิน ชุบทองขึ้นเพราะคนในชุมชนส่วนมากมีฝีมือในด้านการทำเครื่องประดับอยู่แล้ว โดยได้จัดตั้งขึ้นภายในโครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านยางน้อย ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีเอกลักษณ์/จุดเด่นผลิตภัณฑ์ จุดเด่นคือกลุ่มสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้าและความต้องการของตลาดโดยสินค้าจะไม่มีรูปแบบเดิม ๆ และคุณภาพของสินค้าก็อยู่ในระดับมาตรฐาน ซึ่งมีวัตถุดิบและส่วนประกอบ 1) ทองคำ 100 % ชนิดผง 2) เคมีไมครอน และ 3) ตัวเรือนทำด้วยทองเหลือง โดยคุณภาพสินค้าแต่ละประเภทมีขั้นตอนการผลิตดังนี้ 1) ออกแบบชิ้นงานพร้อมขึ้นแบบด้วยเงินแท้ 2) นำไปฉีดยาพิมพ์ อย่างเป็นแม่พิมพ์ แล้วฉีดด้วยหรือหล่อด้วยทองเหลืองตามแบบ 3) นำมาขัดให้เงาและล้างให้สะอาด 4) ร้อยสิ่งของที่ชุบด้วยลวดทองแดง 5) นำไปชุบทองด้วยกระแสไฟฟ้า 6) ไม้ค้อน 6) ออบแห้ง นำชิ้นงานมาบรรจุในหีบห่อตรวจสอบความเรียบร้อยของผลิตภัณฑ์ ดิตราการ่อการจำหน่าย

ในส่วนของเทคนิค/เคล็ดลับในการผลิตมีเทคนิคตามลำดับดังนี้ 1) น้ำยาที่ใช้ต้องเป็นน้ำยาที่มีคุณภาพ 2) รูปแบบผลิตภัณฑ์ต้องมีแบบใหม่ ๆ เสมอ และ 3) สามารถทำได้ตามความต้องการของลูกค้า จะเห็นว่า งานหัตถกรรมนั้นเป็นภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีตและเป็นเรื่องราวของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านทางกระบวนการทางจารีตประเพณี วิธีการทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งในที่ชุมชน หมู่บ้าน

และส่วนที่เป็นปัจเจกชนหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นผลงานที่ชาวบ้านในท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยฝีมือของตนเอง เพื่อประโยชน์ใช้สอยตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมหรือความเชื่อที่สืบทอดกันมา มีทั้งรูปแบบเรียบง่ายและรูปแบบประณีตผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีคุณค่าประโยชน์ใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นจัดเป็นเวทีแสดงเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นชุมชนนั้น

การทำหัตถกรรมโลหะการปรับตัวในการใช้ชีวิต โดยบ้านโนนใหญ่ หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 ตำบลก่อเอ้ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี ชาวบ้านดั้งเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านโนนเก่า (ทิศตะวันตกของบ้านโนนใหญ่) ระยะห่างประมาณ 1 กิโลเมตรจากบ้านโนนใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นพื้นที่ทำนา ในช่วงนั้นบ้านโนนเก่าได้เกิดหิวอดโรค (ผีทำ) มีคนล้มป่วยและตายจำนวนมาก ทำให้ประชาชนเสียชีวิตที่พึ่งพากันอพยพหนีไปอยู่ที่อื่น โดยส่วนใหญ่ได้อพยพหนีมาอาศัยร่วมโพธิ์สมภารของอาจารย์วัดป่ากรรมฐานอยู่ที่วัดศรีชุมพลบ้านโนนใหญ่ อยู่ที่โนน (พื้นที่สูง ห่างจากบ้านโนนเก่า) โดยชาวบ้านจากบ้านโนนเก่าจึงขอความช่วยเหลือ ชาวบ้านโนนเก่าจึงขอความเมตตาบารมีจากพระสงฆ์ในการสวดเบิกบ้านป่าสิ่งชั่วร้าย (ข้าชะ) ชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีเป็นเสนียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน เป็นการปัดเป่าความชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในหมู่บ้าน

หลังจากนั้นการระบาดของโรคหิวอดโรคลดลงและหายไปที่สุด จึงมีชาวบ้านนับถือพระสงฆ์รูปนี้จำนวนมาก โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่อยากจะย้ายกลับไปที่บ้านโนนเก่า ประกอบกับพื้นที่ใหม่เป็นพื้นที่สูง จึงได้ก่อตั้งหมู่บ้านใหม่ชื่อ “บ้านโนน” และต่อมาเพิ่มชื่อเป็น “บ้านโนนใหญ่” ต่อมาปี พ.ศ. 2374 ได้มีช่างฝีมือ (ช่างทอง) ชาวจีนชื่อ “เจ็กนาค” เป็นคนสูบฝิ่นติดยาเสพติดแต่ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร ได้เข้ามาอาศัยอยู่กับคนบ้านโนนและแสดงตัวเป็นช่างทองทำสร้อยคอและเครื่องประดับต่าง ๆ และต่อมาได้แต่งงานกับสาวชาวบ้านโนน การเป็นช่างทองและการมีรายได้จากการขายเครื่องประดับเครื่องเงินเครื่องทอง ทำให้ครอบครัวของเจ็กนาคมีฐานะร่ำรวย และได้มีชาวบ้านมาขอฝึกหัดเรียนการทำเครื่องประดับจนเกิดมีช่างทองขึ้นหลายคน ทำให้หมู่บ้านมีชื่อเสียงต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2390 มีพ่อค้าชาตินิคมบุรี (ต้องสุ) จากเมืองมะละแหม่งในประเทศพม่า มาค้าขาย ร่ำรวย ชาวบ้านโนนใหญ่จึงยินยอมให้บุตรหลานแต่งงานกับพ่อค้าที่มีฐานะร่ำรวยเช่นเดียวกับที่เคยยินยอมให้แต่งงานกับชาวจีน

ในส่วนการปรับตัววัฒนธรรมทางศิลปวัฒนธรรม ช้องกลายเป็นเครื่องดนตรีของพม่าที่ชาวกุลานำมาค้าขายในพื้นที่อีสานพร้อมกับสินค้าอื่น และเป็นที่กล่าวขานว่า “กุลาย้อง” โดยมีพ่อค้าชาวกุลาส่วนหนึ่งได้มาแต่งงานกับชาตินิคมบุรีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านโนนใหญ่ ชาวกุลาที่เข้ามาอยู่อาศัยในบ้านโนนใหญ่ เป็นผู้รักษาศิล 5 อย่างเคร่งครัดยิ่งกว่าคนชาติพันธุ์ลาวที่มีอยู่เดิม โดยชาวกุลา (ต้องสุ) นี้ยินยอมที่จะใช้นามสกุลของฝ่ายหญิงเพื่อสิทธิทางกฎหมายและเป็นการสืบทอดลูกหลานในรุ่นต่อมาโดยต่อมาชาวกุลาได้ร่วมกันสร้างวัดที่มีศาลาโรงธรรมศิลปะกุลาย้องที่ทำด้วยไม้ (ปัจจุบันมีรูปแบบจำลองไม้อยู่บนยอดของศาลาโรงธรรมคอนกรีต) พร้อมทั้งมีการสืบทอด

ศิลปวัฒนธรรมจนปัจจุบันได้มีการจดลิขสิทธิ์เป็น “มองเชิงบ้านโนนใหญ่” การหลอมรวมวัฒนธรรมชาติพันธุ์กูลาและชาติพันธุ์ลาว เกิดขึ้นในลักษณะการแสดงศิลปวัฒนธรรมโดยมีขบวน “มองเชิง” นำหน้า และต่อด้วยขบวนกลองยาวอีสาน สำหรับพิธีกรรมทางศาสนาในพิธีอุปสมบท โดยปัจจุบันยังคงใช้ชุดบุเรงนอง (นักรบพม่า) นั่งเสลี่ยง ในการตกแต่งนาคนาค

ส่วนแนวทางในการพัฒนาการของการทำห้องของบ้านทรายมูลและบ้านคอนสาย เริ่มจากการซึมซับวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กูลาที่ทำห้องจากโลหะสำริด แล้วพัฒนาโดยใช้วัตถุดิบอื่น ได้แก่ ทองเหลืองและเหล็ก โดยพ่อค้าและผู้ผลิตในพม่าเองยังได้ศึกษากระบวนการผลิตห้องจากไทยไปปรับใช้ในการนำวัสดุอื่นมาทำห้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุดิบที่เป็นเหล็ก เห็นได้ว่าบ้านทรายมูลและบ้านคอนสายมีศักยภาพในผสมผสานวัฒนธรรมกลามาพัฒนาการผลิตห้องให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัสดุการผลิตจากเหล็กซึ่งช่วยให้กลุ่มที่ไม่มีกำลังซื้อห้องสำริดและห้องทองเหลืองซึ่งมีราคาแพงสามารถซื้อห้องที่ทำจากเหล็กนำไปใช้ได้ สำหรับแนวทางในการพัฒนาการของการทำห้องของบ้านทรายมูลและบ้านคอนสายมีแนวทางในการพัฒนาตามลำดับดังนี้

1.การผลิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและความต้องการของตลาด การทำห้องเป็นงานที่หนัก มีคนจำนวนน้อยที่สมัครใจที่จะทำงานหนักและสู้ได้ มีหลายคนถอนตัวจากการทำอาชีพนี้ โดยช่างทำห้องแยกได้ 4 ลักษณะงาน ได้แก่ ช่างเชื่อม ช่างตีขึ้นรูป ช่างสีและลวดลาย (หากการลงสีไม่ซับซ้อน สมาชิกในครอบครัวก็จะมาช่วยกัน) และ ช่างขัดเงา โดยการผลิตห้องแต่ละขั้นตอนจะต้องดูจังหวะเวลาที่ไม่มีความเร่งรีบและส่งผลกระทบต่อพิธีการทางศาสนาและกิจกรรมตามประเพณีของวัดและชุมชน หากเวลาตรงกันก็ต้องหยุดทำงานเป็นการชั่วคราว นายทองจันทร์ สีชนะ นายอนุชา ทองทวี และ นายสุรชาติ วิทยา ได้ร่วมกันอธิบายถึงอุปกรณ์และขั้นตอนของการผลิตห้องในปัจจุบัน ดังนี้

2.อุปกรณ์การผลิต อุปกรณ์การทำห้อง ประกอบด้วย 1) หินเจีย 2) สิว 3) วงเวียน (เล็ก/ใหญ่) 4) ทังตีเหล็ก 5) ลูกสกัด 6) ตลับเมตร 7) แผ่นโลหะ (ทองเหลือง/เหล็ก) 8) สากลงจุม 9) ค้อนตีตบ 10) ค้อนเอาเสียง 11) ค้อนไล่เสียง (ไห้เสียง) 12) ค้อนตีขึ้นรูป 13) ค้อนตีลงจุม สำหรับแหล่งวัตถุดิบแผ่นโลหะ ปัจจุบัน แผ่นทองเหลืองสั่งซื้อจากกรุงเทพมหานคร ส่วนแผ่นเหล็กสั่งซื้อจากร้านค้าส่งในจังหวัดอุบลราชธานีขั้นตอนการผลิต ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ หาแผ่นโลหะ (ทองเหลืองหรือเหล็ก) ตามขนาดความหนาที่ต้องการแต่อย่างน้อยที่สุดต้องหนาตั้งแต่ 1) มิลลิเมตร ขึ้นนำไป 2) ใช้ตลับเมตรวัดหาจุดกึ่งกลางของแผ่นโลหะ 3) ใช้เหล็กสกัดตัดแผ่นโลหะเป็นวงกลม 4) ใช้เครื่องมือเชื่อมแผ่นโลหะให้เป็นวงกลม (กรณีที่แผ่นโลหะมีรูปทรงสี่เหลี่ยม) 5) วัดหาจุดกึ่งกลางของแผ่นโลหะ โดยใช้วงเวียนเหล็กและตลับเมตร ใช้ค้อนทำจุดศูนย์กลาง ด้วยการตอกวงเวียนส่วนที่แหลมไม่ให้ทะลุ พอที่จะสังเกตเห็นได้ง่าย 6) ใช้วงเวียนวัดความยาวจากจุดศูนย์กลางออกมาตามขนาดของ “จุม” (ส่วนนูนที่อยู่ศูนย์กลางห้อง) จากนั้นส่วนที่สองจะเป็นส่วนเรียบเรียกว่า “หน้าตาต” และส่วนที่สามสุดท้ายรอบนอกเรียกว่า “ขอบห้อง” 7) “ทอบ” ขอบแผ่นโลหะโดยการตีด้วยฆ้องรอบ ๆ เพื่อไม่ให้แผ่นโลหะแตก 8) นำแผ่นโลหะมาเผาไฟเพื่อให้อ่อนตัวและตีขึ้นรูปง่าย 9) ขยายแผ่น

โลหะด้วยการ “ตีตาด” โดยตีจากกลางในสุดของแผ่นโลหะ การตีต้องหมุนแผ่นโลหะโดยรอบให้เป็นวงกลม จนทั่วทั้งแผ่น 10) นำแผ่นโลหะไปเผาไฟทั้งแผ่นจนกว่าจะสุก แล้วนำออกมาจากไฟ พักไว้ให้เย็นหรือหากต้องการประหยัดเวลา อาจจะนำน้ำมาราดให้เย็น ระหว่างนั้นให้ทำหลุมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร ลึก 4 นิ้ว บนพื้นดินที่จะตีลง “จุม” 11) นำแผ่นโลหะที่พับไว้มาวางให้จุดศูนย์กลางตรงกับหลุมที่เตรียมไว้ ใช้ค้อนลงจุมตีแผ่นโลหะจากจุดในสุดวนไปโดยรอบจนถึงเส้นขอบที่เขียนไว้แล้วตีซ้ำรอยเดิมวนไปโดยค้อนสังเกตุว่าแผ่นโลหะบางลงมากขนาดใด 12) นำแผ่นโลหะไปเผาเพื่อให้อ่อนแล้วมาพับไว้ (13) ใช้ค้อนตีตาดตีแผ่นโลหะส่วนที่สองให้ทั่วบริเวณที่เขียนวงกลม 14) ใช้เหล็กสกัดและค้อนสกัดตีลงบนเส้นนอกให้รอบเส้นและมีความลึกเท่ากัน 15) นำข้อไปตั้งพิกกับเสาที่มีพื้นราบเรียบสามารถตั้งข้อได้ นำทั้งวางรองด้านล่างใช้เหล็กสกัดตีขอบเส้นที่ทำไว้แล้ว พร้อมทั้งแต่งขอบทั้งข้อเข้ามาไม่ให้แผ่นโลหะทับหรือขดเข้าหากันจนรอบเส้น (16) แต่งข้อข้อส่วนทั้งข้อพับเข้าหากันให้เรียบจนรอบข้อ 17) ใช้สว่านแต่งเส้นขอบส่วนที่เป็นข้อพับให้เรียบร้อยพร้อมกับการแต่งข้อให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง 18) ใช้ฆ้อนตีตาดตีแผ่นโลหะส่วนที่ยังไม่ได้ตี เพื่อให้แผ่นโลหะขยายออกอีกให้รอบให้เสมอกัน 19) แต่งข้อให้ได้รูปทรงที่สวยงามด้วยค้อนแต่ง 20) เจาะรูที่ข้อข้อสองรูให้มีขนาดเหมาะสมตามขนาดเชือกที่จะแขวน 21) ใช้ฆ้อนไล่เสียง (ไล่เสียง) และแต่งเสียงให้ต่อเนื่องกันเสียงที่ดีจะมีลักษณะเสียงที่ไม่ขาดตอน และดังกังวานต่อเนื่องไปจนสิ้นเสียง 22) ใช้ค้อน (ที่ห่อผ้าขึ้น) ทดลองตีแล้วฟังเสียงดูว่ามีความต่อเนื่องดีหรือไม่ หากไม่ดี ให้ใช้ค้อนไล่เสียง แต่งจุมด้านในและด้านนอกแล้วตีใหม่ ถ้าดีแล้วไม่ต้องแต่งเสียงเพิ่ม

3.พัฒนาการของวิธีการผลิต ปัจจุบันได้เพิ่มเครื่องมือที่มีความทันสมัย เช่น การใช้เครื่องเชื่อมเพื่อให้ได้แผ่นโลหะที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิมยิ่งขึ้น โดยผลผลิตข้อปัจจุบันมีตั้งแต่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว (20.32 เซนติเมตร) ไปจนถึงเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 6.50 เมตร โดยขนาดที่ได้รับความนิยมจากลูกค้ามากในการนำไปทำบุญที่วัดคือขนาด 60 เซนติเมตร นอกจากนี้ นายทองจันทร์สีชนะยังได้เป็นผู้ริเริ่มในการใช้สัญลักษณ์ธงชาติอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ให้ปรากฏในข้อข้อรอบนอก สัญลักษณ์ดังกล่าวได้เป็นที่แพร่หลายในการประกอบพิธีสำคัญระหว่างประเทศไทยรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน

4.คุณภาพของโลหะที่ผลิตข้อ การผลิตข้อจากอดีตถึงปัจจุบัน นายลำเอียง แก่นคุณ ได้เล่าจากประสบการณ์การขายข้อและการผลิตข้อว่า คุณภาพข้อที่มีเสียงดังกังวานและเพราะที่สุดคือข้อที่ทำจากโลหะสำริดซึ่งถือว่าเป็นเกรดที่ดีที่สุด (เกรด A) ซึ่งปัจจุบันแม้แต่ในพม่าก็ไม่มีโลหะสำริดในการทำข้อ คุณภาพรองลงมาคือข้อที่ทำจากทองเหลืองซึ่งมีเสียงกังวานในระดับรองลงมา (เกรด B) และระดับคุณภาพเสียงดังกังวานต่ำกว่าโลหะสำริดและทองเหลืองคือเหล็ก (เกรด C) อย่างไรก็ตาม นายอนุชา ทองทวี ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันการจำหน่ายข้อที่ใช้โลหะเหล็กผลิตจะเป็นที่ต้องการของตลาดถึงร้อยละ 70-80 ขณะที่ข้อที่ทำจากทองเหลืองเป็นที่ต้องการของตลาดเพียงร้อยละ 20-30 ทั้งนี้เพราะปัจจัยเรื่องราคาทองเหลืองมีต้นทุนสูงกว่าแผ่นเหล็ก

5.ข้อจำกัดของการส่งเสริมจากภาครัฐ เป็นการมีส่วนร่วมหรือให้การสนับสนุนของภาครัฐ ในการพัฒนาหัตถกรรมโลหะควรกระจายให้ครอบคลุมทั่วถึงประชาชนทุกส่วนในชุมชน อย่างไรก็ตาม ตนเองมีความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอด ทั้งเป็นการสร้างโอกาสให้กับลูกหลานในหมู่บ้านได้มีงานทำ โดยตนเองได้ถ่ายทอดฝึกให้ลูกหลานมา 3 รุ่นแล้ว

ในส่วนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นที่แพร่หลาย งานแสดงผลผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นทั้งในระดับ อำเภอ จังหวัด ระดับภาค โดยในปัจจุบันบ้านคอนสายได้ผ่านการคัดเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้เป็นหมู่บ้านหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น (OTOP Village Champion:OVC) การแสดงสินค้าในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติ ทางกลุ่มได้มีโอกาสนำเสนอปีละประมาณ 6 ครั้ง นอกจากนี้ในบางโอกาสได้มี วัดไทยในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ประเทศญี่ปุ่นได้มีเจ้าอาวาสวัดที่เป็นพระไทย ได้ขอความร่วมมือ ให้ช่างจากบ้านทรายมูลและบ้านคอนสายไปผลิตชิ้นงานขนาดใหญ่ที่ประเทศญี่ปุ่น โดยใช้วัสดุที่ประเทศ ญี่ปุ่น กรณีตัวอย่างดังกล่าว เป็นตัวอย่างที่รัฐควรส่งเสริมให้ทุกประเทศที่มีวัดไทย ได้สร้างห้องขึ้น เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของวัดไทยและเป็นซอฟต์แวร์ในอีกทางหนึ่ง

สำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในปัจจุบันพบว่า ผลผลิตท้องถิ่นปัจจุบันมีตั้งแต่ขนาด เส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว (20.32 เซนติเมตร) ไปจนถึงเส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 6.50 เมตร โดยขนาดที่ ได้รับความนิยมจากลูกค้ามากในการนำไปทำบุญที่วัดคือขนาด 60 เซนติเมตร รูปแบบการจำหน่าย ปัจจุบัน ราคาจำหน่ายปลีกห้องบ้านทรายมูลและบ้านคอนสายมีตั้งแต่ราคา 200 บาท ไปจนถึงกว่า 2 ล้านบาท โดยมีรูปแบบการจำหน่าย ดังนี้ การจำหน่ายโดยตรง บ้านทรายมูลและบ้านคอนสาย มีร้าน จำหน่ายสินค้าหัตถกรรม 6 แห่ง เนื่องจากทั้งสองหมู่บ้าน มีเส้นทางเชื่อมโยงกับศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ วัดดอนธาตุ เป็นวัดดั้งเดิมของพระเกจิอาจารย์ (หลวงปู่เสาร์) ซึ่งมีศาสนิกชนเดินทางเข้าไปสักการะรูปเหมือนที่วัด นอกจากนี้บ้านทรายมูลและบ้านคอนสายยังมีเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ แม่น้ำสองสี อำเภอโขงเจียม อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ผาชนะได เขื่อนปากมูล เป็นต้น (คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,2551:123)

นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวหลายประเทศ นักแสดง นักดนตรี ยูทูบเบอร์ ให้ความสนใจมา แวะซื้อและถ่ายทำรายการหัตถกรรมโลหะที่บ้านทรายมูลและบ้านคอนสาย นอกจากนี้ ลูกค้าส่วน หนึ่งต้องการซื้อห้องโดยตรงด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลสำคัญคือ สามารถเลือกชนิดของโลหะที่ทำ ความหนาของห้อง การต่อรองราคา รวมถึงการให้ช่างปรับเสียง (เครื่องเสียง) ได้ตามความต้องการ ข้อจำกัด ของการจำหน่ายให้ชาวต่างชาติคือ ยังไม่มีร้านค้าใดทั้งในบ้านทรายมูลและบ้านคอนสายทำแผ่นพับ แนะนำสินค้าเป็นภาษาสากลอื่น (เช่น ภาษาอังกฤษ จีน) เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ ซึ่งหน่วยงาน ภาครัฐที่ส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายควรให้การสนับสนุนส่งเสริมในการแปลเป็นภาษาสากลให้เป็น ที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหัตถกรรมโลหะพทุ
 วัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสู่ความเป็นซอฟต์แวร์พบว่า ภูมิปัญญาในการพัฒนาหัตถกรรม
 โลหะพทุวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นสิ่งที่สั่งสมมาแต่อดีตและเป็นเรื่องราวของการจัด
 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านทาง
 กระบวนการทางจารีตประเพณี วิธีการทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างเพื่อให้เกิดความ
 สมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ (คายส์ เอฟ, ชาร์ลส์, 2556:9) เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสงบ
 สุขทั้งในที่ที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และส่วนที่เป็นปัจเจกชนหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นผลงานที่ชาวบ้านใน
 ท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยฝีมือของตนเอง เพื่อประโยชน์ใช้สอยตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการ
 ดำรงชีวิต (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2543:1) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมหรือความเชื่อ
 ที่สืบทอดกันมา มีทั้งรูปแบบเรียบง่ายและรูปแบบประณีตผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีคุณค่าประโยชน์ใช้สอย ซึ่ง
 สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นจัดเป็นเวทีแสดง เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นชุมชนนั้น นักวิชาการ
 หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า หัตถกรรมพื้นบ้านหรือหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นงานช่างฝีมือที่
 เป็นไปตามรูปแบบประเพณีที่มีอยู่ ในแต่ละท้องถิ่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535:56) การประดิษฐ์การ
 สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิคและรูปแบบที่ถ่ายทอดภายในครอบครัวโดยตรงจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย
 หรือถ่ายทอดโดยผู้รู้เป็นเวลานานจนฝีมือใช้การได้ เทคนิคการประดิษฐ์และรูปแบบสิ่งประดิษฐ์อาจ
 ถ่ายทอดจากถิ่นหนึ่งไปยังถิ่นหนึ่ง ผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์จะต้องเป็นวัสดุสิ่งของที่ทำขึ้นเพื่อคนทั่วไป
 ใช้ ไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้หรือถ่ายทอดในหมู่คนชั้นสูงเท่านั้น งานหัตถกรรมพื้นบ้านหรือ
 หัตถกรรมท้องถิ่นต้องเป็นผลงานที่บุคคลหนึ่งออกแบบแล้วประดิษฐ์ขึ้นมาจนเป็นผลงานสำเร็จตั้งแต่
 ต้นด้วยตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

จังหวัดอุบลราชธานีมีความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านวัฒนธรรมมาเป็นเวลานาน โดยได้มี
 วิวัฒนาการผสมผสานกันระหว่างหลายกระแสวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทย ลาว เขมร ที่ได้รับ
 อิทธิพลความเชื่อจากพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544: 21) นอกจากนี้พื้นที่
 อีสานได้ยังคงเคยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนหลายเชื้อชาติ ได้แก่ ไทยกวย ไทยเขมร ไทยลาว และไทย
 ไคราช อย่างไรก็ตาม ชุมชนหลากหลายเชื้อชาติเหล่านี้ได้รวมหล่อหลอมจิตใจกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน งานฝีมือช่างดั้งเดิมในด้านหัตถกรรมโลหะปรากฏในหลายพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี
 ได้แก่ เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองอุบลราชธานี โดย
 ระยะทางห่างจากตัวเมืองประมาณ 23 กิโลเมตร ผลิตภัณฑ์เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว เป็น
 ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากทองเหลือง โดยใช้วัสดุผสมระหว่างทองแดงและสังกะสีในสัดส่วนทองแดงและ
 สังกะสี 70 : 30 เครื่องใช้ที่ผลิต ได้แก่ ชิก ลูกกระพรวน เขียนหมาก ตะบันหมาก ผอบ และเต้าปูน

หัตถกรรมโลหะอีกประเภทหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ช้องบ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร เป็นงานหัตถกรรมโลหะทองเหลืองหรือเหล็ก ช้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับทำให้เกิดเสียงโดยการตี มีลักษณะกลม ซึ่งมีขอบช้อง (ฉัตร) เพื่อช่วยให้ช้องมีความแข็งแรง ไม่บิดงอ โดยมีการเจาะรูที่ขอบช้องไว้สำหรับร้อยเชือกเพื่อใช้แขวน จุดตรงกลางของตัวช้อง จะมีปุ่มใหญ่ (จุมช้อง) ไว้สำหรับตีด้วยค้อนตีช้องซึ่งมีขนาดเท่ากับจุมช้อง เอกลักษณ์ของช้องบ้านทรายมูล คือ มีจุมประดับล้อมรอบจุมใหญ่อีก 8 จุม รวมทั้งหมดจะมีจุมบนช้อง 9 จุม อันเป็นลักษณะเฉพาะของช้องบ้านทรายมูล ทั้งนี้เพื่อความเป็นมงคล จากความเป็นมาสันนิษฐานว่าไทยรับวัฒนธรรมช้องมาจากพม่า ซึ่งพ่อค้าเร่จากพม่าในอดีตเคยนำมาขายดังคำกล่าวที่ว่า “กุลาขายช้อง” และต่อมาได้มีการเรียนรู้วิธีการตีช้องและผลิตช้องจำนวนมากที่บ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาคุณภาพและรูปแบบของสินค้าและบริการรวมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์การแปรรูปการบรรจุหีบห่อ เช่นการทอผ้า การหัตถกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ เป็นงานฝีมือที่มีคุณค่าถึงแม้ว่าจะอาศัยความพยายามมาก ใช้เวลา แต่ได้ค่าตอบแทนต่ำ ไม่ต่างจากค่าแรงขั้นต่ำ แต่งานเหล่านี้เป็นอาชีพเสริมเมื่อว่างจากการทำไร่ ทำนา

1.2 การสร้างระบบตลาดที่มีความยั่งยืนของชุมชนกับผลผลิตมีข้อจำกัดในด้านการตลาดค่อนข้างมากสินค้าแต่ละชนิดมีความต้องการรูปแบบทางการตลาดแตกต่างกัน แต่ต้องมีการออกแบบควบคุมคุณภาพตามที่ตลาดภายในและภายนอกต้องการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1.ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานด้านคุณภาพของหัตถกรรมทองเหลืองเพื่อใช้เป็นแนวทางในการผลิตหัตถกรรมทองเหลืองให้มีคุณภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนตลอดจนคนภาคอีสาน

2.2.ควรมีการศึกษาวิจัยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตหัตถกรรมทองเหลืองในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สปป.ลาว เขมร เวียดนาม เพิ่มเติมสำหรับเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าด้านการประกอบการต่อไป

2.3.ควรมีการศึกษาเรื่องการตลาดเพิ่มเติมเพื่อความช่วยเหลือเศรษฐกิจชุมชนที่ประกอบหัตถกรรมทองเหลืองให้มีการสร้างรายได้ในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.(2561). มรดกภูมิปัญญาอีสาน. กรุงเทพมหานคร:

(ม.ป.ท.).

จารุวรรณ ธรรมวัตร.(2543). ภูมิปัญญาอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : โครงการตำราคณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2551). รำลึกวีโรดม ศรีสุโร.

อุบลราชธานี: คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี .

ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม และคณะ. (2563). ร่องรอยของอารยธรรมเขมรในจังหวัดอุบลราชธานี,

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

คายส์ เอฟ, ชาร์ลส์.(2556) อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศ. กรุงเทพมหานคร:

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ประทีป ช่วยเกิด. (2563). ล้านนา-ล้านช้าง มรดกทางวัฒนธรรมคนลุ่มน้ำโขง,

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 26 มีนาคม 2565

แพร ศิริศักดิ์ ดำเกิง. (2549). แนวคิดพหุวัฒนธรรม, พ.ศ. 2549, งานประชุมทางวิชาการระดับชาติ

สาขาสังคมวิทยาครั้งที่ 3.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2535). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน (มรดกพื้นบ้าน: ด้วยฝีมือภูมิปัญญาชาวบ้าน),

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

อมรา พงศาพิชญ์. (2539). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนว

มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภูมิปัญญาอีสาน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกर्मัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร
ANALYTICAL TO ANALYZE THE AUBJECT OF SUKARA MADHAVA
EMPHASIZING THE MAHAPARINIRVANA SUTTA

พระมหาคำพันธ์ ปากโร

Phramaha Kampun Paphakaro

นคร จันทราช

Nakhon Jantharach

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

Email: nakhonjan09@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 พฤษภาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกर्मัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร” นี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการตีความเรื่องสุกर्मัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการตีความภาษาศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอปัญหาการตีความเรื่องสุกर्मัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์เอกสารโดยการแยกประเภท เรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ วิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารสำคัญโดยมีพระไตรปิฎก อรรถกถา และผลงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า

มหาปริณิพพานสูตร คือ พระสูตรว่าด้วยมหาปริณิพพานเป็นพระสูตรที่บันทึกเล่าเรื่องโดยประมวลเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายรวมไว้การดับขันธของพระพุทธเจ้า เป็นการตั้งชื่อตามเนื้อหาสาระของพระสูตร โดยพระสูตรนี้เป็น การบันทึกประมวลลำดับเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายของพระผู้มีพระภาค ตลอดจนเหตุการณ์ในวันเสด็จดับขันธปรินิพพานการถวายพระเพลิง การแจกพระบรมสารีริกธาตุ และการสร้างพระสถูป ใจความสำคัญของพระสูตรนี้มีเนื้อหาแบ่งเป็น 6 ภาณวารและแบ่งย่อยออกเป็น 44 ตอน

การตีความเรื่องสุกัมมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตรพบว่า สุกัมมัททวะเป็นพระกระยาหารมื้อสุดท้ายที่นายจุนทะ บุตรนายช่างทอง ถวายพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จดำเนินไปยังเมืองปาวา หลังจากพระพุทธเจ้าเสวย สุกัมมัททวะแล้ว อาการประชวรก็กำเริบและพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธในภายหลัง ทำให้พระกระยาหารมื้อสุดท้ายของพระพุทธเจ้ากลายเป็นประเด็นข้อถกเถียงในแวดวงนักวิชาการว่าสุกัมมัททวะคืออะไร ? การตีความเรื่องสุกัมมัททวะมี 4 นัย คือ 1) การตีความเป็นเนื้อหุขนาดไม้แก่นไม้อ่อนจนเกินไป 2) สุกัมมัททวะเป็นเห็ดหรือหน่อไม้ชนิดหนึ่ง ที่หุขอบกิน 3) สุกัมมัททวะเป็นข้าวหุงที่ปรุงด้วยผลิตภัณฑ์ จากโค และ 4) สุกัมมัททวะเป็นยาพิเศษหรืออาหารเสริมชนิดหนึ่งที่ปรุงตามตำรับยาของรสาณศาสตร์

คำสำคัญ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์, สุกัมมัททวะ, มหาปริณิพพานสูตร.

ADSTRACT

Research article on “Analytical study of the interpretation of the story of the Sutra of the Maddava in the Mahaparinibbana Sutta” has three objectives: 1) to study the problem of interpreting the story of the Sutra of the Maddava in the Mahaparinibbana Sutta; 2) to study the concept of interpreting religious language in Theravada Buddhism. And 3) to analyze the proposed problem of the interpretation of the story of the Sutra of the Maddava Sutta that appears in the Mahaparinibbana Sutta. This is a document analysis research by classifying, organizing, summarizing the main points, and analyzing the content from important documents, including the Tripitaka, commentaries, and other related academic works.

The results of the study found that

Mahaparinibbana Sutta is the Sutta on Mahaparinibbana, a Sutta that records the story by summarizing all the events and sermons that occurred in the procession of the last Dharma teaching, including the passing away of the Buddha. It is named according to the content of the Sutta. This Sutta is a summary of the events and sermons during the final Dharma pilgrimage of the Lord Buddha, as well as the events of the day of his passing away, the cremation, the distribution of the Buddha's relics, and the construction of the stupa. The main content of this Sutta is divided into 6 sections and subdivided into 44 sections.

The interpretation of the story of Sukrama-maddava as it appears in the Mahaparinibbana Sutta is that Sukrama-maddava is the last meal that Mr. Cunda, the son of a goldsmith, offered to the Buddha when he was walking to the city of Pava. After the Buddha had eaten Sukrama-maddava, His illness worsened and the Buddha

later passed away, making the Buddha's Last Supper a matter of debate among scholars as to what Sukramattva was. There are four interpretations of the story of Sukramattva: 1) the interpretation is that it is pork that is neither too old nor too young; 2) Sukramattva is a type of mushroom or bamboo shoot that pigs like to eat; 3) Sukramattva is rice cooked with cow products; and 4) Sukramattva is a special medicine or a type of dietary supplement prepared according to a Rasayana recipe.

Keywords: Analytically to Analyze, Sukara Madhava , Mahaparinirvana Sutta.

บทนำ

การศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจะต้องได้รับการตีความวิเคราะห์ให้ได้ครอบงำประกอบสำคัญ 2 ประการคือ อรรถและพยัญชนะ ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ข้อความในพระไตรปิฎกหลายแห่งยืนยันข้อนี้ว่า “พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบ บริบูรณ์ บริสุทธิ์” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: วิ.ม.(ไทย)1/2) ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาต้องศึกษาให้เข้าใจทั้งในด้านอรรถและพยัญชนะให้ครบถ้วน ที่สำคัญคือผลที่ได้จากการศึกษาไม่ควรขัดแย้งกันระหว่างอรรถและพยัญชนะ พยัญชนะต้องสามารถสื่อให้เข้าใจถึงอรรถได้และอรรถสามารถแทนค่าได้ตรงกับพยัญชนะ ทั้งคู่ควรดำเนินไปในรูปแบบที่มีความสหนัย (Coherence) และความสมนัย (Correspondence) ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลและการบูรณาการต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาวิเคราะห์หรืออธิบายตีความคำสอนในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีจุดประสงค์เพื่อการเรียนรู้

การปฏิบัติและการเผยแผ่ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นการตีความคำสอนทั้งในด้านอรรถและด้านพยัญชนะโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาได้อิสระอย่างมากในการตีความคำสอนแต่ยังขาดรูปแบบแนวทางการตีความที่แน่นอนชัดเจนเพื่อการตีความคำสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้มีการตีความคัมภีร์อย่างอิสระดังกล่าวจึงมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีอาจเป็นที่ถูกใจและพอใจของผู้ที่ชื่นชมในสำนวนโวหารทางภาษาในความมีอิสระและสามารถศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ได้มากขึ้น แต่มีข้อเสียเช่นกัน เพราะทำให้เกิดปัญหาด้านการตีความคัมภีร์หรือคำสอนแตกต่างกันและขาดความเป็นเอกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตีความคำสอนหรือพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาที่ไม่สอดคล้องรับกันของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งในด้านอรรถและพยัญชนะเป็นเหตุแห่งความแตกต่างความแปลกแยก เกิดความแตกแยกและนำไปสู่การปฏิบัติที่ต่างกันที่สุดในความประสงค์แท้จริงการตีความทางพระพุทธศาสนา มุ่งเพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและความแพร่ขยายแห่งพระพุทธศาสนาและที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนเป็นหลัก

เมื่อการสังคายนาพระธรรมวินัยที่ประเทศลังกาพระธรรมวินัยได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรบนใบลานโดยใช้อักษรสีหล ในปี พ.ศ. 433 หรือบางแห่งกล่าวว่า พ.ศ. 450 และบางแห่งระบุว่าพ.ศ. 452 พระธรรมวินัยจึงอยู่ในรูปแบบของคัมภีร์โดยมีลำดับชั้นความสำคัญตามลำดับคือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอนุฎีกา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระสูตร สุตตานิโอม อาจริยวาท และอัตโถมติ(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ,,2543:38) เป็นที่รวบรวมประมวลพระธรรมวินัยรวมทั้งผลงานที่เป็นของพระสาวกที่สำคัญ ๆ ที่ถือกันว่าไม่ขัดกับพระธรรมวินัยเดิมไว้ พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่า คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นตัวแทนของพระบรมศาสดา เพราะเป็นที่จารึกรักษาพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดามอบหมายไว้ให้เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานและใช้เป็นมาตรฐานเป็นเกณฑ์ตัดสินการศึกษาความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติเป็นที่มาและเป็นแหล่งรักษาหลักการของพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต),2542:16)

ส่วนการศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีผู้ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีปัญหาการตีความด้านไวยากรณ์ของภาษา คือ การอธิบายคำสอนด้วยการใช้ศัพท์บาลีโดยไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของภาษา นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาบางท่านเห็นว่า การกระทำเช่นนั้น ไม่ว่าจะเกิดจากความไม่รู้ ความเข้าใจผิด หรือเกิดจากเจตนาอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม เมื่อมีคนเชื่อตามการตีความเช่นนั้น จะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อความหมายที่แท้จริงของหลักธรรม ท่านเห็นว่า การทำให้เกิดความเข้าใจผิดนั้น ไม่ว่าจะเกิดจากการแปลบาลีผิดหรือการสร้างความหมายเองโดยอัตโนมัตก็ตามถือว่าเป็นเรื่องเสียหายต่อพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น แม้จะมีความพยายามที่ข้ามพ้นภาษาสู่ความเข้าใจระดับที่เหนือการสื่อของภาษาก็ตามเพราะก่อนจะก้าวขึ้นสู่จุดหมายเช่นนั้นได้ความเข้าใจความหมายของหลักธรรมที่แสดงออกมาทางภาษาด้วยถ้อยคำเป็นจุดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การศึกษาปฏิบัติและความหยั่งรู้ที่สูงขึ้นไป ภาษาจึงเป็นสื่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายหลักธรรมในเบื้องต้น ซึ่งจะเป็นเครื่องตัดสินความเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตฺโต),2533:9)

สภาพการณ์เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความขัดแย้งกันทั้งด้านอรรถและพยัญชนะ แม้ว่าคณะสงฆ์ไทยจะปกครองกันเองด้วยพระธรรมวินัย แต่เมื่อไม่มีพระบรมศาสดาคอยทำหน้าที่ชี้ขาดความขัดแย้งและเป็นหลักยึดของทุกฝ่ายแล้วอาจมีปัญหาได้ในบางกรณี สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้การปกครองกันเองมีปัญหา คือ การมีความคิดไม่ลงรอยกันในเรื่องการศึกษาตีความคำสอนของพระพุทธองค์ (สมภาร พรหมทา,2543:94) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่มีกรอบความคิดหรือทฤษฎีในการตีความหรืออธิบายคำสอนที่เป็นรูปธรรมที่มีความเป็นระบบ ยังขาดรูปแบบการตีความที่เป็นเกณฑ์กลางที่สามารถให้ความรู้ความจริงอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบได้ถึงความเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามากที่สุด การตีความโดยขาดรูปแบบที่เป็นระบบจะทำให้เกิดความเข้าใจที่สับสนหรือเข้าใจผิดต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นไปอีกการสับสนหรือเข้าใจผิดต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาถือว่าอันตรายร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาที่กำลังแผ่ขยายออกไปในหมู่ประชาชน จะนำไปสู่ความสั่นคลอนถึงขั้นรากฐานของ

พระพุทธศาสนาได้ (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต),2542:2) เมื่อเป็นเช่นนั้นนักศึกษาวิเคราะห์หารูปแบบหรือวิธีการตีความคัมภีร์ที่ถูกต้องเหมาะสมว่าควรเป็นอย่างไรเพื่อใช้เป็นเกณฑ์วินิจฉัยการตีความพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่ควรจะมียึดถือเป็นแนวทางได้ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเกณฑ์กลางในการตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาให้มีความเข้าใจถูกต้องตรงกันหรือเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น

ภายหลังจากทรงตัดสินพระทัยเผยแผ่พระธรรมที่ตรัสรู้แล้ว ทรงบำเพ็ญพุทธกิจในฐานะเป็นพระบรมศาสดาเป็นเวลา 45 พรรษา ประดิษฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นแคว้นต่าง ๆ อย่างมั่นคงจนพุทธบริษัท 4 มีความรู้พระธรรมวินัยเป็นอันดีแล้ว ในพรรษาที่ 45 ทรงเข้าจำพรรษา ณ เวฬุคาม เขตพระนครเวสาลี ในระหว่างพรรษานี้ได้เกิดอาการทรงประชวรอย่างแรงกล้ามีทุกขเวทนาใกล้ปรินิพพาน แต่ก็ทรงอดกลั้นขับไล่ทุกขเวทณานั้นด้วยพระขันติธรรมเพื่อทรงบอกสาส์นก่อนแล้วจึงจะปรินิพพาน ต่อมา เมื่อมารเข้ามากราบทูลอาราธนาให้ปรินิพพาน พระองค์มีพระสติสัมปชัญญะตัดสินพระทัยปลงพระชนมายุสังขาร ณ ปาวาลเจดีย์กำหนดวันที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน จึงตรัสกับมารว่า "มารผู้มีบาป ท่านจงอย่ากังวลเลยอีกไม่นาน การปรินิพพานของตถาคตจะมี จากนั้นไปอีก 3 เดือนตถาคตจะปรินิพพาน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539:ที.ม.(ไทย) 10/164/116)มหาปรินิพพานสูตรได้แสดงเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพระพุทธองค์ไว้ว่า พระองค์ได้ทรงวางหลักการเกี่ยวกับการรักษาพระธรรมวินัยที่พระองค์ได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้ให้ดำรงอยู่ตลอดไป โดยมีได้ทรงมอบหมายให้ใคร่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นศาสดาแทนพระองค์แต่ทรงยกเอาพระธรรมวินัยที่ทรงแสดงและบัญญัติไว้แล้วนั้นแหละให้เป็นศาสดาที่ได้ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539:ที.ม. (ไทย) 10/216/164) มหาปรินิพพานสูตร เป็นพระสูตรว่าด้วยมหาปรินิพพาน หมายถึงการดับขันธของพระผู้มีพระภาคเจ้า มหาปรินิพพานสูตร เป็นพระสูตรขนาดยาวในทีฆนิกาย มหาวรรคพระสุตตันตปิฎกซึ่งได้ประมวลลำดับเหตุการณ์ และพระธรรมเทศนาในการเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายของพระผู้มีพระภาคเจ้า ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญในวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน และหลังจากการเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ การถวายพระเพลิง การแจกพระบรมสารีริกธาตุ และการสร้างพระสถูป เป็นพระสูตรที่มีพระธรรมเทศนาหลากหลายพระสูตรลักษณะนี้ พระอรุณกถาจารย์ถือเป็นพระสูตรประเภทอนกานุกสันธิกะมีหลายอนุสนธิคือหลายตอนที่สะท้อนให้เห็นว่ามหาปรินิพพานสูตร เป็นพระสูตรขนาดใหญ่ เล่าเรื่องเกี่ยวกับการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า นับตั้งแต่เริ่มเสด็จมาสู่ที่จำพรรษาที่เมืองเวสาลีเป็นต้นมา กล่าวถึงเส้นทางเสด็จพุทธดำเนินมาโดยตลอด ฉะนั้น ในมหาปรินิพพานสูตรนี้ จึงมีข้อธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติอยู่เป็นจำนวนมาก และแสดงพุทธประวัติในวาระสุดท้ายของพระชนมชีพก่อนที่จะเข้าสู่พระปรินิพพานไว้โดยละเอียด

ตลอดเส้นทางที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรพบว่า หลังจากพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในโกศนครตามความพอพระทัยแล้ว ก็ทรงรับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า “มาเถิดอานนท์ เราจะเข้าไปยังเมืองปาวากัน” แล้วเสด็จพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ไปถึงเมืองปาวา พอนายจุนทะ กัมมารบุตรทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาพักที่สวนมะม่วงของตนก็เข้าไปเฝ้าและได้ฟังธรรมจากพระองค์

แล้วได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธรองค์พร้อมพระสงฆ์ไปเสวยภัตตาหารที่บ้านของตน เมื่อรู้ว่าพระพุทธรองค์ทรงรับแล้วก็กลับบ้าน เพื่อเตรียมภัตตาหารถวายในวันรุ่งขึ้น พอถึงวันรุ่งขึ้นพระพุทธรเจ้าทรงครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรพร้อมหมู่ภิกษุ เสด็จเข้าไปยังบ้านของนายจุนทะ ประทับนั่งบนพุทธรอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว รับสั่งเรียกนายจุนทะมาตรัสว่า “จุนทะ ท่านพระเคนสุกรมัททวะที่เตรียมไว้แก่เรา พระเคนของขบฉันอย่างอื่นที่เตรียมไว้แก่พระภิกษุสงฆ์” นายจุนทะรับสนองพระดำรัสแล้ว พระเคนสุกรมัททวะที่เตรียมไว้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระเคนของฉันอย่างอื่นที่เตรียมไว้แต่พระภิกษุสงฆ์ ครั้นเสวยเสร็จแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งเรียกนายจุนทะ กัมมารบุตรมาตรัสว่า “จุนทะ สุกรมัททวะที่เหลือเออจงฝังลงในหลุม เรายังไม่เห็นใครในโลก พร้อมเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาหรือมนุษย์ ที่บริโภคนสุกรมัททวะนั้นแล้วย่อยได้ด้วยดี นอกจากตาคอต” นายจุนทะ กัมมารบุตรทูลรับสนองพระดำรัสแล้วฝังสุกรมัททวะที่เหลือลงในหลุมแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงให้นายจุนทะเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่กล้า ชโลมใจให้สดชื่นรื่นเริงด้วยธรรมีกถาแล้วทรงลุกจากพุทธรอาสน์เสด็จจากไป

หลังจากพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระกระยาหารของนายจุนทะกัมมารบุตรก็ได้เกิดอาการประชวรอย่างรุนแรง ลงพระบังคนหนักเป็นโลหิต ทรงมีทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส จวนเจียนจะปรินิพพาน แต่ทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาเหล่านั้นไว้ ไม่พริ้นพริ้ง รับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “มาเถิด อานนท์ เราจะเข้าไปยังกรุงกุสินารากัน” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว หลังจากนั้นพระพุทธรเจ้าพร้อมด้วยคณะพระภิกษุสงฆ์เสด็จไปยังเมืองกุสินารา และพระพุทธรองค์แหว่พักข้างทางเข้าไปยังคองไม้ต้นหนึ่งพร้อมรับสั่งให้พระอานนท์ช่วยปูสังฆาฏิซ้อนกัน ๔ ชั้น พระพุทธรเจ้าทรงประทับบนอาสนะแล้วรับสั่งให้พระอานนท์ไปตักน้ำดื่มมาถวาย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 71.ม. (ไทย) 10/1896/137)

สำหรับเรื่องภัตตาหารมื้อสุดท้ายสำหรับพระพุทธรองค์คือสุกรมัททวะ เป็นภัตตาหารที่พระพุทธรองค์ทรงทราบดีทั้งก่อนเสวยและหลังเสวยว่า เป็นอาหารทำจากอะไร เสวยแล้วจะเกิดอะไรขึ้นแก่พระองค์และแก่นายจุนทะกัมมารบุตรผู้ถวาย ก่อนเสวยพระพุทธรเจ้าทรงทราบว่า นายจุนทะ กัมมารบุตรมีความตั้งใจปรุงสุกรมัททวะให้เป็นอาหารพิเศษสำหรับพระพุทธรองค์เท่านั้น พระพุทธรเจ้าทรงรับสั่งให้นำสุกรมัททวะไปถวายเฉพาะพระองค์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นส่วนที่เหลือให้นำไปฝังดินเสีย และให้ถวายอาหารอย่างอื่นแก่ภิกษุสงฆ์ เมื่อพระพุทธรองค์ทรงเสวยแล้วไม่นาน ก็ทรงพระประชวรลงพระบังคนหนักเป็นโลหิต เมื่อเสด็จต่อไปจนถึงสาละวันทธาน ตรัสสั่งให้ท่านพระอานนท์ทำความเข้าใจกับคนทั้งหลายที่อาจเข้าใจผิดและตำหนินายจุนทะว่าเป็นผู้ทำให้พระองค์ปรินิพพาน โดยทรงยกย่องสุกรมัททวะให้ท่านพระอานนท์ฟังว่ามีอันสงฆ์เสมอกับอาหารมื้อแรกก่อนตรัสรู้ที่นางสุชาดาถวาย เพราะอาหารของนางสุชาดาพระองค์เสวยแล้วได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า

จากเรื่องเล่าที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรในเบื้องต้น โดยเฉพาะในส่วนที่นายจุนทะได้ถวายพระกระยาหารมื้อสุดท้ายแด่พระพุทธรเจ้านั้น นำไปสู่ปัญหาและการตั้งประเด็นคำถามตลอดจน

การตีความเรื่องภาษาในพระพุทธศาสนาต่อไปได้ว่า “สุกมัททวะ” ซึ่งเป็นพระกระยาหารมื้อสุดท้ายของพระพุทธเจ้าที่นายจุนทะ บุตรนายช่างทอง นำมาถวายพระองค์ เมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จดำเนินไปยังเมืองปาวา ซึ่งระหว่างทางคณะขอพระพุทธเจ้าแวะพักอยู่ที่สวนมะม่วงของนายจุนทะ เขาจึงกราบอาราธนาพระพุทธเจ้าไปเสวยภัตตาหารที่บ้านของเขาในวันรุ่งขึ้น ในท้ายที่สุดแล้วการตีความเรื่อง “สุกมัททวะ” พระกระยาหารมื้อสุดท้ายของพระพุทธเจ้าคืออะไรกันแน่ ที่นักวิชาการด้านศาสนาต่างให้ความสำคัญในประเด็นนี้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจต้องการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการตีความเรื่องสุกมัททวะปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการตีความภาษาศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอปัญหาการตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร

ขอบเขตการวิจัย

สำหรับงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร” ผู้ศึกษาได้จำแนกขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาออกเป็น 3 ประการตามวัตถุประสงค์การศึกษา ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการตีความเรื่องสุกมัททวะปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการตีความภาษาศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ข้อเสนอปัญหาการตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร

2 ขอบเขตด้านเอกสาร สำหรับการศึกษา ผู้ศึกษาแบ่งประเภทของข้อมูลทางเอกสารออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ หมายถึง พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ หมายถึง เอกสารประกอบการสอน ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตรนี้เป็นการศึกษาในลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้ขมวดความสำคัญลงที่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสาร (Document Research) เป็นหลักสำคัญโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1.กำหนดกรอบการวิจัย สำหรับกรอบวิจัยประกอบการศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างกรอบวิจัย ทำให้การศึกษากลายเป็นไปตามโครงสร้าง เนื้อหาอย่างถูกต้องและมีความชัดเจนทำให้การศึกษาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยด้วยดี

2.รวบรวมข้อมูลเอกสาร การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแหล่งต่าง ๆ ผู้ศึกษาได้จำแนกการศึกษาข้อมูลเอกสารออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณกรรมพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยค้นคว้าประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

3.การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลประกอบการศึกษา การตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ส่วนข้อมูลใดที่ขาดความชัดเจน ขาดความเที่ยงตรง และขาดความน่าเชื่อถือ ก็กลับไปรวบรวมใหม่ รวมทั้งตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการตอบปัญหาการศึกษาหรือไม่ ส่วนที่ยังไม่พอสำหรับตอบปัญหาการศึกษามีการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้นจึงนำมาจัดระเบียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์และโครงสร้างของการวิจัย

4. วิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น หลังจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์การวิจัย จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของความจริง มีหลักฐานอ้างอิง และมีเหตุผลรองรับ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา

5.เรียบเรียงข้อมูล หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดให้เป็นหมวดหมู่ด้วยการเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษารวบรวมมาแล้ว ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ และบทความวิชาการ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา แล้วลงมือเขียนงานโดยนำเสนอในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อตอบประเด็นปัญหาการศึกษาตามโครงสร้างของเนื้อหา รายงานความคืบหน้าต่อไป

สรุปผลการวิจัย

มหาปริณิพพานสูตรเป็นพระสูตรว่าด้วยมหาปริณิพพาน หมายถึง การดับขันธของพระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดสำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ชื่อนี้ตั้งตามเนื้อหาสาระของพระสูตร จะเห็นว่า พระสูตรนี้เป็นบันทึกประมวลลำดับเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายของพระผู้มีพระภาค ตลอดจนเหตุการณ์ในวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน การถวายพระเพลิง การแจกพระบรมสารีริกธาตุ และการสร้างพระสถูปรูปแบบของมหาปริณิพพาน

สูตรเป็นแบบบันทึกเล่าเรื่อง โดยประมวลเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายมารวมไว้ สำหรับโครงและรูปแบบของมหาปรินิพพานสูตรเป็นแบบบันทึกเล่าเรื่องโดยประมวลเหตุการณ์และพระธรรมเทศนาที่เกิดขึ้นในขบวนเสด็จจาริกแสดงธรรมครั้งสุดท้ายมารวมไว้จัดแบ่งเป็น 6 ภาณวาร ในฉบับแปล (ฉบับมหาจุฬาฯ) แบ่งย่อยออกเป็น 44 ตอนว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

ภาณวารที่ 1 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 1) เรื่องวัสสการพราหมณ์ 2. เรื่องราขอปริหานิยธรรม 3.เรื่องภิกขุขอปริหานิยธรรม 4. เรื่องพระสารีบุตรบ้นลือสีหนาท 5. เรื่องโทษของคนทุศีล และ 6. เรื่องอานิสงส์ของคนมีศีล

ภาณวารที่ 2 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 7. เรื่องการสร้างเมืองปาฏลีบุตร 8 เรื่องอริยสัจ ๔ ประการ 9. เรื่องความไม่หวนกลับมาและจะ 0. เรื่องหลักธรรมที่ชื่อว่าแวนธรรม 11.เรื่องสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้าเรื่องนางอัมพาลี 12. เรื่องทรงเข้าจำพรรษาในเวฬุคาม

ภาณวารที่ 3 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 13. เรื่องนิมิตโอภาส 14. เรื่องมารกราบทูลให้ปรินิพพาน 15. เรื่องทรงปลงพระชนมายุสังขาร 16.เรื่องเหตุที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ๘ ประการ 17. เรื่องบริษัท 8 จำพวก 18. เรื่องอภิกายตนะ 8 ประการ 19.เรื่องวิโมกข์ 8 ประการ 20. เรื่องมารทูลอาราธนาให้ปรินิพพาน 21. พระอานนท์กราบอาราธนาให้ดำรงพระชนม์ต่อไป 22. เรื่องทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท 4 ประการ 23. เรื่องสังเวชนียธรรม และ 24. เรื่องการทอดพระเนตรกรุงเวสาลีอย่างขำมอง

ภาณวารที่ 4 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 25. เรื่องมหาปเทศ ๔ ประการ 26. เรื่องนายจุนทกัมมารบุตร 27. เรื่องรับสั่งขอน้ำดื่ม และ 28. เรื่องปุกกุสะมัลลบุตร

ภาณวารที่ 5 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 29. เรื่องเสด็จไปยังควงไม้สาละคู่ 30. พระอุปวาณเถระ 31. เรื่องสังเวชนียสถาน 4 ตำบล 32. เรื่องคำถามของพระอานนท์ 33. เรื่องอุปการบุคคล 34. เรื่องความเป็นอัจฉริยะของพระอานนท์ 35. เรื่องทรงแสดงมหาสุทิสสนสูตร 36. เรื่องการถวายอภิวาทของเจ้ามัลละ และ 37. เรื่องสุภททปริพาชก

ภาณวารที่ 6 มีเส้นทางและเรื่องเล่าดังนี้ 38. เรื่องปัจฉิมโอวาท 39. เรื่องพุทธปรินิพพาน 40. เรื่องบูชาพระพุทธสรีระ 41. เรื่องพระมหากัสสปเถระ 42. เรื่องการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ 43. เรื่องแจกพระบรมสารีริกธาตุ และ 44. เรื่องบูชาพระบรมธาตุและสร้างพระสถูป

บางตอนบันทึกไว้โดยย่อและมีรายละเอียดแยกไปตั้งเป็นสูตรหนึ่งต่างหากก็มี เช่น มหาสุทิสสนสูตรชนวสกุตในเล่มเดียวกัน (พระไตรปิฎกเล่ม 10)

ส่วนปัญหาการตีความเรื่องสุกัสมัทวะปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรนั้น ผู้วิจัยสรุปได้เป็น 4 แนวทาง 1) เป็นเนื้อหุมนาดไม่แก่หรือไม่อ่อนจนเกินไป อ่อนนุ่ม นำรับประทาน 2) เป็นเห็ดหรือหน่อไม้ชนิดหนึ่งที่หุมนอบกิน 3) เป็นข้าวหุงที่ปรุงด้วยผลิตภัณฑ์จากโค ได้แก่ นมสด นมเปรี้ยวเปรี้ยว เนยใส เนยข้น และ 4) เป็นยาพิเศษหรืออาหารเสริมชนิดหนึ่งที่ปรุงตามตำรับยาของรสาณศาสตร์

ส่วนการตีความภาษาศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท การตีความในพระพุทธศาสนาเถรวาทเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลมาโดยตลอด การตีความในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยรอบด้านหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้รู้และเข้าใจถึงความจริง ความถูกต้องและความดีงามไม่น้อยไปกว่ากันระหว่างผู้เขียน คัมภีร์ และผู้อ่าน ตลอดถึงวิธีการสื่อสารในบริบทต่าง ๆ ด้วย ในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงเป็นปัจจัยตรวจสอบความถูกต้องแก่กันและกันเชิงบูรณาการ แนวคิดและทฤษฎีการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เป็นทฤษฎีการตีความที่มีหลักการแบบปฏิจางสมุพบาทคือมีลักษณะที่ต้องอาศัยกันและกันระหว่างผู้เขียน ผู้อ่าน คัมภีร์และบริบททั้งของผู้อ่านและผู้เขียน ตลอดถึงวิธีการที่ใช้ในการตีความ เพราะหากเริ่มต้นการตีความด้วยการมุ่งค้นหาเจตนาของผู้เขียน สามารถสืบค้นหาได้ในคัมภีร์ จะมีข้อความที่สื่อให้เห็นถึงเจตนารมณ์หรือเป้าหมายของผู้เขียน ในขณะเดียวกัน ข้อความในคัมภีร์เองได้บ่งชี้ถึงการให้อิสระในการตีความแก่ผู้อ่านที่จะเลือกตัดสินใจตามหลักมหาปเทศและกาลามสูตร และเสนอเกณฑ์สำหรับพิจารณาตัดสินที่ต้องกลับไปพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของผู้เขียนด้วยว่าสิ่งที่เข้าใจนั้นตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน

การตีความภาษาศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบภายในคัมภีร์ ได้แก่ อรรถและพยัญชนะ เป็นองค์ประกอบภายในคัมภีร์ที่แฝงความหมายของธรรมวินัยและเจตนารมณ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาไว้ อาจเรียกว่า เป็นบริบทภายในตัวคัมภีร์ 2) องค์ประกอบภายนอกคัมภีร์ ได้แก่ บริบทของผู้เขียนและผู้อ่าน บริบทของการเกิดขึ้นของคัมภีร์ 3) คัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักและเป็นแหล่งข้อมูล ถือว่าเป็นฐานสำคัญของการศึกษาตีความ และ 4) ผู้ตีความ ควรมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์บางประการ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรู้ด้านภาษาในคัมภีร์ การปราศจากอคติ ไม่มีความลำเอียงหรือมีสมมติฐานล่วงหน้า หากแต่มีความซื่อตรงต่อคัมภีร์และให้คัมภีร์เปิดเผยตัวเองและตรวจสอบตัวเอง แม้เนื้อหาในคัมภีร์จะเปิดกว้างให้อิสระแก่ผู้อ่านได้ตีความพินิจพิจารณาด้วยตนเองแล้วจึงสรุปตัดสินปลงใจเชื่อ แต่จะอย่างไรก็ตาม ควรให้ปฏิบัติการบนหลักการในคัมภีร์เช่นกัน ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อเสนอปัญหาการตีความเรื่องสุกมัททวะคืออะไรนั้นมี 4 ประการคือ 1) การตีความเป็นเนื้อหามุขนาบไม่แก่มื่ออนจนเกิดนไป 1) สุกมัททวะเป็นเห็ดหรือหน่อไม้ชนิดหนึ่ง ที่หมูชอบกิน 3) สุกมัททวะเป็นข้าวหุงที่ปรุงด้วยผลิตภัณฑ์ จากโค และ 4) สุกมัททวะเป็นยาพิเศษหรืออาหารเสริมชนิดหนึ่งที่ปรุงตามตำรับยาของรสาณศาสดร์

อภิปรายผล

จากการศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร การตีภาษาศาสนาเป็นเรื่องสำคัญและมีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่งยวด อาจส่งผลทำให้เกิดผลดีและผลเสีย กล่าวคือในด้านที่ถือว่าเป็นผลดีนั้น นับว่าเป็นความพยายามที่จะนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบันอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด นับว่ามีเจตนาที่ดีในการเผยแผ่พุทธธรรมเพียงแต่ว่า วิธีการหลาย ๆ ประการรวมทั้งวิธีการตีความอาจไม่เหมาะสม และจัดว่าเป็นจุดที่ทำให้ผู้คนหันเข้ามาศึกษาค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ในพระพุทธศาสนา

มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวงการศึกษา ได้มีการยกประเด็นเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงทั้งในแง่สังคม และหลักธรรม และในแง่ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับมุมมองของพระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2543:87) ที่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการตีความพระธรรมวินัยไว้ในหนังสือกรณีวิวาทะ พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไรโดยมีใจความโดยสังเขปได้ว่า การที่บุคคลจะกล่าวถึงพระคัมภีร์ กล่าวถึงพระอรหันต์ผู้รวบรวมคัมภีร์ การตีความ อธิบายความ ต้องคำนึงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และประโยชน์สุขของมหาชนเป็นสำคัญ

ผู้จะอธิบายความตีความพระคัมภีร์นั้นต้องมีความบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง มีความรู้ภาษาบาลีในขั้นแตกฉาน และได้ศึกษาพระบาลีพระไตรปิฎกส่วนที่เป็นพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมอย่างทั่วถึง พร้อมกับสืบค้นข้อความที่ตนยังเข้าใจไม่ชัดเจนในคัมภีร์อรรถกถา และฎีกา หากพบข้อความใดที่พระบาลีอรรถกถา และฎีกา กล่าวไว้อย่างย่อ ซึ่งพอแก่ความเข้าใจของคนอื่นเดียสมัยโน้น แต่มันยังเป็นปัญหาที่ตัวเราเองจำต้องตีความ เราจะต้องพยายามตีความในเชิงสร้างสรรค์เสริมให้น่าเชื่อถือ มีความเคร่งครัด และเพิ่มพูนศรัทธา ความเคารพเลื่อมใสยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าภาษาเป็นสิ่งสมมติ ภาษาใช้บรรยายความเป็นจริงที่รับรู้ผ่านการสัมผัสทางตา หู จมูกลิ้น และกาย โดยที่พุทธทาสภิกขุเรียกภาษาประเภทนี้ว่า ภาษาคน ความหมายที่ภาษาคนสื่อจะขึ้นอยู่กับความเห็นของผู้ใช้ภาษา ซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ อย่างไรก็ตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ความจริงสูงสุดสัมพันธ์กับความเป็นจริงแท้ที่ปรากฏแก่ใจ พุทธทาสภิกขุเรียกว่าภาษาแห่งใจนี้ว่า ภาษาธรรมการเชื่อมโยงภาษาคนและภาษาธรรมนั้นอาศัยจุดเชื่อมคือบุคคลที่สามารถเข้าใจความเป็นจริงแห่งความทุกข์และการดับทุกข์ โดยพิจารณาวิเคราะห์ภาษาศาสนาที่ใช้วิธีอธิบายเชิงปฏิเสธ เอกัตตะ และเปรียบเทียบ

ในส่วนที่เป็นด้านที่ถือว่าเป็นผลเสียนั้น ได้แก่ รูปแบบและวิธีการตีความ แม้พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้มีการตีความธรรมวินัยหรือการพิจารณาธรรมอย่างอิสระ แต่การให้อิสระนั้นเป็นไปอย่างมีขอบเขตโดยประการที่จะไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนมากที่สุด ทำให้วัดหรือสำนักต่าง ๆ ในเมืองไทย มิได้คำนึงถึงขอบเขตที่ว่ากันอย่างจริงจัง จึงทำให้เกิดผลเสียต่อพระพุทธศาสนา ในอันที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักธรรมบางเรื่องดังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์แล้ว ส่วนการตีความการตีความพระธรรมวินัยอย่างตรงไปตรงมาตามเนื้อหาคัมภีร์เป็นหลักโดยคำนึงถึงความตรงตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าให้มากที่สุด

โดยผู้ตีความต้องวางใจเป็นกลาง ปราศจากอคติให้มากที่สุดแล้วศึกษาตีความพระธรรมวินัยโดยให้คัมภีร์เปิดเผยเนื้อหาสาระด้วยตัวคัมภีร์เอง ดังนั้น การตีความ เป็นความเข้าใจความหมายของคำหรือภาษาที่ผู้พูดหรือผู้เขียนใช้และเข้าใจประกอบด้วยการเข้าใจศัพท์และไวยากรณ์ของภาษาที่ใช้ความหมายที่ได้จากการตีความจะต้องตรงกับความหมายของผู้พูด ที่จะทำให้เกิดการแปรความหมายตามตัวอักษรให้มีความหมายตามความต้องการของผู้ใช้ร่วมกันทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ในปัจจุบันการตีความภาษาศาสนาเป็นวิธีการที่สำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อวิเคราะห์

คำสอนที่ปรากฏในรูปของภาษาบันทึก การสอนหลักธรรม เป็นต้นของแต่ละศาสนาเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็น “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกรมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร” ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะทั่วไปตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะสงฆ์ไทยควรส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายให้การสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรให้ศึกษาภาษาบาลีมากขึ้นเพื่อให้เกิดความแตกฉานให้มีความรู้และความเข้าใจในการศึกษาวิเคราะห์และตีความหลักพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง

1.2 คณะสงฆ์ไทยควรส่งเสริมและให้การสนับสนุนพุทธบริษัททั้ง ๔ เห็นและให้ความสำคัญตลอดจนหันมาศึกษาภาษาบาลีมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การตีความเรื่องสุกรมัททวะที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยยังคงมีประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา ผู้วิจัยเสนอประเด็นปัญหาในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1. ควรศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบการตีความภาษาศาสนาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก

2.2. ควรศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบรูปแบบการตีความภาษาศาสนาที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

2.3. ควรศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบรูปแบบการตีความภาษาศาสนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก

2.4. ควรศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบรูปแบบการตีความภาษาศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์อื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัย.(2539. พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร วิทยาลัย.โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช เล่มที่ 1,10.

พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา .(2543). พระพุทธศาสนายานในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) .(2543). กรณีวิวาทะพระพุทธเจ้าปริณิพพานด้วยโรคอะไร?, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต).(2533). เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิรักษ์.พิมพ์ครั้งที่3,
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) .(2543). กรณียธรรมกาย.พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: กองทุนจุฬิ
ธรรม.

สมภาร พรหมทา.(2542). “ศาสนากับรัฐ” ในพุทธวิบัติ? วิกฤตศาสนายุคธนาธิปไตย.กรุงเทพมหานคร:
วิถืทรรศน์.

การเชื่อมโยงกฎหมายมนุษย์และความเชื่อเรื่องพระเจ้าในปรัชญา
ของนักบุญ โทมัส อไควนัส

THE CONNECTION OF HUMAN LAW AND BELIEF IN GOD IN THE
PHILOSOPHY OF ST. THOMAS AQUINAS.

พระธีรพล ณัฐธิโก

PhraTerapon Nutthiko

พัชริน จินดาปทีป

Patcharin Jindapateep

พระระวี หมั่นสุข

Phornravi Muensuk

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: benedit8263@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 14 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเชื่อมโยงกฎหมายมนุษย์และความเชื่อเรื่องพระเจ้าในปรัชญาของอไควนัส พบว่า มนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้ด้วยเหตุผล ด้วยการใช้เหตุผลอย่างถูกต้องจะนำไปสู่การเข้าใจหลักการศีลธรรมขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในเรื่องของพระเจ้า การดำรงอยู่ และระเบียบของจักรวาลที่ปราศจากความเปลี่ยนแปลงและศักยภาพใดๆ ความสมบูรณ์นี้เองทำให้พระเจ้าเป็นต้นธารของการดำรงอยู่และระเบียบของสรรพสิ่งทั้งปวง แม้ว่ากฎหมายมนุษย์จะถูกสร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้ในสังคม แต่ก็มีขอบเขตและหน้าที่ที่ชัดเจน พลเมืองมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การแบ่งรนาบของการดำรงอยู่ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับสิ่งสามัญ การแทรกแซงของอำนาจเหนือธรรมชาติต่อกิจกรรมของมนุษย์ กฎหมายจึงไม่ใช่เพียงกลไกทางสังคมหากแต่เป็นภาพสะท้อนของระเบียบแห่งจักรวาลที่มนุษย์ควรปรับตนให้สอดคล้อง โดยนำเสนอจิตวิญญาณในฐานะที่เป็นแก่นของมนุษย์และเป็นช่องทางที่มนุษย์เข้าถึงสิ่งสูงสุดเช่นความดีงาม ผ่านการใคร่ครวญทางปัญญาต้นแบบของความดีงามและความยุติธรรมถูกถือเป็นจุดสูงสุดของ

การรู้แจ้ง ในคัมภีร์ไบเบิล ยอห์น 1:12 ได้กล่าวไว้ว่า “พระองค์ประทานสิทธิให้แก่บรรดาผู้ที่เชื่อในพระนามของพระองค์ให้เป็นบุตรของพระเจ้า” เป็นการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้ดั่ง “บุตรกับบิดา” ถือเป็นการยกระดับความเชื่อจากการยอมจำนนด้วยความกลัวไปสู่ความรักและความผูกพันที่แท้จริง

คำสำคัญ: กฎหมายมนุษย์, ความเชื่อเรื่องพระเจ้า, นักบุญ โทมัส อไควนัส

ADSTRACT

This academic article aims to analyze the connection between human law and the belief in God in Aquinas's philosophy. It finds that humans can access natural law through reason. By using reason correctly, one can arrive at an understanding of fundamental moral principles, especially concerning God's existence and the unchanging order of the universe, which is free from any potentiality or change. This very perfection makes God the source of all being and order in creation. Although human laws are created to be enforced in society, they have clear limits and functions. Citizens have the right to disobey unjust laws. The distinction between the sacred and ordinary planes of existence, and the intervention of supernatural power in human affairs, implies that law is not merely a social mechanism but a reflection of the cosmic order to which humans should conform. This perspective highlights the spirit (soul) as the essence of humanity and the channel through which humans access the highest good, such as goodness itself. Through intellectual contemplation, the archetype of goodness and justice is considered the pinnacle of enlightenment. In the Bible, John 1:12 states: "Yet to all who did receive him, to those who believed in his name, he gave the right to become children of God." This compares the relationship between humans and God to that of a "child and father," elevating faith from a submission born of fear to a genuine love and bond.

Keywords: Human law, Belief in god, St. Thomas Aquinas.

บทนำ

การศึกษาปรัชญาและศาสนาเป็นการใคร่ครวญถึงคำถามพื้นฐานอันลุ่มลึกเกี่ยวกับความหมายของชีวิตและธรรมชาติสูงสุดของความจริง หนึ่งในคำถามสำคัญในทางปรัชญาตะวันตกคือการมีอยู่และธรรมชาติของ “พระเจ้า” เป็นจุดตั้งต้นของการเข้าใจระเบียบของสรรพสิ่ง นักบุญโทมัส อไควนัส (St. Thomas Aquinas) นักเทววิทยาแห่งยุคกลาง ได้เสนอกรอบคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลกตะวันตก โดยผสานเหตุผลเข้ากับศรัทธาอย่างลึกซึ้งผ่านระบบปรัชญาที่เรียกว่า “ทอมมิสม์”

(Thomism) หนึ่งในหัวใจของแนวคิดอไควนัสคือการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติกับกฎหมายมนุษย์ อไควนัสเห็นว่ากฎหมายธรรมชาติคือการมีส่วนร่วมของมนุษย์ในระเบียบของกฎนิรันดร์ ซึ่งพระเจ้าได้ประทานไว้แก่สรรพสิ่งทั้งหมด มนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตสามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาตินี้ได้ผ่านการใช้ปัญญาและเหตุผล และจากกฎหมายธรรมชาตินี้เองทำให้กฎหมายมนุษย์จึงควรได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความดีที่มีเหตุผลรองรับ (Grudem Wayne: 1994, 1-25) การทำความเข้าใจในพระเจ้าและระเบียบของเอกภพไม่ใช่เพียงเรื่องของความเชื่อเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยการพิจารณาอย่างลึกซึ้งผ่านเหตุผลธรรมชาติควบคู่กับการเปิดเผยทางศาสนา อไควนัสเสนอว่า มนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลสามารถเข้าถึงความจริงบางประการเกี่ยวกับพระเจ้า และเข้าถึงธรรมชาติของความดีบางอย่างได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเครื่องมือเพียงอย่างเดียว หลักการเดียวกันนี้ถูกนำมาใช้อธิบายโครงสร้างของกฎหมาย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติดกับกฎหมายมนุษย์ อไควนัสเสนอว่ากฎหมายธรรมชาติคือการปรากฏของเจตจำนงนิรันดร์ของพระเจ้า ในระดับที่มนุษย์สามารถเข้าใจได้ผ่านเหตุผล มันเป็นกฎสากลที่วางอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์และความสามารถในการใคร่ครวญความดีและความชั่วอย่างมีเหตุผล (John Webster: 2007, 40) ในการพิจารณาความชอบธรรมของโครงสร้างทางกฎหมาย อไควนัสจึงเสนอภาพของระเบียบจักรวาลที่เชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุผลระหว่างพระเจ้ามนุษย์และสังคม โดยมีกฎหมายเป็นตัวกลางที่สะท้อนทั้งธรรมชาติของพระเจ้าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ในเชิงนิติปรัชญาของนักบุญโทมัส อไควนัส ที่มีความน่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ในเชิงวิชาการ ต่อไป

รากฐานทางปรัชญาของอไควนัส

ปรัชญาของอไควนัสถือว่ากฎหมายธรรมชาตินี้มีสถานะเป็นรากฐานและมาตรฐานของกฎหมายมนุษย์ โดยกฎหมายธรรมชาตินี้ไม่ได้เป็นเพียงกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่เป็นการมีส่วนร่วมของสัตว์ที่มีเหตุผล ในแนวคิดกฎหมายนิรันดร์มีการเชื่อมโยงกับเหตุผล อไควนัสเชื่อว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติดได้ด้วยเหตุผล เขาเชื่อว่าการใช้เหตุผลอย่างถูกต้องจะนำไปสู่การเข้าใจหลักการศีลธรรมขั้นพื้นฐาน หนึ่งในคุณูปการที่สำคัญที่สุดของนักบุญโทมัส อไควนัสต่อคริสต์ศาสนาในเวลาต่อมาคือ การผสมผสานความคิดของอาริสโตเติลเข้ากับหลักความเชื่อของศาสนาอย่างกลมกลืนและมีระบบ เขาได้นำแนวคิดด้านอภิปรัชญา เช่น “กรรตุภาวะ” และ “ศักยภาวะ” มาปรับใช้ในการอธิบายธรรมชาติของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะในเรื่องของพระเจ้าและการดำรงอยู่และระเบียบของจักรวาลที่ปราศจากความเปลี่ยนแปลงและศักยภาพใดๆ ความสมบูรณ์นี้เองทำให้พระเจ้าเป็นต้นธารของการดำรงอยู่และระเบียบของสรรพสิ่งทั้งปวง นอกจากนี้เขายังเห็นว่ากฎแห่งธรรมชาติคือการที่สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่และดำเนินไปสู่เป้าหมายได้นั้น จะต้องมีการเป็นผู้นำกำหนดระเบียบไว้ตั้งแต่ต้น ในประเด็นนี้หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วอไควนัสไม่ได้มีเจตนาที่จะแยกศาสนาออกจากเหตุผล แต่เขาพยายามเสนอความจริงแห่งการเปิดเผยทางศาสนาและความเข้าใจผ่านเหตุผล แนวคิดนี้เองที่ทำให้กฎหมายธรรมชาตินี้ในปรัชญาอไควนัสมีพลังทางอภิปรัชญาในแง่ของจริยธรรมและสังคมอย่างลึกซึ้ง

(ผศ.กิริติ บุญเจือ: 2520, 83) สำหรับอโควินัสกฎธรรมชาตาคือส่วนหนึ่งของกฎนิรันดร์ของพระเจ้าที่สะท้อนออกมาในจักรวาล โดยพระเจ้าทรงเป็นผู้กำหนดระเบียบและเหตุผลของสรรพสิ่ง กฎธรรมชาตินี้ไม่ได้ผูกพันอยู่กับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่ทำหน้าที่เป็นพลังอำนาจที่ค้ำจุนกฎเกณฑ์พื้นฐานของจักรวาล อโควินัสอธิบายว่า แม้กฎหมายจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสุ่มสี่สุ่มห้า แต่ต้องมีความชอบธรรมจากแหล่งที่มาที่สูงกว่านั่นคือกฎธรรมชาติ ในมุมมองนี้กฎหมายของมนุษย์จะมีความยุติธรรมก็ต่อเมื่อมันสอดคล้องกับหลักการสากลของกฎธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งสะท้อนถึงเจตจำนงของพระเจ้าผู้เป็นแหล่งกำเนิดความยุติธรรมสูงสุด ดังนั้น การอ้างอิงถึงพระเจ้าแห่งธรรมชาตินี้จึงเป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับกฎหมายของมนุษย์ เพื่อให้กฎหมายนั้นไม่ใช่แค่เรื่องของอำนาจ แต่เป็นเรื่องของความยุติธรรมที่มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติของสิ่งต่างๆ กฎธรรมชาตินี้จึงมีลักษณะความเป็นสากล หมายความว่ามันผูกพันกับมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าพวกเขาจะมีสถานะทางสังคม เชื้อชาติหรือความเชื่อแบบใดก็ตาม ไม่มีใครอยู่เหนือกฎ ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือไพร่ทุกคนก็ต้องอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกัน เพราะกฎธรรมชาติให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สิทธิในการมีชีวิตรอด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถูกพรากไปได้ แนวคิดนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและกฎหมายที่มุ่งเน้นความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในยุคต่อมา (พิพัฒน์ พสุธารชาติ: 2549, 84)

บทบาทและขอบเขตของกฎหมายมนุษย์

แม้ว่ากฎหมายมนุษย์จะถูกสร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้ในสังคม แต่ก็มีขอบเขตและหน้าที่ที่ชัดเจนภายใต้มุมมองของอโควินัส โดยหน้าที่หลักของกฎหมายมนุษย์คือการมุ่งไปสู่ ความดีร่วมกันของสังคม และการฝึกฝนพลเมืองให้เป็นคนดี ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่ชอบธรรม หมายความว่าพลเมืองมีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม แต่ปัญหาอาจมีว่าความไม่เป็นธรรมนั้นต้องมีระดับใดจึงจะถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ประเด็นนี้อาจเชื่อมโยงกับแนวคิดการต่อต้านอำนาจที่ไม่ชอบธรรม ในเรื่องนี้จะขอยกกรณีศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของอำนาจอภิปัตย์ในโลกกรีกโบราณที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนา อภิปรัชญาและการเมืองอย่างแนบแน่น เทพเจ้าของชาวกรีกมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะผู้ทรงอำนาจเหนือมนุษย์ หากแต่เป็นตัวแทนของหลักการพื้นฐานของธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์สามารถเข้าใจและมีความสัมพันธ์ในทางนัยยะเชิงอุดมคติกับพวกท่านได้ การดำรงอยู่ของเทพเจ้าในสถานที่เหนือโลกมนุษย์ เช่น “Mount Olympus Hades” หรือ “Elysian Fields” แสดงให้เห็นถึงการแบ่งระนาบของการดำรงอยู่ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับสิ่งสามัญ แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงการแทรกแซงของอำนาจเหนือธรรมชาติต่อกิจกรรมของมนุษย์ ภายในบริบทนี้ แนวคิดเรื่องกฎหมายมนุษย์จึงไม่อาจแยกออกจากระบบจักรวาลวิทยาหรือจริยธรรมที่ฝังอยู่ในวิถีคิดของชาวกรีกโบราณ กฎหมายจึงไม่ใช่เพียงกลไกทางสังคมหากแต่เป็นภาพสะท้อนของระเบียบแห่งจักรวาลที่มนุษย์ควรปรับตัวให้สอดคล้องด้วย นักปรัชญาอย่างเพลโตพยายามขัดเกลาและยกระดับแนวคิดเรื่องเทพเจ้าให้ออกจากกรอบความเข้าใจแบบนิทานพื้นบ้านหรือเทพตำนาน โดย

นำเสนอจิตวิญญาณในฐานะที่เป็นแก่นของมนุษย์และเป็นช่องทางที่มนุษย์เข้าถึงสิ่งสูงสุดเช่นความดีงาม ในงาน “The Republic” เพลโตเสนอแนวคิดเรื่อง “ต้นแบบ” (Form) ว่าเป็นสิ่งนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลง เป็นแบบแผนของความจริงที่สัมผัสได้ผ่านการใคร่ครวญทางปัญญาต้นแบบของความดีงามและความยุติธรรมถูกถือเป็นจุดสูงสุดของการรู้แจ้ง และสิ่งเหล่านี้เองที่กฎหมายมนุษย์ควรจำลองหรือสะท้อนออกมาจากกรอบความคิดนี้ ในฐานะบทบาทของกฎหมายมนุษย์ที่ควรถูกปรับใช้หรือแปลความจริงในระดับอุดมคติให้เข้ากับบริบทของโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยไม่ละทิ้งเป้าหมายเชิงคุณธรรม กฎหมายต้องมีใช้เพียงคำสั่งของผู้มีอำนาจ แต่ต้องเป็นเครื่องมือในการน้อมนำมนุษย์ให้เข้าใกล้ระเบียบที่สูงกว่าทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม (ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล: 2563, 404)

ความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายมนุษย์และความเชื่อในพระเจ้า

การลงลึกในสถานการณ์ที่หลักการทั้งสองเกิดความขัดแย้งกันนี้เอง เป็นส่วนที่ทำให้ทลายในการวิเคราะห์การขัดกันของหน้าที่ ยกตัวอย่าง กรณีที่กฎหมายมนุษย์สั่งให้ทำในสิ่งที่ขัดต่อหลักศีลธรรมพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติ เช่น การฆ่าคนบริสุทธิ์ ในสถานการณ์เช่นนี้มนุษย์ควรเลือกปฏิบัติตามกฎหมายใด และเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจนั้นคืออะไร การจำแนกประเภทของกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั้น อไควนัสจำแนกกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมออกเป็น 2 ประเภท

1. ขัดต่อความดีของมนุษย์

2. ขัดต่อความดีของพระเจ้า

ในประเด็นนี้ได้มีนักปรัชญาในยุคหลังนามเรเน เดการ์ต (René Descartes) ตั้งข้อสังเกต และได้ทำการวิเคราะห์ถึงความคิดที่อยู่ในจิตใจของเรา โดยเฉพาะความคิดเกี่ยวกับพระเจ้า เขามองว่าความคิดเรื่องพระเจ้าเป็นความคิดที่แสดงถึงความเป็นสสารที่สมบูรณ์ ซึ่งมีคุณสมบัติที่ไร้ขีดจำกัดและครบถ้วนสมบูรณ์ในทุกด้าน เช่น เป็นผู้รอบด้าน ผู้ทรงอำนาจสูงสุดและไร้ขีดจำกัด เขาตั้งคำถามที่สำคัญว่า ความคิดเกี่ยวกับความสมบูรณ์ที่ไร้ขีดจำกัดนี้เกิดขึ้นได้อย่างไรในจิตใจของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีขีดจำกัดและไม่สมบูรณ์ เดส์การ์ตให้เหตุผลตามหลักการของความเป็นสาเหตุโดยเขาระบุว่า สาเหตุจะต้องมีระดับความเป็นจริง อย่างน้อยก็ต้องเท่ากับหรือมากกว่าผลที่เกิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลที่เกิดขึ้นไม่สามารถมีความเป็นจริงเชิงรูปแบบมากกว่าสาเหตุของมันได้ เนื่องจากความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าเป็นความคิดที่มีความเป็นจริงเชิงภววิทยา ซึ่งเป็นตัวแทนของความสมบูรณ์ไร้ขีดจำกัด เดส์การ์ต จึงสรุปสาเหตุของความคิดนี้จะต้องมีความเป็นจริงเชิงรูปแบบที่เท่าเทียมหรือมากกว่า ซึ่งก็คือสสารที่สมบูรณ์และไร้ขีดจำกัดในความเป็นจริง ดังนั้น ความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าที่สมบูรณ์แบบนี้ไม่สามารถมีสาเหตุมาจากตัวมนุษย์ที่ไม่มีความสมบูรณ์ได้ แต่ต้องมาจากสิ่งที่สมบูรณ์และไร้ขีดจำกัดอย่างแท้จริงซึ่งก็คือพระเจ้า ข้อโต้แย้งนี้จึงยืนยันว่าพระเจ้ามีอยู่จริงในฐานะสาเหตุที่ทำให้เรามีความคิดเกี่ยวกับพระองค์ (ลักษณะวัต ปาละรัตน์: 2558, 59) นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในฐานะผู้ถูกสร้างกับ ผู้สร้างเท่านั้น แต่ยังเป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้นดังที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล ยอห์น 1:12 ได้กล่าวไว้ว่า “พระองค์

ประทานสิทธิให้แก่บรรดาผู้ที่เชื่อในพระนามของพระองค์ให้เป็นบุตรของพระเจ้า” เป็นการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าตั้ง “บุตรกับบิดา” ถือเป็นการยกระดับความเชื่อจากการยอมจำนนด้วยความกลัวไปสู่ความรักและความผูกพันที่แท้จริง เมื่อศรัทธาตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักและการเป็นบุตร การกระทำตามหลักคำสอนหรือการปฏิบัติตามกฎหมายที่มาจากความเชื่อจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำด้วยความเต็มใจ ไม่ใช่เพราะความกลัวต่อการลงโทษตามกฎหมายของพระเจ้าหรือกฎหมาย ทั้งทางโลกและทางธรรมจึงต้องทำหน้าที่เป็นเหมือนเครื่องนำทางที่ช่วยให้มนุษย์สามารถแสดงความรักและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับคุณค่าที่ตนเชื่ออย่างแท้จริง ดังนั้น ความเชื่อในพระเจ้าจึงเป็นเหมือนแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้มนุษย์เลือกทำความดีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยความรักและความเข้าใจในบทบาทของตนเองในฐานะ “บุตร” ของพระเจ้า (ประเวศ อินทองปาน: 2563, 2564)

จากความเชื่อศาสนาสู่กลไกในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา

ก่อนยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ความจริงถูกกำหนดโดยศาสนาเป็นหลัก โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงต่อมุมมองทางสังคมและวิทยาการ พระเจ้าและคริสตจักรถูกยกย่องเป็นเหมือนศูนย์กลางในการอธิบายปรากฏการณ์ทุกอย่างในโลก แต่เมื่อเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยามุมมองนี้ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์หันมาใช้เหตุผลและการสังเกตเชิงประจักษ์ เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจโลกมากขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดแบบการมองโลกในเชิงกลไก แนวคิดนี้มองว่าโลกและสรรพสิ่งทำงานตามกฎเกณฑ์ทางฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ที่สามารถอธิบายได้ แทนที่จะเป็นเรื่องของเจตจำนงจากพระเจ้าเพียงอย่างเดียว บุคคลที่เด่นชัดที่สุดในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา คือ ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci) คือบุคคลสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดนี้ได้อย่างชัดเจน เขาเป็นผู้ผสมผสานปรัชญาและวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว ผ่านแนวคิดและวิธีการประสบการณ์นิยมและการทดลอง ลีโอนาร์โด เชื่อว่าการค้นหาความจริงต้องมาจากการสังเกตโดยตรงและการทดลองจริงจากธรรมชาติ ไม่ใช่แค่การให้เหตุผลเชิงนามธรรม เขาศึกษากายวิภาคของมนุษย์ การไหลของน้ำและการเคลื่อนที่ของวัตถุผ่านการลงมือทำจริง เขาอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น การบินของนกหรือการทำงานของร่างกายมนุษย์ในฐานะระบบกลไกที่ซับซ้อน (ธนู แก้วโอภาส: 2529, 294) สังคมตะวันตกก็เริ่มตั้งคำถามและท้าทายแนวคิดเดิมที่ยึดศาสนาเป็นศูนย์กลางในการอธิบายทุกสิ่งหนึ่งในนักคิดคนสำคัญ เรอเน เดการ์ต ได้เสนอแนวคิดใหม่ที่แตกต่างออกไป เขาไม่ได้ปฏิเสธศาสนาโดยสิ้นเชิง แต่พยายามหาคำอธิบายเกี่ยวกับโลกและธรรมชาติโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์และเหตุผลเป็นพื้นฐาน ในยุคนี้องปรัญชาโลกของ เดส์การ์ตส์ มองว่าจักรวาลรวมถึงสิ่งมีชีวิตและร่างกายของมนุษย์ สามารถเข้าใจได้เหมือนกับเครื่องจักรขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ทำงานร่วมกันตามกฎเกณฑ์ทางฟิสิกส์ที่แน่นอน แนวคิดนี้เป็นก้าวสำคัญในการแยกวิทยาศาสตร์ออกจากเทววิทยาและเปิดทางให้กับการศึกษาธรรมชาติโดยอาศัยการสังเกต การทดลองและการใช้เหตุผลแบบ นิรนัย (deductive reasoning) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระเบียบ

วิธีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจได้ตามกฎของฟิสิกส์ในเวลาต่อมา แม้ว่าแนวคิดเรื่องปรัชญาโลกของ เดส์การ์ตส์ จะเกิดขึ้นก่อนที่เขาจะเผยแพร่ผลงานสำคัญทางปรัชญาอย่าง “Discourse on the Method” และ “Meditations on First Philosophy” แต่แนวคิดนี้ได้วางรากฐานทางความคิดที่แข็งแกร่งให้กับปรัชญาของเขา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องทวินิยม (dualism) ที่แยกกายออกจากจิต ซึ่งร่างกายถูกมองเป็นกลไก แต่จิตวิญญาณยังคงเป็นส่วนที่อยู่นอกเหนือการอธิบายแบบกลไก การเน้นย้ำถึงบทบาทของเหตุผลและการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ในการทำความเข้าใจโลกของเดส์การ์ตส์ ได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาปรัชญาและวิทยาศาสตร์ในยุคต่อมา และยังคงเป็นรากฐานสำคัญของการคิดเชิงวิเคราะห์และวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน (พิพัฒน์ พสุธารชาติ: 2547, 198)

สรุป

แนวคิดของนักบุญโธมัส อไควนัส และระบบทอมมิสม์เป็นแกนหลักที่แสดงให้เห็นถึงการหลอมรวม เหตุผล เข้ากับ ศรัทธา อย่างเป็นเอกภาพ อไควนัสเสนอว่าจักรวาลถูกจัดระเบียบภายใต้กฎนิรันดร์ของพระเจ้า ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของ กฎธรรมชาติ ที่มนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตสามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจได้ด้วยสติปัญญาของตนเอง จากหลักการนี้เอง ทำให้ กฎหมายมนุษย์ ได้รับความชอบธรรมเมื่อมันถูกบัญญัติขึ้นเพื่อสอดคล้องกับกฎธรรมชาติอันเป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลง ในเชิงนิติปรัชญาอไควนัสมองว่ากฎหมายไม่ใช่แค่คำสั่งของผู้มีอำนาจ แต่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการนำพาสังคมไปสู่ ความดีร่วมกัน โดยมีรากฐานมาจากธรรมชาติที่ยุติธรรมของสิ่งต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในแนวคิดของชาวกรีกโบราณที่มองว่ากฎหมายเป็นภาพสะท้อนของระเบียบแห่งจักรวาล อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สำคัญเกิดขึ้นใน ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ซึ่งมนุษย์เริ่มหันมาใช้ การสังเกต เชิงประจักษ์ และ คณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือหลักในการทำความเข้าใจโลก ดังเช่นที่เห็นได้ชัดในผลงานของ ลีโอนาร์โด ดา วินชี ที่มองโลกในเชิงกลไก ทำให้วิทยาศาสตร์เริ่มแยกตัวออกจากอิทธิพลของศาสนาในการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แม้จะมีการแยกส่วนดังกล่าว แต่ความเชื่อในพระเจ้ายังคงมีบทบาทสำคัญต่อมนุษย์ โดยเฉพาะในแง่ของ ความสัมพันธ์แบบบุตรกับบิดา ที่เปลี่ยนการยอมจำนนด้วยความกลัวเป็นการกระทำที่เกิดจาก ความรัก และ ศรัทธา ที่เต็มใจ ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้มนุษย์เลือกทำความดีและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้วยความเข้าใจในคุณค่าของตนเอง จากแนวคิดของอไควนัสและนักปรัชญารุ่นต่อมาอย่างเดส์การ์ต การทำความเข้าใจพระเจ้าและความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้า มนุษย์ และกฎหมาย จึงไม่ใช่เรื่องของศรัทธาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการใคร่ครวญถึงโครงสร้างอันซับซ้อนของจักรวาลและเหตุผลที่เชื่อมโยงทุกสรรพสิ่งเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

บรรณานุกรม

- กীরติ บุญเจือ, (2520).สรรณิพนธ์ ปรัชญาตะวันตก อานักซีมันเดอร์-เดส์การ์ตส์,
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดวงกมล,
- ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล, (2563) “อำนาจอธิปัตย์กับเทววิทยาการเมือง:จากโลกของแบบของเพลโตสู่
เจตจำนงของพระเจ้าของอ็อกส์ติน”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,
ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563.
- ธนู แก้วโอภาส, (2529).ปรัชญา-ศาสนา ตะวันออก ตะวันตก, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
สากลการศึกษา,
- ประเวศ อินทองปาน, (2563) .ศาสนาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ, กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ, (2549)., รัฐกับศาสนา บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักรและ
เสรีภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศยาม,
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์,(2558).ญาณวิทยา, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง,
- Grudem Wayne, (1994).Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine,
Zondervan,
- John Webster, Kathryn Tanner, Iain Torrance, The Oxford Handbook of
Systematic Theology, Oxford University Press, 200.

คนจน : รูปแบบการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่
THE IMPOVERISHED PEOPLE: MODEL FOR POVERTY ALLEVIATION
ACCORDING TO THE NEW THEORY

ศราวุธ ขันธวิชัย

Sarawut khanthawichai

พระครูวุฒิศรธรรมบัณฑิต

Phrakru Vuthidhammabhandhit

พระดบัสวิน ปภสสโร

Phra Dhabuthsavin Phapassaro

พระสมุห์ทองสี ญาณธโร

Phra Sabhukha Kongsri Yanatharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

Email: sarawut.kha@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 13 เมษายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 27 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักทฤษฎีใหม่ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักทฤษฎีใหม่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีโดยมีปัญหาคเรื่องต้นทุนการผลิต การขาดที่ดินทำกิน เกิดภาระหนี้สินครัวเรือน ปัญหาคเรื่องการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางท้องถิ่น ปัญหาคเรื่องการขาดความรู้และความสามารถในการวางแผนการจัดการและเทคโนโลยีการผลิต และการมีค่านิยมด้านการบริโภคนิยม ติดอบายมุขและยาเสพติด รวมถึงปัญหาคด้านสุขภาพอนามัย ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นการแก้ปัญหาคตามหลักทฤษฎีใหม่ภายใต้นโยบายต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาคความจนของเกษตรกรโดยมีแนวทางการดำเนินการแก้ปัญหาคความจนในระดับบุคคลและครอบครัว แนวทางการดำเนินการ

แก้ปัญหาความจนระดับชุมชน และการแก้ปัญหาความจนระดับมาตรการของรัฐและท้องถิ่นที่มีส่วน
สำคัญในการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักทฤษฎีใหม่
คำสำคัญ: คนจน, ปัญหาความยากจน, หลักทฤษฎีใหม่

ADSTRACT

The purpose of this research article is 3 objectives: 1) to study the poverty problem of people in Ubon Ratchathani Province, 2) to develop a model for solving poverty problems of people in Ubon Ratchathani Province according to new theoretical principles, and 3) To analyze the results of solving the poverty problem of people in Ubon Ratchathani Province according to the new theory, the researcher has analyzed the results of the study according to the 3 research objectives in the following order.

The study found that poverty in Ubon Ratchathani Province stems from production costs, a lack of land for farming, household debt, reliance on local middlemen, a lack of knowledge and skills in planning, management, and production technology, and consumerism, addiction to vices and drugs, as well as health and hygiene issues. The approach to addressing poverty in Ubon Ratchathani Province is based on the New Theory, under various policies for addressing farmer poverty. This approach addresses poverty at the individual and family level, community-level poverty, and government and local government measures play a key role in addressing poverty in Ubon Ratchathani Province, based on the New Theory

Keywords: Impoverished People, Poverty Alleviation, New Theory.

บทนำ

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจระดับรากหญ้าอันปัญหาสำคัญยิ่ง มีการนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แก้ไขปัญหาคความยากจน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ท่ามกลางกระแสที่เชี่ยวกรากของเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรีและบริโภคนิยม แต่ประชาชนหาได้หลุดจากความยากจนแต่อย่างใดไม่(ประเวศ วะสี,2530:43) ช่องว่างระหว่างความร่ำรวยและความยากจนยิ่งห่างไกลกันมากขึ้น นอกจากนี้แล้วปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านสังคม ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านการเมืองการปกครอง นับวันจะเพิ่มมากขึ้น

โดยเฉพาะมีบุคคลที่ประพาศิตศีลธรรมอันดีงามของศาสนาเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในวงการใดหรือสถาบันใดก็ตามสิ่งหนึ่งที่เห็นว่ามีเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวข้างต้นคือปัญหาเรื่องของความยากจน(ทัศนีย์ ทองสว่าง,2537:234-235) ที่ผ่านมาสักส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นผลจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินมาตรการทางสังคมต่าง ๆ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้กำหนดแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจที่ทั่วถึง (Inclusive growth) ที่มุ่งเน้นกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาทั้งในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานการเข้าถึงบริการสังคมที่มีคุณภาพแหล่งทรัพยากรในการประกอบอาชีพและโอกาสทางเศรษฐกิจ(เกษม วัฒน,2551:54)

อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มคนจนที่ต้องให้ความสำคัญและเร่งแก้ไข ได้แก่ 1) คนจนเร่ร่อน ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจมักจะส่งผลต่อการลดความยากจนมากน้อยเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ขาดศักยภาพในการพัฒนา เช่น ผู้ป่วยเร่ร่อน ผู้พิการซ้ำซ้อน 2) กลุ่มเปราะบางเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะตกเป็นผู้ยากจนเมื่อมีสถานการณ์ภายนอกมากระทบ เช่น ภัยพิบัติ วิกฤตเศรษฐกิจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการค่าการลงทุนเทคโนโลยีที่จะทำให้คนกลุ่มนี้ไม่ทันต่อการพัฒนา 3) กลุ่มคนจนเมือง เป็นกลุ่มคนจนและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยงทั้งในเรื่องอาชญากรรม ยาเสพติด มีโอกาสเข้าถึงสวัสดิการสังคมน้อยกว่าประเภทอื่น รวมทั้งขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านสังคมและยังขาดนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2556:17)

ในขณะเดียวกัน สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2562 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน และ ทรัพย์สินของครัวเรือน ตลอดจนลักษณะที่อยู่อาศัยโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือน (มกราคม – ธันวาคม 2562) จากครัวเรือนตัวอย่างในทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเขตเทศบาล และ นอกเขตเทศบาลซึ่งปี 2562 สำนักงานสถิติแห่งชาติเพิ่มจำนวนครัวเรือนตัวอย่างจากเดิม 52,000 ครัวเรือน โดยเพิ่มเฉพาะนอกเขตเทศบาลเพื่อให้จำนวนครัวเรือน ตัวอย่างสามารถสะท้อนความหลากหลายตามเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เป็นจำนวนครัวเรือนอย่างประมาณ ๕๕,๘๕๔ ครัวเรือน ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายที่นำเสนอเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่จำเป็นต้องใช้ในการยังชีพเท่านั้น

จากการสำรวจพบว่าค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ปี2562 ครัวเรือนทั่วประเทศ ในปี 2562 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 20,742 บาท ค่าใช้จ่ายร้อยละ 3.99 เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ (ซึ่งในจำนวนนี้เป็นค่าเครื่องดื่มที่มี แอลกอฮอล์ร้อยละ 0.6 รองลงมาเป็นค่าที่อยู่อาศัยเครื่องแต่งบ้านและเครื่องใช้ภายในบ้านร้อยละ 21.0 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและการเดินทางร้อยละ 17.3 ของใช้ส่วนบุคคล/เครื่องนุ่งห่ม/รองเท้าร้อยละ 5.9 ใช้ในการสื่อสารร้อยละ 3.7 ใช้เพื่อการศึกษา ค่าเวชภัณฑ์/ค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาหรือร้อยละ 1.51.3 และ 1.0 ตามลำดับสำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันเทิง/การจัดงานพิธีมีเพียงร้อยละ 0.9

ในส่วนของค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคและบริโภค เช่น ค่าภาษี เงินบริจาคของชาวยุ เบี้ยประกันภัย ซื้อมาสลากกิน แบ่ง/หยย ดอกเบี้ย สูงถึงร้อยละ 13.5 นอกจากนี้ยังมีหนี้สินของครัวเรือน ปี 2562 จากครัวเรือนทั่วประเทศประมาณ 21.9 ล้านครัวเรือน พบว่าเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินประมาณ

9.8 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 45.2 โดยหากพิจารณาจากครัวเรือนทั้งสิ้น พบว่ามีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 164,055บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน (ร้อยละ 73.8) ดังนี้ ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ 37.2 ใช้ในการซื้อบ้าน/ที่ดินดินร้อยละ 35.3 และใช้ในการศึกษาร้อยละ 1.3 สำหรับหนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่น ๆ (ร้อยละ 26.2) พบว่าส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อใช้ทำการเกษตรร้อยละ 14.6 รองลงมาคือใช้ทำธุรกิจร้อยละ 11.0 และหนี้อื่น ๆ อีกร้อยละ 0.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562:1-4)

อย่างไรก็ตามปัญหาความจนที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นมีสาเหตุหลายประการส่งผลทำให้มีหลายหน่วยงาน หลายองค์กรต่างให้ความสำคัญและความสนใจได้ผนึกชุดความคิดในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความจนในบรรดาชุดความที่หลากหลาย แนวคิดเรื่องเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่โดยมี “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นโมเดลต้นแบบที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิสิทธิธรรมชาติได้น้อมนำพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร โดยมุ่งหวังที่จะสร้างจุดเปลี่ยนให้กับชุมชน ซึ่งแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 30 : กล่าวคือ 30% แรกสำหรับแหล่งน้ำ ทั้งการขุดบ่อทำหนองและการขุดคลองไส้ไก่ที่ช่วยระบายน้ำรอบพื้นที่ อีก 30 % สำหรับปลูกข้าว และอีก 30% สำหรับไว้ทำโคกหรือป่า โดยปลูกผักไว้เป็นอาหาร ปลูกไม้ใช้สอย ปลูกยาสมุนไพร ส่วน 10% ที่เหลือ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งหากลงมือทำลักษณะเช่นนี้ในหลาย ๆ จุดของประเทศ โคก หนอง นา โมเดล ก็จะช่วยได้มากกว่าการบริหารจัดการน้ำและพื้นที่ทำการเกษตร เพราะจะช่วยแก้ปัญหาโลกร้อน เกษตรกรทั่วประเทศได้นำทฤษฎีโคกหนองนาไปปรับใช้ ในพื้นที่ของตน ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและไม่ได้รับ ทำให้แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวเป็นที่รู้จักและนำไปใช้มากขึ้นประเด็นสำคัญแนวคิดดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสังคมมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างในเรื่องของการประกอบอาชีพเกษตร และเกษตรกรหลายอำเภอได้นำทฤษฎีโคกหนองนามาปรับใช้ในพื้นที่ของตน ตามหลักการ เป้าหมาย รูปแบบและตามจินตนาการของตน ซึ่งสิ่งสำคัญของหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ก็คือ ต้องสร้างกิจกรรมที่ดีและเหมาะสม เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นว่าอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ที่สร้างอาหารให้ทุกคนได้บริโภคเป็นอาชีพที่สำคัญของโลกที่มีศักดิ์ศรี ควรมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่ของตน

นอกจากนี้การทำตามหลักดังกล่าว จะต้องตอบโจทย์ในเรื่องของความสวยงาม โดยทำให้เหมือนเป็นศิลปะของแผ่นดิน ให้ผู้ที่อยู่อาศัยรู้สึกเหมือนได้พักผ่อนในสถานที่ที่งดงาม ซึ่งนอกจากจะทำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี สิ่งที่ได้รับตามมาก็คือการพัฒนาคน เกิดแหล่งการเรียนรู้ทางการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ทุกคนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมจะเกิดความมั่นคงทั้งในด้านอาหารและการเงิน ภายใต้อาณัติของพื้นที่ทางกายภาพของจังหวัดอุบลราชธานีตลอดจนในสังคมไทย การนำทฤษฎีโคกหนองนา มาปรับใช้ ปรากฏได้ผลดี มีการขยายในวงกว้างมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทุกอำเภอ และมีข้อจำกัดเกี่ยวกับที่ดิน แหล่งน้ำ และทุนซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษา ตลอดทั้งการ

บริหารจัดการโคกหนองนาที่ดำเนินการเสร็จแล้ว ว่ามีอุปสรรคอย่างไร จึงทำให้มีความสนใจศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดการโคกหนองนาโมเดลของกลุ่มผู้สนใจในพื้นที่ต่อไป

จากการศึกษาวิจัยความสมดุลของภาคการเกษตร ภาคการบริการ และภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดอุบลราชธานี นั้นทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสมดุลในทุกภาคส่วนที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหในเรื่องเศรษฐกิจได้ แต่อย่างนั้นก็ดี คงไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ได้กับปัญหาความยากจน เพราะในเรื่องความสมดุลจะทำให้เราทราบถึงโครงสร้างการต่อยอดเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจของทุกภาคส่วนที่สามารถเชื่อมโยงส่งผลต่อความสมดุลของสามเสาหลักทางระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย แต่ความยากจนก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะคนจนยังมีมากในสังคมไทย

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “คนจน : รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะกรณีเฉพาะรูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่สนใจให้ความสำคัญและความสนใจในการประกอบอาชีพมีตามหลักทฤษฎีใหม่ แล้วส่งผลดีหลายประการ เช่น ลดความเหลื่อมล้ำ คนจนลดน้อยลง มีแนวทางทางออกในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ มีอาชีพใหม่เกิดขึ้น ยกกระดับคนจนให้มีตลาดแรงงานรองรับได้ แก้ไขปัญหาคนจนอย่างยั่งยืน มีนโยบายชัดเจนกับการแก้ไขปัญหาคนจนเพื่อเสนอต่อรัฐบาล อบต. อปท. กองสวัสดิการสังคมอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักทฤษฎีใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักทฤษฎีใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการโคกหนองนา ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ (Secondary sources) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาจาก ตำราทางวิชาการ หนังสือ เอกสารงานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่โดยมีโคกหนองนาโมเดลได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

- 1.ขอบเขตเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบโครงการโคกหนองนาโมเดลที่เหมาะสมกับพื้นที่ และภูมิสังคม ได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ 1) ศึกษาปัญหา

ความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี 2) พัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักทฤษฎีใหม่ และ 3) วิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักทฤษฎีใหม่

๒.ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) จำนวน 20 คน ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่โดยมีโคกหนองนาโมเดล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา จำนวน 5 คน เจ้าของพื้นที่โครงการ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1.รูปแบบการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการโคกหนองนา ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ (Secondary sources) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษาจาก ตำราทางวิชาการ หนังสือ เอกสารงานวิจัย และบันทึกต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโคกหนองนาโมเดล

2.พื้นที่การวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อศึกษากระบวนการโคกหนองนาโมเดลในจังหวัดอุบลราชธานีที่เป็นพื้นที่วิจัยจำนวน 2 แห่ง คือ 1) บ้านนาจั่ว ตำบลกระโสบ อำเภอมือ จังหวัดอุบลราชธานี และ 2) วัดป่าศรีแสงธรรม บ้านดงดิบ ตำบลห้วยยาง อำเภอยางเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3.ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) จำนวน 20 คน ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโคกหนองนาโมเดล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษาจำนวน 5 คน เจ้าของพื้นที่โครงการจำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน

4.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ตามขั้นตอน โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ คือ แบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิจัย เอกสาร (Documentary Research) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโคกหนองนาโมเดล 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 4) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อ สอบถามประเด็นที่ต้องการศึกษาแบบ

เจาะลึก โดยกำหนดประเด็นข้อคำถามแนวทางการสัมภาษณ์ ไว้ล่วงหน้า ตามระเบียบวิธีวิจัยให้เนื้อหาสาระครอบคลุมตามวัตถุประสงค์งานวิจัย และ 5) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา(Content Validity) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแต่งตั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างและภาษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจนในการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดความชัดเจน

5.การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐาน ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ จากตำรา หนังสือ บทความ วารสาร เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่โดยมี โคก หนอง นาเป็นฐานสำคัญ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้ 2.1) การเลือกพื้นที่ที่มีการดำเนินการโคกหนองนาในจังหวัดอุบลราชธานีที่เป็นพื้นที่วิจัย 2.2) ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาต เจ้าของพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการโคกหนองนา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจ เชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ ตามประเด็นการสัมภาษณ์ โดยติดต่อประสานงานเพื่อยืนยันกำหนดการสัมภาษณ์ทุกครั้งและทำการบันทึกในเอกสารด้วยผู้ทำการศึกษาวิจัยเองทุกขั้นตอน 2.3) กำหนดนัดหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการโคกหนองนาโดยมีการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่ในการให้ข้อมูลสรุปข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้โคกหนองนาที่เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ประกอบกับการสรุปผลการวิจัยต่อไป

5.การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูล เชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นั้น ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์สรุป ตามสาระสำคัญ ด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้ เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นองค์ประกอบตามลักษณะข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพมาพรรณนาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ความยากจนเป็นปัญหาสำคัญที่สังคมไทยเผชิญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตความยากจนถูกมองว่าเป็นปัญหาระดับท้องถิ่นหรือปัญหาระดับชนบท แต่นับวันปัญหานี้ได้ทวีความรุนแรงและกลายเป็นปัญหาระดับประเทศไปแล้ว ไม่ว่าปัญหานี้จะขยายวงกว้างขึ้นอย่างไรและเกี่ยวพันกับระบบเศรษฐกิจและสังคมมากน้อยเพียงไร เกษตรกรก็ยังเป็นกลุ่มคนจนส่วนใหญ่ของประเทศ แม้ว่ารัฐบาลหลายยุคหลายสมัยที่ผ่านมาได้พยายามสร้างความเจริญเติบโตให้กับประเทศและกำหนด

มาตรการการแก้ไขปัญหาคความยากจนมากมายหลายรูปแบบ แต่ความยากจนในภาคเกษตรกรรมที่สะสมมานานร่วมศตวรรษก็ยังไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมองย้อนกลับไปในอดีตเพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ศึกษามาตรการทางกฎหมายและนโยบายการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ของรัฐบาลที่มีผลกระทบต่อความยากจนในภาคเกษตรกรรม

สำหรับความยากจนในภาคเกษตรกรรมในจำนวนคนยากจนของทั้งประเทศพบว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครอบครัวประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาความยากจนมากที่สุด และมีปัญหาต่อเนื่องมาโดยตลอด ปี พ.ศ. 2544 มีคนยากจนในภาคเกษตรกรรม 5.8 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 67.4 ของคนยากจนทั้งประเทศ โดยแยกเป็นเกษตรกรเจ้าของที่ดิน 3.9 ล้านคน เกษตรกรเช่าที่ดิน 0.9 ล้านคน และแรงงานเกษตรอีก 1.0 ล้านคน และยังพบว่ากลุ่มที่ยากจนมาก (Ultra poor) คือผู้มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของเส้นความยากจน มีการกระจุกตัวอยู่ในครัวเรือนเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีการเกษตรกรรมค่อนข้างล้าหลังคนจนส่วนใหญ่ที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมเหล่านี้อาจแบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ (วิทยากร เชียงกูล และคณะ, 2545:55)

1. เกษตรกรที่ถือครองที่ดินทำการเกษตร เป็นเกษตรกรเจ้าของที่ดินหรือที่เช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่น มีประมาณร้อยละ 50 ของคนจนทั้งหมด คนจนกลุ่มนี้ยากจนเพราะต้นทุนการผลิตและค่าครองชีพที่สูงขึ้น ขณะที่ราคาขายของพืชผลการเกษตรตกต่ำ ซึ่งเป็นผลจากความสัมพันธ์ของวงจรการผลิตเพื่อขายซึ่งเกษตรกรเสียเปรียบในระบบผูกขาดและจากภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัวลง นอกจากนี้เกษตรกรยังมีภาระหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบจากการกู้ยืมเงินมาลงทุนในการผลิตอย่างต่อเนื่อง

2. แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร เป็นกลุ่มคนจนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินหรือปัจจัยการผลิตและไม่สามารถเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร คนกลุ่มนี้ไม่มีทักษะการผลิตอย่างอื่น ๆ จึงต้องหาเลี้ยงชีพจากการรับจ้างในภาคเกษตร มีประมาณร้อยละ 15 ของคนยากจนทั้งหมด ซึ่งมีรายได้และระยะเวลาการทำงานที่ไม่แน่นอน

2. แรงงานรับจ้างนอกภาคเกษตร เป็นกลุ่มที่ต้องดิ้นรนทำงานอื่น ๆ เช่น รับงานไปทำที่บ้าน รับจ้างทั่วไป ทำงานในเมือง ค้าขาย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม จำนวนตัวเลขคนยากจนที่กล่าวมาจำกัดเฉพาะคนจนที่ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือรายได้ในการยังชีพโดยพิจารณาจากเส้นความยากจนเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงความยากจนที่เกิดจากความขัดสนในหลายๆ ด้านที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต กล่าวคือ การขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย การไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต การขาดที่ดินทำกินหรือที่ดินทำกินไม่เพียงพอ การขาดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีฐานะทางสังคมต่ำ การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาระการพึ่งพาสูงและไม่สามารถเข้าถึงบริการและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐอันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2537:62) ดังนั้น หากนานิยามของความยากจนในความหมายที่กว้างนี้ไป

ใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวนคนยากจนในภาคเกษตรกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน 5.8 ล้านคน ก็จะเป็นตัวเลขที่ประมาณการไว้ต่ำกว่าความเป็นจริง

ในส่วนของสาเหตุความยากจนของเกษตรกร ขณะที่ยังไม่มีข้อสรุปว่าดัชนีชี้วัดความยากจนที่เหมาะสมควรจะเป็นอะไร เส้นความยากจนที่ธนาคารโลกนำมาใช้กับนานาประเทศจึงยังเป็นดัชนีหลักที่ประเทศไทยใช้วัดระดับความยากจนของประเทศและใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลุ่มคนยากจนเพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของความยากจน และมีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามศึกษาความยากจนในภาคเกษตรกรรม ธวัช มกรพงศ์ (ธวัช มกรพงศ์, 2537:47) ได้นำเสนอภาพรวมของปัญหาและสาเหตุของความยากจนในด้านปัจจัยการผลิตการว่างงานในชนบทและราคาพืชผลต่ำในภาคเกษตรกรรมในจังหวัดอุบลราชธานีสรุปตามลำดับดังนี้

1. ปัญหาปัจจัยการผลิต โดยส่วนมากทรัพยากรที่ดินที่อุดมสมบูรณ์และเหมาะสมกับเกษตรกรรมถูกแปลงเป็นที่อยู่อาศัยและเขตอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมเป็นแรงกดดันให้มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อจัดสรรทำที่อยู่อาศัย และตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศต้องสูญเสียที่ดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกไปเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ที่ดินที่เหมาะสมแก่การทำนาที่อุดมสมบูรณ์ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ถูกนำไปจัดสรรเป็นอยู่อาศัยหรือที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต่อมาได้ปล่อยน้ำเสียออกไป ทำให้พื้นที่ใกล้เคียงได้รับความเสียหายทั้ง ๆ ที่รัฐได้ลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรไปแล้ว เช่น การขุดคลองชลประทาน แต่การที่ทางราชการไม่เข้มงวดในการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่อุตสาหกรรมทำให้เกษตรกรต้องสูญเสียไร่นาที่อุดมสมบูรณ์จนต้องอพยพเข้าไปทำมาหากินในพื้นที่แห้งแล้งที่ขาดความอุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้แล้ว แหล่งน้ำถูกทำลาย เช่น ในกรณีภาคเหนือและภาคใต้ ที่มีการทำอุตสาหกรรมป่าไม้และเหมืองแร่แต่ขาดการควบคุมที่ดี ทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้นน้ำ ลำธาร และแหล่งน้ำต่าง ๆ ต้องได้รับความเสียหายและถูกทำลาย ยังวิธีการผลิตของเกษตรกรไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง กล่าวคือแนวทางการพัฒนาการเกษตรของประเทศที่ผ่านมาเน้นให้มีการใช้เครื่องทุ่นแรง เลือกพันธุ์พืชที่ดี ใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่วนใหญ่เป็นชาวนารายย่อย มีที่ดินถือครองไม่มากนัก และมีเงินทุนน้อย เพราะแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรดังกล่าวต้องลงทุนสูง ซึ่งหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ เกษตรกรก็ยากที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อการค้าได้ ในส่วนของความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง เมื่อเกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้เร่งเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด เพื่อการส่งออก ขณะที่การบำรุงดินด้วยปุ๋ยมีต้นทุนสูง เกษตรกรจึงไม่มีแรงจูงใจในการบำรุงรักษาคุณภาพดิน มีผลทำให้ดินเสื่อมสภาพและขาดความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีการขาดโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากเกษตรกรในชนบทส่วนใหญ่ยังได้รับการศึกษาน้อย ไม่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า จึงต้องพึ่งการทำเกษตรซึ่งมีรายได้น้อยต่อไป

2.ปัญหาการว่างงานในชนบท ปัญหาการว่างงานในชนบท เกิดจากการที่ประชาชนชาวดิน ทากิน ทำให้ไม่มีปัจจัยการผลิต และการนำเครื่องทุ่นแรงมาแทนแรงงานคน ทำให้ความต้องการ แรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลง ซึ่งลักษณะการว่างงานในชนบทมีทั้ง ไม่มีงานทำ หรือมีงานทำไม่ เต็มที่หรือว่างงานตามฤดูกาลปัญหาว่างงานในภาคเกษตรกรรมนี้ทำให้เกษตรกรไม่มีรายได้เลี้ยงชีพ หรือมีน้อยและต้องเผชิญกับความอดอยาก จึงอพยพเข้าไปหางานทำในเมือง

3.ปัญหาราคาพืชผลตกต่ำ ในระบบเศรษฐกิจการค้าเสรีที่ราคาสินค้าเป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งพ่อค้าและนายทุนสามารถรวมตัวกันเพื่อกำหนดราคาพืชผลทางการเกษตรที่จะรับซื้อจากเกษตรกร เองได้ ทำให้เกษตรกรซึ่งมีอำนาจต่อรองในการค้าขายน้อยประสบกับปัญหาพ่อค้าคนกลางกดราคา พืชผลการเกษตรอยู่ตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่ หลังจากลงพื้นที่ เก็บข้อมูลงานวิจัยพบว่า การแก้ปัญหาคือความยากจนตามหลักทฤษฎีใหม่ เป็นการปฏิบัติงานที่บุคคล หรือหน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาหรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน ให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคมและประเทศชาติโดยเนื้อแท้แล้วแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นนำมายกย่อง เลื่อมใสศรัทธาท่านองเดียวกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลางที่สอดรับ แนวคิดที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2550:78) ได้แสดงความเห็นว่าแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อ นำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขแนวทางดังกล่าวนี้มี ขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญคือ ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันนอกจากนั้นยังอาศัยหลักการพึ่งตนเอง การ เสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ตลอดจน ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย จุดเด่นของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงที่สำคัญทำให้เกิดมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งหมด 7 มิติ ตามลำดับ ดังนี้

1.มิติเศรษฐกิจ คือ การสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาด้าน ต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการผลิตและบริโภคในระดับที่เหมาะสมไม่ก่อหนี้จนเกินระดับรายได้ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างสมเหตุสมผลมีการบริหารจัดการ ที่ประสิทธิภาพและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจบนฐานของความรู้และคุณธรรมโดยพัฒนาட்சีนี้ ที่สะท้อนจากความสมดุลของการพัฒนาความมีเหตุผลมีประสิทธิภาพเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการ พัฒนาบนฐานความรู้และระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม

2.มิติจริยธรรมและวัฒนธรรม ได้แก่ การดำรงรักษาและสืบสานไว้ซึ่งค่านิยมความเชื่อหลักคำ สอนทางศาสนา รวมทั้งวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามตลอดจนภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นแบบไทยให้มีความเข้มแข็งสามารถสร้างเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้สะท้อนได้จากพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความมีสติสัมปชัญญะ ความอดทน ความเพียรและความกตัญญูทุกเวที แต่เนื่องจากข้อมูลลักษณะดังกล่าวไม่มีการจัดเก็บมาก่อน ข้อมูลที่สะท้อนจริยธรรมและวัฒนธรรมจึงพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้น อันได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ จิตใจ การสืบสานวัฒนธรรมและการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (การไม่ประพฤติปฏิบัติต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อนสร้างความเสียหายให้กับสังคม) การมีภูมิคุ้มกันทางกาย อารมณ์ จิตใจ (ความเข้มแข็งสถาบันทางบ้านทางสังคม) ความยึดมั่นในหลักศาสนาธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งมาของชาติ (การสืบสานวัฒนธรรมไทยส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม)

3.มิติทางสังคม คือ การเสริมสร้างสังคมที่มีความมั่นคงของมนุษย์และความเข้มแข็งของทุนทางสังคม โดยมุ่งเน้นการเสียสละแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกัน มีความรักสามัคคีร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาสังคมส่วนรวมตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการทางสังคม การแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีและความรับผิดชอบต่อสังคม

4.มิติทางการศึกษา ได้แก่ ระบบการจัดการศึกษาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความสามารถในการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันในกระแสโลกาภิวัตน์โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากกระบวนการและผลผลิตที่ช่วยให้พึ่งตนเองได้บนพื้นฐานของความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการเป็นสังคมแห่งฐานความรู้ซึ่งประกอบด้วยความเสมอภาคในการเข้าถึงความรู้และการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

5.มิติด้านการบริหารและการจัดการภาครัฐและเอกชน หมายถึง การเสริมสร้างความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมโดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากความโปร่งใส ความสามารถในการตรวจสอบภาครัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นการมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเอกชนและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจและเอกชน

6.มิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมรวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาว โดยพัฒนาดัชนีที่สะท้อนจากการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาคน การพัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในประเทศ การพัฒนาเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระยะยาวและความเหมาะสมของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทยและท้องถิ่น

7.มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรู้จักใช้และสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีสติปัญญาและภูมิปัญญาตามหลักของควมมีเหตุผล และความพอประมาณ รวมถึงควมมีภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อลดความเสี่ยงและพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด ภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมที่มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันและคำนึงถึงส่วนรวมโดยพัฒนาตชนที่สะท้อนจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุผลและพอประมาณการสงวนรักษาคุณภาพ และความหลากหลายและเพิ่มคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และการมีส่วนร่วมและความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควมพยายามในขั้นแรก ซึ่งอาจจะมีข้อผิดพลาดและข้อบกพร่องที่จำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม มุ่งเน้นการพึ่งตนเองโดยยึดหลักควมพอประมาณ ควมมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุลมั่นคง และยั่งยืน

การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนหรือเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถทำให้ประชาชนหรือเกษตรกรนั้นปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม มุ่งเน้นการพึ่งตนเองโดยยึดหลักควมพอประมาณ ควมมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนำไปใช้

1. ในวงวิชาการโดยมีอาจารย์ นักวิชาการได้องค์ความรู้แนวคิดด้านแนวคิดการเสริมสร้างนิสัยในการรู้จักการแก้ปัญหาความจนและวิถีปฏิบัติเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ องค์ความรู้ หลักการนำไปสู่การสร้างเสริมนิสัยประหยัดและการออม

2. ในหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีวัด โรงเรียน องค์กรเอกชน องค์กรบริหาร บริหารตำบลและจังหวัดสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปศึกษาพัฒนาและต่อยอดในการประกอบการแก้ปัญหาความจนด้วยการรู้การออม การรู้จักใช้จ่ายและได้ทราบถึงคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

3. ในภาคประชาชน/ชุมชน/สังคม/สามารถนำความรู้การสร้างเสริมการแก้ปัญหาความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืนเผยแพร่ ในรูปแบบ การให้ความรู้สู่สาธารณะ ผ่านสื่อ ภาพยนตร์ คู่มือหมู่บ้าน ชุมชน เป็นต้น

2.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกในครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณเพื่อให้ทราบผลในมุมมองที่หลากหลาย
2. ควรศึกษาวิจัยพื้นที่หลายพื้นที่เพื่อให้ได้มูลของรูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนที่เป็นปัจจุบันและปัจจัยต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่ส่งผลต่อแก้ปัญหาความยากจน
3. ควรศึกษาบทบาทของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและการกำหนดแนวทางการสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักวิธีการ แนวทางในการแก้ปัญหาความยากจน เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมบุคคลในประเทศในการก้าวเข้าสู่สังคมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (2550). 80 พรรษาเทิดไท้องค์ราชัน. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เกษม วัฒนชัย, (2551). เส้นทางสู่ความพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.

ธวัช มกรพงศ์, (2537). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ทัศนีย์ ทองสว่าง.(2537). สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

ประเวศ วะสี, (2530). พุทธเกษตรกรรมกับสันติสุขของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (2537). การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล๊อค.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, (2562). บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของ

ครัวเรือน พ.ศ.2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษา

ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

A STUDY OF SATISFACTION OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND
MENTOR TEACHERS TOWARD PROFESSIONAL EXPERIENCE TRAINING OF
4TH YEAR SOCIAL STUDIES STUDENTS, FACULTY OF EDUCATION AND
HUMAN DEVELOPMENT, CHAIYAPHUM RAJABHAT UNIVERSITY

ศักดา ชำนาญกุล

Sakda Chamnankul

ฉัตรสุตา ผาสุขมูล

Chatsuda Phasuckmool

สิขรินทร์ ก้อนในเมือง

Sikharin Konnaimuang

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University

E-mail: sakda.ch@cpru.ac.th, chatsuda.cpru@gmail.com, Sikharin.k@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 17 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และ 2) รวบรวมข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงฯ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามความพึงพอใจ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 ด้าน

ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านกระบวนการจัดการ การเรียนการสอน ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านพฤติกรรม และด้านบุคลิกภาพ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 4.52$) รองลงมาคือ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X} = 4.49$) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.22$) ด้านความรู้ ($\bar{X} = 4.18$) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 3.72$) ตามลำดับ จากผลการวิจัยการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้รับการประเมินในเชิงบวกสะท้อนถึงความพร้อมในการเข้าสู่วิชาชีพครูทั้งในทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปปรับปรุงการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ควรส่งเสริมนักศึกษาให้มีคุณวุฒิหรือทักษะทางด้านลูกเสือ ส่งเสริมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทุกภาคการศึกษา ควรพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักศึกษา และฝึกให้นักศึกษามีภาวะผู้นำเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีความพร้อมยิ่งขึ้นในการประกอบวิชาชีพครู

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู, สาขาวิชาสังคมศึกษา

ADSTRACT

This research Article aims to 1) Study the satisfaction of school administrators and mentor teachers toward 4th year pre-service teachers, social studies major, Faculty of Education and Human Development, Chaiphaphum Rajabhat University and 2) collect suggestions and opinions from school administrators and mentor teachers. The samples of this research consist of school administrators and mentor teachers at the professional training schools for 4th year pre-service teachers, social studies major during the 1/2024 semester. The research instrument used in this study was a five-point Likert scale. The satisfaction questionnaires were designed to collect data across five dimensions: 1) knowledge 2) teaching and learning management process 3) teamwork 4) behavior and 5) personality. The statistical analysis employed in this study were percentage, mean, standard deviation.

This research provided the following results:

1 .The overall satisfaction of school administrators and mentor teachers toward professional experience training of the 4th year pre-service teachers, social

studies major, Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University, was rated at the high level ($\bar{X} = 4.23$). When examined by specific aspects, the aspect with the highest mean score was personality ($\bar{X} = 4.52$), followed by teamwork ($\bar{X} = 4.49$), teaching and learning management process ($\bar{X} = 4.22$), knowledge ($\bar{X} = 4.18$) and behavior ($\bar{X} = 3.72$), respectively. The findings concluded that the professional experience training of the 4th year pre-service teachers, social studies major, Faculty of Education and Human Development, Chaiyaphum Rajabhat University, received positive evaluations in all aspects. This study reflects overall readiness to enter the teaching profession in all aspects.

2. The following recommendations which may be applied to improve the quality of the professional teaching experience include students should be promoted to the acquisition of scout qualifications or skills as well as encourage teacher professional experience training every semester. In addition, students should be promoted social and leadership skills to prepare them for the teaching profession.

Keywords: satisfaction, professional experience training, Social Studies Program

บทนำ

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สถาบันอุดมศึกษาจึงได้รับการให้ความสำคัญในการผลิตและบ่มเพาะบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อเตรียมความพร้อมออกสู่ตลาดแรงงานและสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ โดยนอกจากจะถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการแล้วยังเน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานบัณฑิต ตามกฎกระทรวงมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 และประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาเรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านจริยธรรม และ 4) ด้านลักษณะบุคคล (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) นอกจากนี้ แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2560-2574) ยังมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตให้มีความสมดุลของ Soft Skill และ Hard Skill (อรสา ภาววิมล, 2559) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เน้นให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษาหรือสถานประกอบการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในมิติที่ลึกและกว้างกว่า

การเรียนรู้ในห้องเรียน เรียนรู้วิธีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับองค์กรและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สร้างความเชื่อมั่นและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีทักษะในการปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกแห่งการทำงานในอนาคตได้ จึงถือได้ว่าการฝึกประสบการณ์นับเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ของนักศึกษาได้ในอนาคต

ในบริบทการผลิตครูนั้นวิชาชีพครูมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสังคม ครูจึงไม่เพียงถ่ายทอดความรู้แต่ยังปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และทักษะชีวิตให้แก่นักเรียน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตและพัฒนาครูภายใต้พันธกิจด้านการพัฒนาบัณฑิตครูมืออาชีพที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพครู พัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ เป็นเลิศทางวิชาชีพและวิชาการ โดยการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูตามประกาศคุรุสภา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการประกอบวิชาชีพ ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน ได้แก่ การปฏิบัติงานในหน้าที่ครู การจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และ 3) มาตรฐานการปฏิบัติตน หรือจรรยาบรรณของวิชาชีพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2567)

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2562 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ได้รับการพิจารณารับทราบหลักสูตรจากสำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา และรับรองปริญญาทางการศึกษาจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา มีเป้าหมายผลิตครู ผู้มีความรู้เชิงลึกและสามารถจัดการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการสถานศึกษาและชุมชนท้องถิ่น หลักสูตรกำหนดให้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกสอนจริง ฝึกทักษะจัดการเรียนรู้ ชั้นเรียน และสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 มีนักศึกษาฝึกประสบการณ์แล้ว 2 รุ่น และรุ่นที่ 3 จะเริ่มในปีการศึกษา 2567 อย่างไรก็ตามเนื่องจากหลักสูตรยังใหม่และมีประสบการณ์ จัดฝึกประสบการณ์น้อยจึงพบปัญหานักศึกษาไม่เข้าใจกระบวนการฝึกฝนอย่างถ่องแท้ ขาดทักษะบริหารจัดการชั้นเรียน และขาดความมั่นใจในการสอนจริง

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ให้นักศึกษาเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในโรงเรียน ช่วยพัฒนาทักษะสอน การจัดการชั้นเรียน การวางแผนสอน การสื่อสาร และจรรยาบรรณ ผ่านคำแนะนำของครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนคุณภาพนักศึกษา และหลักสูตร รวมถึงชี้แนะแนวทางปรับปรุงเพื่อประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อใช้ผลการวิจัยปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

2. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ผู้บริหาร 35 คน ครูพี่เลี้ยง 40 คน รวม 75 คน โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) กำหนดขอบเขตและโครงสร้างของแบบสอบถาม โดยพิจารณาให้ครอบคลุมประเด็น ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างรอบด้าน

3) สร้างแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด โดยยึดหลักเกณฑ์ในการสร้างเครื่องมือ ที่มีคุณภาพ และอ้างอิงรูปแบบจากแบบสอบถามหรือแบบทดสอบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุม ถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบทของการวิจัย

4) นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

5) ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม (Internal Consistency) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้อย่างเหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 75 คน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 89.33

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านพฤติกรรม และด้านบุคลิกภาพ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิเคราะห์นำเสนอในรูปแบบตารางและบรรยาย สรุปผลตามเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้

ช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
4.51-5.00	มากที่สุด
3.51-4.50	มาก
2.51-3.50	ปานกลาง
1.51-2.50	น้อย
1.00-1.50	น้อยที่สุด

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำตอบปลายเปิดด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่ง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (จำนวน 67 คน จากทั้งหมด 75 คน)

ข้อมูลทั่วไป	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	28	41.79
	หญิง	39	58.21
อายุ	20-30 ปี	13	19.40
	31-40 ปี	17	25.37
	41-50 ปี	21	31.34
	มากกว่า 50 ปี	16	23.88
การศึกษา	ปริญญาตรี	22	32.84
	ปริญญาโท	38	56.72
	ปริญญาเอก	7	10.45
ตำแหน่ง	ผู้บริหารโรงเรียน	29	43.28
	ครูพี่เลี้ยง	38	56.72
รวม		67	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 67 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 58.21 รองลงมาคือเพศชายจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 41.79 ในด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 31.34 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 25.37 อายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 และอายุ 20-30 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 19.40

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังตารางที่ 2-7

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ 5 ด้าน

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านความรู้	4.18	0.39	มาก
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน	4.22	0.45	มาก
3. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.49	0.52	มาก
4. ด้านพฤติกรรม	3.72	0.54	มาก
5. ด้านบุคลิกภาพ	4.52	0.75	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.23	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ โดยรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.52) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.45) ด้านความรู้ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.39) และด้านพฤติกรรม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านความรู้

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. มีความรู้และเข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านสังคมศึกษา	4.16	0.37	มาก
2. มีความรู้และเข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านวิชาชีพครู	4.16	0.37	มาก
3. นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.22	0.41	มาก
4. วิเคราะห์ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษา	4.21	0.41	มาก
5. สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกระบวนการวิ	4.15	0.36	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.18	0.39	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.40)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.41) รองลงมาคือ วิเคราะห์ความสอดคล้องของ

สาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษา ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.41) มีความรู้และเข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านสังคมศึกษา และมีความรู้และเข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีด้านวิชาชีพครู มีระดับความพึงพอใจเท่ากัน ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.37) และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกระบวนการวิจัย ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.36) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ

ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ออกแบบและจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับผู้เรียน	4.21	0.41	มาก
2. จัดการเรียนการสอนตรงตามวัตถุประสงค์และแผนการสอน	4.37	0.52	มาก
3. ใช้สื่อและวิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน	4.21	0.41	มาก
4. จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.33	0.50	มาก
5. สามารถควบคุมชั้นเรียน และสร้างบรรยากาศชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.15	0.40	มาก
6. วัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพจริง	4.27	0.45	มาก
7. สามารถทำการวิจัยและ/หรือนำผลการวิจัยไปสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.00	0.43	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.22	0.45	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.45)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ จัดการเรียนการสอนตรงตามวัตถุประสงค์ และแผนการสอน ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.50) วัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพจริง ($\bar{X} = 4.27$,

S.D. = 0.45) ออกแบบและจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับผู้เรียน และใช้สื่อและวิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน มีระดับความพึงพอใจเท่ากัน ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.41) สามารถควบคุมชั้นเรียน และสร้างบรรยากาศชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.40) และสามารถทำการวิจัยและ/หรือนำผลการวิจัยไปสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ

ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.55	0.50	มากที่สุด
2. เคารพสิทธิ หน้าที่ และให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน	4.54	0.50	มากที่สุด
3. เป็นผู้นำและ/หรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม	4.43	0.50	มาก
4. มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.48	0.50	มาก
5. วางตัว และแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมในฐานะนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	4.52	0.50	มากที่สุด
6. ปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี	4.46	0.50	มาก
7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้	4.42	0.61	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.49	0.52	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.52)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ เคารพสิทธิ หน้าที่ และให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.50) วางตัว และแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมในฐานะนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.50) มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.50) ปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.50) เป็นผู้นำและ/หรือผู้ตาม ได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.50) และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ

ด้านพฤติกรรม

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลา สม่าเสมอ และเต็มเวลา	3.75	0.44	มาก
2. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด	3.67	0.68	มาก
3. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู	3.70	0.58	มาก
4. มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ความเป็นครู	3.76	0.42	มาก
5. ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู	3.73	0.57	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.72	0.54	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านพฤติกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.54)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ มีจิตวิญญาณ และอุดมการณ์ความเป็นครู ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.42) รองลงมาคือ ปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลา สม่าเสมอ และเต็มเวลา ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.44) ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.57) มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.58) และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา อย่างเคร่งครัด ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ

ด้านบุคลิกภาพ

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และเหมาะสมกับความเป็น	4.54	0.84	มากที่สุด
2. ประพฤติ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน	4.58	0.72	มากที่สุด
3. ใช้กิริยาจาสุภาพ และเหมาะสมกับกาลเทศะ	4.55	0.76	มากที่สุด
4. มีจิตอาสา อดทน และเสียสละในการทำงาน	4.88	0.80	มากที่สุด
5. มีความกระตือรือร้น และใฝ่เรียนรู้	4.46	0.82	มาก
6. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.57	0.74	มากที่สุด
7. มีไหวพริบและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี	4.49	0.82	มาก
8. ควบคุมอารมณ์และแสดงออกอย่างมีวุฒิภาวะ	4.45	0.50	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.52	0.75	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ ด้านบุคลิกภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.75)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ มีจิตอาสา อดทน และเสียสละในการทำงาน ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.80) รองลงมาคือ ประพฤติ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.72) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.74) ใช้กิริยาวาจาสุภาพ และเหมาะสมกับกาลเทศะ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.76) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และเหมาะสมกับความเป็นครู ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.84) มีไหวพริบและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.82) มีความกระตือรือร้น และใฝ่เรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.82) และควบคุมอารมณ์และแสดงออกอย่างมีวุฒิภาวะ ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.50) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากผลการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ นักศึกษาควรมีคุณวุฒิ หรือทักษะทางด้านลูกเสือเพื่อเสริมสร้างความพร้อมในด้านกิจกรรมนอกห้องเรียน ควรมีการส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์ในทุกภาคการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มทักษะทางสังคมให้นักศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรเน้นการฝึกฝนภาวะผู้นำเพิ่มเติมเพื่อให้นักศึกษามีความสามารถ ในการบริหารจัดการและ เป็นแบบอย่างที่ดีในสถานศึกษา ข้อเสนอแนะเหล่านี้สะท้อนถึงความต้องการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในหลายมิติเพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41–50 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท และส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งครูพี่เลี้ยง รองลงมาคือ ผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพและความพร้อมในการปรับตัวสู่สภาพแวดล้อมโรงเรียน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg, Mausner และ Snyderman (1959) ที่ระบุว่า ปัจจัยจูงใจ เช่น ความสำเร็จในงาน ความรับผิดชอบ

และความก้าวหน้าในงานส่งผลต่อความพึงพอใจของบุคคล ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นกระบวนการสำคัญในการเตรียมความพร้อมนักศึกษาสู่การเป็นครูมืออาชีพ

1.1 ด้านบุคลิกภาพ พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก และมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดจากการประเมินของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยง ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (1970) ที่ระบุว่าความต้องการการยอมรับ (Esteem Needs) เป็นแรงจูงใจสำคัญในการพัฒนาตนเอง ส่งผลต่อพฤติกรรมและคุณภาพการปฏิบัติงาน นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมจะได้รับการยอมรับในองค์กร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรศักดิ์ นาถวิล (2544) และอดิศา เบญจรัตน์นันท์ (2560) พบว่า บุคลิกภาพที่เหมาะสมจะได้รับการยอมรับจากครูพี่เลี้ยงและผู้บริหาร ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในตนเองและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มีภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพที่ได้รับการยอมรับและเคารพในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภควัด หม้อศรีใจ และคณะ (2567) ระบุว่า ครูพี่เลี้ยงให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพโดยเฉพาะความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้ใหญ่ และการวางตัวเหมาะสม ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ในการทำงานร่วมกัน บุคลิกภาพที่เหมาะสมไม่เพียงเสริมความมั่นใจในตนเองแต่ยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์เชิงวิชาชีพและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้ผลการศึกษาของ ปริญญา บัญญัติ และระพีพร โพธิ์ศรี (2564) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านกายภาพและจิตใจซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพครู ดังนั้นบุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและรักษามาตรฐานในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มกำลังความสามารถ และเสริมสร้างภาพลักษณ์และคุณค่าในตนเองของนักศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร การวางตัว การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตลอดจนความน่าเชื่อถือในบทบาทของครูฝึกสอน

1.2 ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถประสานงานกับครูและบุคลากรในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงออกถึงความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสารที่เหมาะสม ตลอดจนการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีถือเป็นองค์ประกอบที่ส่งเสริมแรงจูงใจในงาน และแสดงให้เห็นว่านักศึกษามักรักษาความสัมพันธ์ในเชิงวิชาชีพได้ดี สอดคล้องกับทฤษฎีของ Aday & Andersen (1978) ที่เน้น “ความพึงพอใจต่ออรรถาธิบายและความสนใจของผู้ให้บริการ” นักศึกษาฝึกสอนที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีย่อมส่งผลให้ครูพี่เลี้ยงและผู้บริหารเกิดความไว้วางใจและความพึงพอใจในตัวบุคลากรในอนาคต รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ ภควัด หม้อศรีใจ และคณะ (2567) ที่พบว่า ความพึงพอใจต่อนักศึกษามีความโดดเด่นในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเน้นให้เห็นถึงความสามารถในการสื่อสาร การปรับตัว และการประสานงานกับครูในโรงเรียน ขณะที่

การศึกษาของ ชนิตา ไกรเพชร และคณะ (2568) ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาที่มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มักได้รับมอบหมายงานที่มีความสำคัญมากขึ้น และได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็วในหมู่คณะครูและนักเรียน แสดงให้เห็นว่าทักษะด้านนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อภาพลักษณ์และโอกาสในการเรียนรู้ของนักศึกษา

1.3 ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยข้อที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุดคือ จัดการเรียนการสอนตรงตามวัตถุประสงค์และแผนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารณี นวพันธุ์ (2558) ที่พบว่า ครูที่เลี้ยงมีความพึงพอใจสูงต่อความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรรัตน์ อักษรกาญจน์ และคณะ (2564) ที่ระบุว่า ครูที่เลี้ยงมีความพึงพอใจด้านสมรรถภาพการสอนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสมรรถภาพการสอนมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนในหน้าที่ครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และสามารถเห็นได้ถึงความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ความเชื่อ และอุปนิสัยในการทำงาน รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติยา ฤทธิภักดี และคณะ (2568) ที่พบว่า ความพึงพอใจของครูที่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษามีความโดดเด่นด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ดังนั้น ความสามารถในการกระบวนการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย การประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ล้วนเป็นทักษะสำคัญที่นักศึกษาควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นครูที่มีคุณภาพที่สามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

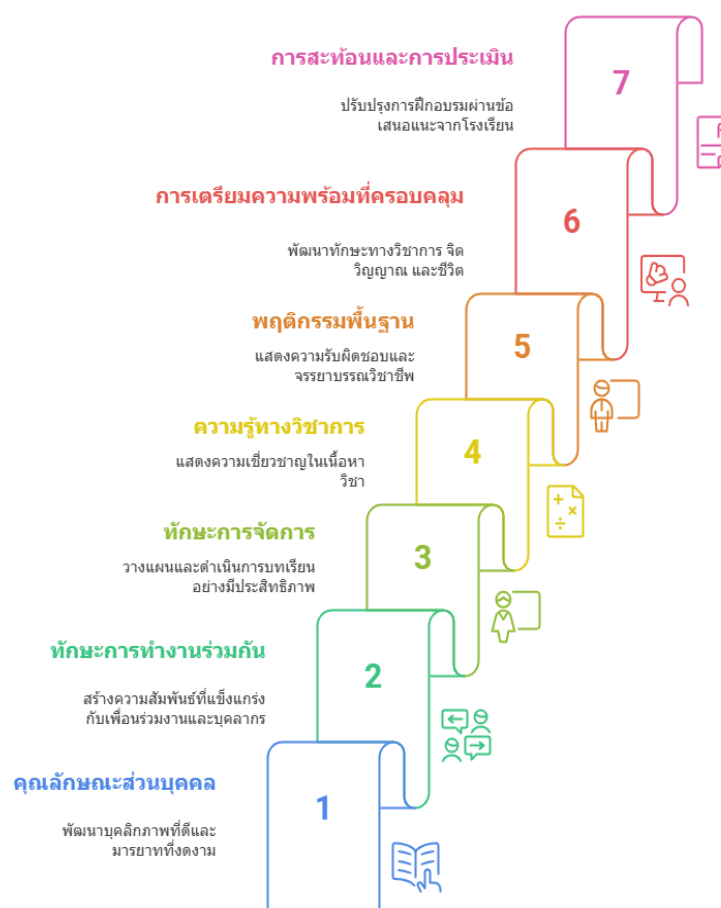
1.4 ด้านความรู้ พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะความรู้ในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาที่นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนถึงการมีความรู้ความเข้าใจ การเตรียมความพร้อมที่เข้มแข็งของคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ทั้งในส่วนของหลักสูตรพื้นฐาน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และระบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิรินา วาจาสัตย์ และพระมหาเกรียงไกร ฐิตวิโร (2567) ที่พบว่า ทักษะคิดของครูที่เลี้ยงที่มีต่อคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฯ อยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา ขณะที่ สุรรัตน์ อักษรกาญจน์ และคณะ (2564) ระบุว่า นักศึกษาที่มีความรู้รอบด้านทั้งทางวิชาชีพครูและวิชาเอกมักสามารถบูรณาการองค์ความรู้เหล่านั้นให้เข้ากับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ความสามารถในการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม ออกแบบสื่อการสอนได้ตรงจุดประสงค์ และเชื่อมโยงความรู้กับบริบทท้องถิ่นหรือสถานการณ์ปัจจุบัน ถือเป็นจุดแข็งที่ทำให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ด้านพฤติกรรม แม้ด้านพฤติกรรมจะได้รับการประเมินในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ แต่ความพึงพอใจยังอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจสะท้อนถึงความต้องการการพัฒนาด้านภาวะผู้นำ ความกล้าแสดงออก และทักษะการตัดสินใจ โดยผลการศึกษาของ นิภาพรณ เจนสันติกุล (2564) เสนอแนะว่า สถาบันผลิตครูควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงบทบาทผู้นำ และตัดสินใจในสถานการณ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา วิสูตรเรืองเดช (2563) ที่ระบุว่า ควรพัฒนานักศึกษาอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลัดดาวัลย์ คงสมบูรณ์ (2567) ที่พบว่า ครูที่เลี้ยงให้ความสำคัญในด้านการปฏิบัติตนและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู การพัฒนาด้านพฤติกรรม จึงควรเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันผลิตครูและสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างครูที่มีทั้งจรรยาบรรณและภาวะผู้นำเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นครูมืออาชีพอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เลี้ยง พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เลี้ยงได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการปรับปรุงหลักสูตรให้ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการและทักษะวิชาชีพอย่างสมดุล ข้อเสนอสำคัญประกอบด้วย การขยายระยะเวลาการฝึกปฏิบัติให้ครบทั้งสองภาคเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้บริบทโรงเรียนอย่างลึกซึ้ง และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การเป็นผู้นำกลุ่มและการทำงานร่วมกัน การร่วมวางแผนกิจกรรมโรงเรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎี “กฎแห่งผลที่พึงพอใจ” ของ Thorndike (อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2554) ที่เน้นความสำคัญของการสร้างประสบการณ์เชิงบวกในการเรียนรู้ ขณะทำงานวิจัยของ ชนิตา ไกรเพชร และคณะ (2568) เสริมว่าควรพัฒนาครูยุคใหม่ให้มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและทักษะสังคม เพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่านักศึกษาสาขาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิมีศักยภาพในการเป็นครูมืออาชีพ โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพและการจัด การเรียนการสอน แต่ยังคงพัฒนาเพิ่มเติมในด้านภาวะผู้นำ การตัดสินใจ และการจัดการความเครียด ดังนั้น สถาบันผลิตครูควรออกแบบระบบนิเทศที่เข้มข้น พร้อมทั้งติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างครูมืออาชีพที่พร้อมทั้งความรู้ ทักษะ และจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ดังแสดงในภาพที่ 1



Made with Napkin

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วย บุคลิกภาพที่ดี ความมีวุฒิภาวะ และความเป็นมืออาชีพที่สะท้อนถึงความเหมาะสมต่อบทบาทครูในอนาคต

2) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาได้รับการยอมรับจากครูและบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การประสานงาน และการสื่อสารอย่างมืออาชีพ ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและโอกาสในการเรียนรู้งานจริงได้มากขึ้น

3) ทักษะการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่สถานศึกษาคาดหวังอย่างสูง นักศึกษาควรวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควบคู่กับการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่มีคุณภาพ

4) ความรู้ทางวิชาการที่ลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงในห้องเรียนได้ จะช่วยให้นักศึกษาสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงความเข้าใจในหลักสูตร และแนวทางการสอนสมัยใหม่ที่เอื้อต่อการปรับตัวเข้ากับบริบทของโรงเรียน

5) พฤติกรรมพื้นฐาน เช่น ความรับผิดชอบ และการมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นรากฐานที่สะท้อนถึงภาพลักษณ์ความเป็นครู ซึ่งแม้จะเป็นจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม แต่ก็สามารถส่งเสริมผ่านกิจกรรมที่สร้างความกล้าแสดงออก ภาวะผู้นำ และความมั่นใจในตนเอง

6) การเตรียมความพร้อมนักศึกษาควรครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ จิตวิญญาณ และทักษะชีวิต โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมเจตคติและความเป็นผู้นำ

7) การพัฒนาหลักสูตรฝึกประสบการณ์ควรเน้นการประเมินผลจากสถานศึกษาร่วมฝึก และเปิดโอกาสให้ครูพี่เลี้ยงและผู้บริหารมีส่วนร่วมในการสะท้อนผล เพื่อยกระดับการฝึกสอนให้เป็นเครื่องมือพัฒนาครูยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ส่งเสริมให้นักศึกษาเตรียมความพร้อมทั้งด้านวิชาการ ทักษะวิชาชีพ และจิตวิญญาณ ความเป็นครู โดยเฉพาะทักษะเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และประสิทธิภาพในการทำงานจริง

2) สื่อสารและประสานความร่วมมือกับเครือข่ายโรงเรียนฝึกประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้เหมาะสม

3) จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เช่น อบรมจิตวิทยาเด็ก การเรียนรู้เชิงรุก การสื่อสารและควบคุมชั้นเรียน และกิจกรรมเสริมภายนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพและช่วยให้นักศึกษาปรับตัวได้ดี

4) มีระบบประเมินผลที่ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยใช้ข้อมูลจากครูพี่เลี้ยง ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนร่วมกัน เพื่อสะท้อนผลรอบด้านและใช้พัฒนานักศึกษาในรุ่นถัดไปอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาสังคมศึกษาเพื่อกำหนดมาตรฐานผลลัพธ์และวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการสถานศึกษา

2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงต่อการฝึกประสบการณ์ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ทักษะสื่อสาร การปฏิบัติงาน และจิตวิญญาณความเป็นครู

3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์โดยเปรียบเทียบบทบาทของนักศึกษาและผู้บริหารกับครูพี่เลี้ยง เพื่อวิเคราะห์และปรับปรุงระบบนิเทศและสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น

4) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกงานในมุมมองสถานศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและวิชาชีพครูยุคใหม่

5) ประเมินและวิเคราะห์หลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและแนวทางฝึกประสบการณ์ให้ทันสมัย ยืดหยุ่น และตอบสนองความคาดหวังของสถานศึกษาและผู้เรียนในอนาคต

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. (2565, 31 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนที่ 20 ก. หน้า 28-31.
- กิตติยา ฤทธิภักดี, อุไร หมัดหมุด และสุนิสา สะแหละ. (2568). การศึกษาความพึงพอใจของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อคุณภาพของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย วิทยาลัยชุมชนสตูล. *วารสารสังคมพันศาสตร์*, 8(2), 53-65.
- ชนิตา ไกรเพชร, ศิริพร รุ่งเรือง และชยกร ปวรทวีสุข. (2568). การศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาสำหรับการปฏิบัติการสอนที่มีต่อคุณภาพของนักศึกษาปฏิบัติการสอนรายวิชาปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา 4 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสมุทรสาคร. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*, 9(1), 86-101.
- ดารณี นวพันธุ์. (2558). ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 9(2), 114-120.
- ทิตนา แวมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2564). การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์: สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนานักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 123-134.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. (2565, กันยายน 9). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 212 ง. หน้า 35-36.
- ประกาศคุรุสภา เรื่อง การรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการประกอบวิชาชีพ พ.ศ. 2567. (2567, กุมภาพันธ์ 6). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 35 ง. หน้า 15-19.

- ปริญญา บัญญัติ และระพีพร โพธิ์ศรี. (2564). การสร้างแบบวัดจิตวิญญาณความเป็นครู
สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์โดยใช้มาตรวัดเจตคติ
แบบนัยจำแนก. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่*, 7(2), 19-32.
- ภควัต หม้อศรีใจ, เกวลิน ขจรรัตนวัฒน์ และรวีศ ทะแสนเทพ. (2567). การศึกษาความพึงพอใจของ
ครูพี่เลี้ยงที่มีต่อคุณภาพของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยนาฏศิลป์.
วารสารวิทย์พัฒนศิลป์ บัณฑิตศึกษา, 4(1), 31-47.
- ลัดดาวัลย์ คงสมบูรณ์. (2567). การศึกษาความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์
วิชาชีพครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
กรุงเทพธนบุรี*, 13(1), 160-175.
- วิทยา วิสูตรเรืองเดช. (2563). ศึกษาการศึกษาความพึงพอใจของครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษาที่มีต่อนิสิต
ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
วารสารครุศาสตร์สาร, 11(1), 176-184.
- ศิรินา วาจาสัตย์ และพระมหาเกรียงไกร ฐิตวิโร. (2567). ทศนคติครูพี่เลี้ยงที่มีต่อคุณลักษณะ
นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(6), 852-866.
- สุรศักดิ์ นาถวิล. (2544). ความพึงพอใจของผู้ใช้ยานพาหนะต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ตำรวจจราจร สถานีตำรวจ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- สุรรัตน์ อักษรกาญจน์, ธนาศักดิ์ ฌิมอ่อน และวิษณุ ท่าปาน. (2564). การศึกษาความพึงพอใจของ
ครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 8(1), 228-255.
- อดิศา เบญจรัตน์นนท์. (2560). ความพึงพอใจของสถานประกอบการต่อนักศึกษาฝึกงานสาขาวิชา
ภาษาอังกฤษคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 28(2), 184-194.
- อรสา ภาวิมล. (2559). *แผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี พ.ศ. 2560-2574*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- Aday, L.N., & Andersen, R. (1978). *Theoretical and Methodological Issues in
Sociological Studies of Consumer Satisfaction with Medical Care*. Social
Science and Medicine.
- Herzberg, F., Mausner, B. and Snyderman, B. (1959). *The Motivation to Work*.
2nd Edition, John Wiley & Sons Inc., New York, 20, 141-147.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING SCHOOL
EFFECTIVENESS UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

พลอยไพลิน อูระแสง

Ployphailin Urasaeng,

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

Pimolpun Phetsombat

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Email: Ployphailin_u@mail.rmutt.ac.th pimolpun_p@rmutt.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 22 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 299 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .983 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก และ 3) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ได้แก่ ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการสื่อสาร ด้านนวัตกรรม และด้านการปรับตัว โดยทั้ง 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ได้ร้อยละ 61.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล, ประสิทธิภาพ, ผู้บริหารสถานศึกษา

ADSTRACT

The objectives of this research article were to: (1) examine the digital leadership of school administrators, (2) study the effectiveness of schools, and (3) investigate the influence of school administrators' digital leadership on school effectiveness under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The sample consisted of 299 teachers under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 in the academic year 2024, selected based on Krejcie and Morgan's (1970) sample size table, using cluster random sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of .983. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings revealed that: (1) the overall level of digital leadership of school administrators under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 was high; (2) the overall level of school effectiveness was also high; and (3) the aspects of digital leadership that significantly influenced school effectiveness included digital literacy, communication, innovation, and adaptability. These four variables could jointly predict school effectiveness under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 by 61.60 percent at the .01 level of statistical significance

Keywords: Digital Leadership, Effectiveness, School Administrator.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กล่าวว่า กรอบแนวทางในการจัดการศึกษาในประเทศไทย ที่ระบุไว้ใน มาตรา 65 ถึง มาตรา 67 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีสิทธิได้รับ

การพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้ง การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กล่าวไว้ว่า บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยระบุว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นี้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดเก็บและจัดการข้อมูลทางการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้การบริหารจัดการมีความ โปร่งใสและรวดเร็ว โดยเฉพาะในส่วนของการวิเคราะห์และจัดการข้อมูลนักเรียน ทำให้ครูและผู้บริหารสามารถติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวและใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการบริหารและการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนากิจการศึกษามี คุณภาพ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำดิจิทัล” ที่สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเทคโนโลยี ใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงาน การพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มี คุณภาพเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560) ประสิทธิภาพของสถานศึกษานั้นว่าเป็น ความสามารถในการดำเนินการบริหารจัดการงานต่างๆ ในโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จ ตามเป้าหมาย ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนตามประสงค์และเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและเป็นที่ยอมรับของคน ทั่วไป (นิษฐธิดาภรณ์ ดาราพันธ์, 2560) ที่สำคัญ คือ ผลผลิตของนักเรียนและคุณลักษณะของ นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถของนักเรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ที่มีต่อการจัดการ กระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนความพึงพอใจและ แรงจูงใจในการทำงานของครู ซึ่งจะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ของ สถานศึกษา ซึ่งจะมีการใช้ทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในเชิงปริมาณและ คุณภาพการ ที่สถานศึกษาได้ดำเนินการใด ๆ โดยการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จตาม เป้าหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ (ขวัญพิชชา มีแก้ว, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จึงได้มีการประเมินศักยภาพ การพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคต ประกอบด้วย การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ในเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัล โดยสรุปว่า บุคลากร

บางส่วนยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารและการสอน ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางดิจิทัลระหว่างบุคลากรและผู้นำ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีจะสร้างโอกาสให้กับสถานศึกษาในด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และการเรียนการสอน แต่ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น อุปกรณ์ที่ทันสมัย และบุคลากรที่มีความรู้ทางเทคโนโลยี ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2567)

ด้วยเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยคาดหวังว่าผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารสถานศึกษา จะนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง พัฒนาการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษาได้รับทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 1,346 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 208 โรงเรียน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2567

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 299 คน จากนั้น ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างกระจายไปตามอำเภอที่ตั้งของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงานภายในสถานศึกษา มีลักษณะคำถามเป็น แบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 27 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้การศึกษาในครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อประสานงานกับงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จัดทำหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยนำแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทาง Google Form

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน 299 ฉบับ มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่มีความถูกต้องครบถ้วนมาจัดเรียงข้อมูล แยกข้อมูล และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไป โดยการวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยวิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean) ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.วิเคราะห์แบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

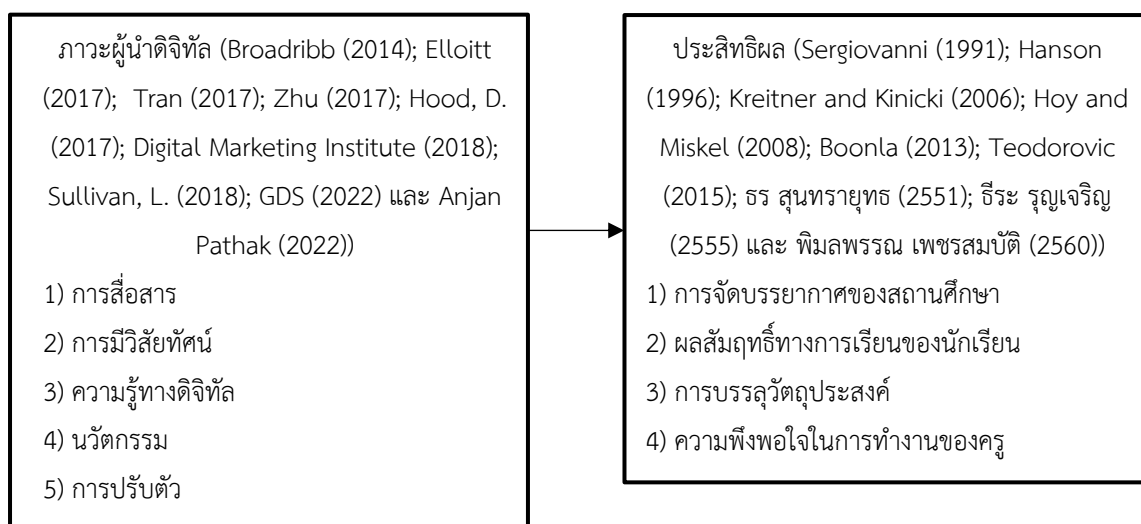
4.วิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis) การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผล โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .983 นำไปเก็บกับครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 299 คน จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน จากประชากรทั้งหมด 1,346 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศแล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ภาวะผู้นำดิจิทัล	n=299		ระดับภาวะผู้นำดิจิทัล	อันดับที่
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการสื่อสาร (X_1)	4.43	0.54	มาก	1
2. ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_2)	4.37	0.56	มาก	4
3. ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3)	4.41	0.57	มาก	2
4. ด้านนวัตกรรม (X_4)	4.27	0.55	มาก	5
5. ด้านการปรับตัว (X_5)	4.39	0.61	มาก	3
รวม	4.37	0.56	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$, S.D.=0.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.43$, S.D.=0.54) รองลงมา คือ ด้านความรู้ทางดิจิทัล ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.57) และด้านนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.55)

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	n=299		ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา	อันดับที่
	$\bar{X}$	S.D.		
1 การจัดบรรยากาศของสถานศึกษา (Y_1)	4.41	0.54	มาก	1
2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Y_2)	4.41	0.52	มาก	2
3 การบรรลุวัตถุประสงค์ (Y_3)	4.28	0.55	มาก	4
4 ความพึงพอใจในการทำงานของครู (Y_4)	4.32	0.51	มาก	3
รวม	4.35	0.53	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.53) และเมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่าการจัดบรรยากาศของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.54) รองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.52) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.55)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

ภาวะผู้นำดิจิทัล	Unstandardized		Standardize	t	Sig.	Collinearity	
	Coefficients		d			Statistics	
	B	Std. Error	Coefficients			tolerance	VIF
			β				
ค่าคงที่ (Constant)	1.333	0.152		8.785	0.000*		
ด้านการปรับตัว (X ₅)	0.214	0.042	0.303	5.090	0.000*	0.369	2.711
ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X ₃)	0.164	0.040	0.236	4.051	0.000*	0.386	2.588
ด้านนวัตกรรม (X ₄)	0.179	0.031	0.250	5.716	0.000*	0.684	1.463
ด้านการสื่อสาร (X ₁)	0.136	0.040	0.163	3.355	0.001*	0.556	1.800
R= 0.785 R ² = 0.616 Adjusted R ² = 0.611 S.E. _{est} 0.149 *Sig. ≤0.01							

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว คือ ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านการสื่อสาร (X_1) ด้านนวัตกรรม (X_4) และด้านการปรับตัว (X_5) ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยตัวแปรทั้ง 4 ตัว มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 61.60 และมีความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์หรือการประมาณค่าผลลัพธ์ ประสิทธิผลของสถานศึกษา เท่ากับ 0.149

ดังนั้น ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตัวแปรที่มีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการสื่อสาร (X_1) ด้านความรู้ทางดิจิทัล (X_3) ด้านนวัตกรรม (X_4) และ ด้านการปรับตัว (X_5) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1.จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการ

สื่อสาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการปรับตัว ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหาร อีกทั้งยังช่วยสร้างเครือข่ายและความร่วมมือที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทยุคดิจิทัล กำหนดทิศทางที่เหมาะสม และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรและนักเรียน มีความรู้และทักษะทางดิจิทัล เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ขณะเดียวกันก็ต้องตระหนักถึงจริยธรรมและความปลอดภัยทางดิจิทัล เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตชาติ กุดนอก (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพล สันโดษ และ พระมหาศุภชัยสุภกิจโจ (บุตระเกษ) (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2.จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดบรรยากาศของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการใช้วัสดุและทรัพยากรต่าง ๆ มีการส่งเสริมการจัดภูมิทัศน์ภายในสถานศึกษา การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดสรรสื่อใหม่ๆ มาใช้ในห้องเรียน อีกทั้งยังมีการส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรด้านเทคโนโลยีในการเรียนจัดการเรียนการสอนให้กับครูและนักเรียน และพัฒนาบุคลากรครูในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการวางแผน การแก้ปัญหาในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา สอนกุลลาบ (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยสุทิน สุขกาย (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3.จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 พบว่า ตัวแปรที่

สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวมได้ดีมี 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ทางดิจิทัล ด้านการสื่อสาร ด้านนวัตกรรม และด้านการปรับตัว สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 60.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาบุคลากร จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารมีการพัฒนาศักยภาพในด้านเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรทิพย์ นุแปงดา (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 คือ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านการส่งเสริม สนับสนุนอย่างมีส่วนร่วม และด้านการรู้ดิจิทัล สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปลายฟ้า แก้วพรหม (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา วิสัยทัศน์ดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ร้อยละ 62.50

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จากผลการวิจัยพบว่าด้านนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาทักษะด้านการคิดเชิงนวัตกรรมและส่งเสริมวัฒนธรรมการคิดสร้างสรรค์ภายในองค์กร เพื่อยกระดับความสามารถในการริเริ่มและขับเคลื่อนนวัตกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

1.2) ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จากผลการวิจัยพบว่าด้านการบรรลุวัตถุประสงค์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งวางแผนกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

1.3) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จากผลการวิจัยพบว่าด้านการสื่อสารส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการใช้ภาษาที่ชัดเจน การเลือกใช้ช่องทางดิจิทัลที่เหมาะสม ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือสื่อสารออนไลน์ในการเผยแพร่ข้อมูลนโยบาย แผนงาน และกิจกรรมอย่างทั่วถึงและทันเวลา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านนวัตกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2) ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษาด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ:

สยามสปอร์ต ซินดิเคท.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). การส่งเสริมการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล.

[ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.mdes.go.th>. [13 ตุลาคม 2567].

กันตชาติ กุณนอก. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กรทิพย์ นุแปงดา. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญา

มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา

ขวัญพิชชา มีแก้ว. (2562). การบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย

ราชภัฏรำไพพรรณี

ธร สุนทรายุทธ. (2551). การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป : ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติทางการศึกษา.

กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

- นิษฐ์อติกานต์ ดาราพันธ์. (2560). ปัจจัยทางการบริหารและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- ปลายฟ้า แก้วพรหม. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2560). ทักษะการบริหารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิทยา สอนกุลลาบ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
- วีระพล สันโดษ และ พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ (บุตรเกษ). (2567). ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 6. วารสารวิชาการแสงอีสาน, 21(1), 93.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุทิน สุขกาย. (2562). การศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 1(1), 69.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ, 22 .
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.secondarytak.go.th/wp-content/uploads/2022/12แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน-2566-2570-ของ-สพฐ.pdf>. [24 ตุลาคม 2567].
- Anjan Pathak. (2022). Leadership Skills that you need in this digital era. Retrieved August 20, 2021 from: <https://blog.vantagecircle.com/leadership-skills-indigital-age/>
- Boonla, D. (2013). Relationship between leadership styles and effectiveness of Schools under the Office of Secondary Educational Service Areas, Area 20. Master's Degree, Khonkaen University). [in Thai]
- Broadribb, K. (2014). Digital Leaders: The new technology gurus in school. [n.p.].
- Digital Marketing Institute. (2018). The Most In-Demand Skills in Digital Leadership. Retrieved August 20, 2021 from: <https://digitalmarketinginstitute.com/blog/>

the-most-in-demand-skills-indigital-leadership

Elliott, T. (2017). Digital Leadership: A Six-Step Framework for Transformation.

Retrieved November 6, 2018 from:

<http://www.digitalistmag.com/author/telliott>.

Global Disability Summit GDS. (2022). What are Digital Leadership Skills? Retrieved August 2, 2022 from: <https://gdsgroup.com/insights/article/what-is-digital-leadership/>

Hanson, Mark E. (1996). Educational Administration and Organizational Behavior (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Hood, D. (2017). 10 skills for digital leadership at accounting firms. Retrieved August 20, 2022 from: <https://www.accountingtoday.com/opinion/10-skills-for-digital-leadership-at-accounting-firms/>

Hoy, W. K., & Miskle, C. G. (2008). Educational Administration Theory Research and Practice (8th ed.) Singapore: McGraw-Hill.

Kreitner, Robert and Angelo Kinicki. (2006). Organizational Behavior. Boston: McGraw-Hill.

Sergiovanni, T. (1998). Leadership as pedagogy, capital development and school effectiveness. International Journal of Leadership in Education, 1(1): 37-46.

Sullivan, L. (2018). 8 Skills Every Digital Leader Needs /Top 8 Skills of Today's Digital Leaders. Retrieved from: [https://www.cmswire.com/digital-workplace/8-skills-every-digital-leader-needs/the Covid-19 Pandemic in Malaysia](https://www.cmswire.com/digital-workplace/8-skills-every-digital-leader-needs/the-Covid-19-Pandemic-in-Malaysia).

Retrieves August 20, 2021, from: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1300492>.

Teodorovic, J. (2015). School effectiveness: Literature review. Retrieved July 10, 2022 from: [https://www.researchgate.net/publication/47394158_School_Effectiveness Literature_review](https://www.researchgate.net/publication/47394158_School_Effectiveness_Literature_review).

Tran, L. (2017). Digital Transformation: The 5 Must-Have Skills for Digital Leaders. Retrieved from: <https://www.inloox.com/company/Blog/articles/digital-transformation-the-5-must-have-skills-for-digital-leaders/>.

Zhu. P. (2017). Five Key Elements in Digital Leadership. Retrieved April 16, 2022 from: Retrieved from: <http://futureofcio.blogspot.com/2015/01/five-key-elements-in-digital-leadership.html>

มาตรการทางกฎหมายกับการปาราชิกพระสงฆ์เสพเมณ
LEGAL MEASURES AGAINST PARAJIKA BUDDHIST MONKS ENGAGING IN
SEXUAL INTERCOURSE

ณภัทร ใจเอ็นดู

Napat Jaiendoo

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Department of Law Chaiphaphum Rajabhat University

E-mail: napat-tal@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 22 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 19 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาปัญหาพระภิกษุประพฤติผิดพระธรรมวินัยด้วยการเสพเมณ ซึ่งเป็นอาบัติปาราชิก กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อยในสังคมไทยและส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชนอย่างกว้างขวาง กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติทางอาญาที่กำหนดโทษแก่พระภิกษุหรือฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าว ทำให้แนวทางการดำเนินการทางกฎหมายยังไม่ชัดเจนและไม่เพียงพอต่อการป้องปราม บทความนี้จึงเสนอมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติม อาทิ การเพิ่มมาตราในประมวลกฎหมายอาญาหมวดศาสนา หรือการสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมพระพุทธศาสนิกชน พ.ศ. ... ที่มีบทลงโทษสำหรับพระที่กระทำความผิด

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, ปาราชิก, พระสงฆ์เสพเมณ

ADSTRACT

This article examines the problem of monks violating the Buddhist precepts by engaging in sexual intercourse, a serious offense. Such cases occur frequently in Thai society and have widely impacted the confidence of Buddhists. Thai law lacks criminal provisions that penalize monks or laypeople involved in such acts, resulting in unclear and insufficient legal measures for deterrence. Therefore, this article proposes additional legal measures, such as adding a religious section to the Criminal

Code or supporting the draft Buddhist Promotion Act, B.E. ..., which would provide penalties for offending monks.

Keywords: Legal measures, Parajika, Buddhist Monks Engaging in Sexual Intercourse

บทนำ

ข่าวใหญ่ในเดือนกรกฎาคม 2568 นี้คงหนีไม่พ้นข่าวพระเสพเมณูกับสีกา ทำให้พระชั้นผู้ใหญ่หลายรูปในวงการสงฆ์ต้องสึกจากสมณเพศ นับเป็นความสูญเสียต่อวงการพุทธศาสนาอีกทั้งยังเกิดวิกฤตศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายกับความเชื่อมั่นในการนับถือพระสงฆ์ ถึงขนาดได้มีการประกาศยกเลิกพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568 โดยมีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เรื่องประกาศยกเลิกพระบรมราชโองการ การประกาศสถาปนาสมณศักดิ์และพระราชทานสัญญาบัตรตั้งสมณศักดิ์ในประกาศราชกิจจานุเบกษา มีข้อความตอนหนึ่งว่า “บัดนี้ ทรงมีพระราชดำริว่า ตามที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนเกี่ยวกับพระภิกษุ ซึ่งประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่สมณสาธูป และพระราชอาณัติกระทำผิดพระวินัย เป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนได้รับผลกระทบต่องิตใจเป็นอย่างยิ่ง จึงขอประกาศยกเลิกพระบรมราชโองการประกาศสถาปนาสมณศักดิ์และพระราชทานสัญญาบัตรตั้งสมณศักดิ์” (ประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2568) ศาสนาเป็นหนึ่งในเสาหลักที่ค้ำยันประเทศ โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่เป็นศาสนาที่คนนับถือมากที่สุดในประเทศไทย การที่พระภิกษุบางรูปที่ได้ปฏิบัติขัดกับพระธรรมวินัยกระทำตนเหมือนเป็นคฤหัสถ์ มีพฤติกรรมขัดกับศีลธรรมที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วงการพุทธศาสนา จนฝ่ายบ้านเมืองในตอนนี้ได้ออกมาเรียกร้องให้มีกฎหมายออกมากวบรวมการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุกรณีเสพเมณูที่ไม่มีกฎหมายให้เอาผิดได้ ทั้งในทางกฎหมายอาญาหมวดศาสนาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อันเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่อาจทำให้ผู้กระทำไม่มีความเกรงกลัว ถ้าจับได้มีเพียงการสึกจากสมณเพศแล้วออกมาใช้ชีวิตแบบคนธรรมดา ทำให้ปัญหานี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนับจากอดีตถึงปัจจุบัน เพราะขาดกฎหมายที่เข้มแข็งที่จะมาป้องและปรามผู้กระทำผิดเหล่านี้

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอมาตรการทางกฎหมายบ้านเมืองเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมประพฤติผิดพระธรรมวินัยประพฤตินอกเหนือกิจของสงฆ์ด้วยการเสพเมณู ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนา แต่กฎหมายบ้านเมืองไม่ได้มีการกำหนดโทษในความผิดนี้ ปัจจุบันมีเพียงมาตรการทางสงฆ์เท่านั้นที่กำหนดการลงโทษพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดด้วยการเสพเมณู โดยจัดการเพียงให้ลาสิกขาจากสมณเพศขาดจากความเป็นภิกษุเท่านั้น ส่วนคู่กรณีที่มาทำให้พระประพฤติผิดด้วยการเสพเมณูยิ่งลอยตัวจากปัญหาเพราะไม่มีกฎหมายกำหนดโทษไว้เลยทำให้เกิดกรณีสีกาเพียงคนเดียวทำพระสึกหลายรูป จนเป็นที่มาของฉายาว่า “นารีพิฆาตพระ” ทั้งนี้เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงโทษทางกฎหมายที่ร้ายแรง และปกป้องไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทางด้านศีลธรรมเพื่อ

ภาพลักษณ์ที่ดีของศาสนาที่จะสืบทอดต่อไป จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายออกมาแก้ไขไม่ให้เกิดความถดถอยและความเสื่อมศรัทธาของชาวพุทธในประเทศไทย

การเสพเมณที่ปรากฏในปาราชิก

พระวินัยเป็นกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อให้พระภิกษุได้นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำรงตนอยู่ในพระศาสนาเพราะพระวินัยเป็นเครื่องมือที่พระภิกษุใช้ในการปฏิบัติตน และคณะสงฆ์ใช้ในการปกครองหมู่คณะ เพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ ทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องส่วนรวม พระวินัยยังถือว่าเป็นหลักการที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนยาวต่อไป (พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, 2565) วินัยที่นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาช่วงต้น หมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกซึ่งเป็นหนึ่งในสามของพระไตรปิฎก ประกอบด้วย 5 คัมภีร์ หนึ่งในคัมภีร์สำคัญคือ คัมภีร์มหาวีกังค์ ว่าด้วยวินัยที่สำคัญซึ่งเป็นพุทธบัญญัติบังคับพระสงฆ์คล้ายกับประมวลกฎหมาย (พระมหาเสรีชน นริสโรและคณะ, 2558) มีคือ สิกขาบท 227 ข้อ มีข้อที่สำคัญคือ ปาราชิก 4

กณฑ์ที่ 4 ปาราชิกศัพทนี้เป็นคุณบทของอาบัติแปลว่ายังผู้ต้องมิพ่าย เป็นคุณบทของบุคคลแปลว่าผู้พ่ายเป็นคุณบทของสิกขาบทแปลว่าปรับอาบัติ ปาราชิกในที่นี้เป็นชื่อของสิกขาบทมี 4 สิกขาบท ได้แก่ สิกขาบทที่ 1 ภิกษุใดไม่ได้ธรรมเป็นผู้ถ้อยกำลังคือความท้อแท้จะพึงเสพเมณธรรมแม้ในสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก คือในคัมภีร์วิกังค์ท่านกล่าวว่า เมณธรรมสามัญชายหญิงกริยาที่เสพในทวารหนัก ช่องปากก็ดี ของมนุษย์ ของอมมนุษย์ ของสัตว์เดรัจฉาน แต่หากยังบริบูรณ์ต้องอาบัติปาราชิก สิกขาบทที่ 2 ภิกษุใดถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เป็นส่วนหนึ่งโจรกรรม จากบ้านก็ดี จากปากก็ดี เป็นขโมยก็เป็นปาราชิก สิกขาบทที่ 3 ภิกษุใดแกล้งพรากกายมนุษย์จากชีวิตหรือพรรณนาคุณแห่งความตายหรือชักชวนเพื่อให้ตาย พรากชีวิตที่อยู่ในครรภ์ ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก สิกขาบทที่ 4 ภิกษุใดไม่รู้เฉพาะคือไม่รู้จริงอวดอุตริมนุสธรรมอันเป็นความเห็นอย่างประเสริฐถูกซักถามหรือไม่ถูกซักถามก็อาบัติ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2562) ปาราชิก” ย่อมขาดจากความเป็นพระ และไม่สามารถบวชเป็นพระสงฆ์ได้อีก ซึ่งพระวินัยไม่ใช่ศีล แต่เป็นเสมือนกฎหมายของพระภิกษุ ปฐมบัญญัติข้อที่ 1 คือ การเสพเมณ

การเสพเมณ คือ การร่วมสังวาสหรือร่วมประเวณีซึ่งเป็นพฤติกรรมธรรมดาตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่ถ้าพระสงฆ์เสพเมณ ไม่ว่าจะเป็นการเสพเมณกับหญิง ชาย หรือสัตว์ก็มีความผิดฐานปาราชิก ทำให้ขาดจากความเป็นพระทันที เพราะโดยหลักการแล้ว การสละความสุขสบายอย่างปุถุชนธรรมดาเพื่อเข้ามาสู่สมณเพศนั้น ก็เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงออกจากกาม ละเว้นไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางเพศ และการมีศีลที่บริสุทธิ์ก็ต้องประพฤติพรหมจรรย์เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ทั้งแก่ร่างกายและจิตใจ การเสพเมณ จึงเป็นการปฏิบัติตนอย่างเดียวกับฆราวาสผู้ครองเรือน ซึ่งถือว่าไม่เหมาะสมและถือเป็นการประพฤติชั่วร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนา ไม่สมควรที่จะดำรงสมณเพศอยู่

ต่อไป จึงทำให้ขาดจากความเป็นพระสงฆ์ทันที การเสพเมณตามพระธรรมวินัยยังมีอีกความหมายหนึ่งคือ การร่วมเพศทั้งทางอวัยวะเพศ ช่องคลอด ทวารเบา ทวารหนัก หรือแม้กระทั่งช่องปาก ก็เป็นปาราชิก (ยุทศศักดิ์ รัมมะเอ็จ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับการกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญากำหนดนิยามคำว่า “ข่มขืนกระทำชำเรา” เสียใหม่ โดยตั้งเป็นมาตรา 1(18) และยกเลิกบทนิยามเดิมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 วรรคสอง กำหนดนิยาม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1(18) “กระทำชำเรา” หมายความว่า กระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำ โดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำล่วงล้ำอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น แต่ก็มี ความแตกต่างกันคือการข่มขืนกระทำชำเราจะต้องเกิดจากการไม่ยินยอม แต่ในทางพระธรรมวินัยแม้หญิงหรือชายยินยอมก็เป็นความผิด เพราะถือว่าไม่เหมาะสมเป็นการประพฤติดุชอย่างร้ายแรงทำให้เกิดความเสื่อมถอยศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปาราชิกกรณีพระสงฆ์เสพเมณ

ประเทศไทยเรามี 3 สถาบันหลักในการปกครองประเทศ คือ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เปรียบดั่งสี่ของธงชาติไทย มี 3 สีคือ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งสถาบันทั้งสามทำให้ประเทศไทยมั่นคงยาวนานมาถึงทุกวันนี้ ประเทศไทยให้อิสระเสรีแก่คนในชาติในการนับถือศาสนา และศาสนาที่คนนับถือมากที่สุดในชาติคือศาสนาพุทธ ตามพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระพุทธนั้นหมายถึงพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ธรรมด้วยพระองค์เอง พระธรรมก็คือคำสอนของพระองค์ พระสงฆ์คือผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์จนค้นพบความจริง ในความเป็นจริงการเผยแพร่พระธรรมคำสอนที่ใกล้ชิดและสัมผัสได้ที่สุดคือ พระสงฆ์ แต่ในความใกล้ชิดที่สัมผัสจับต้องได้อาจทำให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์บางส่วนที่ยังเป็นปุณฺณออกมาตามสื่อต่างๆมากมายทั้งด้านที่ดีและด้านที่เสื่อมแต่ที่เป็นข่าวที่กระทบกับจิตใจของพุทธศาสนิกชนกลับเป็นด้านที่เสื่อม เช่น การประพฤติดุชพระธรรมวินัย การยกยอกเงินวัด โดยเฉพาะการเสพเมณกับสีกาที่เป็นข่าวในช่วงเวลานี้ ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธามีการเรียกร้องมาตรการลงโทษทั้งพระและสีกาที่ร่วมกันเสพเมณให้ต้องรับผิดชอบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่มีการลอกเลียนแบบเพราะเห็นว่าไม่มีกฎหมายที่จะลงโทษเอาผิดได้ จึงเห็นควรศึกษาข้อกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปัญหานี้ไม่ให้เกิดซ้ำ

ประเทศไทยปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กฎหมายสูงสุดที่ใช้บริหารประเทศคือ รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนภายใต้กรอบของกฎหมาย เช่น

รัฐธรรมนูญมาตรา 25 วรรคแรก บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความ

คุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” จะเห็นได้ว่าจากมาตรานี้ รัฐมีอำนาจหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และมีหน้าที่ป้องกันความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่อำนาจของรัฐไปไม่ถึงการลงโทษแก่ภิกษุสงฆ์และผู้ร่วมกระทำผิดกรณีเสพเมณฺฑน ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 บรรทัดแรก ที่บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายเป็นหลักสากลที่ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย” ดังนั้น เพื่อไม่ให้พฤติกรรมกระเสพเมณฺฑนของพระกับผู้ร่วมกระทำผิด ที่ไม่มี “หิริโอตฺตปปะ” คือความละอายต่อบาป ซึ่งในทางธรรมมีโทษแค่เพียงการสึกแล้วออกมาใช้ชีวิตแบบคนทั่วไป ควรมีการกำหนดโทษทางอาญา เพื่อให้เกิดความหลาบจำ เทียบเคียงได้จากประเทศเพื่อนบ้านของเราคือประเทศลาวที่นับถือพุทธศาสนาเหมือนกับประเทศไทยได้มีการกำหนดโทษแก่พระภิกษุและผู้ร่วมประเวณีให้มีโทษทางอาญา ดังนี้

บทบัญญัติทางกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาตรา 266 บัญญัติว่า “Penal Code of Lao People’s Democratic Republic Article 266 Sexual Act Committed by Monk, Novice, Nun or Hermit Any monk, novice, nun and hermit who commits a sexual act with a female or male person, or between themselves shall be punished from six months to three years of imprisonment and shall be fined from 3,000,000 Kip to 10,000,000 Kip Any female or male person who willingly commits a sexual act with a monk, novice, nun or hermit shall be punished on the same charges” กรณีภิกษุเสพเมณฺฑนจะเห็นได้ว่า กฎหมายอาญาลาวกำหนดโทษของภิกษุและสามเณรเสพเมณฺฑน ทั้งผู้เสพเมณฺฑนกับภิกษุและสามเณรไว้ในระดับสูง กล่าวคือ มีโทษถึงตัดอวัยวะ (จำคุก) และมีโทษปรับไหม โดยมีโทษทั้งจำคุกและปรับตามความหมายของกฎหมายอาญาไทยในประเด็นนี้ ทำให้วิเคราะห์ได้ว่านอกจากในทางพระวินัยที่พระภิกษุและสามเณรลาวจะต้องปาราชิกหากเสพเมณฺฑนกับบุคคลอื่นแล้ว ภิกษุและสามเณร รวมทั้งผู้เสพเมณฺฑนยังต้องรับโทษทางอาญาของกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สังคมลาวให้ความสำคัญและมีความประสงค์ให้พระภิกษุและสามเณร ตลอดจนฆราวาสมีพฤติกรรมอันเหมาะสม ไม่ประพฤติดูเสื่อมเสียในทางเพศ (ยุทศศักดิ์ รัมมะเอ็จ, 2566) ของไทยเราเองในสมัยอดีตก็มีบทลงโทษเช่นกันซึ่งอยู่ในพระอัยการลักษณะผิดเมีย บัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงที่ชำระในครั้งรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บทที่ 40 บัญญัติว่า “พระครูภิกษุสามเณรผิดเมียท่านถึงชำเรา ชื่อว่าปาราชิก ให้สึกออกเสีย แล้วให้ปรับไหมโดยพระราชกฤษฎีกา” บทที่ 41 บัญญัติว่า “ถ้าพระครูภิกษุสามเณรผู้อยู่ในศีล ทำทุราจาร ผิดกิจวินัยทำร้ายด้วยหญิงหาตัวมิได้ ถึงชำเราเป็นสัจไซร์ ชื่อว่าปาราชิก ให้สึกออกลงโทษ 25 ที่ 50 ที่ ส่งตัวลงภูษาช้าง

หลวง ส่วนหนึ่งนั้น ให้ทำโทษดุจดุจหน้ทำชู้นอกใจผัวนั้นแล” (ห้องสมุดดิจิทัลวรรณคดี, 2568) บทที่ 40 หมายความว่าพระภิกษุสามเณร ไปกระทำชำเราเมียผู้อื่น ให้ปาราชิก สีกออกมาและเสียค่าปรับ บทที่ 41 หมายความว่า พระภิกษุสามเณร ไปกระทำชำเราหญิงโสเภณี ให้สีกออกมาลงโทษด้วยการเขียนด้วยลวด 25-50 ที แล้วส่งไปตัดหญ้าเลี้ยงช้าง ส่วนหญิงที่เป็นชู้ก็ได้รับโทษเท่ากับหญิงที่นอกใจสามี

แต่ในปัจจุบันประเทศไทยเราได้มีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายการลงโทษพระภิกษุได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ถ้าพระสงฆ์มีโทษ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 24 บัญญัติว่า “พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุ ก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย”

นิคหกรรม หมายถึง การลงโทษตามพระธรรมวินัยเรียกว่า ปรับอาบัติ โดยโทษมี 1 สถาน คือ โทษอย่างหนัก 1 โทษอย่างกลาง 1 โทษอย่างเบา 1 โทษอย่างหนักนั้น ในพระวินัยเรียกว่า อเตกัจฉา เรียกว่า นิคหกรรมให้สีก โทษอย่างกลางและอย่างเบาในพระวินัยเรียกว่า สเทกัจฉา เรียกว่า นิคหกรรมไม่ถึงให้สีกและหมายถึงการลงโทษตามพระวินัยอย่างอื่น เช่น อุกเขปนียกรรม ก็ได้ (วัดโมลีโลกยาราม, 2562) จะเห็นได้ว่าโทษในทางธรรมที่สูงที่สุดคือการสีกจากสมณเพศ

ส่วนกรณีพระภิกษุถูกจับเป็นผู้ต้องหาในความผิดทางอาญาที่เป็นกฎหมายบ้านเมือง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้” ในมาตรานี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงบทลงโทษในความผิดฐานพระภิกษุเสพเมถุนเพราะโทษนี้ไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายอาญา ในขณะที่ปาราชิก 4 อย่างที่กำหนดไว้ คือ 1.เสพเมถุน 2. ลักขโมย 3. ชำมนุสย์ 4. อวดอุตริมนุสธรรม ซึ่งในข้อ 2-4 กฎหมายอาญาประเทศไทยมีบทลงโทษที่สอดคล้องกับบทบัญญัติกับเรื่องปาราชิก เช่น ข้อ 2 การลักทรัพย์ได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดทรัพย์ของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334-366 ข้อ 3. การชำมนุสย์ได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดความผิดต่อชีวิตของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288-294 ข้อ 4. การอวดอุตริมนุสธรรม การแอบอ้างตนเป็นผู้พิเศษเพื่อหลอกล่อเอาทรัพย์จากผู้อื่นอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญารฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 341-348

แต่ยังไม่มีกฎหมายบ้านเมืองที่กำหนดโทษทางอาญากรณีพระเสพเมถุน การปราศจากกฎหมายอาญาเพื่อกำหนดโทษในกรณีดังกล่าว กลายเป็นช่องว่างทางกฎหมายให้ภิกษุและผู้ร่วมกระทำผิด ทำการละเมิดพระธรรมวินัยอย่างไม่มีความเกรงกลัวกฎหมาย ทำให้พุทธศาสนิกชนสูญเสียความศรัทธาไม่มั่นใจในการทำบุญถือเป็นการทำลายศาสนาอย่างร้ายแรงจึงควรมีการออกกฎหมายควบคุมทั้งพระและผู้ร่วมกระทำผิดให้ได้รับโทษพอสมควรตามกฎหมายบ้านเมืองด้วย แต่ก็มีแนวความคิดที่ไม่เห็นด้วย ว่าพระไม่ควรต้องรับผิดทางอาญารฐานเสพเมถุน

งานวิจัยของพระมหาตะวัน ตปคุโณ (2562) เรื่อง ศึกษาแนวทางการใช้มาตรการทางกฎหมายสำหรับพระภิกษุที่กระทำความผิดพระวินัย กล่าวว่า หากจะให้การเสพเมถุนเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาโดยตรงนั้น ผู้วิจัยกลับมองว่ายังไม่เป็นการสมควร เนื่องจากหากพิจารณาว่าการเสพเมถุนกระทำโดยบุคคลทั่วไป ย่อมไม่มีความผิด ในความเป็นจริงพระภิกษุก็คือบุคคลธรรมดาในทางกฎหมาย เป็นมนุษย์ที่ยังมีความต้องการในการดำรงชีวิต แม้จะปฏิบัติตนให้ครองเพศอยู่ในพรหมจรรย์ แต่ก็เป็นการยากในทางปฏิบัติ หากพระภิกษุรูปนั้นเสพเมถุนโดยมิได้มีเจตนาที่จะทำลายภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา แต่ได้กระทำไปเนื่องจากมีเหตุพรั่งพลาด ลุ่มหลงในกิเลสเพียงชั่วครู่ อันแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุรูปนั้นไม่สามารถสละจากทางโลกได้จริงแล้ว การให้สึกออกมาเป็นฆราวาสย่อมเพียงพอในการที่จะคุ้มครองพระพุทธศาสนาไว้ได้แล้ว

การที่อ้างว่าพระภิกษุก็คือบุคคลธรรมดาก็ไม่ถนัดนัก ผู้เขียนเห็นว่าในกฎหมายบางข้อก็ให้อิทธิพลแก่พระภิกษุ เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106/1 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ออกหมายเรียกพยานดังต่อไปนี้ (2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใด ๆ” ซึ่งหมายความว่า พระภิกษุสามเณรที่ถูกอ้างเป็นพยานมีสิทธิไม่ไปให้การได้ จะขอให้ศาลมีหมายเรียกมาไม่ได้ ศาลจะไม่ออกหมายเรียกให้เพราะรับรู้ถึงสิทธินี้ ต่างกับคนธรรมดาที่ถูกอ้างเป็นพยาน เมื่อไม่ยอมไปศาล ๆ จะ ออกหมายเรียก ได้รับหมายเรียกและไม่ยอมไปอีก ศาลจะออกหมายจับมาซึ่งไว้นกว่าจะให้เบิกความได้ และยังมีมาตรฐานขัดแย้งกันหรือคำสั่งศาลตามประมวลอาญาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 บัญญัติว่า “ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน เว้นแต่... (3) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา” หมายความว่า ก่อนเบิกความไม่ต้องทำการสาบานตน นอกจากนี้ยังมี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 115 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา แม้ม้าเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ สำหรับบุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามกฎหมายจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนั้น ๆ ก็ได้” หมายความว่า แม้ม้าเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้ นอกจากนี้ยังมี พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 13 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ ยกเว้นไม่ต้องเข้ารับราชการทหารกองประจำคือ (1) พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ หรือที่เป็นเปรียญ และนักบวชในพระพุทธศาสนาแห่งนิกายจีนหรือญวนที่มีสมณศักดิ์...” และมาตรา 14 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ เมื่อลงบัญชีทหารกองเกินแล้วไม่เรียกมาตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการในยามปกติ คือ (1) พระภิกษุ สามเณร และนักบวชในพระพุทธศาสนาแห่งนิกายจีนหรือญวน ซึ่งเป็นนักรบธรรมตามทีกระทรวงศึกษาธิการรับรอง...” ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระภิกษุเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ธรรมดา

ส่วนความเห็นผั่งที่เห็นว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายบ้านเมืองให้ลงโทษกรณีพระภิกษุที่เสพเมถุนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธศักดิ์ รัมมะเอ็จ (2566) เรื่อง ปัญหาความรับผิดชอบ

อาญากรณีพระสงฆ์เสพเมณโดยคู่กรณียินยอม ที่กล่าวว่า พระภิกษุเป็นบุคคลที่ทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นสาวกมีหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุจึงอยู่ในฐานะ สูงที่ควรแก่การสักการะ ซึ่งควรต้องประพฤติตนอยู่ในพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน ทั่วไป การที่พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกสิกขาบท หรือผิดฐานเสพเมณ จึงควรต้องรับผิดชอบกฎหมาย ทางธรรมควบคู่กับกฎหมายทางโลก ซึ่งเป็นกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายอาญา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการ ปกป้องพระพุทธศาสนาควบคู่กับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของภานุรุจ สันตานนท์ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) กับกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ.2521) กรณีการ ลงนิคมกรรม ที่กล่าวว่า รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการลงโทษพระภิกษุที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ขึ้น อาบัติปาราชิก (สิกขาบท 1) ในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ในส่วน โทษที่จะลงแก่พระภิกษุผู้ผิดดังกล่าว โดยให้บัญญัติโทษทางอาญาแยกไว้ต่างหากจากกฎหมายอาญา มาตรา 281 (2) ว่าด้วยการลงนิคมกรรม ให้มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับกฎหมายฝ่ายราชอาณาจักร และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐปฎิยา แครบตรีและคณะ (2567) เรื่อง ปัญหาการกระทำผิดพระวินัย ของพระภิกษุกรณีเสพเมณ เปรียบเทียบกับความผิดทางอาญาเกี่ยวกับเพศ กล่าวว่า การกำหนด บทลงโทษของพระภิกษุที่อาบัติปาราชิก (สิกขาบทที่ 1) ต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายทางโลก และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในส่วนของกฎหมายอาญา มาตรา 11 ว่าด้วย การลง นิคมกรรมควบคู่กันเพื่อให้บทลงโทษของ พระภิกษุที่ปาราชิก (สิกขาบทที่ 1) ควรเน้นไปที่การกระทำ ความผิด ถึงแม้ว่าการเสพเมณจะเกิดขึ้นจากการยินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตามต้องอาบัติ ปาราชิกและ ต้องลาสิกขาโดยทันที และห้ามกลับมาบวชใหม่ และรับผิดทางอาญาร่วมด้วยคือ ต้องเสียค่าปรับ และ ตัดคุกเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และสอดคล้องต่อการดำเนินการต่างๆ ตาม กระบวนการยุติธรรม ทางอาญา

ในหลักกฎหมายของประเทศไทย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง ประเทศได้มีการบัญญัติมาตราที่ให้สิทธิแก่รัฐเพิ่มมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อน ทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รัฐธรรมนูญมาตรา 67 บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อน ทำลาย พระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนิน มาตรการ หรือกลไกดังกล่าวด้วย” จากรัฐธรรมนูญมาตรานี้ให้สิทธิในการปกป้องพระพุทธศาสนา จากที่เป็นกระแสข่าวดังในช่วงเวลานี้ได้มีบุคคลสำคัญทางการเมืองและสำนักพุทธศาสนาได้เสนอ กฎหมายเพื่อปกป้องพุทธศาสนาออกมาโดยมีการจัดทำร่าง พ.ร.บ. ส่งเสริมพุทธศาสนิกชนในการ อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา

วันที่ 11 กรกฎาคม 2568 หลังจาก นายบุญเชิด กิตติธรากร รอง ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เผยว่า หลังจากมีพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ต้องสึกไปเพราะกรณีสึกากอล์ฟขณะนี้ ผอ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.)หารือกับตัวแทนมหาเถรสมาคม (มส.) แล้วสรุปว่า จะมีการเปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาสด้วยการเสนอ ร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมพุทธศาสนิกชนในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา พ.ศ. ...เข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรฯ ก่อนเข้าสู่สภา สาระสำคัญของ พ.ร.บ.นี้จะมีบทลงโทษพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติปาราชิกหรือประพฤติดลวงละเมิดพระธรรมวินัย (Thebuddh, 2568) ซึ่งตาม ร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมพุทธศาสนิกชนในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา พ.ศ. ...ที่มี 6 หมวด 30 มาตรา ได้กำหนดบทลงโทษพระและผู้ร่วมกระทำผิดในการเสพเมถุนไว้ในมาตรา 23 และ มาตรา 27 ดังนี้ มาตรา 23 บัญญัติว่า “ผู้ใดได้รับคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สละสมณเพศเพราะเหตุต้องอาบัติปาราชิกหรือประพฤติดลวงละเมิดพระธรรมวินัยเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องเป็นอาจिन ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา 27 บัญญัติว่า “ผู้ใดสมัครงเสพเมถุนกับพระภิกษุหรือสามเณร ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งกฎหมายนี้ก็เป็นความพยายามของสำนักพุทธเป็นเรื่องที่ดี หากผ่านก็จะสามารถเอาผิดทั้งพระที่ทำผิดก็ทำวินัยด้วยการเสพเมถุน และสึกที่เจตนาทำให้ศาสนาเสื่อมเสียได้

ผู้เขียนขอเสนอทางเลือกอีกหนึ่งเส้นทาง โดยให้นำข้อกฎหมายที่พระเสพเมถุนกับผู้ร่วมกระทำผิดสามารถนำไปไว้ในประมวลกฎหมายอาญามหวดศาสนาได้โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 206/1 ให้บัญญัติว่า “ผู้ใดร่วมกระทำความผิดฐานเสพเมถุนกับพระภิกษุหรือสามเณร โดยความยินยอมทำให้เกิดความเสื่อมเสียกับพระพุทธศาสนา ผู้นั้นและภิกษุหรือสามเณร ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” การบัญญัติกฎหมายนี้นับเป็นมาตรการสำคัญนอกเหนือจากมาตรการทางสังคมที่จะช่วยกันปกป้องและคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้คงอยู่เป็นสถาบันหลักในประเทศไทยได้ยาวนาน

บทสรุป

ปัญหาพระภิกษุเสพเมถุน ซึ่งเป็นอาบัติปาราชิก หมายถึงการต้องพ้นจากความเป็นพระทันทีเมื่อกระทำผิด ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในสายตาสาธารณชน ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายอาญาที่บัญญัติโทษต่อพระภิกษุหรือฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าว ทำให้การดำเนินการทางกฎหมายเทียบกับกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีบทบัญญัติชัดเจนในการลงโทษทั้งพระภิกษุและผู้ร่วมกระทำผิด ทั้งโทษปรับและจำคุก พร้อมเสนอแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม เช่น การปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาในหมวดศาสนา หรือการผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมพระพุทธศาสนิกชน พ.ศ. ... ที่กำหนดบทลงโทษต่อพระภิกษุที่เสพเมถุนโดยเฉพาะ ผู้เขียนเห็นว่าพระภิกษุในฐานะผู้มีอิทธิ

ทางกฎหมายบางอย่าง ควรต้องมีความรับผิดชอบสูงกว่าบุคคลทั่วไป และควรมีกฎหมายรองรับเพื่อคุ้มครองพระธรรมวินัยและศีลธรรม การกำหนดให้การเสพเมณของพระเป็นความผิดทางอาญาจะช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำ สร้างความยำเกรงต่อศาสนา และเสริมสร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- ณัฐปัทมา แครบตรีและคณะ. (2567). ปัญหาการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุกรณีเสพเมณ
เปรียบเทียบกับความผิดทางอาญาเกี่ยวกับเพศ. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์. 7(3) :
477-491.
- พระมหาตะวัน ตปคุโณ. (2562). ศึกษาแนวทางการใช้มาตรการทางกฎหมายสำหรับพระภิกษุที่
กระทำผิดพระวินัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร. (2565). พระวินัย: หลักการป้องกันและแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์. วารสาร
วิจัยธรรมศึกษา. 5(1) : 162-175.
- พระมหาเสรีชน นริสโรและคณะ. (2558). รายงานวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิด
พระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา.
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาณุรุจ สันตานนท์. (2566). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับเพศที่ยอมความได้ ตาม
ประมวลกฎหมาย
- อาญา มาตรา 281 (2) กับกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) กรณีการลงนิคหกรรม. หลักสูตร
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทศศักดิ์ รัมมะเอ็จ. (2566). ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญากรณีพระสงฆ์ เสพเมณโดยคู่กรณียินยอม.
วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์. 7(2) : 49-67.
- ราชกิจจานุเบกษา. ประกาศประกาศยกเลิกพระบรมราชโองการประกาศสถาปนาสมณศักดิ์และ
พระราชทานสัญญาบัตรตั้งสมณศักดิ์ พ.ศ. 2568. เล่มที่ 142 ตอนที่ 42. หน้า 1.
- วัดโมลีโลกยาราม. (ออนไลน์). นิคหกรรมและการสละสมณเพศ. เข้าถึงเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2568.
เข้าถึงได้จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-four/2284/>.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2562). วินัยมุข เล่ม 1 . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
Pali Book.
- ห้องสมุดดิจิทัลวัชรญาณ. (ออนไลน์). ศาลไทยในอดีตพระอัยการลักษณะผัวเมีย. เข้าถึงเมื่อวันที่ 16
กรกฎาคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://vajirayana.org/>.
- TheBuddh, (ออนไลน์). เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2568. เข้าถึงได้จาก
<https://thebuddh.com/?p=89962>.

การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์โคมแสนดวงอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ
ในเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

THE PROMOTION OF HONEST LIVELIHOOD IN CREATING “SAEN
DUANG” LANTERNS AS A COMMUNITY IDENTITY FOR THE ELDERLY IN
MUANG DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE

พระครูโกวิทอรธวาที

Phrakrukowitattawatee

จันทรัมย์ ตาปูลึง

Chantarat tapuling

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

phisit Kosupho

พระอธิวัฒน์ รตนวณโณ

Phraathiwat Ratanawanno

ภัชชารบถ ฤทธิเต็ม

Phatcharabot Ruettham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

E-Mail : udorn.sang@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 สิงหาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 20 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุในชุมชน 2) พัฒนาระบบการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน และ 3) ถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายสัมมาชีพในกลุ่มผู้ผลิตโคมแสนดวง การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มสัมมาชีพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองลำพูน จำนวน 300 ชุด การวิจัย

เชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 20 คน และ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างแบรนด์ของโคมแสนดวงให้ทันสมัยให้แก่ตัวแทนผู้ประดิษฐ์โคมในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาจากประชาชน 17 ชุมชนในเทศบาลเมืองลำพูน พบว่า ผู้ผลิตโคมแสนดวงส่วนใหญ่เป็นหญิงสูงอายุที่มีทักษะและประสบการณ์จากการเรียนรู้ในครัวเรือน ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อองค์ความรู้และกระบวนการผลิต โดยเห็นคุณค่าในความประณีต ความภาคภูมิใจ และการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม พร้อมเสนอให้ส่งเสริมทักษะด้านการออกแบบ การสนับสนุนวัตถุดิบ และการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ โคมแสนดวงจึงเป็นงานหัตถกรรมที่สะท้อนศรัทธาและอัตลักษณ์ล้านนา ควบคู่กับการสร้างสัมมาชีพอย่างยั่งยืน

2. การประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุในลำพูนเป็นการสร้างสัมมาชีพที่ยึดหลักพุทธธรรม เน้นอาชีพสุจริต ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชาติ และการรวมกลุ่มอย่างไม่แข่งขันรุนแรง มีการอบรมพัฒนาทักษะ การออกแบบแบรนด์ และการตลาดออนไลน์ ช่วยสร้างรายได้ เสริมคุณค่าทางใจ อนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมความยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ

3. สำหรับกิจกรรมถ่ายทอดและการสร้างเครือข่าย คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม 2 กิจกรรม โดยโครงการมุ่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุลำพูนผ่านการประดิษฐ์โคมแสนดวง โดยเน้น 1) การถ่ายทอดภูมิปัญญาข้ามวัยผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ และ 2) การสร้างเครือข่ายสัมมาชีพร่วมกับภาคี พร้อมใช้สื่อออนไลน์พัฒนาอาชีพสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำสำคัญ: สัมมาชีพ, โคมแสนดวง, อัตลักษณ์, ผู้สูงอายุ

ADSTRACT

The purpose of this research article is (1) to investigate the body of knowledge and the crafting process of Khom Saen Duang lanterns among the elderly in the local community; (2) to develop processes for promoting sufficiency livelihoods for elderly residents in Mueang Lamphun Municipality; and (3) to transfer knowledge and establish a network of elder artisans for sustainable livelihood development. This research employed a mixed-methods approach, incorporating documentary research, quantitative surveys, qualitative interviews, and participatory action research.

The research findings are summarized as follows

1.A survey of 282 residents across 17 communities in Mueang Lamphun Municipality revealed that the majority of Khom Saen Duang artisans are elderly

women who acquired their skills through intergenerational household learning. Community members expressed a positive attitude toward the craftsmanship and production processes, emphasizing the value of meticulous work, cultural pride, and active participation in local traditions. Recommendations include promoting design skills, supporting raw material accessibility, and transferring knowledge to younger generations. The lanterns thus represent not only a form of cultural faith and Lanna identity but also a sustainable livelihood initiative.

2.The crafting of Khom Saen Duang lanterns by the elderly exemplifies a sufficiency livelihood grounded in Buddhist principles—centered on honest work, the use of local wisdom and natural materials, and non-competitive collaboration. Skill-development programs in branding and online marketing have been introduced to enhance income generation, foster spiritual value, preserve cultural heritage, and promote sustainability in economic, social, environmental, and spiritual dimensions.

3.The knowledge transfer and network-building activities included two key initiatives. The project focused on empowering the elderly through lantern-making by emphasizing: (3) intergenerational knowledge transmission via participatory workshops, and (2) the formation of a sufficiency livelihood network in collaboration with stakeholders. Online media was also employed to support creative economy development through professionalization of local craftsmanship

Keywords: Honest Livelihood, Saen Duang Lanterns, Identity, Elderly

บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง พร้อมทั้งการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม การดำเนินการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อวางรากฐานเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคงในอนาคต โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น อันจะเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนดีขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคในสังคม (หทัยชนก คะตะสมบุรณ์, 2562 :57-70) ชุมชน อาทิ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท้องถิ่น นอกจากนี้ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงองค์กรชุมชนกับโครงการผลิตภัณฑ์ชุมชนยังถือเป็นแนวทาง

สำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์ และสะท้อนถึงวัฒนธรรมอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อสร้างรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของชุมชน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดอย่างสมดุล เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการประกอบอาชีพโดยใช้การเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชนกับท้องถิ่น การพึ่งพาตนเองกลายเป็นแนวคิดหลักที่ได้รับการหล่อหลอมให้แก่ทุกคนในชุมชน เพื่อให้พวกเขาสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการผลิตและถ่ายทอดให้กับสังคม เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (นรินทร์ สังข์รักษา, 2559: 78)

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ถูกส่งเสริมและพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดทั่วประเทศไทย โดยแต่ละจังหวัดได้ดำเนินการจัดทำแผนงาน ยุทธศาสตร์ และกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน เพื่อสร้างความโดดเด่นเฉพาะตัวในการพัฒนาเมืองให้มีความเป็นเอกลักษณ์และยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมอันทรงคุณค่า (กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2560 : 66 -77) จังหวัดลำพูนเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 1,400 ปี และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของเมืองเก่า ชุมชนประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำพูนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า การพัฒนาจังหวัดลำพูนมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นการเป็น "เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานของความพอเพียง" โดยมีการพัฒนาอย่างองค์รวมและสมดุลในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งนี้ การพัฒนาเมืองเน้นความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน (แผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ.2566 – 2570 :3) เทศกาล "โคมแสนดวงเมืองลำพูน" เป็นนโยบายสำคัญของจังหวัดลำพูนที่มุ่งเน้นการพัฒนาเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเทศกาลนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณียี่เป็งหรือเทศกาลลอยกระทง ซึ่งจัดขึ้นเพื่อถวายสักการะและบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ สรวงสวรรค์ โดยมีความเชื่อว่าแสงประทีปจากโคมจะนำพาความเจริญรุ่งเรือง ความร่มเย็นผาสุก และความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต เทศกาลดังกล่าวจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ด้วยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เทศบาลเมืองลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน และการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน โดยทุกฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการสืบสานประเพณีโคมล้านนาอันวิจิตร ซึ่งได้ยกระดับให้เป็นเทศกาล "โคมแสนดวง" เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นและกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดลำพูนอีกด้วย (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 กรมประชาสัมพันธ์, 2566) เนื่องด้วยประเพณีโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน เป็นที่สนใจและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลให้เทศบาลเมืองลำพูนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจัดโครงการอบรมเชิงวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านการประดิษฐ์โคมล้านนาแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน

ทั้ง 17 ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมทักษะการประดิษฐ์โคมล้านนาให้สามารถนำมาจำหน่ายในช่วงเทศกาลโคมแสนดวง นอกจากนี้ เทศบาลฯ ยังได้ดำเนินการสนับสนุนรายได้แก่ชุมชนผ่านการรับซื้อโคมบางส่วนเพื่อนำไปใช้ในการประดับตกแต่งเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการประดิษฐ์โคมล้านนาให้ดำรงอยู่ต่อไป การดำเนินโครงการนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนแก่ชุมชน (สำนักงานเทศบาลเมืองลำพูน, 2562) ดังนั้นผู้สูงอายุถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญในชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่ครอบครององค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การถ่ายทอด และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไปยังสังคมในวงกว้าง องค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการพัฒนาอาชีพ ซึ่งส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นอาชีพที่ดำเนินการโดยไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม โดยมุ่งเน้นความสุขของตนเองและผู้ที่ร่วมปฏิบัติงาน ตลอดจนการเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตใจ ผ่านการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมมาชีพของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและมีอายุยืนยาวมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยทำให้เกิดมุมมองในสังคมบางส่วนว่า ผู้สูงอายุอาจเป็นภาระต่อสังคม อย่างไรก็ตาม แผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดปรัชญาไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมและเป็นพลังในการพัฒนาสังคมได้ จึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีสุขภาวะที่ดีให้นานที่สุด (ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580, 2568:13) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้ระบุถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อสังคม โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาที่สะสมมาตลอดชีวิตไปสู่คนรุ่นหลัง เพื่อให้เกิดการสืบสานและพัฒนาต่อยอดความรู้ในสังคม ทั้งนี้ยังสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัย และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570), 2568: 30)

สำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดลำพูน ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 8 อำเภอ มีจำนวนผู้สูงอายุถึง 108,085 คน จากประชากรทั้งหมด 402,011 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.15 ของประชากรทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าจังหวัดลำพูนได้เข้าสู่ "สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์" ทั้งนี้ จังหวัดลำพูนให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุถือเป็นปูนียบุคคลของท้องถิ่นที่มีบทบาท

ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อันทรงคุณค่าที่สั่งสมมาตลอดชีวิตไปสู่คนรุ่นหลัง (รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดลำพูน, 2567:79) นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนผ่านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการประดิษฐ์คิดของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูนเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญด้านฝีมือที่ประณีต สวยงาม และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน นับเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่มีคุณค่า สมควรได้รับการพัฒนาต่อยอด และขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสและรายได้ให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมาตลอดชีวิตให้แก่คนรุ่นหลัง การส่งเสริมสุขภาพกายและใจของผู้สูงอายุผ่านการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสันทนาการจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อทำการศึกษารายละเอียดองค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์คิด การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพในกลุ่มผู้สูงอายุ และการถ่ายทอดองค์ความรู้รวมถึงการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนสู่พื้นที่สังคมและสาธารณะ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการการประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน
- 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุผู้ประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์ในเทศบาลเมืองลำพูน
- 3) เพื่อถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุผู้ประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์ในเทศบาลเมืองลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดง ความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติของการประดิษฐ์คิด กระบวนการสร้างสรรค์การประดิษฐ์คิด แสง ดวงในจังหวัดลำพูน

2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยศึกษาการสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มสมาชิกของผู้สูงอายุในเทศบาลเมือง ลำพูนที่มีต่อการประดิษฐ์คิดแสงดวง พื้นที่วิจัย 17 ชุมชน คือ 1.ชุมชนช่างฆ้อง 2.ชุมชนจามเทวี 3. ชุมชนมหาวิน 4.ชุมชนสันดอนรอม 5.ชุมชนสันป่ายางหลวง 6.ชุมชนหน้าสถานีรถไฟ 7.ชุมชนไก่อั่ว 8.ชุมชนศรีบุญเรือง 9.ชุมชนหนองเส้น 10.ชุมชนชัยมงคล 11.ชุมชนสันป่ายางหน่อม 12.ชุมชนท่า ขามบ้านฮ่อม 13.ชุมชนประตูลี้ 14.ชุมชนบ้านท่า -ท่านาง 15.ชุมชนบ้านหลาย 16. ชุมชนพระคงฤๅษี และ 17. ชุมชนสวนดอก จำนวน 300 ชุด

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth- interviews) ได้แก่ ประธานชุมชนหรือนักปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่ม ตัวแทนผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่สร้างสรรค์งานประดิษฐ์คิดแสงดวง เพื่อให้ได้ ข้อมูลประวัติความเป็นมาประดิษฐ์คิด ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น กระบวนการ สร้างสรรค์งานประดิษฐ์คิด เพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจของชุมชน จำนวน 20 คน

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการลงพื้นที่การประชุมเชิงปฏิบัติการ ในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุในการประดิษฐ์คิดแสงดวงในเทศบาล เมืองลำพูนให้แก่ 17 ชุมชนในเขตเทศบาลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และ จัดกิจกรรมสร้าง เครือข่ายสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนประดิษฐ์คิดแสงดวงในเทศบาลเมืองลำพูน ลงนามใน หนังสือข้อตกลง MOU ระหว่าง สถาบันการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรม และชุมชนประดิษฐ์คิดแสงดวง ในเทศบาลเมืองลำพูน

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1.ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการประดิษฐ์คิดแสงดวง ทั้งผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และเครือข่ายทางวัฒนธรรม

2.ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์คิดแสงดวง

3.กลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน จาก 17 ชุมชน ที่เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ และกิจกรรมสร้างเครือข่ายสมาชิก

4.หน่วยงานและภาคีเครือข่าย ได้แก่ สถาบันการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรม และองค์กร ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานภูมิปัญญาการประดิษฐ์คิดแสงดวง

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.เอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย เอกสารราชการ บันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิเคราะห์และตีความข้อมูลภาคสนาม

2.แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guide) ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ท้องถิ่น และกระบวนการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์โคมแสนดวง

3.แบบสังเกต ใช้บันทึกพฤติกรรม บรรยากาศ และขั้นตอนการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์โคมแสนดวง รวมถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุและเครือข่ายชุมชน

4.แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพและการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุ ตลอดจนการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์โคมแสนดวงอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอำเภอเมืองจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยแบบผานวิธีการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยดำเนินการออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1

1) จัดประชุมทีมวิจัย โดยอธิบายรายละเอียดในการเก็บข้อมูลตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานในพื้นที่ 17 ชุมชนในอำเภอเมืองลำพูน แก่คณะผู้วิจัย

2) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นประวัติของการประดิษฐ์โคมกระบวนการสร้างสรรค์การประดิษฐ์โคมแสนดวงในจังหวัดลำพูน เพื่อนำมาวิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์โคมแสนดวงอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน

ระยะที่ 2

3) ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยประสานงานติดต่อคณะวิจัยทั้งหมด ในพื้นที่เป้าหมายและสถานที่เก็บข้อมูล ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย

4) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือแนะนำตัวส่งถึงหน่วยงานที่จะเก็บข้อมูลคือ พื้นที่วิจัย 17 ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อขอความร่วมมือประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนำแบบสอบถามไปชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นกับผู้บริหารของหน่วยงาน โดยแบบสอบถามในการวิจัยมีทั้งหมด 300 ชุด เมื่อผู้วิจัยได้ชี้แจงกับ

ผู้บริหารของหน่วยงานแล้ว จึงเดินทางลงพื้นที่วิจัยเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

5) ประชุมจัดเตรียมพื้นที่ ในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพกลุ่มผู้สูงอายุในการประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน กำหนดวันเวลาและสถานที่ดำเนินกิจกรรม

6) ส่งเคราะห์ข้อมูลการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพกลุ่มผู้สูงอายุในการประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพกลุ่มผู้สูงอายุในการประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน
ระยะที่ 3

7) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามใน 17 ชุมชน ทั้ง 17 แห่ง โดยปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ตามการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพกลุ่มผู้สูงอายุในการประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูนเป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์

8) ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับถึงประวัติของการประดิษฐ์โคม กระบวนการสร้างสรรค์การประดิษฐ์โคมแสนดวงในจังหวัดลำพูน

ระยะที่ 4

9) ถ่ายทอดองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน

10) จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน

11) เผยแพร่งานวิจัย ผ่านสิ่งพิมพ์วารสาร / บทความและการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งการวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑)การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พร้อมทั้งลงรหัส (Coding Form) โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญแล้วให้คะแนนแต่ละข้อ

1.2) กำหนดเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย โดยแบ่งออกช่วง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

1.3) เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analytic) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเพียงพอของข้อมูล ข้อมูลที่ได้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลอีกครั้ง โดยการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุปเป็นการนำแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากแบบประเมินผล ใน 2 ช่องทาง คือ การประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เพื่อประเมินความถูกต้องของเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” จำแนกได้ดังนี้

1.เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 75.89 ขณะที่เพศชายมีเพียง 68 คน คิดเป็นร้อยละ 24.11 ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการผลิตนวัตกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของชุมชน

2.อายุ พบว่า กลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุดคือช่วง 61–70 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 40.07 รองลงมาคือกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 70 ปี จำนวน 71 คน (ร้อยละ 25.18) เมื่อรวมกันแล้ว

คิดเป็นร้อยละ 65.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นกำลังหลักในการผลิตโคม โดยยังคงมีความสามารถในการทำงาน เป็นตัวอย่างของการสูงวัยอย่างมีพลัง

3.ระดับการศึกษา พบว่าระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 39.72) รองลงมาคือระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 32.98) สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้ผลิตโคมมีพื้นฐานความรู้ในระดับที่สามารถเรียนรู้ ทบทวน และฝึกฝนงานหัตถกรรมได้อย่างเหมาะสม แม้ส่วนหนึ่งจะมีระดับการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาตรีหรือมากกว่านั้น (รวมร้อยละ 27.31) แต่ภูมิปัญญา และทักษะการผลิตโคมมักมาจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มากกว่าการเรียนรู้ในระบบการศึกษา

4.ประสบการณ์การผลิตโคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิตโคม ในช่วง 6–10 ปี จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 49.65 และกลุ่มที่มีประสบการณ์ 1–5 ปี มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 42.55 แสดงถึงความต่อเนื่องของการสืบทอดทักษะจากรุ่นก่อนหน้า ทั้งยัง สะท้อนว่าการผลิตโคมแสนดวงยังคงเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่หรือผู้สูงอายุที่ เพิ่งเข้ามามีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ของประชาชนในเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 17 ชุมชน จำนวน 300 คน โดยได้สำรวจ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุ และการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพของกลุ่มผู้สูงอายุ มีรายละเอียดดังนี้

1) จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูนเกี่ยวกับ องค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” เกี่ยวกับองค์ความรู้และกระบวนการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุ โดย ประเด็นที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “การผลิตโคมแสนดวงต้องอาศัยความละเอียดและความปราณีต” ($\bar{X} = 4.32$) สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในคุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่ต้องใช้ทักษะและความตั้งใจสูง รองลงมาคือ “มีความภาคภูมิใจในทักษะการทำโคมแสนดวงของตนเอง” ($\bar{X} = 4.30$) ซึ่งแสดงถึงความผูกพันและการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของผู้ผลิต ขณะที่ประเด็นที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “มีทักษะในการออกแบบลวดลายโคมแสนดวง” ($\bar{X} = 4.10$) แม้ยังอยู่ในระดับความคิดเห็น “มาก” แต่บ่งชี้ถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบอย่างต่อเนื่อง.

2) ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพ ของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.63) สะท้อนถึงทัศนคติเชิงบวกและการสนับสนุนแนวทางการพัฒนาสัมมาชีพของ ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นการสนับสนุนวัตถุดิบจากภาครัฐ ($\bar{X} = 4.47$) การรวมกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อสร้างรายได้ ($\bar{X} = 4.46$) และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ผ่านการจัดอบรม ($\bar{X} =$

4.44) แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทรัฐ ความสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก และการสืบสานภูมิปัญญาเพื่อความยั่งยืนในชุมชน

องค์ความรู้และกระบวนการการประดิษฐ์โคมแสนดวงอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุ พบว่า เทศกาล “โคมแสนดวง” ณ เมืองลำพูน เป็นงานวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เชื่อมโยงรากเหง้าทางศาสนา และประเพณีล้านนาเข้ากับการมีส่วนร่วมของชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัดขึ้นในช่วง ประเพณียี่เป็ง ซึ่งตรงกับเทศกาลลอยกระทงของภาคเหนือ จุดมุ่งหมายสำคัญของงานนี้ คือการน้อม ถวายพุทธบูชาแด่พระบรมสารีริกธาตุ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และถวายสักการะแด่พระ นางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย

กิจกรรมสำคัญในเทศกาล ได้แก่ การประดับตกแต่งเมืองด้วย “โคมแสนดวง” และผาง ประทีปนับไม่ถ้วน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยแสงสว่างอันงดงามในยามค่ำคืน แสดงถึงศรัทธา ของชาวบ้านที่มีต่อพระพุทธศาสนาและสื่อถึงความหวังในชีวิตที่รุ่งเรือง ความสว่างจากโคมยังถูก ตีความในทางพุทธว่าเป็น “แสงแห่งปัญญา” ซึ่งช่วยชี้นำชีวิตให้ร่มเย็น ผาสุก ผู้ร่วมงานสามารถเขียน ชื่อและคำอธิษฐานลงบนโคมและนำไปแขวน ณ วัดพระธาตุหริภุญชัย เพื่อเป็นพุทธบูชาและสร้าง ความเป็นสิริมงคล จุดเริ่มต้นของเทศกาล “โคมแสนดวง” สะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรมอันลึกซึ้ง โดยในอดีตการถวายประทีป ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นหน้าที่ของเจ้าผู้ครองนครลำพูน ต่อมาในปี พ.ศ. 2452 พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้เสด็จมาเยี่ยมเจ้านายลำพูนและได้ถวายผ้าไตรพร้อม ประทีปพันดวงบูชาพระธาตุ เหตุการณ์นี้จึงเป็นต้นแบบในการฟื้นฟูประเพณีดังกล่าวในปี พ.ศ. 2555 เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพุทธชยันตี ในปีแรกมีการประดิษฐ์โคมจำนวน 1,000 ดวง แต่ด้วยความ สนใจจากประชาชนที่หลั่งไหลมาร่วมงาน ทำให้มีจำนวนโคมเพิ่มเป็น 3,000 ดวงในปีต่อมา และ กลายเป็น 5,000 ดวงในปีที่สาม จนกระทั่งถึงปีที่ห้าของการจัดงาน เทศกาลนี้ได้รับการขนานนามว่า “โคมแสนดวง” กลายเป็นงานใหญ่ประจำปีของจังหวัดลำพูน

กระบวนการผลิตโคม การผลิตโคมแสนดวงอาศัยวัสดุจากธรรมชาติและในท้องถิ่น เช่น ไม้ ไม้ไผ่ กระดาษสา สีธรรมชาติ และกาบแป้งข้าวเหนียว การขึ้นโครงโคม การออกแบบลวดลาย ตลอดจน การตกแต่งแสดงถึงความละเอียดอ่อนและความเข้าใจในศิลปะท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ซึ่งทุกขั้นตอน สะท้อนถึงองค์ความรู้แบบองค์รวมที่ผสมผสานทักษะช่าง ความเชื่อ และคุณค่าเชิงจิตวิญญาณ

1.การจัดเตรียมวัสดุและเครื่องมือพื้นฐาน วัสดุหลักประกอบด้วยไม้ไผ่ กระดาษสา กาบแป้ง ข้าวเหนียว สีธรรมชาติ เส้นด้าย กระดาษสี หรือวัสดุธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบไม้แห้ง เครื่องมือที่ใช้มี เพียงของพื้นฐาน เช่น มีดเหลาไม้ กรรไกร พู่กัน กาวยาง และแม่พิมพ์ลวดลาย

2.ขั้นตอนการออกแบบลวดลายและโครงสร้าง การออกแบบโคมต้องคำนึงถึงความหมาย ทางวัฒนธรรม เช่น ลายดอกไม้ ลายเจดีย์ ลายสัตว์หิมพานต์ ซึ่งล้วนสะท้อนคติความเชื่อของล้านนา จากนั้นจึงกำหนดรูปร่างของโครงโคม เช่น ทรงกลม ทรงแปดเหลี่ยม หรือทรงกระบอก แล้วขึ้นโครง ด้วยไม้ไผ่ที่เหลาอย่างประณีต

3.กระบวนการผลิต เริ่มจากการเหลาไม้ไฟให้ได้ขนาด ขึ้นโครงโดยการมัดเส้นไม้ไฟให้เป็นรูปทรงตามที่ต้องการ หุ้มโครงด้วยกระดาษสาหรือกระดาษแก้ว ทากาวให้เรียบ ตกแต่งด้วยลวดลายกระดาษสี วาดด้วยฟู่กัน หรือประดับด้วยดอกไม้ ปล่อยให้แห้งในที่ร่ม เพื่อรักษาสีและโครงสร้าง ตรวจสอบความแข็งแรง ติดหางโคม ติดด้ามสำหรับแขวนหรือถือ

4.การถ่ายทอดองค์ความรู้ ความรู้เรื่องการทำโคมล้านนามักถ่ายทอดผ่านครอบครัว ชุมชน และกิจกรรมของวัด โดยผู้สูงอายุมีบทบาทเป็น “ครูภูมิปัญญา” ถ่ายทอดความรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง การเล่าเรื่อง และการจัดเวิร์กช็อปให้แก่คนรุ่นใหม่ กระบวนการถ่ายทอดนี้ช่วยรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรม และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ข้ามรุ่นในชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุผู้ประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน ผลการวิจัยพบว่า “สัมมาชีพ” หมายถึง การดำเนินชีวิตด้วยอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียน และสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน ได้รับการส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมสัมมาชีพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ

1.ความหมายและบทบาทของสัมมาชีพในบริบทของโคมแสนดวง สัมมาชีพเป็นแนวคิดเชิงพุทธที่เน้นอาชีพสุจริตและไม่เบียดเบียนผู้อื่น การประดิษฐ์โคมแสนดวงของชาวล้านนา โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ถือเป็นรูปแบบของสัมมาชีพที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณ

2 สัมมาชีพเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โคมแสนดวงถูกพัฒนาให้มีรูปแบบทันสมัย เช่น โคมจิ๋ว โคมตั้งโต๊ะ หรือโคมจากวัสดุรีไซเคิล สะท้อนอัตลักษณ์ล้านนา สามารถจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีเรื่องราวผ่านบรรจุภัณฑ์และการออกแบบที่ทันสมัย ตอบโจทย์เศรษฐกิจสร้างสรรค์

3.สัมมาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้ไฟ กระดาษสา หรือเศษวัสดุ เพื่อลดต้นทุนการผลิต การรวมกลุ่มผลิตโคมอย่างไม่แข่งขันรุนแรง และการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ สะท้อนหลักพอเพียงที่สร้างคุณภาพชีวิตที่สมดุลให้ผู้สูงอายุ

4.สัมมาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจศาสตร์พุทธ กิจกรรมการประดิษฐ์โคมถือเป็นการสร้างคุณค่าทางจิตใจ ความภูมิใจ ความมีสมาธิ ความสงบ เป็นกิจกรรมที่ไม่เบียดเบียนทรัพยากรและเสริมสร้างความเมตตา

5.กิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาสัมมาชีพ ทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมอบรมให้กับประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน โดยมีการบรรยายจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผศ.ดร.นิกร ยาอินตา บรรยายเรื่อง “โคมแสนดวง: สัมมาชีพภูมิปัญญาผู้สูงวัย สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” และ อ.ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์ จัดกิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “แนวทางพัฒนาสัมมาชีพบนฐานภูมิปัญญาผู้สูงวัยเพื่อความยั่งยืน” พบว่า “โคมแสนดวง” ว่าเป็นประเพณีร่วมสมัยที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนา เข้ากับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีต้นกำเนิดจากพิธีบูชาพระธาตุหริภุญชัยในเทศกาลยี่เป็งของจังหวัดลำพูน ซึ่งต่อมาได้รับการพัฒนาให้มีบทบาททางวัฒนธรรม ศิลปะ ศาสนา และเศรษฐกิจอย่าง

กว้างขวาง แสงของโคมที่ประดับทั่วเมืองจึงไม่ใช่เพียงเครื่องตกแต่ง แต่เป็นสัญลักษณ์ของ “แสงแห่งปัญญา” และ “แสงแห่งศรัทธา” ที่สะท้อนความสามัคคีและอัตลักษณ์ของชุมชน ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองลำพูนมีบทบาทสำคัญในฐานะ “ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น” ผ่านการสาธิตและฝึกสอนการทำโคมอย่างพิถีพิถัน ตั้งแต่การเลือกวัสดุพื้นบ้าน เช่น ไม้ไผ่ กระดาษสา ไปจนถึงการออกแบบลวดลายที่สะท้อนเอกลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา การรวมกลุ่มผู้สูงวัยเพื่อผลิตโคมจึงเป็นรูปแบบของกลุ่มอาชีพที่ไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อสุขภาวะจิตใจ และช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัยภายในชุมชน แนวคิด “โคมแสนดวง” ยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ การผลิตโคมกลายเป็นแหล่งรายได้ใหม่ ส่งเสริมห่วงโซ่อุปทานในชุมชน มิติทางสังคม สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ และส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในกิจกรรมส่วนรวม มิติทางวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์และต่อยอดมรดกภูมิปัญญาล้านนาอย่างสร้างสรรค์ มิติทางสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการใช้วัสดุธรรมชาติและแนวทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

วันที่ 21 เมษายน 2568 จึงมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหัวข้อ “AI x BRAND x Customer Journey” โดย อ.ดร.สัชนูเศรษฐ์ เรืองเดชสุวรรณ เพื่อพัฒนาแนวคิดสร้างแบรนด์ของโคมแสนดวงให้ทันสมัย มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจเรื่องแบรนด์ในฐานะประสบการณ์และคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ การใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลผู้บริโภคและออกแบบการสื่อสาร การประยุกต์แนวคิด Customer Journey กับสื่อประชาสัมพันธ์ การออกแบบแบรนด์ผ่าน Storytelling และการสื่อสารอัตลักษณ์โคมแสนดวง และการใช้ช่องทางออนไลน์ (Facebook, LINE OA, Shopee) ในการขยายตลาด

ถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุผู้ประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน

การดำเนินงานของโครงการมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประดิษฐ์โคมแสนดวงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสมาชิกที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ 2 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการประดิษฐ์โคมแสนดวง มุ่งเน้นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผู้สูงอายุที่ได้รับการยกย่องเป็น “ครูภูมิปัญญา” ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดทักษะและความรู้แก่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเยาวชนและนิสิตนักศึกษา กิจกรรมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 21 มิถุนายน 2568 ณ หอศิลป์สลาเลื่อง มีผู้สูงอายุจากชุมชนสันป่ายางหลวงและชุมชนจามเทวีร่วมเป็นวิทยากร ถ่ายทอดทั้งเทคนิคการประดิษฐ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของโคมแสนดวง กิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่พัฒนาทักษะเชิงหัตถกรรม แต่ยังสร้างพื้นที่ของการเรียนรู้ระหว่างวัย (intergenerational learning) ทำให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุ และเป็นการส่งเสริมสถานะของผู้สูงอายุในฐานะแหล่งความรู้ของชุมชน

2.ด้านการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพ คณะวิจัยให้ความสำคัญกับการจัดตั้งเครือข่ายสัมมาชีพผู้สูงอายุ โดยวางแผนจัดประชุมความร่วมมือเพื่อจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับชุมชนและหน่วยงานภาคี อาทิ สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน เทศบาลเมืองลำพูน และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ในวันที่ 16 กรกฎาคม 2568 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เป้าหมายคือการพัฒนากลุ่มสัมมาชีพในชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนจามเทวี มหาวัน และชัยมงคล ให้สามารถบริหารจัดการร่วมกันในด้านการผลิต ทรัพยากร และการตลาด โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook และ TikTok เพื่อขยายตลาดและเข้าถึงผู้บริโภครุ่นใหม่ แนวทางดังกล่าวมุ่งเน้นการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานรากที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม และยกระดับอาชีพของผู้สูงอายุให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษาพบว่า เทศกาล “โคมแสนดวง” ณ จังหวัดลำพูน เป็นงานวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ผสมผสานวิทยาศาสตร์ทางศาสนา ประเพณีล้านนา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระบรมสารีริกธาตุ และถวายเป็นสักการะแด่พระนางจามเทวี โดย กระบวนการผลิตโคมแสนดวงอาศัยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ กระดาษสา และสีธรรมชาติ โดยมีขั้นตอนที่ประณีต ตั้งแต่การออกแบบลวดลาย ขึ้นโครง หุ้มกระดาษ ตกแต่ง จนถึงการประกอบเพื่อใช้งาน พร้อมทั้งมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านครอบครัว วัด และกิจกรรมเวิร์กช็อป โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่เป็น “ครูภูมิปัญญา” ผู้สูงอายุจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้ถ่ายทอด สะท้อนให้เห็นถึงพลังทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างอัตลักษณ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ งานของ ญาดาวิมินทร์ พิชทองกลาง และ ประทีป พิชทองกลาง ยืนยันว่าโคมล้านนาเป็นศิลปะที่สะท้อนความเชื่อผสมผสานระหว่างพุทธและพราหมณ์ และสามารถแบ่งรูปแบบและลวดลายได้อย่างหลากหลาย ทั้งยังมีการพัฒนาโคมจากรูปแบบดั้งเดิมสู่แบบประยุกต์ ซึ่งสอดคล้องกับการประดิษฐ์โคมในเทศบาลเมืองลำพูนที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ ขณะเดียวกันก็เปิดรับแนวคิดสมัยใหม่เพื่อเพิ่มศักยภาพในการตลาด (ญาดาวิมินทร์ พิชทองกลางและประทีป พิชทองกลาง, 2560 : 178-216) นอกจากนี้ การศึกษาของ พระศรีณยู สิริเมโธ ชี้ว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยผ่านการจัดกลุ่มผลิตและการถ่ายทอดองค์ความรู้แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบ “ครูภูมิปัญญา” ที่พบในการศึกษานี้ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้พิการ และคนตกงาน ซึ่งเสริมมิติของ “สัมมาชีพเพื่อสังคม” (พระศรีณยู สิริเมโธ (หมื่นอ้าย, 2565)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สัมมาชีพ” คือ อาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียน และสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยการประดิษฐ์โคมแสนดวงของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูนถูกพัฒนาเป็นกิจกรรมสัมมาชีพที่สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ สรุปได้ 5

ประเด็นสำคัญ ดังนี้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา โคมแสนดวงเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้และค่านิยม ล้วนผ่านผู้สูงอายุสู่คนรุ่นใหม่ สร้างสรรค์และทันสมัย พัฒนาโคมให้ตอบโจทย์ตลาด เช่น โคมจิ๋ว โคมรีไซเคิล พร้อมการเล่าเรื่องและการตลาดออนไลน์ พอเพียงและพึ่งตนเอง ใช้วัสดุท้องถิ่น ลด ต้นทุน รวมกลุ่มผลิตแบบไม่แข่งขันรุนแรง เสริมจิตใจและไม่เบียดเบียน การทำโคมช่วยฝึกสมาธิ สร้างความสงบ และเชื่อมโยงคุณค่าทางพุทธธรรม และอบรมและพัฒนาอย่างยั่งยืน จัดอบรมเชิง ปฏิบัติการและส่งเสริมการสร้างแบรนด์ผ่านแนวคิดใหม่ ๆ เช่น AI และ Customer Journey สอดคล้องกับงานวิจัยของ งานวิจัยของ สรัญญา จุฑานิล ต่างเน้นย้ำถึงความสำคัญของ “ผู้นำชุมชน” และ “กระบวนการขับเคลื่อนที่มีโครงสร้างและเครือข่ายชัดเจน” โดยระบุว่า ความสำเร็จของ สัมมาชีพขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากทุกภาคส่วน การเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดการทุนชุมชน ซึ่งเป็น หัวใจสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มโคมแสนดวงในลำพูน ทั้งยังมีแผนบูรณาการกับหน่วยงานรัฐ เช่น เทศบาลและสภามณฑลธรรมจังหวัด (สรัญญา จุฑานิล, 2556) อีกทั้ง งานของ ศุภกร สมมิตร และ ทศ นัย ดำรงหัด ให้ข้อเสนอแนะด้านการออกแบบโคมล้านนาร่วมสมัยที่สามารถพับเก็บได้และลดต้นทุนการ ผลิต ซึ่งเป็นแนวทางที่อาจนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์โคมแสนดวงในอนาคต โดยเฉพาะการ ตอบสนองตลาดนักท่องเที่ยวและตลาดออนไลน์ที่ต้องการความสะดวกและมีความแปลกใหม่ ในขณะที่ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ล้านนาไว้อย่างโดดเด่น (ศุภกร สมมิตร, 2566 : 49-67)

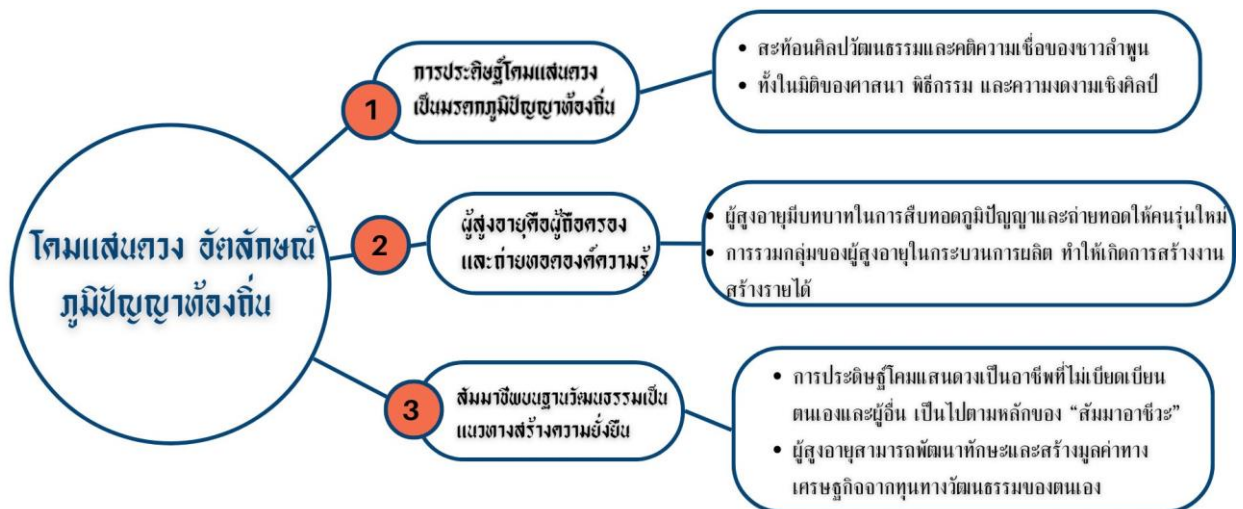
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 คณะทีมงานวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ ความรู้และสร้างเครือข่าย มุ่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาการ ประดิษฐ์โคมแสนดวงเป็นเครื่องมือสร้างสัมมาชีพอย่างยั่งยืน โดยเน้น 2 ด้านหลัก คือ

1. ถ่ายทอดองค์ความรู้ผู้สูงอายุทำหน้าที่ “ครูภูมิปัญญา” ถ่ายทอดเทคนิคและคุณค่าทาง วัฒนธรรมของโคมให้คนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามรุ่นและยกระดับ บทบาทผู้สูงวัยในชุมชน

2. สร้างเครือข่ายสัมมาชีพ จัดทำ MOU กับภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชน ต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์ในการบริหารจัดการตลาด เพื่อยกระดับอาชีพผู้สูงอายุสู่ ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์สอดคล้องกับ การศึกษาของ พระดาวเหนือ บุตรสีทา และ พระสุกิจ สัจฉิ ณ โณ เน้นรูปแบบการจัดการเครือข่ายที่มีความยืดหยุ่นและความต่อเนื่อง เช่น การให้สมาชิกมีส่วนร่วม ในการกำหนดบทบาท การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายผู้ ประดิษฐ์โคมในลำพูนควรพัฒนารูปแบบการจัดการองค์กรชุมชนให้สามารถปรับตัวได้ต่อความ เปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในระยะยาว (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, 2557)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสัมมาชีพการประดิษฐ์โคมแสงดวงอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยได้แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้



แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายองค์ความรู้จากได้ดังนี้

1.การประดิษฐ์โคมแสงดวงเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น โคมแสงดวงเป็นหัตถกรรมพื้นถิ่นที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวลำพูน โดยเฉพาะในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การถวายโคมในเทศกาลยี่เป็งซึ่งสื่อถึงแสงสว่างแห่งปัญญา การผลิตโคมต้องใช้ความรู้เฉพาะด้าน ตั้งแต่วัสดุธรรมชาติ การออกแบบลวดลาย ไปจนถึงกระบวนการประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อน ทั้งหมดเป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชน

2.ผู้สูงอายุคือผู้ถือครองและถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้สูงอายุในชุมชนลำพูนมีบทบาทสำคัญในการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโคม ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลต่อการสร้างคุณค่าในตนเองและความภาคภูมิใจในบทบาททางสังคม การรวมกลุ่มผลิตโคมของผู้สูงอายุช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และเสริมสร้างชุมชนให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และความร่วมมือ

3.สัมมาชีพบนฐานวัฒนธรรมเป็นแนวทางสร้างความยั่งยืน การประดิษฐ์โคมแสงดวงเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับหลักสัมมาอาชีพะในพระพุทธศาสนา เป็นงานที่ใช้ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและไม่พึ่งพาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โคมแสงดวงยังสามารถต่อยอดสู่

ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). กรมกิจการผู้สูงอายุ. {ออนไลน์}. แหล่งข้อมูล:
<https://www.dop.go.th> กองบรรณาธิการและสำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). อาคารนิทรรศการและบริการทางการศึกษา ชั้น 3 ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย 14 ถนนเทียมร่วมมิตร เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310, หน้า 66–77.
- ญาดาวิมินทร์ พิชทองกลาง, & ประทีป พิชทองกลาง. (2560). โคมล้านนา: รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมและประยุกต์สมัยใหม่เชิงพาณิชย์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 43(2), 178–216.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2559) การจัดการความรู้และภูมิปัญญา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระดาวเหนือ บุตรสีทา. (2557). การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพชรธรรมนาสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระศรีณยู สิริเมธ (หมื่นอ้าย). (2565). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการเครือข่ายชุมชนผลิตโคมของเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดลำพูน.(2567).
- ศุภกร สมมิตร. (2566). การออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย, 22(2), 49–67.
- สร้อยญา จุฑานิล. (2556). การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 กรมประชาสัมพันธ์. (2562) อลังการโคมหลากสีสัน “เทศกาลโคมแสนดวงลำพูน” ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน. {ออนไลน์}. แหล่งข้อมูล
<https://mgronline.com/travel/detail>
- สำนักงานเทศบาลเมืองลำพูน. (2566). โคมแสนดวงที่เมืองลำพูน: มหัศจรรย์โคมล้านนา สู่คุณค่าทางวัฒนธรรม. {ออนไลน์}. แหล่งข้อมูล <https://lamphuncity.go.th/44721/>
- หทัยชนก คตะสมบุรณ์. (2562). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดชัยนาท. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัย

สงฆ์นครสวรรค์, 7(2), 57–70.

ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580. (2568.). {ออนไลน์}. แหล่งข้อมูล:

https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1539326153-138_0.pdf

แผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. 2566–2570). (ม.ป.ป.). {ออนไลน์}. แหล่งข้อมูล:

<https://www.lamphun.go.th>

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). (2568). {ออนไลน์}.

แหล่งข้อมูล:

https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจ
ในสถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว ประเทศจีน

FACTORS INFLUENCING THE ENTREPRENEURIAL MINDSET OF BUSINESS
STUDENTS IN LIUZHOU INSTITUTE OF TECHNOLOGY, CHINA

ชง เหลียง

Cong Liang

สำราญ วานนท์

Samran Wanon

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University

E-Mail : samran@cpru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 สิงหาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 13 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบุคลิกภาพ การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ และวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว ประเทศจีน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว ประเทศจีน ประชากรคือนักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว ประเทศจีน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 184 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือแบบสอบถามซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคลิกภาพ การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ และแนวคิดแบบผู้ประกอบการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละและทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

บุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ($\bar{X}$ =3.61, S.D.=.880) ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ ($\bar{X}$ =3.58, S.D.=.844) ด้านการแสดงออกทางสังคม ($\bar{X}$ =3.41, S.D.=.883) และด้านความเห็นอกเห็นใจ ($\bar{X}$ =3.71, S.D.=.866) อยู่ในระดับมาก ขณะที่บุคลิกภาพด้านความไม่มั่นคง

ทางอารมณ์ ($\bar{X}$ =3.29, S.D.=.958) อยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.25, S.D.=.872) ส่วนวิธีคิดแบบผู้ประกอบการในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.35, S.D.=.773) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว ประเทศจีนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ บุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ด้านการแสดงออกทางสังคม และด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ

คำสำคัญ: แนวคิดแบบผู้ประกอบการ, การศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ, บุคลิกภาพ, สถาบันเทคโนโลยีหลิวโจว

ADSTRACT

This research articles aimed to 1) study the personality traits, entrepreneurial education, and entrepreneurial mindset of business administration students at Liuzhou Institute of Technology, China, and 2) study of factors influencing personality and entrepreneurial education on the entrepreneurial mindset of business administration students at Liuzhou Institute of Technology, China. The population consisted of business administration students at Liuzhou Institute of Technology, China. Data were collected from a sample of 184 students. The research instrument used was a questionnaire designed to gather information on personality, entrepreneurial education, and entrepreneurial mindset. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, and percentage. Hypotheses were tested using inferential statistics, namely multiple regression analysis.

The findings indicated that the personality traits of openness ($\bar{X}$ =3.61, S.D.=.880), conscientiousness ($\bar{X}$ =3.58, S.D.=.844), extraversion ($\bar{X}$ =3.41, S.D.=.883), and agreeableness ($\bar{X}$ =3.71, S.D.=.866) were at a high level, while neuroticism ($\bar{X}$ =3.29, S.D.=.958) was at a moderate level. Entrepreneurial education ($\bar{X}$ =3.25, S.D.=.872) had a mean score at a moderate level. The overall entrepreneurial mindset, as well as every aspect of entrepreneurial mindset ($\bar{X}$ =3.35, S.D.=.773), also had mean scores at a moderate level. Factors that had a statistically significant influence on the entrepreneurial mindset of business administration students at Liuzhou Institute of Technology, China included entrepreneurial education and the personality traits of openness, extraversion, and conscientiousness.

Keywords: Entrepreneurial mindset, Entrepreneurial education, Personality, Liuzhou Institute of Technology

บทนำ

ผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Tomaa et al., 2014) การพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการในระดับบุคคลจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบความคิดหรือชุดความคิด (Mindset) ที่มีความพร้อมเป็นผู้ประกอบการ โดยแนวคิดการพัฒนาจิตวิญญาณผู้ประกอบการเป็นกรอบการสร้างระบบความคิดที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองให้กลายเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ แม้ว่านักวิจัยส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าคุณค่าสามารถสร้างขึ้นได้โดยบุคคลที่มีแนวคิดแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset) แต่ความพยายามในการเขียนคำนิยาม การทำความเข้าใจ และการวัดกรอบความคิดของผู้ประกอบการยังคงกระจัดกระจาย (Daspit et al., 2023) ซึ่งชุดความคิดถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนส่วนบุคคลหรือวิถีคิดที่เป็นนิสัย (Dweck, 2006) ซึ่งเป็นความเชื่อและวิถีคิดที่ส่งผลต่อมุมมอง ทักษะ และการแสดงพฤติกรรมต่อความท้าทายหรือความล้มเหลวแตกต่างกัน (Boonboot et al., 2022)

ในบริบทการศึกษา โดยเฉพาะในประเทศจีน การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2001 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการริเริ่มโครงการนำร่องในมหาวิทยาลัย 9 แห่ง (Li Zhang & Matlay, 2003) และในปี 2015 รัฐบาลกลางได้ดำเนินนโยบายระดับชาติเรื่องการศึกษาด้านวิสาหกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งนำไปสู่การแพร่หลายของหลักสูตรการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการในภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคม และตลาดแรงงาน (Kotwit et al., 2020) การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาวิถีคิดแบบผู้ประกอบการจึงมีสำคัญในการเตรียมกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงานและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (Onnom et al., 2023)

จิตวิญญาณการเป็นผู้ประกอบการเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่พัฒนาให้บุคคลเกิดสมรรถนะและเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ โดยการสร้างจิตวิญญาณนี้ต้องเริ่มจากการสร้างชุดความคิดที่พร้อมเติบโตและไม่ปิดกั้นการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตวิญญาณการเป็นผู้ประกอบการส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในทางธุรกิจ ดังนั้นหากหน่วยงานต่างๆ ต้องการส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความเป็นผู้ประกอบการชุดความคิดจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของกระบวนการพัฒนา การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อแนวคิดแบบผู้ประกอบการในบริบทของนักศึกษาบริหารธุรกิจจึงมีความจำเป็น เพื่อให้ได้แนวทางหรือกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลในการพัฒนาผู้เรียน ยกย่องคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ประเทศจีนการศึกษาด้านผู้ประกอบการยังคงค่อนข้างใหม่และขาดรูปแบบการสอนที่เป็นมาตรฐานสากล นอกจากนี้ยังไม่มีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดแบบผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษาบริหารธุรกิจของสถาบันเทคโนโลยีหัวโจวอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ขาดข้อมูลเชิง

ประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้วางนโยบายและพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานในอนาคตได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดแบบผู้ประกอบการ บุคลิกภาพ และการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว มณฑลกว่างซี ประเทศจีน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว ประเทศจีน

ขอบเขตของการวิจัย

1.ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหา 3 ส่วน ได้แก่ แนวคิดแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial mindset) การศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial education) และบุคลิกภาพสำคัญ 5 ประการ (Big Five Personality Traits) ซึ่งเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในด้านจิตวิทยาบุคลิกภาพ ประกอบด้วย การเปิดรับประสบการณ์ใหม่ (Openness to Experience) ความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ (Conscientiousness) การแสดงออกทางสังคม (Extraversion) ความเห็นอกเห็นใจ (Agreeableness) และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism)

2.ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวิจัยเฉพาะใน สถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว ประเทศจีน

3.ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงสำรวจครั้งนี้การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษานักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว ประเทศจีน จำนวน 289 คน

4.ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ทำการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2567 ถึง เดือนมกราคม 2568 โดยเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปีการศึกษา 2565-2567

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือ จากการทบทวนวรรณกรรม มาปรับข้อความบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาในครั้งนี้ ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิธีคิดแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset)

ตอนที่ 3 การศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Education)

ตอนที่ 4 บุคลิกภาพ (Personality)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว ประเทศจีน จำนวน 289 คน จำแนกเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 42 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 92 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 85 คน และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 70 คน

2.กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวนเท่ากับ 168 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 58.13 ของประชากร เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความแม่นยำของผลการวิจัย โดยยังคงอยู่ในกรอบที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษา ขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้น เป็น 184 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 63.66 ของประชากร จากการคำนวณสูตรของ Yamane (1967)

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนจากแต่ละชั้นปี โดยกำหนดสัดส่วนจากแต่ละชั้นปีแบบไม่เท่ากันดังนี้ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ $27/42 = 64.28$ ของนักศึกษาทั้งหมดที่มีอยู่ในชั้น นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ $54/92 = 58.69$ ของนักศึกษาทั้งหมดที่มีอยู่ในชั้น นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ $51/85 = 60.00$ ของนักศึกษาทั้งหมดที่มีอยู่ในชั้น และชั้นปีที่ 4 จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 74.28 ของนักศึกษาทั้งหมดที่มีอยู่ในชั้น การกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นปีมีการกำหนดสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะในชั้นปีที่ 4 ได้มีการเพิ่มจำนวนตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จากนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายนี้ซึ่งมีประสบการณ์การเรียนรู้มากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมาน ดังนี้

1.วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2.วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับวิธีคิดแบบผู้ประกอบการ ระดับบุคลิกภาพ และระดับการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยกำหนดเกณฑ์ในการตีความหมายของค่าเฉลี่ยซึ่งกำหนดขึ้นตามหลักสถิติ ดังนี้ จากมาตรวัด 5 ระดับ หาค่าพิสัยได้เท่ากับ $R = 5 - 1 = 4$ หาค่าพิสัยด้วยจำนวนระดับของมาตรวัด (5 ระดับ) จะได้ระยะห่างของคะแนนในแต่ละชั้นเท่ากับ $4 \div 5 = 0.80$ จากนั้นนำค่าที่ได้มากำหนดช่วงของคะแนนในแต่ละชั้นได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ช่วงคะแนน 1.00 - 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

ช่วงคะแนน 1.81 - 2.60 หมายถึง น้อย

ช่วงคะแนน 2.61 - 3.40 หมายถึง ปานกลาง

ช่วงคะแนน 3.41 - 4.20 หมายถึง มาก

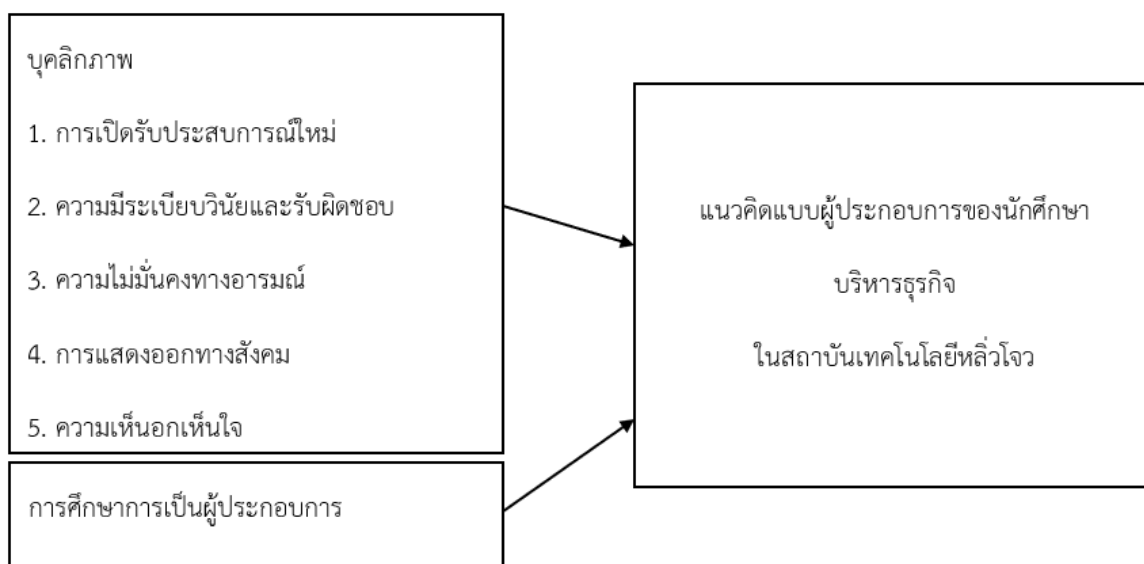
ช่วงคะแนน 4.21 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

3. การวิเคราะห์ผลกระทบของบุคลิกภาพ และการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการ โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบจำลองของสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ ± 5 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 184 ตัวอย่าง เลือกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยเครื่องมือวิจัยนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง .66 –1.00 และมีการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ .95 ทั้งนี้แบบสอบถามประกอบไปด้วย 4 ตอน เป็นมาตราอันตรภาคชั้นโดยใช้ข้อความแบบ Likert Scale จำนวน 5 ระดับ โดยระดับที่ 1 อยู่ในระดับที่เห็นด้วยน้อยที่สุดและระดับที่ 5 อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมากที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจ ในสถาบันเทคโนโลยีหัวใจ ประเทศจีน” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาเพศชายจำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 51.60 และนักศึกษาเพศหญิงจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 48.40 เมื่อพิจารณาระดับชั้นปีที่ศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 รองลงมาคือนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 28.30 และนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 27.70 ในขณะที่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 27 คน คิดเป็นร้อยละ 14.70 ด้านภูมิหลังทางครอบครัว ผลการวิเคราะห์อาชีพของบิดาพบว่า บิดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือการค้าขาย จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 81.00 ในขณะที่มีเพียง 35 คน หรือร้อยละ 19.00 ที่บิดาประกอบอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจหรือการค้าขาย ในทำนองเดียวกัน ผลการวิเคราะห์อาชีพของมารดาแสดงให้เห็นว่ามารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือการค้าขายในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 89.70 หรือจำนวน 165 คน และมีเพียงร้อยละ 10.30 หรือจำนวน 19 คนเท่านั้นที่มารดาประกอบอาชีพเกี่ยวกับธุรกิจหรือการค้าขาย

ในส่วนของความเต็มใจที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท พบว่านักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 41.85 มี 54 คนที่เต็มใจที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 29.35 และยังมี 53 คนที่ไม่แน่ใจว่าจะศึกษาต่อในระดับปริญญาโทหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 28.80 จากมุมมองของนักศึกษาว่ามีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการหรือไม่ พบว่านักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ โดยมีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 มี 48 คนที่มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ คิดเป็นร้อยละ 26.09 และ 64 คนที่ยังไม่แน่ใจว่าตนเองมีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการหรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 34.78 ตามลำดับ

2.ผลการวิเคราะห์แนวคิดแบบผู้ประกอบการ

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial mindset) ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาคุณลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม (Innovativeness) การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking) การทำงานเชิงรุก (Proactiveness) ความเป็นอิสระในการทำงาน (Autonomy) และการแข่งขันเชิงรุก (Competitive Aggressiveness) ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพโดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดแบบผู้ประกอบการ

แนวคิดแบบผู้ประกอบการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม (Innovativeness)	3.35	.857	ปานกลาง
การยอมรับความเสี่ยง (Risk Taking)	3.34	.845	ปานกลาง
การทำงานเชิงรุก (Proactiveness)	3.36	.842	ปานกลาง
ความเป็นอิสระในการทำงาน (Autonomy)	3.37	.834	ปานกลาง

แนวคิดแบบผู้ประกอบการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การแข่งขันเชิงรุก (Competitive Aggressiveness)	3.33	.863	ปานกลาง
รวม	3.35	.773	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดแบบผู้ประกอบการในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดแบบผู้ประกอบการในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = .773) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน สามารถเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยได้ดังนี้ ความเป็นอิสระในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = .834) รองลงมา คือการทำงานเชิงรุก มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = .842) ความสามารถในการสร้างนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = .857) การยอมรับความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = .845) การแข่งขันเชิงรุก มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = .863) ตามลำดับ

3.ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพและการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ

ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพและการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาคูณลักษณะ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ (Openness) 2) ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ (Conscientiousness) 3) การแสดงออกทางสังคม (Extraversion) 4) ความเห็นอกเห็นใจ (Agreeableness) 5) ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) และ 6) การศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Education) โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพและการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ

บุคลิกภาพและการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่	3.61	.880	มาก
ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ	3.58	.844	มาก
ด้านการแสดงออกทางสังคม	3.41	.883	มาก
ด้านความเห็นอกเห็นใจ	3.71	.866	มาก
ด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์	3.29	.958	ปานกลาง
ด้านการศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ	3.25	.872	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพและการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา พบว่านักศึกษาอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์และการศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยได้ดังนี้ ด้านความเห็นอกเห็นใจ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .866) รองลงมา ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = .880) ด้าน

ความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = .844) ด้านการแสดงออกทางสังคม ค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = .833) ด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.29, S.D. = .958) และด้านการศึกษาด้านการเป็นผู้ประกอบการ ค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.25, S.D. = .872) ตามลำดับ

4.ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ ซึ่งได้แก่ ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ (Openness) ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ (Conscientiousness) ด้านการแสดงออกทางสังคม (Extraversion) ด้านความเห็นอกเห็นใจ (Agreeableness) ด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) และด้านการศึกษายุ่งเกี่ยวกับการผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Education) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติถดถอยพหุคูณ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.191	.118		1.625	.106
ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ (X1)	.227	.053	.258	4.318	.000*
ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ (X2)	.226	.054	.246	4.197	.000*
ด้านการแสดงออกทางสังคม (X3)	.198	.044	.227	4.518	.000*
ด้านความเห็นอกเห็นใจ (X4)	.075	.056	.084	1.334	.184
ด้านความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (X5)	.039	.030	.048	1.298	.196
ด้านการศึกษายุ่งเกี่ยวกับการผู้ประกอบการ (X6)	.263	.041	.297	6.467	.000*
R = .900, R-Square = .810, Adjusted R-Square = .806, F = 191.131					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ การศึกษายุ่งเกี่ยวกับการผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังมากที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ 0.297 รองลงมา คือด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ 0.258 ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ 0.246 และลำดับสุดท้ายด้านการแสดงออกทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ 0.227 โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ในมิติของด้านการศึกษายุ่งเกี่ยวกับการผู้ประกอบการ ด้านบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ด้านบุคลิกภาพด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพด้านการแสดงออกทางสังคม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษา ในขณะที่ด้านความเห็นอกเห็นใจ และด้าน

ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ ไม่ส่งผลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษา ค่า R^2 เท่ากับ 0.810 แสดงว่าโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะได้ถึงร้อยละ 81.00 และสามารถเขียนอยู่ในรูปแบบสมการได้ดังนี้

$$Zy = .258X1 + .246X2 + .227X3 + .297X6$$

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหัวใจ ประเทศจีน มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ด้านการศึกษาการเป็นผู้ประกอบการส่งผลกระทบเชิงบวกต่อแนวคิดการเป็นผู้ประกอบการทั้งนี้อาจจะมาจากการเรียนรู้ในรายวิชาการเป็นผู้ประกอบการมีกระบวนการบ่มเพาะผู้เรียนตั้งแต่ต้นทางจนถึงจบการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sun, Shi & Zhang (2023) ที่ยืนยันยืนยันว่าการให้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านผู้ประกอบการผ่านระบบการศึกษานั้น มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมวิธีคิดและทัศนคติผ่านการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับหลักการธุรกิจ การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจภายใต้ความเสี่ยง และการคิดสร้างสรรค์ การทำงานโครงการ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถเหล่านี้ ซึ่งส่งผลให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น (Hmieleski & Corbett, 2008) นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อของผู้เรียนต่อการเป็นผู้ประกอบการ โดยการนำเสนอโอกาสและสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของวิธีคิดแบบผู้ประกอบการ ผู้ที่ผ่านหลักสูตรจะมีพัฒนาการในด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ การระบุโอกาส และความสามารถในการจัดการทรัพยากรที่ดีขึ้น (Walter et al., 2021)

ด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่มีผลกระทบเชิงบวกต่อแนวคิดแบบผู้ประกอบการตามแนวคิดทฤษฎีและหลักฐานเชิงประจักษ์อาจจะมาจากการจัดการเรียนโดยให้ผู้เรียนทดลองทำจริง สอดคล้องกับการศึกษาของ Zhao et al. (2010) ที่ยืนยันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับความตั้งใจและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ผลการวิเคราะห์พบว่า การเปิดรับประสบการณ์ใหม่เป็นหนึ่งในปัจจัยด้านบุคลิกภาพที่สำคัญที่สุดที่สัมพันธ์กับความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการและความสำเร็จของธุรกิจใหม่ อิทธิพลของบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ต่อพฤติกรรมแสวงหาโอกาสของผู้ประกอบการ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะมองหาและประเมินโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ อย่างกระตือรือร้นมากกว่า งานวิจัยเหล่านี้สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดที่ว่าบุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการ โดยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น ความอดทนต่อความไม่แน่นอน และการแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ

ด้านการแสดงออกทางสังคมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อแนวคิดแบบผู้ประกอบการอาจจะมาจากอิทธิพลของสังคมรอบข้างทำให้ผู้เรียนได้รับการโน้มน้าวใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leutner et al. (2014) ที่ยืนยันความเกี่ยวข้องของทักษะการเข้าสังคม การสร้างเครือข่าย และความมั่นใจในการสื่อสาร กลไกที่อธิบายความสัมพันธ์นี้ครอบคลุม 3 มิติหลัก ได้แก่ ความสามารถในการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทักษะการสื่อสารและการโน้มน้าวใจ (Grant, 2013) และความกล้าเสี่ยงร่วมกับการมองโลกในแง่ดี (Zhao et al., 2005) ยืนยันบทบาทของการแสดงออกทางสังคมต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการ ขณะที่งานวิจัยของ Newman et al. (2019) ศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพแบบ Big Five ต่อพฤติกรรมแสวงหาโอกาสของผู้ประกอบการผลการศึกษาก็ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ ส่งเสริมวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ โดยเอื้อต่อการสร้างเครือข่าย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การโน้มน้าวใจ และความกล้าที่จะเสี่ยง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ

ด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อแนวคิดแบบผู้ประกอบการอาจจะจากผู้เรียนที่มีระเบียบวินัยจะส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Kozha et al. (2021) ที่ได้ศึกษาบทบาทของความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบในการบรรเทาผลกระทบด้านลบของความเครียดต่อผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงสามารถจัดการกับความเครียดและรักษาประสิทธิภาพในการทำงานได้ดีกว่า แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพด้านความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบเป็นรากฐานสำคัญของวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ โดยส่งเสริมการวางแผน การทำงานหนัก ความน่าเชื่อถือ ความรอบคอบ และความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค ซึ่งเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้สำหรับความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจว ประเทศจีน ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันเทคโนโลยีหิ่วโจวควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการเนื้อหาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการเข้าไปในหลักสูตรบริหารธุรกิจอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง เพื่อให้นักศึกษาได้รับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างสม่ำเสมอ
2. มีการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ

การแข่งขันแผนธุรกิจ และการจัดตั้งชมรมหรือสโมสรผู้ประกอบการ เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จริง

3. มีนโยบายและกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ การเป็นคนเปิดเผยและชอบเข้าสังคม และควมมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในหมู่นักศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการพัฒนาความเป็นผู้นำ

4. สร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผู้ประกอบการ เพื่อให้นักศึกษาได้รับโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกงาน และการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่างๆ ที่สนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อวิธีคิดแบบผู้ประกอบการของนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจ เช่น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว วัฒนธรรมองค์กรของสถาบัน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

2. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกระทบระหว่างปัจจัยต่างๆ กับวิธีคิดแบบผู้ประกอบการในระยะยาว โดยอาจใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณแบบติดตาม (Longitudinal Study) เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการของวิธีคิดแบบผู้ประกอบการเมื่อเวลาผ่านไป

3. ศึกษาเปรียบเทียบวิธีคิดแบบผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม ประสบการณ์การทำงาน และความสนใจ เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างเหล่านี้

บรรณานุกรม

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

Barrick, M. R., Mount, M. K., & Judge, T. A. (2001). Personality and performance at the beginning of the new millennium: What do we know and where do we go next? *International Journal of Selection and Assessment*, 9(12), 9-30.

Boonboot, K., Koolnaphadol, P., & Inang, P. (2022). The enhancement of adolescent student's growth mindset through integrated group counseling program with cognitivebehavioral theory and cognitive group activities. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 23(2), 372-380.

Daspit, J. J., Fox, C. J., & Findley, S. K. (2023). Entrepreneurial mindset: An integrated definition, a review of current insights, and directions for future research. *Journal of Small Business Management*, 61(1), 12-44.

<https://doi.org/10.1080/00472778.2021.1907583>

- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. Random House Publishing Group.
- Grant, A. M. (2013). *Give and take: A revolutionary approach to success*. Penguin Books.
- Hmieleski, K. M., & Corbett, A. C. (2008). The contrasting interaction effects of improvisational behavior with entrepreneurial self-efficacy on new venture performance. *Journal of Business Venturing*, 23(4), 482-496.
- Kotwit, O., Ariratana, W., & Chintim, K. (2020). The priority need assessment of teacher's growth mindset development in school under office of Udonthani Primary Educational Service Area 3. *Journal of Educational Administration*, Khon Kaen University.
- Kozha, A., Zhumabekova, A., & Smagulova, A. (2021). The moderating role of conscientiousness in the relationship between entrepreneurial stress and performance. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 9(1), 1-15.
- Leutner, F., Ahmetoglu, G., Akhtar, R., & Chamorro-Premuzic, T. (2014). The relationship between the entrepreneurial personality and the Big Five personality traits. *Personality and Individual Differences*, 63, 58-63.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.042>
- Li, X., & Zhang, T. (2018). Personality traits and entrepreneurial intentions: A cross-cultural study between China and Western countries. *Management International Review*, 58(1), 215-240. <https://doi.org/10.1007/s11575-017-0334-8>
- Newman, A., Obschonka, M., Schwarz, S., Hartog, D. N. D., & Mueller, B. (2019). Entrepreneurial self-efficacy: A systematic review of antecedents and consequences. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, 37(1), 21-49.
- Onnom, C., Suwan, S., & Tantichuwet, P. (2023). Cultivating an entrepreneurial mindset in the new generation. *NKRAFA Journal of Humanities and Social Sciences*, 11, 92-107.
- Sun, J., Shi, J., & Zhang, J. (2023). From entrepreneurship education to entrepreneurial intention: Mindset, motivation, and prior exposure. *Frontiers in Psychology*, 14, 954118. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.954118>
- Tomaa, S.-G., Grigore, A.-M., & Marinescu, P. (2014). Economic development and

entrepreneurship. *Procedia Economics and Finance*, 8, 436-443.

[https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00111-7](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00111-7)

Walter, S. G., Dohse, D., & Walter, A. (2021). The long-term impact of entrepreneurship education in higher education. *Small Business Economics*, 57(1), 1-22.

Zhang, Y., Wang, D., & Li, W. (2022). Openness to experience and entrepreneurial opportunity recognition: The mediating role of information gathering.

**Journal of Business Research*, 145, 405-414.

Zhao, H., Seibert, S. E., & Lumpkin, G. T. (2005). The relationship of personality to entrepreneurial intentions and performance: A meta-analytic review. *Journal of Business Venturing*, 20(3), 261-291.

ชุมชนต้นแบบจิตอาสารักถิ่น : กระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจิตอาสารักถิ่นสู่
สังคมสันติสุข อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ

MODEL COMMUNITY OF RESIDENTIAL SERVICE MIND: ENCOURAGING
PROCESS OF RESIDENTIAL SERVICE MIND PARTICIPATION FOR PEACEFUL
SOCIETIES OF PHAKDICHUMPHON DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (เอมพันธ์)

PhramahaNarin Surapabkio (Emphan)

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 กรกฎาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 8 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตอาสาผู้นำพัฒนา “จิตอาสา” คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตที่ไม่เห็นแก่ตัวเมื่อพบปัญหาหรือความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญคือสงบสุขเย็น จิตอาสาเป็นคุณธรรมหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกยึดถือ เพราะผู้มีจิตอาสาจะเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่ตัวต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตอาสาจะเป็นบุคคลที่น่ารักต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่ และช่วยเหลือผู้อื่น คนในสังคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงให้ความสำคัญต่อจิตอาสาอย่างมาก บางประเทศอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา บังคับให้กิจกรรมอาสาเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นกิจกรรมที่สร้างผู้ที่มีจิตอาสาได้ ประเทศที่มีสมาชิกเป็นผู้มีจิตอาสาที่มีอาสาสมัครมากก็จะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศและลดงบประมาณในการพัฒนาของหน่วยงานของรัฐจิตอาสา นอกจากจะเป็นผลดีต่อสังคมแล้ว การมีจิตอาสายังช่วยให้ผู้ที่มีจิตอาสา มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี มีความสุขในชีวิต

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจิตอาสา รักถิ่นสู่สังคมสันติสุขอำเภอกักตี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 2. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจิตอาสา รักถิ่นสู่สังคมสันติสุขตามหลักสาราณียธรรมอำเภอกักตี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ 3. เพื่อจัดทำคู่มือและตั้งศูนย์เครือข่ายชุมชนจิตอาสา รักถิ่นสู่สังคมสันติสุขอำเภอกักตี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 9 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 311 คน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที เทส ค่าเอฟเทส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, จิตอาสา, สังคมสันติสุข

ADSTRACT

This article aims to study the volunteer leadership development “Volunteer” is a mind that is ready to sacrifice time, physical strength and intelligence for public benefit, a mind that does not remain indifferent when encountering problems or hardships that occur to others, a mind that is happy when doing good and seeing tears turn into smiles, a mind that is filled with merit, that is, peaceful and cool. Volunteerism is one virtue that society wants its members to adhere to because those who have a volunteer spirit are people who are not selfish and do not remain indifferent to the suffering of others. Volunteers are people who are socially conscious by caring and helping others. People in society help each other. Developed countries therefore place great importance on volunteerism. Some countries, such as the United States, require volunteer activities as a condition for graduation, which is believed to be an activity that can create volunteers. Countries with more volunteer members will help develop the country and reduce the budget for development of government agencies. In addition to being beneficial to society, volunteerism also helps volunteers have good mental and physical health and be happy in life.

This research has the following objectives: 1. To study the process of strengthening the participation of local volunteers towards a peaceful society in Phakdi Chumphon District, Chaiyaphum Province. 2. To strengthen the participation of local volunteers towards a peaceful society according to the principles of Saraniyadham in Phakdi Chumphon District, Chaiyaphum Province. 3. To create a

manual and establish a network center for local volunteers towards a peaceful society in Phakdi Chumphon District, Chaiphum Province. The research methodology is mixed-method research. Qualitative research collected data from 9 key informants using in-depth interviews and quantitative research collected data using questionnaires from a sample of 311 people. The tools used were questionnaires and interviews. Data were analyzed to find frequencies, percentages, means, and standard deviations. Hypotheses were tested using t-tests and F-tests and data was analyzed by describing the

Keywords: Participation, Volunteer, Peaceful society

บทนำ

สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต้องเร่งพัฒนาให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง กระแสการเร่งพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปสนใจในเรื่องของปากท้องของตนเองมากยิ่งขึ้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลดน้อยลง (อนุสรณ์

ทรัพย์พลอย, 2551 : 1) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการแทรกแซงด้วยกระแสทุนนิยมทำให้สังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้คนในสังคมมีความเป็นปัจเจกชนนิยมมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วแต่สวนกระแส และไม่สอดคล้องกับการพัฒนาในระดับบุคคล จึงทำให้คนขาดการพัฒนาด้านจิตใจ สังคม และจิตสำนึกร่วมกันโดยเฉพาะการตระหนักในปัญหาสังคมร่วมกัน ด้วยสภาพการณ์สังคมที่ต้องต่อสู้กับความขัดแย้งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งหนึ่งที่ตามมาจากความวุ่นวายปั่นป่วนทางสังคม ก็คือ กลไกการเอาตัวรอดของมนุษย์ (วนภัทร์ แสงแก้ว, 2553 : 1) กระแสเรื่องจิตอาสาและการทำความดีถูกปลูกให้ลูกโซ่น้อยลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการรวมตัวและช่วยเหลือกันอย่างรวดเร็วในทุกภาคส่วนของประเทศไทย มีการผลักดันเรื่องนี้อย่างจริงจังเพราะตระหนักว่าบ้านเมืองและสังคมยามนี้ ต้องการบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้นเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเหตุผลที่ทำให้เรื่องจิตอาสากลายเป็นกระแสนิยมในขณะนี้ (ภูมิพัฒน์ วิศัลยาวัฒน์, 2558 : 2) จิตอาสา (Volunteer Spirit) เป็นแนวคิดและกระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคม เพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มที่ จิตอาสาจึงเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของความเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน การตระหนักรู้ถึงปัญหา ความทุกข์หรือความ

เดือดร้อนของบุคคลหรือสัตว์อื่นให้มาเป็นปัญหา ความทุกข์ หรือความเดือดร้อนของตนเองและเป็น กระบวนแห่งความกรุณา คือ ความสงสาร ความปรารถนาอยากให้บุคคลอื่นสัตว์อื่น หรือคนในสังคม มีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงพยายามทุกวิถีทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย ทั้งร่างกาย แรงใจและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ประสบกับปัญหา หรือเพื่อขับเคลื่อนระบบ ต่างๆ ในสังคมให้เป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม (ประพันธ์ ศุภษร และคณะ, 2555 : 1) เพราะมนุษย์หรือคนเป็นองค์ประกอบสำคัญของ “ทุนทางสังคม”

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนามนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเรื่อง จิตสำนึกสาธารณะหรือจิต อาสา ซึ่งทำให้คนในสังคมเกิดความเอาใจใส่และความห่วงใยต่อกัน มีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ สังคม ก็จะเกิดการพัฒนายิ่งขึ้นได้ในท้ายที่สุด เนื่องจากจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสาเป็นความ รับผิดชอบซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในจิต และส่งผลสู่ การกระทำภายนอกของบุคคล ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะเห็นได้ว่ามีสาเหตุเกิดจากการขาดจิตสำนึก ของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตสำนึกสาธารณะของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่าอย่างยิ่งซึ่ง สามารถทำได้หลายรูปแบบทั้งจากการกระทำของตนเอง เช่น การรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อมิให้เกิดผล กระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม รวมถึงการกระทำโดยมีบทบาทช่วยสังคมในการรักษา ผลประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม (จิตารัตน์ สุขศรีทอง, 2555 : 3)

จิตอาสาเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่พึงประสงค์ของสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไปทำให้บุคคลในสังคมให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนตนมากกว่าส่วนรวม จึงทำให้สังคม ต้องการความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจของกลุ่มคนในสังคมมากยิ่งขึ้น จิตอาสาจึงเป็น คุณธรรมที่ช่วยให้สังคมเกิดความเอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือกันและกันภายในสังคม เนื่องจากจิตอาสา คือ ความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ และเสียสละทั้งร่างกาย แรงใจหรือทรัพย์สินในการกระทำหรือสิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น หากสมาชิกของสังคม ยึดถือคุณธรรมนี้ก็จะส่งผลให้สังคมส่วนรวมแสดงออกในรูปของการอาสาทำประโยชน์ให้กับสังคม ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ดังนั้น จิตอาสาจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมไทยคาดหวังให้ สมาชิกยึดถือ ไม่ว่าจะมิบบทบาทอยู่ในส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และ องค์กรต่างๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้ การทำงานด้วยจิตอาสายังเป็นการทำงานร่วมกัน ระหว่างกายและจิตเป็นการทำงานที่ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ทำให้ผู้ทำงานจิตอาสา มีความเบิกบาน สนุกสนาน เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมายต่อบุคคล สังคม และประเทศชาติ จิตใจที่ทำงานจิต อาสาก็จะผ่องใสและมีความสุข (พวงทอง อินใจ และคณะ, 2557 : 1)

แนวคิดและทฤษฎีจิตอาสาผู้นำพัฒนา

จิตอาสา คือ การเผื่อแผ่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีความหมายถึง การทำบุญทำทานทั้งเพื่อ คนอื่นเพื่อสาธารณะ รวมถึงคนในชุมชนประเทศชาติและโลก สิ่งนี้วาระแห่งชาติเรียกว่าทานและการ

อาสาสมัคร แต่คนบางกลุ่มได้มีการบัญญัติคำขึ้นใหม่ว่า จิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ซึ่งล้วนมีความหมายเหมือนกัน คือ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การเผื่อแผ่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้คน และชุมชน ทาน อาสาสมัคร จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกทางสังคม จิตสาธารณะ และจิตอาสา ก็เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน

จิตอาสานั้นเป็นคำที่นำมาใช้และรู้จักกันมากในประเทศไทยจากเหตุการณ์ประสพภัยคลื่นสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่ก่อให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆ ที่ได้เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการเป็นอาสาสมัครที่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งต่อผู้กระทำและผู้อื่น โดยเน้นที่คุณค่าของความสามัคคี การมีส่วนร่วม และการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขในสังคม โดยหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับจิตอาสา (กรรณิกา มาโน, 2553 : 1) ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2560 ถึง 2570) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 ถึง 2579) ที่มีการเปลี่ยนทิศทางโครงสร้างของประเทศไทยก้าวเป็นประเทศไทย 4.0 ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งมีสาระสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งมิติเศรษฐกิจ มิติการเมือง และมิติสังคม โดยให้ความสำคัญต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นปฐมบทในด้านการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของทุนมนุษย์ให้ “เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคมเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ต่อสังคมส่วนรวม” ตามทักษะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ด้านการใช้ชีวิตและทักษะด้านการปฏิบัติงาน และให้ความสำคัญกับจิตอาสา คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การมีระเบียบวินัย สร้างคนเก่งและคนดีสู่สังคม จิตอาสาเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ในเรื่องอาสาสมัครโดยนำคำนี้มาใช้คู่กับคำว่าจิตอาสา แต่จะเป็นในลักษณะของงานที่เกิดจากผู้มีจิตอาสา ซึ่งอาสาที่จะทำสาธารณประโยชน์ตามความสามารถของตนเองด้วยความเต็มใจและความอิสระโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน คำกล่าวนี้นี้มีความสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า “อาสาสมัครจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ศรัทธาในการอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเกิดขึ้นด้วยตัวเองมีความรู้สึกเห็นชอบในงานอาสาสมัครมีศรัทธาที่จะทำงานมีเวลาที่จะปฏิบัติงานและพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัคร” จิตอาสาตามพระราโชบาย แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.จิตอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสาธารณสุข ฯลฯ แบ่งตามภารกิจงานเป็น ๘ กลุ่มงาน ดังนี้

1.1) จิตอาสาพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีสุข หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ อาทิ การขุดลอกคูคลอง การดูแลรักษา ความสะอาดเรียบร้อยของศาสนสถานหรือสถานที่สาธารณะ การจัดเก็บผักตบชวา การปลูกต้นไม้ รวมทั้งการพัฒนาโครงการต่างๆ ที่สร้างความเป็นอยู่ของ ชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืน

1.2) จิตอาสางานประดิษฐ์และเผยแพร่งานศิลปาชีพ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่นำความรู้ทางด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน/ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น มาเผยแพร่ และถ่ายทอดเพื่อให้ประชาชนนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาให้เป็นประโยชน์ต่อไป

1.3) จิตอาสาฝ่ายกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ปฏิบัติงานสนับสนุนในการจัดงานหรือกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการ เฉลิมพระเกียรติ เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจและเผยแพร่กิจกรรมจิตอาสาฯ เช่น กิจกรรมการแสดงดนตรีบริเวณพระลานพระราชวังดุสิตการจัดงานอุ่นไอรัก คลายความหนาว งานเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น

1.4) จิตอาสาฝ่ายแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ปฏิบัติงานสนับสนุน และช่วยอำนวยความสะดวกแก่แพทย์ พยาบาล รวมถึงช่วยอำนวยความสะดวกด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ

1.5) จิตอาสาฝ่ายทะเบียนและข้อมูล หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกประชาชนที่มาลงทะเบียนจิตอาสาฯ

1.6) จิตอาสาฝ่ายส่งกำลังบำรุงและสนับสนุน หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่สนับสนุนอำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อย จัดหาหรือบริการอาหาร น้ำดื่ม ให้กับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม/จิตอาสาที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน

1.7) จิตอาสาฝ่ายประชาสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ช่วยงานประชาสัมพันธ์และให้บริการข้อมูลการจัดกิจกรรมจิตอาสาฯรวมถึงช่วยดูแลต้อนรับ ประชาชนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม

1.8) จิตอาสาฝ่ายรักษาความปลอดภัยและจราจร หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่สนับสนุน และช่วยอำนวยความสะดวกในการสัญจรของประชาชนการแนะนำ เส้นทางจราจรแจ้งอุบัติเหตุ การจราจรให้เจ้าพนักงานทราบ

2.จิตอาสาภัยพิบัติ ได้แก่กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้า ตรวจสอบเตือน และเตรียมการรองรับภัยพิบัติทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากสาเหตุอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวมและการเข้าช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากภัยพิบัติดังกล่าว เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น

3.จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์ให้ปฏิบัติในงานพระราชพิธี หรือการรับเสด็จ ในโอกาสต่างๆ เป็นการใช้กำลังพลจิตอาสาร่วมปฏิบัติกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงานรวมทั้งการเตรียมการ การเตรียมสถานที่และการฟื้นฟูสถานที่ภายหลัง การปฏิบัติในพระราชพิธี และการเสด็จฯ นั้นๆ ให้

เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (โครงการจิตอาสาหน่วยพระราชทาน และประชาชน, ศูนย์อำนวยการใหญ่ จิตอาสาพระราชทาน, กันยายน 2566)

สรุปได้ว่า จิตอาสา หมายถึง พร้อมที่จะสละ เพราะฉะนั้น จิตอาสา จึงหมายถึง ใจพร้อมที่จะสละเวลา แรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ จิตที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่หวังประโยชน์สุขหรือผลตอบแทนให้แก่ตัวเอง เป็นจิตที่ทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม ยังหมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546 : 10) การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกัน เพื่อปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงานการรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้ (จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547 : 20) ซึ่งการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน มีจุดสำคัญอยู่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เป็นไปได้ลักษณะแบบสมัครใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการเริ่มต้นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ใช่เป็นการจำลองแบบหรือการนำมาสวมใส่ในจุดใดจุดหนึ่ง (ไพฑูรย์ ผิวผาง, 2550 : 17) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative Management) เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร (สมยศ นาวิการ, 2545 : 12) การมีส่วนร่วม ยังหมายถึงกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชนโดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน (จินตนา สุขจันทน์, 2549 : 11) ความร่วมมือของประชาชนในรูปตัวบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็นตรงกันเพื่อกำหนดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลต่อกลุ่มคนรวมทั้งต่อส่วนรวมโดยที่ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น (ศรีณยาดีพูน, 2546 : 7) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครองพอสรุปได้ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นที่กล่าวคือการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาแต่ละท้องถิ่นนั้น ควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของตน ประชาชนจะรู้ว่าความต้องการของตนคืออะไร ทำให้สามารถ

กำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องและตรงประเด็น

2.ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้ว เขาย่อมรู้สึกผูกพันตนเองที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบางประการอันจำเป็นทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาปฏิบัติให้บรรลุผล ประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3.ทำให้ประชาชนรู้สึกรัก และหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ 2 เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมาคือความรักความภูมิใจและความหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองเนื่องจากตนเองได้มีส่วนร่วมทำให้ให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

4.ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่างๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นที่แต่ละแห่ง เมื่อประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางก็ย่อมมีเวลามากขึ้นที่จะไปดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปได้

5.ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสัมฤทธิ์ผลในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนในระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543 : 243-244)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้นการเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีการสร้างเครือข่าย

ความสัมพันธ์ของเครือข่ายในทางสังคมวิทยาเป็นแนวคิดและกระบวนการเกี่ยวกับการจัดระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน องค์กรและสมาชิกของเครือข่ายในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันบนพื้นฐานที่สำคัญคือ การประสานงานกัน การยอมรับในศักดิ์ศรีกันและกัน

การมีสถานภาพและบทบาทที่เสมอภาคหรือทัดเทียมกัน การมีอิสระต่อกัน แต่มีความพร้อมที่จะดำเนินงานร่วมกัน และการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (วันชัย พลเมืองดี, 2561 : 21) อีกทั้งเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันโดยไม่ละทิ้งสาเหตุ ผลลัพธ์ และบริบทที่เกี่ยวข้องเป็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวมและเป็นระบบเปิดที่สามารถจะเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ อย่างต่อเนื่องและสุดท้าย คือ ความเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ระหว่างกันหรือการมีปฏิริยาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบจัดเป็น

ความสัมพันธ์ในมิติของความเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงมองถึงกระบวนการของสรรพสิ่งว่า มีการประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อกำกับความเป็นไปของการทำหน้าที่ตามระบบนั้นๆ ให้มีความสัมพันธ์และมีความเป็นปกติยิ่งขึ้น ซึ่งความเป็นปกตินี้มิได้หมายถึงความสมดุลที่หยุดนิ่ง แต่เป็นองค์กรที่สามารถจัดการตัวเองได้และมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้น หรือเกิดสถานการณ์ในรูปแบบหนึ่งๆ เราไม่สามารถที่จะใช้กรอบคิดอันเดิม หรือมุมมองอันเดิมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ทั้งหมดเราจำเป็นต้องใช้สถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนและระบบย่อยที่สลับซับซ้อน หรือใช้บริบทที่เกี่ยวข้องนั้นๆ ในการแก้ไขปัญหา กล่าวอย่างง่ายๆ ก็คือ การเข้าไปจัดการและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นองค์รวมและมองสรรพสิ่งอย่างบูรณาการ ซึ่งเป็นเหมือนเรื่องของสมการทางคณิตศาสตร์ที่ยากๆ และทับซ้อนกันอยู่อย่างมากมาย โดยที่มีสมการย่อยแต่ละอันไม่เหมือนกัน แต่เมื่อสามารถแก้สมการย่อยนั้นสมการใดสมการหนึ่งได้ก็สามารถนำไปสู่การแก้สมการใหญ่ที่ยากๆ นั้นได้ในเวลาชั่วพริบตา (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิตปสิทธิกร), 2560 : 92-93) เหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคม มีหลายประการ ได้แก่

- 1.บุคคลต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่ มีพวก
- 2.บุคคลต้องการทรัพยากรในการทำงาน
- 3.บุคคลต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน
- 4.บุคคลต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา
- 5.บุคคลต้องการประหยัด และ
- 6.บุคคลต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย (ฐิตวราณ สิ้นธนอก, 2563 : 43)

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายเป็นการเริ่มต้นของการสร้างเป้าหมายร่วมกันของภาคสมาชิก ซึ่งแม้ว่าสมาชิกที่เกี่ยวข้องจะมีบทบาทหน้าที่ความถนัดต่างกัน เมื่อทุกคนได้เข้ามารับรู้ในเป้าหมายหรือปัญหาร่วมกัน สมาชิกแต่ละส่วนจะได้ปรับ และแสดงบทบาทตามศักยภาพ หรือความถนัดของตน

หลักสาราณียธรรม 6

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการสอนให้คนมีความเสมอภาคและเสรีภาพ ไม่ได้บังคับให้เชื่อ สอนให้คนใช้เหตุผล สอนให้สังคมเกิดความสามัคคีกันและรวมกลุ่ม สอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม หลักสาราณียธรรม เป็นธรรมที่ส่งเสริมความพร้อมเพรียงความสมัครสมานสามัคคีของหมู่คณะ

สาราณียธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตากรุณาگذัญญกตเวที และสามัคคี ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหน้าที่หรือข้อปฏิบัติที่ประชาชนควรปฏิบัติ ต่อผู้อื่นในสังคมมีวิธีการหรือขั้นตอนที่ประมวลเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1.เมตตาการุณกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาทางกายแก่เพื่อนในสังคมเดียวกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยา สุภาพ เคารพ นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2.เมตตาจริกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปรารถนาที่ดีต่อกันทางวาจา ต่อเพื่อนร่วมสังคมประเทศชาติเดียวกัน เช่น การช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดีกล่าววาจาสุภาพ เป็นประโยชน์

3.เมตตาเมตตากรรม คือ การตั้งจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม ร่วมหมู่คณะเดียวกัน มีจิตปรารถนาดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดีไม่มี ความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน

4.สาธารณโภค คือ การรู้จักแบ่งปันเฉลี่ยเจือจาน แม้ว่าจะเป็นสิ่งของเล็กน้อยแต่เป็นสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม ก็ไม่ควรหวงไว้แต่ผู้เดียว

5.ศีลสามัญญตา คือ จะต้องมียศ มีความประพฤติเสมอเหมือนกับบุคคลที่ร่วมในสังคมหมู่เดียวกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6.ทวิฐสามัญญตา คือ จะต้องมีความเห็นที่ตรงเสมอเหมือนกับผู้อื่นในสังคมเดียวกัน มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการที่จะนำไปสู่การขจัดปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) 2551 : 233)

สรุปได้ว่า การยึดถือในหลักการ อุดมการณ์ และอุดมคติที่ร่วมกันหรือสอดคล้องไป กันได้มีความเห็นเสมอกันมีการยอมรับในหลักการเดียวกัน ยอมรับนับถือความคิดเห็นของกัน และการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น การดึงกลุ่มคนมีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

บทสรุป

นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนามีความสำคัญ ต่อสังคมไทยและมีบทบาทต่อชุมชน อีกทั้งพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะมีความสำคัญทางด้านจิตใจ เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยการอบรมคุณธรรม จริยธรรม อุบาสยตั้งงามให้กับคนในสังคมและชุมชน ให้ความอนุเคราะห์ด้านสาธารณะตามความต้องการของประชาชนช่วยแก้ปัญหาให้กับสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างดีด้วยหลักคำสอนของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า พระสงฆ์ถือว่าเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำให้กับชุมชนอันเป็นที่ยอมรับ พระสงฆ์นอกจากจะทำหน้าที่ตนเองเพื่อขัดเกลากิเลสของตนเองแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เพื่อสังคมชุมชนอีกด้วย

จิตอาสาผู้นำพัฒนา คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบปัญหาหรือความทุกข์ยากเกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญคือสงบสุขเย็น จิตอาสาเป็นคุณธรรมหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกยึดถือ เพราะผู้มีจิตอาสาจะเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวไม่

นี้ดูตายต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น ผู้ที่มีจิตอาสาจะเป็นบุคคลที่สำนึกต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่ และช่วยเหลือผู้อื่น คนในสังคมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงให้ความสำคัญต่อจิตอาสาอย่างมาก บางประเทศอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา บังคับให้กิจกรรมอาสาเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นกิจกรรมที่สร้างผู้ที่มีจิตอาสาได้ ประเทศที่มีสมาชิกเป็นผู้มีจิตอาสา มีอาสาสมัครมากก็จะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศและลดงบประมาณในการพัฒนาของหน่วยงานของรัฐ จิตอาสา นอกจากจะเป็นผลดีต่อสังคมแล้ว การมีจิตอาสายังช่วยให้ผู้ที่มีจิตอาสา มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี มีความสุขในชีวิต

การมีส่วนร่วมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมีขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังนี้ คือ การวางแผนรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ตลอดจนการติดตามประเมินผลประเภทของการมีส่วนร่วมมีหลายประการดังนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญดังนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร ดังนั้นหลักสารานุกรมที่มีหลักเมตตาเป็นหลักธรรมที่เป็นแกนกลาง เป็นหลักการที่นำมาซึ่งความระลึกถึงกัน 6 อย่าง คือ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกันเพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นมี ๖ ประการ คือ เมตตา ภาวกรรมเมตตา วชิกรรม เมตตาโมโนกรรม การแบ่งปันลาภทั้งหลายที่ได้มาโดยชอบธรรม การรักษาศีล การมีจริยปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- อนุสรณ์ ทรัพย์พลอย. (2551). “การศึกษาพฤติกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม”. รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วนภัทร์ แสงแก้ว, (2553). “การพัฒนาแกนนำจิตอาสาป้องกันเอดส์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มิพัฒน์ วิศัลยาวัฒน์, (2558). “เจตคติที่มีต่อกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม”. รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ประพันธ์ ศุภสร. และคณะ. (2555). “กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา”. รายงานการวิจัย.ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธิดารัตน์ สุขศรีทอง. (2555). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนบางบ่อ

- วิทยาคม จังหวัดสมุทรปราการ”. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- พวงทอง อินใจ และคณะ. (2557). “พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นแสนสุขและจิตอาสาผู้สูงอายุ”. รายงาน การวิจัย. ศูนย์ทุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : สำนักงานการ วิจัยแห่งชาติ.
- กรรณิกา มาโน. (2553). “ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, (2546). การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สิริลักษณ์การพิมพ์.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิ รวิทย์ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพฑูรย์ ผิวผาง. (2550). “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบล เปือยน้อย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จินตนา สุขจรรย์น. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีธยา ดีพูน. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชัย พลเมืองดี. (2561). “การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่ม อารยธรรม 5 เชียงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”. รายงานการ วิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตพะเยา.
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิตีปสิทธิกร), ดร.และนายสัญญา สดประเสริฐ. (2560). “การสร้าง เครือข่ายจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีในการพัฒนาชุมชนและความเป็นเมืองเชิงพุทธ ใน จังหวัดนครปฐม”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาลัย สงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี.
- จิตติวรรณ สิ้นธนอก. (2563). “การมีส่วนร่วมและเสริมสร้างเครือข่ายของพระสงฆ์กับการพัฒนาเขต เศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดน จังหวัดหนองคาย”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตหนองคาย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

ความท้าทายแนวการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI)สู่การบริหารสถานศึกษายุคใหม่
CHALLENGES AND APPROACHES IN APPLYING ARTIFICIAL INTELLIGENCE
(AI) TO MODERN EDUCATIONAL ADMINISTRATION

ชัชชญา พิระธรรณิศร์

Chatchaya Perathoranich

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University

Email: santana.p@rsu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 สิงหาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการบริหารสถานศึกษายุคใหม่ในความท้าทายของผู้บริหารการศึกษาในบริบทของการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ในแง่วิธีการคิด วิธีปฏิบัติ การตั้งรับกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท การปรับรูปแบบและคิดใหม่ สิ่งจำเป็นต้องปรับรูปแบบในด้านต่างๆ อาทิ เทรนด์ผู้นำของการบริหารสถานศึกษาแห่งยุค AI , บทบาทของ AI , การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ทางการศึกษา, การคิดเชิงกลยุทธ์(Strategic Thinking) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาและหาแนวทางที่ดีที่สุดในการบริหารการศึกษา อีกทั้งการพัฒนาแนวคิดการบริหารจัดการแบบบูรณาการย้อนหลัง (Backward Integration)และการบูรณาการไปข้างหน้า (Forward Integration) และแนวทางในการบริหารการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายที่เหมาะสมของสถานศึกษาในเชิงรุก รวมถึงการตระหนักในการมีจริยธรรมทางวิชาการ ทั้งยังช่วยป้องกันความเสี่ยง ความล่าเอียงในการวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ความท้าทาย; ปัญญาประดิษฐ์; การบริหารสถานศึกษา

ADSTRACT

This academic article aims to present concepts for modern educational administration in response to the challenges faced by educational leaders in the era

of Artificial Intelligence (AI). It emphasizes the need for new ways of thinking, practical approaches, and proactive strategies to manage education in a rapidly changing context. Key aspects include emerging leadership trends in AI-driven educational management, the role of AI in education, paradigm shifts in educational practices, strategic thinking for problem-solving and decision-making, the development of both backward and forward integration in management, and proactive policy implementation tailored to each institution. Additionally, the article highlights the importance of maintaining academic ethical awareness to protect the risk from the deviation to analyze the data and to be potential to truly enhance the education quality.

Keywords: Challenges, Artificial Intelligence, Educational Administration

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยี Generative AI กำลังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในองค์กรทั่วโลก แต่วิกฤตคุณภาพการศึกษา ในประเทศไทยก็ต้องรับมือกับการปรับการเรียนที่ทันสมัย ดังนั้น AI จึงถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ การยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่ตระหนักของทุกคนในสังคมว่า คุณภาพการศึกษายังเป็นปัญหาที่วิกฤตอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องจัดการอย่างมีกลยุทธ์ จะถูกเปลี่ยนเป็นวิสัยทัศน์ ความเข้าใจ ความชัดเจน ความคล่องตัว ในการบริหารการศึกษา จึงเป็นโจทย์สำคัญว่าการบริหาร การศึกษาจะปรับตัวอย่างไรในอนาคต การศึกษาซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลุกฝัง แนวความคิดและความรู้ให้กับเยาวชนพลเมืองโดยรวมที่เป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการ แข่งขันระยะยาวที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อม สอดคล้องกับ Karan & Angadi (2023) แสดงความคิดเห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพ อย่างมากในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงผลการ เรียนของนักเรียนอย่างมาก ที่ทรงพลังที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและการดำเนินงานของ สถาบันอุดมศึกษา แนวทางการใช้ AI ยังช่วยลดภาระงานด้านธุรการ เช่น การจัดตารางเรียน การ ประเมินผล และการจัดทำรายงาน ส่งผลให้ครูและบุคลากรสามารถมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนได้มาก ยิ่งขึ้น ในด้านการจัดการเรียนรู้ AI สนับสนุนการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ดัง Firuz Kamalov et al. (2023) ได้อธิบายว่า แม้ว่า AI จะมีความสามารถในการสร้างผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการศึกษา แต่สิ่งสำคัญคือต้อง คำนึงถึงอันตรายจากการใช้ AI ในทางที่ผิดมีข้อกังวลหลายประการเกี่ยวกับการปรับใช้ AI ไปใช้ในการ ศึกษาอย่างมีรับผิดชอบอย่างและมีจริยธรรม และความรู้ความเข้าใจด้านจริยธรรมในการใช้งาน AI จะช่วยป้องกันความเสี่ยง เช่น ความลำเอียงในการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อมูลส่วนตัวอีกด้วย

ในบทความนี้มุ่งที่จะให้แนวทางผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ AI ซึ่งเป็นความท้าทายเพื่อตั้งรับกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องรับมือกับการบริหารการศึกษายุคใหม่แบบพลิกโฉมไปพร้อมๆ กับการมีจริยธรรมทางวิชาการ จากบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว AI จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

ปัญญาประดิษฐ์(Artificial Intelligence: AI)

ปัญญาประดิษฐ์(Artificial Intelligence: AI) หมายถึงระบบคอมพิวเตอร์หรือเครื่องจักรที่สามารถเลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์ เช่น การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการวิเคราะห์ข้อมูล AI จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลากหลายด้าน เช่น การแพทย์ การเงิน การขนส่ง และในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา AI เริ่มถูกนำเข้ามาใช้ในภาคการศึกษาอย่างกว้างขวางทั้งในระดับห้องเรียนและการบริหารจัดการในระดับสถานศึกษา(ภูมิสิทธิ์ สุคนธวงศ์, 2568) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม(2566) ได้จำกัดความ ปัญญาประดิษฐ์ หมายถึง เทคโนโลยีการสร้าง ความสามารถให้แก่ เครื่องจักรและคอมพิวเตอร์ ด้วยอัลกอริทึมและกลุ่มเครื่องมือทางสถิติ เพื่อสร้าง ซอฟต์แวร์และโมเดลทรงปัญญา ที่สามารถเรียนรู้ เลียนแบบ ความสามารถของมนุษย์ที่ซับซ้อนได้ เช่น จดจำ แยกแยะ ให้เหตุผล ตัดสินใจ คาดการณ์ สื่อสารกับมนุษย์ ในบางกรณีอาจไปถึงขั้นเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2564)ได้จำกัดความของปัญญาประดิษฐ์ว่าหมายถึง ศาสตร์ที่รวบรวมองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์มาพัฒนาให้เครื่องจักรหรือระบบคอมพิวเตอร์มีความชาญฉลาด สามารถคิด คำนวณ วิเคราะห์ เรียนรู้และตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลได้เสมือนสมองของมนุษย์ และสามารถเรียนรู้ พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์เองได้ความสามารถการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ที่จะเอื้ออำนวยต่อผู้ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการตั้งรับกับการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาของการบริหารการจัดการศึกษายังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างไร ในบริบทแต่ละพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังเช่น การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในภาคการศึกษาเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและบุคลากรอย่างรอบด้าน ได้กำหนดนโยบายด้านการบริหารการศึกษาว่า จะต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมกระจายอำนาจและความรับผิดชอบสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาและบูรณาการจัดการศึกษาพัฒนาระบบต่าง ๆ ได้แก่ ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพระบบการสื่อสารและเทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ,2564)

ดังนั้น การนำ AI มาใช้ในบริบทของการบริหารการศึกษา ไม่ได้หมายถึงการแทนที่บทบาทของครูหรือผู้บริหาร แต่เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการข้อมูลที่ซับซ้อน การประมวลผลแนวโน้มของปัญหา การวางแผนล่วงหน้า และการประเมินผลอย่างมีระบบ ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจมีความถูกต้อง แม่นยำ และสอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น AI ยังสามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) (Wachira Thongsuk, 2023) เพื่อคาดการณ์แนวโน้มการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยติดตามความก้าวหน้า และช่วยชี้เป้าปัญหาที่อาจเกิดขึ้นก่อนจะลุกลาม

เทรนด์ผู้นำของการบริหารสถานศึกษาแห่งยุค AI

การประยุกต์ใช้ AI เริ่มมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตขององค์กรทั่วโลกทั้งภาครัฐและเอกชน ยุค AI จึงส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารสถานศึกษาโดยรวมและรวมถึงทรัพยากรมนุษย์ ในสถานศึกษา ผู้นำบริหารสถานศึกษายุค AI จึงต้องเป็นผู้นำที่มีพลังแห่งพลวัตและประสิทธิภาพ ที่สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จดังนี้ (P. Patikom, 2023)

1. ผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นความเป็นอยู่ที่ดีของบุคลากร (Wellbeing-Focused Leadership) การให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ที่ดี และสุขภาพจิตของบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง วิฤตของโลกส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเรา เช่นการยกระดับทางการศึกษา วิฤตค่าครองชีพและเงินเฟ้อ, สงครามและการเมืองระหว่างประเทศ และภัยคุกคามจากการเลิกจ้างที่กำลังเกิดขึ้นในหลายประเทศในโลก

2. ผู้บริหารสถานศึกษาที่ขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาด้วย AI (AI-Powered Leadership) ในยุคที่ Generative AI ที่จุดประกายโดย ChatGPT ซึ่งกำลังบูมทั่วโลก ผู้นำจะต้องนำเทคโนโลยีนี้ไปใช้ในวงกว้าง ทางการศึกษา ผู้นำจะได้รับพลังจากข้อมูล และความฉลาดของ AI เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและผู้นำต้องยกระดับทักษะให้กับทีมงานบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการใช้งานและปรับใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสร้างผลตอบแทนที่สำคัญในระยะยาว

3. ผู้บริหารสถานศึกษามีความชาญฉลาดทางอารมณ์ (Emotionally-Intelligent Leadership) ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้นำที่มีจิตใจดี เข้าใจคนอื่น มีความเห็นอกเห็นใจ มีความตระหนักรู้ในตนเอง มีการสื่อสารที่ดีเยี่ยม และสามารถฝึกให้บุคลากรประสบความสำเร็จได้ นี่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเมื่อคนกลุ่ม Gen Z กำลังเข้าสู่ Gen Beta จะเชี่ยวชาญการใช้ AI เข้ามาเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในกลุ่มคนทำงาน ในขณะที่กลุ่ม Gen X เข้าสู่วัยเกษียณ ผู้นำหลายคนบ่นว่า Gen Beta ขาดจรรยาบรรณในการทำงาน ซึ่งก็สมเหตุสมผลในบางประเด็น แต่เนื่องจาก Gen Z พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำรุ่นต่อไป ทำไมผู้นำไม่พัฒนา Growth Mindset และทักษะการโค้ชชิ่งของตัวเอง ให้เป็นที่ปรึกษา และโค้ชให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้เป็นมืออาชีพรุ่นใหม่ (พวกเขาเป็นคนที่มีความสามารถสูงในงานและอาชีพของตน) ผู้นำที่มีชาญฉลาดทางอารมณ์ จะสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานเชิงบวกมากขึ้น และแก้ไขข้อขัดแย้งในที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เข้ากับยุคใหม่

4.ผู้นำบริหารสถานศึกษาเน้นความเท่าเทียมและความหลากหลาย (Emphasis On Equality and Diversity) Gen Beta กำลังเปลี่ยนทัศนคติไปในทิศทางนี้แล้ว และผู้นำจะต้องเปลี่ยนแปลงด้วย และจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรภายในองค์กรของตน เพื่อให้วัฒนธรรมและคนเจเนอเรชันต่าง ๆ ถึงเวลาแล้วที่บรรดาผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องปรับตัวตามเทรนด์นี้ และสร้างนโยบายที่สนับสนุนให้ทำงานได้อย่างยืดหยุ่น และช่วยเหลือตัวเองได้อย่างสะดวกสบาย เพื่อรักษามาตรฐานการครองชีพที่ดีในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจกำลังปั่นป่วนเช่นนี้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในปี 2025 เป็นต้นไป จะเป็นการปฏิวัติสภาพการทำงานที่ไม่เหมือนใคร ผู้นำที่ต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพ จำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และเตรียมความพร้อมผ่านการพัฒนา Growth Mindset และ การตระหนักรู้ในตนเอง และการรักษาทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพร้อมใช้เทคโนโลยีเพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน

บทบาทของ Artificial Intelligence: AI ในการบริหารสถานศึกษา

1.เพื่อความแม่นยำ ลดภาระงานซ้ำซ้อนการมีความเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณค่าต่อการจัดการศึกษานั้น จะต้องมีการวางแผนรอบคอบ มีหลักคิด หลักปฏิบัติในวิถีชีวิตและวิธีการทำงานทุกขั้นตอน มีวัฒนธรรมที่สอดคล้องตามหลักแห่งทางสายกลาง อยู่บนความไม่ประมาท บ่งบอกถึงการพึ่งพาตนเอง มีความเกื้อกูล ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีกัลยาณมิตรและปฏิบัติงานแบบธรรมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างความเข้มแข็ง

2.AI ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาในการวางแผนกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลในอดีตและปัจจุบันวิเคราะห์แนวโน้มทางการศึกษา เช่น จำนวนผู้เรียนที่คาดว่าจะสมัครเรียนในอนาคต ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในแต่ละรายวิชา ความถี่ในการขาดเรียน ฯลฯ ซึ่งสามารถใช้ในการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างแม่นยำ (พิริญา สุคนธา, 2563)

3.มีระบบการสื่อสารกับผู้ปกครอง นักเรียน ครูและสาธารณชนที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในด้าน 1) Chatbot ให้ข้อมูลตอบคำถามนักเรียนและผู้ปกครองตลอด 24 ชั่วโมง 2) จะบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ ส่งข่าวสาร สำคัญถึงผู้เกี่ยวข้องอย่างทันทั่วทั้ง 3) การประชุมเสมือนจริง เชื่อมโยงครูและผู้ปกครองได้ทุกที่ ทุกเวลา นอกจากนี้ Karan & Angadi (2023) ยังสรุปอีกว่า ผู้นำโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบ ประเมินความพร้อม การบูรณาการการใช้ปัญญาประดิษฐ์เข้ากับระบบการศึกษา เช่น การจัดการข้อมูล การเก็บบันทึก การจัดหาเงินทุนการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การกำกับดูแลและการควบคุม เป็นต้น

5.การบริหารความปลอดภัยอาทิ กล้อง AI ตรวจจับสังเกตเหตุการณ์ผิดปกติในโรงเรียน การแจ้งเตือนความเสี่ยงส่งสัญญาณเตือนภัยได้ทันที การป้องกันเชิงรุกคาดการณ์และป้องกันปัญหา ก่อนเกิดเหตุ

6.AI วิเคราะห์ศักยภาพนักเรียนแต่ละคนได้ เช่น แนะนำเส้นทางการเรียนที่เหมาะสม และช่วยให้ครูปรับการสอนตามความต้องการเฉพาะบุคคล

7.ติดตามผล ประเมินความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ความละเอียดอ่อนของผู้เรียน และบุคลากร เช่น ข้อมูลชีวมิติ ข้อมูลสุขภาพ ประวัติการศึกษา รวมถึงพฤติกรรมการใช้งานระบบต่าง ๆ หากข้อมูลเหล่านี้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือเกิดการรั่วไหล อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องอย่างรุนแรง (Zawacki-Richter et al., 2019) และหนึ่งในข้อห่วงใยที่สำคัญ คือการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและครู (เนตรชนก วิภาตะศิลปิน, 2566) เช่น คณะนันทาสอบ พฤติกรรมการเข้าเรียน หรือแม้แต่ข้อมูลสุขภาพ หากไม่มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีพอ อาจทำให้เกิดการรั่วไหลและละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ ครูจำนวนมากยังไม่มีความเข้าใจที่เพียงพอ (วิไลพร ทองมี, 2565)

การใช้ปัญญาประดิษฐ์(Artificial Intelligence: AI)สู่การบริหารสถานศึกษายุคใหม่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยในมาตรา 6 ได้ระบุถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) นอกจากนี้ Karan & Angadi(2023) ยังได้สรุปอีกว่า โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน จัดให้มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่เชื่อถือและสอดคล้องกับ อีระ รุญเจริญ(2562) ได้เสนอแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงโดยใช้ระบบเครือข่าย การสื่อสารที่รวดเร็วสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้มากและรวดเร็ว และใช้อินเทอร์เน็ต เป็นส่วนสำคัญ นอกจากนี้ พิกุล นามสูง (2565) ยังกล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ในการบริหารเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 ทักษะ ดังนี้ (1) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical and creative thinking skill) (2) ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) คือ (3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (Technological and digital literacy skills) (4) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relations skill) และ Massie and Douglas (1981) ได้กล่าวอีกว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย มิติดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นทั้งศาสตร์ ศิลป์ และวิชาชีพในเวลาเดียวกัน ในฐานะที่เป็นศาสตร์ (Science) การบริหารการศึกษาถือเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการสืบค้นและสร้างความรู้ใหม่อย่างมีระบบ โดยอาศัยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การประมวลผล การตั้งสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน การปรับปรุงนโยบายการศึกษา การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมให้ตอบโจทย์ผู้เรียน ตลอดจนการบริหารจัดการความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (Meier et al., 2015)

แนวคิดการบริหารการศึกษายุคใหม่ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2575 ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)

เพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) การบริหารการศึกษายุคใหม่ให้ประสบความสำเร็จ อาจต้องอาศัยทฤษฎีและหลักการเป็นแนวปฏิบัติ ตามสถานการณ์ตามบริบท ศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษาต้องปรับและประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ AI ควรคำนึงถึงบริบทของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงใน สถานการณ์ที่หลากหลาย และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อพัฒนาการทางการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคน (Luckin et al., 2016) สอดคล้องกับ Ahmad et al. (2022) ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้ ปัญญาประดิษฐ์ทางวิชาการและการบริหารในสถานศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ เป็น ประโยชน์ทั้งกิจกรรมทางวิชาการและการบริหาร นอกจากจะช่วยให้การเรียนรู้ ภายในสภาพแวดล้อม ของห้องเรียนแล้ว ยังช่วยครูในงานธุรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องเรียน เช่น การให้คะแนนและการ ประเมินของนักเรียน การค้นหาระดับสติปัญญาและความสนใจของนักเรียน ช่วยในการจัดหลักสูตร การจัดการห้องเรียน ฯลฯ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Upamai Upamaiyothichai & Bangwiset (2020) ได้กล่าวถึง การบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้

1.ความเป็นผู้นำทางการศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาให้เกิดองค์ ความรู้ และเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งยังต้องพัฒนาประเทศให้ก้าวต่อไป การบริหารจัดการเพื่อให้ เกิดประโยชน์ต่อประเทศ จึงควรมีผู้นำองค์กรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มี สมรรถนะในการบริหารการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชาติ

2.การจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ที่เข้าถึงได้ง่าย และถูกต้องแม่นยำ รวดเร็ว ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศช่วยในการตัดสินใจใช้ ในการประเมินสถานศึกษาของตนเองได้ และการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างตรงเป้าหมายรวมถึงการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปได้อย่างมีทิศทางที่ถูกต้องชัดเจน ผู้ร่วมงานหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

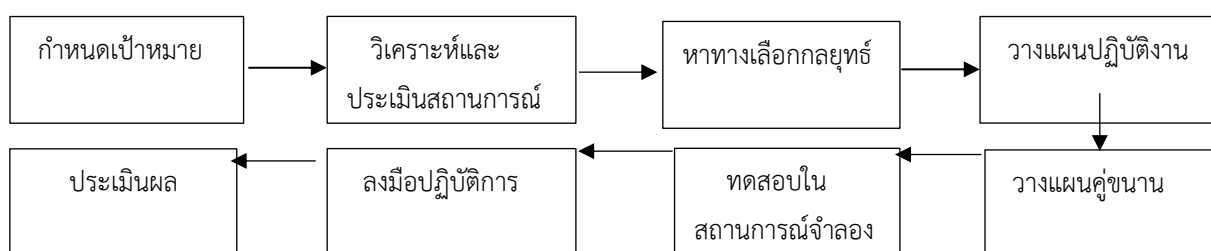
3. มีความรู้ ความเข้าใจ การเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ เมื่อสถานศึกษาเปิดชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียน จึงมีความสำคัญ เป็นวิธีการดำเนินการให้ชั้นเรียนได้อยู่ในสภาพความพร้อมที่จะดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ให้คำนึงถึง “ความแตกต่างระหว่างบุคคล” (Individual Difference)

4.เปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์ใหม่(Paradigm shift)การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับกระบวนทัศน์(Paradigm)ซึ่งหมายถึง มโนทัศน์ หรือภาพฝัน (Concepts) ค่านิยม(Values) ความเข้าใจรับรู้(Perceptions) และของทัศนะอย่างเฉพาะที่เกี่ยวกับ ความจริง(Reality) เป็นการนำกฎ นำทฤษฎี การนำเครื่องมือ การนำความรู้ การนำทรัพยากรคน มา รวมกัน เพื่อไปสร้างรูปแบบนำไปสู่แนวปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันของคนที่มีอยู่ในกระบวนทัศน์เดียวกัน จะ มีกฎและมาตรฐานการปฏิบัติที่เหมือนกันไปในทิศทางกันเกิดการทำงานร่วมกันและได้ผลลัพธ์ที่ดี ร่วมกัน ก้าวเข้าสู่กระบวนทัศน์ใหม่ หรือเรียกว่าการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) สามารถกำหนดการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษา ได้บรรลุตามภารกิจและวัตถุประสงค์ซึ่งการเปลี่ยน

กระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ที่นำมาวิเคราะห์เพื่อหาสิ่งที่ใช่หรือไม่ใช่ อาจเกิดการหักล้างกับทฤษฎี หรือกระบวนทัศน์เก่าๆ จนเกิดกระบวนทัศน์ที่ทรงพลังที่ดีขึ้นจากการแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นได้มากขึ้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ จึงต้องเป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าว สถานศึกษาในยุคใหม่ได้เคลื่อนผ่านรูปแบบการบริหารงานจากโครงการและกระบวนทัศน์เก่าๆ มาไกลแล้ว

การวางแผนและตัดสินใจเชิงข้อมูลนำไปสู่การวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการคิด การบริหาร การศึกษา AI นั้น การวางแผนและตัดสินใจ เชิงกลยุทธ์นำไปสู่การกำหนด วิสัยทัศน์ เพราะจะช่วยให้การหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการปรับและแก้ปัญหา ช่วยในการหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้ไปถึงเป้าหมาย จึงควรนำหลักการ การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) มาจัดเป็นพื้นฐานความสามารถทางการคิดเป็นประการแรก การต่อยอดแนวความคิดได้หลากหลายโดยมีแนวคิดเชิงกลยุทธ์และเป็นรูปธรรมที่เหมาะสมที่ควรมีสำหรับนักบริหาร คือ 1) ความคิดในมุมมองขององค์รวม(Holistic Thinking) และความคิดในเชิงบริบท(Context Thinking) เป็นแนวความคิดเพื่อตอบโจทย์ในเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบหรือหาแนวความคิดให้ครบให้ถ้วนถี่ 2) การคิดล่วงหน้า(Forward Thinking) องค์การที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงก็เปรียบเสมือนองค์กรที่กำลังจะตาย คำกล่าวนี้ทำให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงขององค์กรในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในการทำงานต้องมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีแนวคิด การคิดล่วงหน้า(Forward Thinking) การมีวิสัยทัศน์(Vision Shift) การดำเนินการจัดการ (Management Shift) วางแผน กำหนดทิศทางขององค์กร(Direction Shift) จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีศักยภาพทางด้านความคิดเชิงกลยุทธ์ เปลี่ยนแปลงองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้อง และ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมกับอนาคต(Corporate Culture Shift) ไปพร้อมๆ กัน 3) การมีความคิดในเชิงบูรณาการ (Innovative Thinking) และความคิดนอกกรอบ(Creative Thinking) ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการผลิต หรือ นวัตกรรม ย่อมใส่ใจและให้ความสำคัญต่อ Strategic Innovation และ การคิดนอกกรอบ ก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในการจัดการศึกษา 4) การวางแผนทางเลือก(Scenario Planning) ที่หลากหลายเพื่อมารองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในเหตุการณ์ต่างๆกัน ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ ที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดได้นั้น ควรจะต้องฝึกฝนตนเองให้มีทักษะความคิดที่เป็นเลิศด้วย โดยต้องมีความคิดเชิงกลยุทธ์(Strategic Thinking) เพื่อใช้ประกอบกับความรู้ที่มี ในหาทางแก้ไขปัญหาและหาแนวทางที่ดีที่สุด ดังนั้น การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการประสบความสำเร็จในยุคใหม่ด้วยAI โดยมีขั้นตอนใน

การคิดเชิงกลยุทธ์ดังนี้ (Jung, 2021)



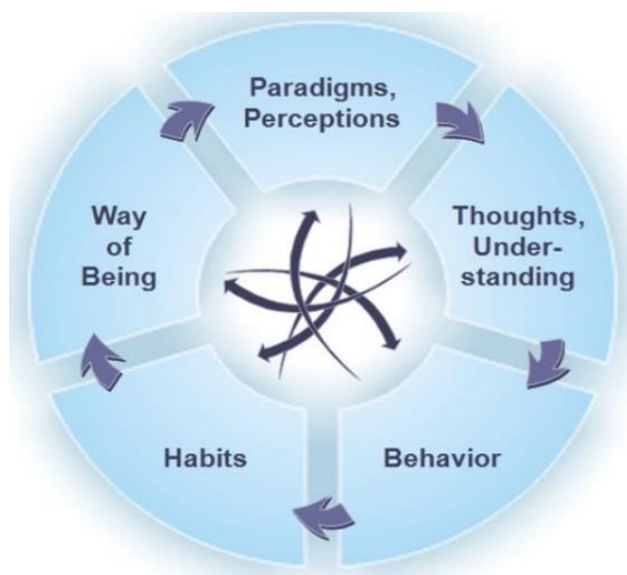
ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคิดเชิงกลยุทธ์

ที่มา: <http://tpso4.m-society.go.th> > (2022)

การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการประสบความสำเร็จในรู้วิธีคิดเชิงกลยุทธ์ วางแผนการใช้ AI เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่การเรียนรู้ในการบริหารการศึกษาจะต้อง 1) บรรลุเป้าหมาย กำหนดทางเลือกที่คิดว่ามีโอกาสดำเนินการ 2) วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ในการประยุกต์การใช้ AI จึง 3) หาทางเลือกกลยุทธ์แล้ว 4) วางแผนปฏิบัติการ 5) วางแผนคู่ขนาน ซึ่งเป็นการหามาตรการต่าง ๆ ให้เป็นทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อเตรียมพร้อมปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน การทดสอบแผนการดำเนินงาน 6) การจำลองเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นตามแผนที่วางไว้ เพื่อดูปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ เมื่อผ่านขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ขั้นตอนต่อไปคือ การลงมือปฏิบัติการ ถือเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด ขั้นตอนสุดท้ายคือ 7) การประเมินผล เป็นการประเมินว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่ การวางแผนและตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลจริง และนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของสถานศึกษา

ในการวางกลยุทธ์เป็นแผนที่รวมทุกอย่าง ซึ่งสามารถรวมไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดภาพที่ใหญ่ขึ้นเราเรียกว่า กระบวนทัศน์ (Paradigm) ซึ่งสอดคล้องกับ รัชฎาพร เกตานนท์ (2022) ให้ความเห็นว่า กระบวนทัศน์อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อกระบวนทัศน์ที่มีอยู่เดิมไม่สามารถใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหา ณ บริบทนั้นๆ ในกาลนั้นๆ ได้อีกต่อไปแล้ว จึงต้องมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและสามารถตอบสนองความต้องการต่อการพัฒนาชีวิตมนุษย์ได้ แต่ก่อนที่จะเปลี่ยนกระบวนทัศน์อันใด เราจะต้องมีความเข้าใจกระบวนทัศน์เก่าที่มีอยู่และกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะรับเข้ามาแทนซึ่งก็ต้องอาศัยฐานคิดที่มีเหตุผล เพียงพอต่อการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ได้ วิฤตการณ์และทำให้โลกตื่นตัวเรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์และแนวทางการรับรู้การเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของโลก จึงไม่เป็นการประหลาดใจ ได้นำไปสู่การแปรเปลี่ยน กระบวนทัศน์ถือเป็นการพัฒนาแนวคิดด้านการบริหารการศึกษา สามารถนำแนวคิดทฤษฎีที่มีการเกี่ยวพันกัน ในด้านการศึกษาและจะก้าวเข้าสู่กระบวนทัศน์ใหม่หรือเรียกว่า การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) โดยมีวงจรการพัฒนาแนวคิดแบบการบูรณาการย้อนหลัง (Backward Integration) และการบูรณาการไปข้างหน้า (Forward Integration)

จาก bit.ly/2L2NZ1x ดังแสดงภาพที่ 2



ภาพที่ 2 Paradigm Shift by Kaizen Institute.

ที่มา: <https://www.thaifranchisecenter.com> (bit.ly/2L2NZ1x) (2022)

จากภาพข้างต้นเป็นการบูรณาการย้อนกลับ(Backward Integration)ที่ประกอบด้วย 1) Paradigms Perceptions มีความเข้าใจ และรับรู้ ในกระบวนการทัศน์ ในการปฏิบัติ (Practice) ที่มีร่วมกันกับผู้ร่วมงานในสถานศึกษา 2) Thoughts Under-standing ความเข้าใจในความคิดและคิดอย่างเป็นระบบ ในการวางแผน เพื่อให้ทำงานบรรลุผลและสำเร็จอย่างราบรื่น เรียบร้อยรวดเร็วและร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผนการทำงาน จึงเริ่มต้นที่การคิดก่อน 3) Behavior พฤติกรรมในการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมเป็นการกำหนดข้อสมมุติฐานโดยมีรูปแบบและวิธีการทำงานแบบเดิมต้องเปลี่ยนไป 4) Habit การสร้างนิสัยทำงานเป็นทีม โดยอาศัยแรงขับที่มีพลังคิดบวก (Positive Thinking) 5) Way of Being มีการดำเนินชีวิตที่ดีแบบกัลยาณมิตรมีจริยธรรม เมื่อ AI เข้ามาแล้วจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับตัวผู้นำเอง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้อง

1) เรียนรู้และทำความเข้าใจในพื้นฐานของ AI และ Machine Learning เพื่อให้อย่างน้อยได้รับทราบถึงประโยชน์รวมถึงข้อจำกัดของ AI และสามารถที่จะกำหนดแนวทางได้ว่าจะนำ AI มาใช้ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรอย่างไร 2) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องข้อมูลขององค์กร หรือมี Data Literacy เนื่องจากการนำ AI มาใช้ให้ได้ผลนั้น ข้อมูลเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเองจะต้องเห็นภาพเกี่ยวกับข้อมูลขององค์กร ทั้งการได้มาลักษณะของข้อมูล และการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ 3) เมื่อ AI เข้ามา AI จะสามารถช่วยในการทำงานที่เป็นประจำ และงานที่อาศัยข้อมูลจำนวนมาก ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร สามารถใช้เวลาในการมุ่งเน้นงานในเชิงกลยุทธ์ และงานที่ต้องอาศัยการตัดสินใจที่ซับซ้อนมากขึ้น 4) สร้างบรรยากาศและระบบเพื่อให้การนำ AI มีกรอบในเรื่องของจริยธรรมกำกับอยู่ อาจจะต้องมีโครงสร้าง หรือ กรอบหรือแนวทางในการ

ดำเนินงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ AI ในองค์กร เนื่องจากยังมีข้อกังวลที่เกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้ AI อยู่ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ เนื่องจากการนำ AI มาใช้ไม่สามารถขึ้นอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ แต่จะต้องเป็นทีมที่มาจากหลายฝ่าย หลายความเชี่ยวชาญ 6) ให้ความสำคัญกับเรื่องของคนมากขึ้น เพราะถึงแม้ AI จะสามารถทำงานประจำหลายอย่างได้เร็วกว่าและครอบคลุมกว่าคน แต่คนก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรอยู่ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องไม่สนใจแต่เทคโนโลยีอย่างเดียวจนลืมเรื่องของคน โดยเฉพาะบุคลากรที่ได้รับผลกระทบจากการนำ AI มาใช้

จะเห็นได้ว่าทักษะและทัศนคติสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีในยุค AI จะไม่แตกต่างจากทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีในยุคของการเปลี่ยนแปลง เพียงแต่จะต้องมีความเข้าใจและเปิดรับต่อเทคโนโลยีใหม่ให้ได้มากขึ้น ทั้งในเชิงประโยชน์และข้อจำกัด รวมทั้งต้องมีทัศนคติของการเปิดรับและพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา นอกจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการนำ AI มาใช้แล้ว ก็ยังต้องเตรียมพร้อมองค์กรให้พร้อมต่อการนำ AI มาใช้ โดยจะต้องเตรียมพร้อมในด้านต่างๆ ประกอบด้วย 1) การทำให้องค์กรเปิดกว้างและยอมรับต่อการเข้ามาของเทคโนโลยีใหม่ และสามารถที่จะอยู่ร่วมและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาและตัวองค์กรจะต้องไม่ต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี แต่เลือกที่จะเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด จะต้องสร้างแนวคิดว่าการเข้ามาของ AI เป็นโอกาส ไม่ใช่ภัยคุกคาม

2) สร้างวัฒนธรรมของการเรียนรู้และการปรับตัว เนื่องจาก AI จะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การมีวัฒนธรรมในการทำงานที่พร้อมจะเรียนรู้และปรับตัวตลอดเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็น บุคลากรในองค์กรจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีทักษะที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้น 3) เมื่อ AI เข้ามา AI จะสามารถช่วยในการทำงานที่เป็นประจำ และงานที่อาศัยข้อมูลจำนวนมาก ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร สามารถใช้เวลาในการมุ่งเน้นงานในเชิงกลยุทธ์ และงานที่ต้องอาศัยการตัดสินใจที่ซับซ้อนมากขึ้น 4) สร้างบรรยากาศและระบบเพื่อให้การนำ AI มีกรอบในเรื่องของจริยธรรมกำกับอยู่ อาจจะต้องมีโครงสร้าง หรือ กรอบหรือแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ AI ในองค์กร เนื่องจากยังมีข้อกังวลที่เกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้ AI อยู่ (Leadership, 2023).

สรุปได้ว่า การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการบริหารการศึกษา ต้องปรับรูปแบบและคิดใหม่อย่างเป็นระบบในเชิงกลยุทธ์ สู่การประยุกต์ใช้ AI การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวการบริหารการศึกษา ที่เรียกว่า การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ทางการศึกษา รวมถึงการสร้างค่านิยม การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) แบบเปิดเผย โดยอาศัยแรงขับที่มีพลังคิดบวก (Positive Thinking) การพัฒนาแนวคิดการบริหารจัดการแบบบูรณาการย้อนหลัง (Backward Integration) และการบูรณาการไปข้างหน้า (Forward Integration) การจัดระบบปฏิบัติงานแนวใหม่ ต้องปรับกระบวนการคิด แบบการคิดเชิงกลยุทธ์

(Strategic Thinking) ที่ควรมี สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ก็คือการปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษาและจัดทำนโยบายใหม่ในเชิงรุกและชัดเจน โดยพิจารณาดังนี้ 1) ความคิดในมุมมองขององค์รวม (Holistic Thinking) และ ความคิดในเชิงบริบท (Context Thinking) เป็นแนวความคิดเพื่อตอบโจทย์ในเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ หรือหาแนวความคิดให้ครบให้ถ้วนถี่ 2) การคิดล่วงหน้า (Forward Thinking) ดังนั้นการใช้แนวคิดในการบริหารการศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและได้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และจะต้องมี จริยธรรม และความสามารถในการจัดการการศึกษาและการใช้เทคโนโลยี AI ร่วมด้วย แม้ว่า AI จะมีประโยชน์มากมาย แต่การนำมาใช้ในการศึกษายังมีข้อท้าทายที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี บุคลากรและจริยธรรม การปรับตัวของผู้บริหารจะต้องวางแผนกลยุทธ์และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล บริหารทรัพยากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ครูก็ควรส่งเสริมทักษะการใช้ AI ในการสอน ปรับบทบาทเป็นโค้ชและที่ปรึกษามากกว่า ผู้ถ่ายทอดความรู้ และสำหรับนักเรียนก็พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และใช้ AI อย่างรับผิดชอบพร้อมทั้งเรียนรู้ และการบูรณาการเทคโนโลยี สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอคือ AI อาจจะเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ยกระดับความสามารถในการตัดสินใจภายในองค์กรได้ แต่ AI ไม่ได้ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่ดีขึ้น การจะเป็นผู้นำที่ดีในยุค AI นั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารสถานศึกษาเอง ที่จะต้องรู้จักระดับที่จะเรียนรู้ ปรับตัวและใช้ประโยชน์จาก AI ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรภายใต้ข้อจำกัดของ AI ที่มีอยู่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดทำนโยบายและแนวทางการใช้ AI ที่ชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกนโยบายระดับชาติที่ระบุถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขต และมาตรฐานการใช้ AI ในการบริหารการศึกษา และควรระบุประเด็นด้านจริยธรรม ความปลอดภัยของข้อมูล และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอย่างชัดเจนมีส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะดิจิทัลของบุคลากร ส่งเสริมให้มีการอบรม/เวิร์กช็อป ให้ครูและผู้บริหารมีความเข้าใจเกี่ยวกับ AI ทั้งด้านเทคนิค การประยุกต์ใช้ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และควรสนับสนุนให้โรงเรียนเป็น “แหล่งเรียนรู้ AI” โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้ไปพร้อมกับการใช้งานจริง มีลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา โรงเรียนควรได้รับงบประมาณระยะยาวและการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ทันสมัย ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และซอฟต์แวร์ที่จำเป็นในการนำ AI มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วางแผนงบประมาณระยะยาวเพื่อความยั่งยืนของระบบ บางโรงเรียนยังไม่มีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่พร้อม เช่น อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร อุปกรณ์ไม่เพียงพอ หรือขาดระบบซอฟต์แวร์ที่เหมาะสม (ทัศนัย ชินวรรณ, 2564) สร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินการใช้ AI เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความไว้วางใจ เปิดเวทีระดมความคิดเห็น และใช้ AI อย่างคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่

ติดตามและประเมินผลการใช้ AI อย่างต่อเนื่อง หน่วยงานต้นสังกัดควรมีระบบติดตามผล และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการใช้ AI ในการบริหาร เช่น ความพึงพอใจของผู้เรียน การลดภาระงานของครู หรือการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) สู่การบริหารการศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษาและจัดทำนโยบายใหม่ในเชิงรุกและชัดเจน เพื่อการพัฒนาความสามารถในการจัดการการศึกษามากกว่าการสั่งการและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์(Paradigm Shift)ทางการศึกษา หากต้องมีการพัฒนาแนวคิดเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารการศึกษาเชิงระบบ การปฏิบัติงานแนวใหม่โดยจัดแบบแผนและกรอบโครงสร้างแบบยืดหยุ่น จุฑามาศ เสงี่ยม (2566) ยังกล่าวอีกว่า แม้ว่า AI จะเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างไร้พรมแดน แต่ความสามารถในการเข้าถึงดิจิทัลของทั้งผู้สอนและผู้เรียนยังเป็นปัญหา เนื่องจากความแตกต่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีของกลุ่มเด็กที่มีเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเด็กที่มีสถานะทางสังคมที่ดีกว่าจะมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่มากกว่า เด็กจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยที่ยังต้องเรียนกับระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม จนเกิดความไม่เท่าเทียมในด้านประสบการณ์การศึกษานอกจากการไม่ได้ครอบครอง อุปกรณ์อัจฉริยะต่างๆ ถ้าการศึกษาคือการพึ่งพา AI มากเกินไปจนอาจทำให้ทักษะการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนน้อยลง ดังนั้น วรลักษณ์ หิมะกลัส (2566) จึงกล่าวว่า เพื่อให้เกิดประโยชน์การนำ AI มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมอย่างสร้างสรรค์และถูกหลักจริยธรรมทางวิชาการ บนพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจและมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเริ่มด้วยการกำหนดการและแนวปฏิบัติการใช้ Generative AI ให้ถูกต้อง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2566). รายงานประจำปี พ.ศ. 2566 แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์ แห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศไทย(พ.ศ. 2565 - 2570). จาก [https://ai.in.th/wp-content/uploads/2023/08/AI-Thailand-](https://ai.in.th/wp-content/uploads/2023/08/AI-Thailand-content/uploads/2023/08/AI-Thailand-)
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). เอกสารแนวปฏิบัติจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (Thailand AI Ethics Guideline). จ ำ ก <https://bact.cc/f/2022/11/202012-thailand-aiethics-guideline-mdes.pdf>
- จุฑามาศ เสงี่ยม. (2566). AI กับช่องว่างทางการศึกษาในอนาคต. จาก <https://futurist.nida.com/ai->
- ทัศนัย ชินวรรณ. (2564). AI กับอนาคตของการศึกษาไทย: ความท้าทายและแนวโน้ม. วารสารวิจัยการศึกษา, 16(2), 88-101.

- ธีระ รุญเจริญ. (2562). แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคนี้ Education Thailand 4.0. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ เรื่องแนวโน้มการบริหารจัดการศึกษา.(เอกสารอัดสำเนา). เนตรชนก วิชาตะศิลปิน. (2566). จริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูลในยุค AI. วารสารนโยบายการศึกษาและกฎหมาย, 3(1), 25–36.
- พิกุล นามสูง. (2565). การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา, 1(2).
- พริญา สุคนธา. (2563). แนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารครุศาสตร์, 44(4), 78–91.
- ภูมิสิทธิ์ สุนทวงส์. (2568). ความท้าทายการพัฒนาการศึกษาด้วย AI สู่การบริหารสถานศึกษายุคใหม่. (เอกสารไม่มีการตีพิมพ์). วิทยาลัยครูสุริเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วีไลพร ทองมี. (2565). การพัฒนาครูสู่ยุคดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์. วารสารศึกษาศาสตร์, 18(2), 6.
- วรลักษณ์ หิมะกลัศ. (2566). รายงานวิจัยเรื่อง การทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยการใช้ AI ในการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- รัชฎาพร เกตานนท์. (2022). กระบวนทัศน์การพัฒนาในเชิงปรัชญาและการคิดของมนุษย์เพื่อพัฒนาแนวทางการดำรงชีวิตในปัจจุบัน. The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences, 2 (2), 36-50.
- Ahmad, S. F., Alam, M. M., Rahmat, M. K., Mubarik, M. S., & Hyder, S. I. (2022). Academiand Administrative Role of Artificial Intelligence in Education. Sustainability, 14(3).
- Firuz Kamalov, David Santandreu Calonge, & Ikhlās Gurrib. (2023). New Era of ArtificialIntelligence in Education: Towards a Sustainable Multifaceted RevolutionSustainability, 15(16).
- Jung, W. (2021). 6 Strategic Concepts That should have for executives. Retrieved from <https://www.bloggang.com> > view diary.
- Karan, B., & Angadi, G. R. (2023). Artificial Intelligence Integration into School Education:A Review of Indian and Foreign Perspectives. Millennial Asia,09763996231158229.Sustainability, 15(16).
- Kaizen Institute. (2022). Paradigm Shift. from <http://m.thaifranchisecenter.com> > show_document (bit.ly/2L2NZ1x)
- Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M. & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson.
- Meier, Y., Xu, J., Atan, O. & Schaar, M. (2015). Personalized Grade Prediction. A Data Mining Approach. from <https://doi.org/10.1109/ICDM.2015.54>.

- P. Patikom. (2023). 5 trends for leaders in the AI era in 2024. It's time for a major adjustment to accommodate Gen Z. from <https://www.brandage.com> › article
- Upamai Upamaiyothichai, T. and Bangwises, S. (2020). Educational Administration and Management towards Sustainable Development. Phitsanulok: Naresuan University Press.
- Wachira Thongsuk. (2023). Big Data and Big Data Analysis for Better Decision Making. from <https://talkataka.com> › Blog
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M. & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators. International Journal of Educational Technology in Higher Education. 16(1). 39.

กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร
ยั่งยืนจังหวัดลำพูนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม
MECHANISMS TO ELEVATE MARKET POTENTIAL AND STRENGTHEN A
GROUP OF SUSTAINABLE AGRICULTURAL FARMERS IN LAMPHUN
PROVINCE TOWARDS SUSTAINABLE SELF-RELIANCE BASED ON MORAL
ECONOMY

เสนห์ ใจสิทธิ์

Sanea Jaisit

จันทร์สม์ ตาปูลิง

Chantararat Tapuling

วันเพ็ญ พรินทรากุล

Wanpen printhrakun

พัลลภ หารุคำจา

Panlop Harukhamcha

ภราดร สุขพันธ์

Pharadorn Sukphan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Email: sane.jai@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 สิงหาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 30 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งเน้น 3 ประการ ได้แก่ (1) ศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืน จังหวัดลำพูนในการบริหารจัดการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (2) ออกแบบและพัฒนากลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการตลาดของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืน และ (3) ถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานเศรษฐกิจคุณธรรม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods)

ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรมัยยั่งยืน 80 คน การวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คนและการระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ตลอดจนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อออกแบบและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรมัยยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่ยั่งยืนในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ บ้านต้นผึ้ง-ป่าขาม, บ้านกอลุง, บ้านม่วงต้นผึ้ง และบ้านหนองช้างคั่น พบว่า กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในลำพูนส่วนใหญ่เป็นหญิงวัยทำงานถึงสูงอายุ มีการศึกษาชั้นกลางและประสบการณ์เกษตรสูง แสดงถึงพื้นฐานที่เข้มแข็ง กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์มีศักยภาพด้านการตลาด โดยเฉพาะการบริหารสินค้าและการต่อรองราคา แม้ยังขาดเทคโนโลยี ทุน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2. กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในลำพูนมีจุดแข็งด้านการผลิตอินทรีย์ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ขาดทักษะการตลาด ทีมวิจัยจึงจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมการใช้ AI ออกแบบแบรนด์ วางแผนตลาดออนไลน์ และเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์เกษตรกร เพื่อยกระดับแบรนด์อินทรีย์ชุมชนอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมแนวคิดการพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เชื่อมโยงช่องทางการขาย

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยจัดกิจกรรม 2 ด้าน ได้แก่ (1) การอบรมเยาวชนและนิสิตด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์แบบยั่งยืน เช่น การทำปุ๋ยหมักและการใช้สมุนไพรควบคุมแมลง และ (2) การวางแผนทำ MOU กับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มผลิต การตลาด และสร้างแบรนด์สินค้าอินทรีย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: กลไกการตลาด, เกษตรกรมัยยั่งยืน, การพึ่งตนเอง, เศรษฐกิจพอเพียง

ADSTRACT

This research article focuses on three objectives: (1) to examine the potential of sustainable agricultural groups in Lamphun Province in managing organic agricultural product markets; (2) to design and develop effective marketing mechanisms to strengthen the marketing capacity of sustainable agricultural groups; and (3) to transfer knowledge and establish networks to enhance the capacity of farmers to achieve sustainable self-reliance based on the moral economy. The study employed a mixed-methods approach, consisting of quantitative research through questionnaires administered to 80 members of sustainable agricultural groups, qualitative research through in-depth interviews with 15 key informants and focus group discussions with community leaders, and action research through participatory workshops designed to develop and transfer knowledge to farmer group members.

The findings revealed that:

1.The study of four sustainable organic farming groups in Mueang District, Lamphun Province—namely, Ban Tonphueng–Pakham, Ban Kolung, Ban Muang Tonphueng, and Ban Nong Changkhun—showed that most members were women of working age to elderly, with moderate education and extensive farming experience, reflecting a strong foundation. These groups demonstrated marketing potential, particularly in product management and price negotiation, although limitations remained in technology, capital, and product development.

2. Sustainable agricultural groups in Lamphun exhibited strengths in organic production rooted in local wisdom but lacked marketing skills. Therefore, the research team organized workshops to enhance capacity in areas such as using AI for brand design, planning online marketing, and storytelling through farmers’ experiences. These activities aimed to strengthen community-based organic branding sustainably while promoting product development aligned with consumer demand and expanding market channels.

3.Knowledge transfer and network building were conducted through two main activities: (1) training youth and students in sustainable organic farming practices, such as composting and the use of herbal pesticides; and (2) planning the establishment of MOUs with partner networks to promote collective production, marketing collaboration, and organic branding based on the principles of the moral economy.

Keywords: Marketing Mechanisms, Sustainable Agriculture, Self-Reliance, Ethical Economy

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้และขีดความสามารถให้แกชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และมีความสามารถในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในหลายด้าน โดยมุ่งหวังให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดอย่างสมดุล ชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ได้รับการสนับสนุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบผสมผสาน นำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการผลิต และถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อสร้างความสมดุลในการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (นรินทร์ สังข์รักษา, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์

การพัฒนาจังหวัดลำพูนมุ่งเน้นการเป็น "เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนความพอเพียง" โดยมีพันธกิจหลักคือ LAMPHUN GREEN CLEAN AND CARE CITY ซึ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน โดยให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันพัฒนาเมืองให้เป็นสถานที่แห่งความสงบสุข ความสะอาด และมีความมั่นคงปลอดภัย พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ เพื่อให้เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการพัฒนาเกษตรกรรม จังหวัดลำพูนยังคงเน้นบทบาทในการเป็น "เมืองแห่งเกษตรสุขภาพและเกษตรนวัตกรรมสร้างสรรค์" โดยให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรการเกษตร และระบบการผลิตที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการลดการใช้สารเคมีอันตรายที่อาจปนเปื้อนในสินค้าเกษตรและอาหาร โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายเกษตรปลอดภัย เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (แผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ.2566 – 2570), 2566)

เกษตรอินทรีย์เป็นแนวคิดในการทำการเกษตรแบบองค์รวม จึงมีความแตกต่างกับการเกษตรแผนใหม่ที่มีแนวคิดแบบแยกส่วน ซึ่งมุ่งเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณสูงสุด โดยเน้นให้ธาตุอาหารแก่พืชและกำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่จะทำให้ผลผลิตลดลง โดยยึดหลักการว่าการปลูกพืชไม่ได้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ปัจจัย การผลิตจึงถูกใช้โดยคำนึงถึงเพียงแต่พืชเป้าหมาย ไม่ได้พิจารณาถึงผลกระทบต่อทรัพยากรหรือระบบ นิเวศ ในทางตรงกันข้าม เกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติทั้งระบบ โดยพึ่งพากลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการผลิต ไม่ส่งเสริมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากส่งผลกระทบต่อกลไกของระบบนิเวศ รวมทั้งเน้นการสร้างสมดุลของธาตุอาหาร และความหลากหลายทางชีวภาพ (ฤทัยชนก จริงจิตร, 2556) เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยกำลังพัฒนา ดูเหมือนกำลังเริ่มเติบโตขึ้นเช่นกัน แม้ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาจะมีกำลังซื้อค่อนข้างต่ำ รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไม่มากนัก แต่ก็พบว่า ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยกำลังพัฒนาหลายประเทศเริ่มขยายตัวขึ้นอย่าง รวดเร็ว ทั้งนี้เพราะผู้ผลิตและผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในประเทศเหล่านี้ต้องการหา แหล่งในการระบายผลผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น

จังหวัดลำพูนมีพื้นที่การเกษตรคิดเป็นร้อยละ 23.79 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยในอดีตเกษตรกรในพื้นที่นิยมปลูกพืชล้มลุกระยะสั้น เช่น กระเทียม หอมแดง และกะหล่ำปลี ควบคู่กับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างลำไย ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรส่วนใหญ่ในพื้นที่นี้ใช้สารเคมีเป็นหลักในการเร่งการเจริญเติบโตของพืชและกำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันราคาผลผลิตในบางฤดูกาลกลับตกต่ำลงอย่างมาก ส่งผลให้เกษตรกรต้องเผชิญกับภาวะหนี้สิน นอกจากนี้ การใช้สารเคมียังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรที่ต้องสัมผัสสารเคมีโดยตรง และยังก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนในจังหวัดลำพูนได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการรวมตัวกันเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อย ปัจจุบัน กลุ่มเครือข่ายนี้ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 247 คน จาก 21 กลุ่มเกษตรกรใน 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านธิ อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอลี้ และอำเภอทุ่งหัวช้าง ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรมาเป็นเกษตรอินทรีย์ มีศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 9 ศูนย์ ได้แก่ 1.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงบ้านท่าตุ้ม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน 2.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์สร้างสรรค์ท่าทุ่งยาว ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 3.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสมุนไพรรพินบ้านสันตติเต ตำบลบ้านโฮ่ง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 4. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสวนเกษตรอินทรีย์ครูดี (ครูดีออร์แกนิกฟาร์ม) ตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน 5.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภูดินพรรณไม้ ตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 6.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์บ้านไร่้องตะวัน ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 7. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขวัญจันทร์ออร์แกนิก ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน 8. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรรมยั่งยืนล้งการพิณรุ ตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน และ 9.ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงบ้านต้นผึ้ง ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (สถาบันวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน, 2566: 10) แม้ว่าจังหวัดลำพูนจะมีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน และศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนที่ดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นการผลิตพืชผักที่เป็นเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งมีแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ยังคงพบปัญหาหลายประการที่ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุง ได้แก่ การที่ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่หันมาทำการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างแพร่หลาย ประกอบกับคนรุ่นใหม่ขาดความสนใจในการสืบทอดแนวคิดและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ จำนวนสมาชิกในกลุ่มเกษตรอินทรีย์ยังมีจำนวนจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ การตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดในท้องถิ่นที่ยังมีจำนวนจำกัด รวมทั้งยังขาดความรู้ในการบริหารจัดการตลาดและการสร้างระบบการตลาดที่เข้มแข็งและเป็นเอกภาพภายในกลุ่ม (กัลยา ใหญ่ประสาน, 2562: 36-37)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูน เพื่อจัดการและพัฒนาระบบการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต การพัฒนามาตรฐาน และที่สำคัญคือ การพัฒนาตลาดเกษตรอินทรีย์ให้เหมาะสมกับบริบทของเกษตรกรรมยั่งยืนในจังหวัดลำพูน ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยกลไกในการยกระดับศักยภาพทางการตลาด และสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม

เกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจ
 คุณธรรม นอกจากนี้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและ
 กระบวนการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง พร้อมทั้งออกแบบและพัฒนากลไกการตลาด
 สำหรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูน เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถยกระดับ
 ศักยภาพทางการตลาด และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลให้
 เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูนในการจัดการตลาด
 ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์
2. เพื่อออกแบบและพัฒนากลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างศักยภาพทาง
 การตลาดของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูน
3. การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายในการยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนให้
 สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจคุณธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิง
 ปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิง
 ปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก
 แบบสอบถาม โดยศึกษาสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในจังหวัดลำพูนกับการพัฒนา
 กระบวนการมีส่วนร่วมการพัฒนาการตลาดอินทรีย์พื้นที่วิจัย 4 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกร
 อินทรีย์ที่ยั่งยืนจังหวัดลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) กลุ่มบ้านต้นผึ้ง - ป่าขาม ตำบล
 เหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 2) กลุ่มบ้านกอลุง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองนาม อำเภอเมือง
 ลำพูน จังหวัดลำพูน 3) กลุ่มบ้านม่วงต้นผึ้ง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
 และ 4) กลุ่มบ้านหนองช้างค้ำ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยใช้วิธี
 คัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มเป้าหมาย คือ 1) กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูน อำเภอเมือง กลุ่มละ
 20 คน 4 กลุ่ม รวม 80 คน

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ เพื่อเป็นการเก็บ
 รวบรวมข้อมูลในเชิงลึก โดยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มระดมความคิดกับ
 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่ยั่งยืนจังหวัดลำพูน เพื่อให้ทราบ
 ถึงศักยภาพและกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรเกษตรกรรมยั่งยืน

จังหวัดลำพูน และพัฒนากระบวนการเสริมศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกร
เกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการลงพื้นที่การประชุมเชิงปฏิบัติการ
ออกแบบและพัฒนากระบวนการเสริมศักยภาพการตลาดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรเกษตรกรรม
ยั่งยืนจังหวัดลำพูนบนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม และการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ นิสิต
นักศึกษา และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัย แบ่งได้ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา

- 1.ศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูนในการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์
เกษตรอินทรีย์
- 2.ออกแบบและพัฒนาไกด์การตลาดที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้าน
การตลาด
- 3.ถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรให้พึ่งพา
ตนเองได้อย่างมั่นคงบนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่วิจัยครอบคลุมกลุ่มเกษตรกรยั่งยืน 4 กลุ่มในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้าน
ต้นผึ้ง-ป่าขาม บ้านกอลุง บ้านม่วงต้นผึ้ง และบ้านหนองช้างคื่น

ขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1.กลุ่มประชากร ได้แก่ เกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูน 4 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน รวม 80 คน
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน แบ่งเป็น (1) ผู้นำเครือข่ายเกษตรกร 5 คน (2) หน่วยงานรัฐและ
เอกชน 5 คน และ (3) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในภูมิภาค 5 คน

เครื่องมือวิจัย

- 1.แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป (2) คำถามเกี่ยวกับศักยภาพและ
การจัดการตลาดอินทรีย์ ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ และ (3) คำถามปลายเปิด
สำหรับข้อเสนอแนะ
- 2.แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. แบบประเมินกิจกรรม ใช้ประเมินผลการอบรมและกระบวนการเสริมศักยภาพของกลุ่ม
เกษตรกร

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย
- 2.ทดลองใช้และปรับปรุงเครื่องมือวิจัยก่อนการเก็บข้อมูลจริง
- 3.เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยแจกแบบสอบถามแก่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง 80 คน

3.เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนา กลุ่ม และสังเกตการณ์ภาคสนาม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน

4.จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เช่น การอบรม “AI x BRAND x Customer Journey” และการฝึกอบรมการผลิตอินทรี เพื่อพัฒนาทักษะการตลาดและเสริมศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

5.จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างสมาคมเกษตรกรมัยยืน หน่วยงาน รัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.เชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

2.เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่และตีความเชิงแนวคิด

3.เชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์เชิงประเมินผล โดยอ้างอิงข้อมูลจากแบบประเมินกิจกรรมและ ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม

การนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยถูกนำเสนอในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยใช้ตาราง กราฟ ภาพถ่าย และ คำอธิบายจากผู้ให้ข้อมูล พร้อมเชื่อมโยงกับกรอบทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผลลัพธ์จะถูก เผยแพร่ในรูปแบบบทความวิชาการ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

จากการวิจัย กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน สู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม สรุป ผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถามเรื่อง “กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน สู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม” จำแนกได้ ดังนี้

1.เพศ พบว่า กลุ่มเกษตรกรมัยยืนจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 81.25 ในขณะที่เพศชายมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 18.75 ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของผู้หญิงในภาค การเกษตรระดับชุมชน

2.อายุ พบว่า กลุ่มเกษตรกรมัยยืนจังหวัดลำพูน กลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ช่วง อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็น ร้อยละ 37.50 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน คิดเป็น ร้อยละ 25.00

3.ระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ที่ มัธยมศึกษา และ ปวช./ปวส. เท่ากัน คือกลุ่มละ 30 คน คิดเป็น ร้อยละ 37.50 ซึ่งรวมกันเป็นสัดส่วนมากถึง 75% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาในระดับการศึกษาชั้นกลางหรือสายอาชีพระดับต้น

4.ประสบการณ์การทำเกษตร พบว่า กลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งจังหวัดลำพูน มีประสบการณ์ในการทำเกษตรในระดับที่ค่อนข้างสูง กล่าวคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ 11–15 ปี และมากกว่า 15 ปี มีจำนวนเท่ากัน คือ 25 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งรวมกันแล้วคิดเป็นร้อยละ 62.50 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งมีความชำนาญและประสบการณ์ในภาคการเกษตรมาอย่างยาวนาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ได้ แก่ 1) กลุ่มบ้านต้นผึ้ง - ป่าขาม ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 2) กลุ่มบ้านกอลุง หมู่ที่ 3 ตำบลหนองหาน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 3) กลุ่มบ้านม่วงต้นผึ้ง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน และ 4) กลุ่มบ้านหนองช้างคืน หมู่ที่ 4 ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน 80 คน โดยได้สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งในการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และกลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างศักยภาพทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกร มีรายละเอียดดังนี้

1)ความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งในการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ 4.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 ซึ่งอยู่ในระดับ “มาก” แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีศักยภาพในด้านการตลาดเกษตรอินทรีย์ในระดับที่ดี โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับทักษะ ความรู้ และความสามารถในการบริหารจัดการสินค้า ในรายละเอียด พบว่า ตัวแปรที่ได้รับคะแนนสูงสุด คือ “มีความสามารถในการบริหารจัดการและวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับตลาด” ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.68) รองลงมา คือ “ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง” ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.65) และ “มีความสามารถในการต่อรองราคาและกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ได้เอง” ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.68) สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มหรือเครือข่ายสนับสนุน ทำให้สามารถพัฒนาตนเองสู่ตลาดได้ดีขึ้น แต่ยังต้องการการพัฒนาในมิติของเทคโนโลยี การเข้าถึงแหล่งทุน และการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางหรือโครงการสนับสนุนในระดับชุมชนและนโยบายรัฐต่อไปได้อย่างเหมาะสมรูปดังภาพดังต่อไปนี้

2) ความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เกี่ยวกับกลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างศักยภาพทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 ซึ่งอยู่ในระดับ “มาก” สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรตระหนักถึง

ความสำคัญของการมีระบบการตลาดที่เป็นระบบ มีการจัดการ และสามารถเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทของเกษตรกรรมยั่งยืนและเกษตรอินทรีย์ ในภาพรวม รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ “มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายตามความต้องการของตลาด” ($\bar{X}$ = 4.15) ตามด้วย “มีการพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มุ่งเน้นลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย” ($\bar{X}$ = 4.13) และ “มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการตลาด” ($\bar{X}$ = 4.12) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม การจัดการผลิตภัณฑ์ และการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อตอบสนองต่อตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการตลาดยุคใหม่ที่เน้นการสร้างความแตกต่างของสินค้าและการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะ แต่ สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ตลาดบางประเภท โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องอาศัยการประสานความร่วมมือระหว่างภาคเกษตรและภาคชุมชน รวมทั้งการวางตำแหน่งเชิงภูมิศาสตร์ของจุดจำหน่าย ซึ่งอาจยังไม่เอื้ออำนวยเพียงพอ หรือยังขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูนในการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ พบว่า การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ลักษณะเด่น ปัญหา และศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืน 4 กลุ่มในจังหวัดลำพูน ได้แก่ กลุ่มบ้านต้นผึ้ง บ้านหนองช้างคื่น บ้านกอลุง และบ้านม่วงต้นผึ้ง โดยเน้นการผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น การพึ่งพาตนเอง และความร่วมมือภายในกลุ่ม

1. กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนบ้านต้นผึ้ง กลุ่มนี้มีจุดแข็งสำคัญคือการยึดมั่นในระบบเกษตรอินทรีย์อย่างเคร่งครัด ไม่ใช้สารเคมี โดยเน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพและพื้นฟูดินด้วยวิธีธรรมชาติ อาหารที่ผลิตจึงมีความปลอดภัยสูงและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังเผชิญปัญหาการเข้าถึงตลาดเชิงพาณิชย์ การขาดระบบจัดเก็บและขนส่งผลผลิต และความไม่แน่นอนของราคาตลาด ทำให้รายได้ยังผันผวน

2. กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนบ้านหนองช้างคื่น ลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือการสืบสานวิถีเกษตรดั้งเดิม โดยปลูกพืชสมุนไพรและผักพื้นบ้านเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น จุดแข็งของกลุ่มคือการพึ่งพาตนเองและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ข้อจำกัดอยู่ที่การขาดความรู้ด้านการตลาด ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ตรงกับความต้องการของตลาด และยังไม่มีจุดขายในเชิงแบรนด์

3. กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนบ้านกอลุง กลุ่มนี้มุ่งเน้นการปลูกข้าวอินทรีย์คุณภาพสูงควบคู่กับผลไม้ตามฤดูกาล เช่น ลำไย กล้วย และผักปลอดสาร จุดแข็งคือความหลากหลายในสินค้าเกษตรที่ช่วยลดความเสี่ยงในการผลิต แต่ข้อจำกัดอยู่ที่ปัญหาราคาตกต่ำในช่วงผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน รวมถึงการขาดระบบแปรรูปและการเพิ่มมูลค่าสินค้า

4. กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนบ้านม่วงต้นผึ้ง กลุ่มนี้มีการจัดการที่เข้มแข็ง เน้นเกษตรผสมผสาน (พืช + ปศุสัตว์) ใช้ระบบธรรมชาติแบบไม่ใช้สารเคมี มีตลาดชุมชนรองรับและนำเทคโนโลยีมาช่วยประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้าออนไลน์ จุดแข็งคือความสามัคคีในกลุ่มและการ

บริหารจัดการที่เป็นระบบ แต่ยังขาดการพัฒนาแบรนด์ที่โดดเด่นในเชิงอัตลักษณ์ แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพทางการตลาด พบปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ

1.ขาดทักษะด้านการตลาด แม้เกษตรกรมีความรู้ด้านการผลิต แต่ยังไม่สามารถกำหนดราคา วางแผนตลาด หรือใช้สื่อออนไลน์เพื่อเข้าถึงลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหานี้สะท้อนความจำเป็นในการฝึกอบรมเรื่องการสร้างแบรนด์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการตลาดออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคใหม่

2.การใช้เทคโนโลยียังจำกัด การนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบน้ำ การควบคุมศัตรูพืช หรือการวางแผนการผลิตยังมีน้อย ส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตไม่สม่ำเสมอ อีกทั้งยังเผชิญความเสี่ยงจากภาวะอากาศที่แปรปรวน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา

3.งบประมาณจำกัด เกษตรกรรายย่อยไม่มีทุนเพียงพอสำหรับการลงทุนในเทคโนโลยีโรงเรือน หรือการขอรับรองมาตรฐาน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและผลตอบแทนต่ำ ปัญหานี้จำเป็นต้องแก้ผ่านระบบสินเชื่อเกษตรยั่งยืนและความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐหรือสหกรณ์ชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับกลุ่มผู้สูงอายุผู้ประดิษฐ์โคมแสนดวงในเทศบาลเมืองลำพูน พบว่า กลุ่มเกษตรกรยังยืนในพื้นที่เป้าหมายมีจุดแข็งด้านการผลิตพืชอินทรีย์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยยึดหลักการไม่ใช้สารเคมี และเน้นการพึ่งตนเองในระบบนิเวศการเกษตร อย่างไรก็ตาม กลุ่มต่าง ๆ ยังเผชิญข้อจำกัดด้านการตลาด เช่น ขาดองค์ความรู้ด้านการสร้างแบรนด์ การวางแผนตลาด การเข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมาย และการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อสนับสนุนการพัฒนาแบรนด์สินค้าเกษตรชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ทีมวิจัยจึงได้ออกแบบแนวทางการส่งเสริมโดยเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นเข้ากับการสร้างแบรนด์ เช่น การตั้งชื่อผลิตภัณฑ์จากชื่อหมู่บ้าน การออกแบบฉลากที่สะท้อนลวดลายท้องถิ่น การเล่าเรื่อง (storytelling) ผ่านประสบการณ์ของผู้ผลิต และการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีราคาถูกและเข้าถึงง่าย เช่น Canva AI, ChatGPT และ Facebook Page เพื่อออกแบบแบรนด์และประชาสัมพันธ์สินค้า

กิจกรรมสำคัญ การอบรมเชิงปฏิบัติการ "AI x BRAND x Customer Journey" จัดขึ้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2568 ณ ห้องประชุมจามจุรี เดอะ แกรนด์จามจุรี รีสอร์ท ลำพูน โดยได้รับเกียรติจาก ก อาจารย์ ดร. สัณณูเศรษฐ์ เรื่องเดชสุวรรณ คณบดีคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น เชียงใหม่ เป็นวิทยากร มีผู้แทนจากทั้ง 4 กลุ่มเข้าร่วมอบรม โดยวิทยากรเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานการสร้างแบรนด์ (Branding Essentials) แบรนด์คือประสบการณ์และความรู้สึกที่ผู้บริโภคมีต่อสินค้า ไม่ใช่แค่ชื่อหรือโลโก้ ต้องชัดเจนในจุดยืน (Positioning) และคุณค่าแบรนด์ (Value Proposition) เช่น ปลอดภัย สดใหม่ ยั่งยืน

ในปัจจุบันบทบาทของ AI ในการพัฒนาแบรนด์ การใช้เครื่องมือ AI เช่น ChatGPT, Canva AI, Meta Ads เพื่อวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ออกแบบโลโก้ ฉลาก และเขียนข้อความโฆษณา

อย่างมืออาชีพ และที่สำคัญแนวคิด Customer Journey กับการวางแผนการตลาด เน้นใช้ social media, promotion และการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้ การออกแบบแบรนด์ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ต้องสร้างชื่อแบรนด์ สโลแกน และฉลากที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่น เช่น วิถีชุมชน ภูเขา และที่สำคัญการประชาสัมพันธ์ช่องทางสำคัญ Facebook Page, LINE OA, ตลาดออนไลน์, งานแสดงสินค้า โดยกลุ่มเกษตรกรต้องเทคนิคเล่าเรื่องให้เข้าถึงอารมณ์ เช่น ภาพชีวิตเกษตรกรผู้สูงอายุที่ดูแลพืชอินทรีย์ทุกเช้า เป็นต้น

การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายในการยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมียั่งยืนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจคุณธรรม

คณะผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี เครือข่ายโดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรมดังนี้

1) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อส่งเสริมการผลิตแบบยั่งยืนตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำปุ๋ยหมักจากเศษพืช และการใช้สมุนไพรควบคุมแมลง ให้กับเยาวชนและนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ณ แหล่งเรียนรู้บ้านต้นผึ้ง เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2568 เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง

2) ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ มีการวางแผนทำ MOU ร่วมกับสมาคมเกษตรกรมียั่งยืนลำพูน หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม ณ สถาบันวิจัยหรือศูนย์ เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการตลาดอย่างมีระบบ โดยเน้นการรวมกลุ่มผลิต การบริหารจัดการร่วม และการสร้างแบรนด์สินค้าอินทรีย์ที่ยึดหลักเศรษฐกิจคุณธรรมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในระดับชุมชน จังหวัด และภูมิภาค

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ลักษณะเด่น ปัญหา และศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมียั่งยืน 4 กลุ่มในจังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้านต้นผึ้ง หนองช้างค้ำ กอสูง และม่วงต้นผึ้ง พบว่าทุกกลุ่มมีจุดแข็งด้านการผลิตแบบอินทรีย์โดยยึดโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การพึ่งพาตนเอง และความร่วมมือภายในกลุ่ม แต่ยังขาดกลไกการตลาดที่เข้มแข็ง โดยปัญหาหลักที่พบร่วมกัน ได้แก่ (1) ขาดทักษะด้านการตลาด เช่น การกำหนดราคา การใช้สื่อออนไลน์ และการสร้างแบรนด์ (2) การใช้เทคโนโลยีในการผลิตยังจำกัด ส่งผลให้ประสิทธิภาพและความมั่นคงของผลผลิตไม่แน่นอน และ (3) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้ไม่สามารถลงทุนพัฒนาโรงเรือน ระบบจัดเก็บ หรือขอรับรองมาตรฐานได้ การเสริมศักยภาพจึงควรเน้นการอบรมการตลาด การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับใช้ และสร้างกลไกสนับสนุนผ่านเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนและหน่วยงานรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ วีระศักดิ์ สมยานะ (2560) ที่ชี้ว่า กลุ่มเกษตรกรในระดับชุมชนแม้จะมีจุดแข็งด้านคุณภาพของสินค้าและการมีหน่วยงานสนับสนุน แต่กลับมีข้อจำกัดด้านการตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย ขาดความรู้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และยังไม่สามารถสร้าง

กลไกการตลาดร่วมที่มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบริหารจัดการภายในกลุ่มยังขาดระบบที่เป็นแบบแผน ทำให้การรวมกลุ่มและการพัฒนาศักยภาพการผลิตยังอยู่ในระดับที่ไม่สามารถแข่งขันได้ในระยะยาว (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2562: 114-127) ขณะเดียวกัน เฉลิมเกียรติ วิเศษรัตน์ (2553) ก็พบว่า แม้เกษตรกรจำนวนมากมีพฤติกรรมสอดคล้องกับแนวคิดเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การลดการใช้สารเคมี การจัดการแหล่งน้ำ และการเกษตรแบบผสมผสาน แต่ความเข้าใจในเชิงแนวคิดและองค์ความรู้ยังมีจำกัด เกษตรกรยังขาดระบบการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเครื่องมือที่ช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ที่ลึกซึ้ง ทั้งในด้านเทคนิคการผลิต การจัดการผลผลิต และการวางแผนการตลาด เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริงในระยะยาว (เฉลิมเกียรติ วิเศษรัตน์, 2553)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในพื้นที่มีจุดแข็งด้านการผลิตพืชอินทรีย์ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังขาดทักษะด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ ทีมวิจัยจึงออกแบบกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “AI x BRAND x Customer Journey” เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2568 ณ ห้องประชุมจามจุรี เดอะ แกรนด์จามจุรี รีสอร์ท ลำพูน โดยมี อาจารย์ ดร. สัณณูเศรษฐ์ เรืองเดชสุวรรณ เป็นวิทยากร การอบรมมุ่งเน้นความเข้าใจพื้นฐานเรื่องแบรนด์ การใช้ AI เช่น ChatGPT และ Canva AI ในการออกแบบโลโก้ ฉลาก และสื่อประชาสัมพันธ์ รวมถึงแนวคิด Customer Journey เพื่อวางแผนการตลาดผ่าน Facebook, LINE OA และตลาดออนไลน์ พร้อมส่งเสริมการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของเกษตรกรผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและเพิ่มคุณค่าให้กับแบรนด์อินทรีย์ชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร เดชาพิทักษ์ (2563) ระบุอย่างชัดเจนว่า คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ คุณภาพ ความปลอดภัย ปลอดภัยมาตรฐานอินทรีย์ รวมถึงความตรงตามความต้องการของโรงงานแปรรูป เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการใช้ในการตัดสินใจรับซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะในตลาดที่มีความคาดหวังสูงด้านคุณภาพและการรับรองมาตรฐาน ขณะเดียวกัน ช่องทางการสื่อสารและการกระจายสินค้า เช่น ความใกล้ชิดกับโรงงานหรือการขนส่งสะดวก ก็ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงตลาด (บุษกร เดชาพิทักษ์, 2563) ในขณะเดียวกัน งานของ กัลยา ใหญ่ประสาน (2562) ชี้ให้เห็นว่า การตลาดแบบเชื่อมตรงถึงผู้บริโภคผ่านตลาดนัดชุมชน การจัดกิจกรรมอาหารอินทรีย์ และการสร้างเรื่องราว (storytelling) ให้กับสินค้าเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค เพิ่มคุณค่าเชิงวัฒนธรรมให้กับผลิตภัณฑ์ (กัลยา ใหญ่ประสาน, 2562: 36-37)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า โครงการวิจัยมีเป้าหมายถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี เครือข่าย โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรมดังนี้

1) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ คณะวิจัยได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อส่งเสริมการผลิตแบบยั่งยืนตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำปุ๋ยหมักจากเศษพืช และการใช้สมุนไพรควบคุมแมลง ให้กับเยาวชนและนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ณ แหล่งเรียนรู้บ้านม่วงต้นผึ้ง เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2568 เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง

2) มีการวางแผนจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างสมาคมเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูน หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม ณ สถาบันวิจัยหรือศูนย์ เพื่อพัฒนากระบวนการความร่วมมือด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการตลาดอย่างมีระบบ โดยให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มการผลิต การบริหารจัดการร่วม และการสร้างแบรนด์สินค้าอินทรีย์ที่ตั้งอยู่บนหลักเศรษฐกิจคุณธรรม เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรันดร์ ยิ่งยวด และคณะ (2559: 172-198) เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการจริงในชุมชน ซึ่งสะท้อนแนวคิดการสร้างเครือข่ายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างกลไกความร่วมมือด้านตลาด เทคโนโลยี และองค์ความรู้ผ่านการทำ MOU กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ แนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545: 37-44) ได้ชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายที่เข้มแข็งต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การรับรู้ร่วมกัน วิสัยทัศน์ร่วม ผลประโยชน์ร่วม การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัย และการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

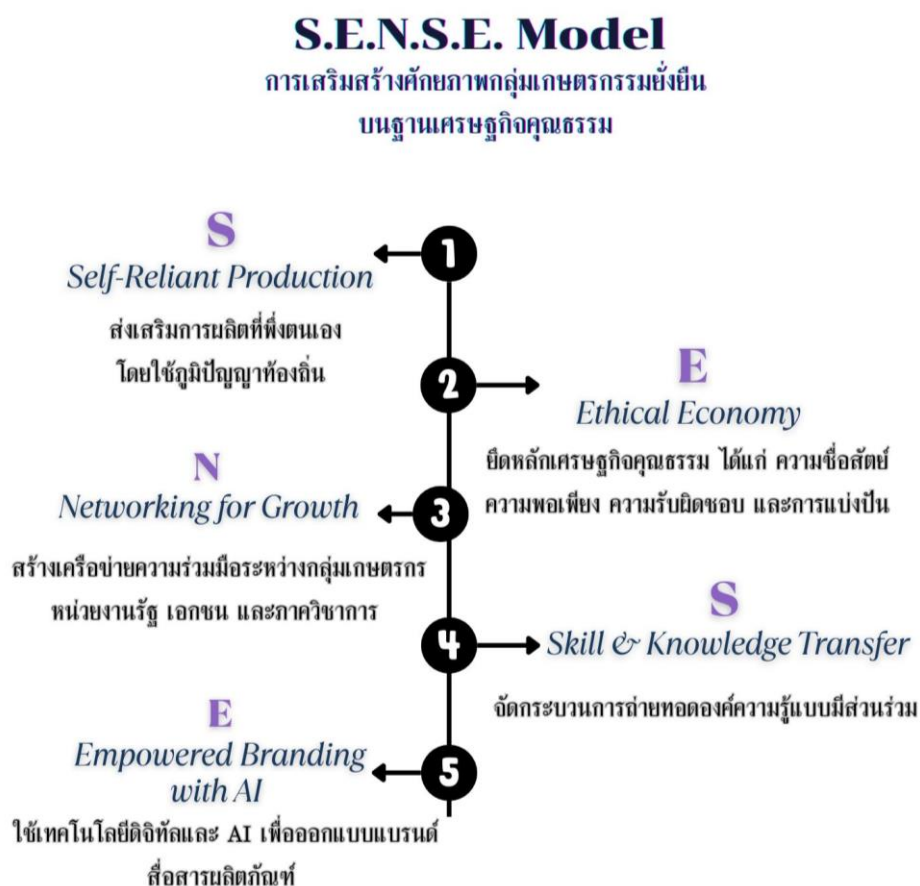
บทสรุป

กลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูนมีจุดแข็งสำคัญด้านการผลิตอินทรีย์โดยอิงภูมิปัญญาท้องถิ่น การพึ่งพาตนเอง และความร่วมมือในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ยังคงเผชิญปัญหาสำคัญ ได้แก่ การขาดทักษะการตลาด เช่น การกำหนดราคา การสร้างแบรนด์ และการใช้สื่อออนไลน์ ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ยังไม่ทันสมัย ทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “AI x BRAND x Customer Journey” ที่มุ่งเสริมความรู้ด้านการออกแบบแบรนด์ด้วย AI การวางแผนตลาดออนไลน์ และการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์เกษตรกร พร้อมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์แก่เยาวชนและนิสิต เพื่อสร้างฐานการเรียนรู้รุ่นใหม่ นอกจากนี้ ยังมีการผลักดันการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับสมาคมเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูน หน่วยงานรัฐ ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างกลไกการสนับสนุนอย่างเป็นระบบในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และตลาด ข้อค้นพบเหล่านี้สะท้อนว่า การพัฒนากลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งในอนาคตควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างตลาดเชิงสร้างสรรค์ การบูรณาการภูมิปัญญากับนวัตกรรม และการเสริมเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วนเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกการยกระดับศักยภาพทางการตลาดและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูน สู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน บนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูนในการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ 2) เพื่อออกแบบและพัฒนากลไกการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างศักยภาพทางการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งลำพูน 3) การถ่ายทอดและ

สร้างเครือข่ายในการยกระดับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรมัยยืนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจคุณธรรม โดยข้อมูลทั้งหมดได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบและแนวทางการพัฒนาเชิงรูปธรรมต่อไป สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ดังนี้



คำอธิบายองค์ความรู้จากงานวิจัย

S.E.N.S.E. Model เป็นกรอบแนวคิดที่ออกแบบขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมมัยยืน โดยให้ความสำคัญทั้งมิติการผลิต เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และคุณธรรมควบคู่กัน เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถ “พึ่งตนเอง” ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

S – Self-Reliant Production กลุ่มเกษตรกรมัยยืนมีการผลิตที่พึ่งพาตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน และองค์ความรู้ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ การฟื้นฟูดิน น้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตอย่างยั่งยืน

E – Ethical Economy กลุ่มเกษตรกรมัยยืนเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีคุณธรรมเป็นรากฐาน เช่น ความซื่อสัตย์ในการซื้อขาย ความพอเพียงในการผลิต และความรับผิดชอบต่อ

ผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการแบ่งปันและการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมในกลุ่มและระหว่างชุมชน

N – Networking for Growth กลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและพันธมิตรทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคการศึกษา เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การเชื่อมโยงแหล่งตลาด และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

S – Skill & Knowledge Transfer กลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม การพัฒนาทักษะด้านการจัดการ การตลาด และเทคโนโลยี โดยยึดความรู้ท้องถิ่นเป็นฐาน และส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ถ่ายทอดต่อได้เองในระยะยาว

E – Empowered Branding with AI กลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งใช้เครื่องมือดิจิทัลและเทคโนโลยี AI เช่น Canva AI, ChatGPT, Google Trends เข้ามาช่วยออกแบบแบรนด์ สื่อสารเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ และวางแผนกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคยุคใหม่ได้ในต้นทุนที่ต่ำ สร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยควบคู่กับความจริงใจในวิถีอินทรีย์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำผลการวิจัยเรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายเกษตรกรมัยยั้งยั้งไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเกษตรจังหวัด และสถานศึกษาในพื้นที่

1.2 ควรบูรณาการผลการวิจัยเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งมีความสามารถในการพึ่งตนเองบนฐานเศรษฐกิจคุณธรรม

1.3 ควรขยายการใช้โมเดลการเสริมสร้างศักยภาพ เช่น S.E.N.S.E. Model ไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน เพื่อเป็นต้นแบบในการจัดการตนเอง การตลาด และการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรอินทรีย์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของเครือข่ายเกษตรกรมัยยั้งยั้งในระดับตำบลและจังหวัด โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่กัน

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลลัพธ์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยั้งที่ยังไม่ได้ใช้เทคโนโลยี เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและอุปสรรค

2.3. ควรมีการวิจัยต่อยอดเพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือแนวทางการประเมินศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรยั่งยืนในด้านการตลาด การจัดการองค์กร และความเข้มแข็งทางสังคม

บรรณานุกรม

- กัลยา ใหญ่ประสาน. (2562). การพัฒนารูปแบบการตลาดเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืน จังหวัดลำพูน. รายงานวิจัย. ลำพูน: สมาคมเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืน.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพลส.
- เฉลิมเกียรติ วิเศษรัตน์. (2563). รูปแบบการทำการเกษตรแบบยั่งยืนของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). การจัดการความรู้และภูมิปัญญา. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร. นิรันดร์ ยิ่งยวด และคณะ. กระบวนการปรับใช้ความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานของชุมชนบ้านหนองกระโดนมน อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน.
- บุษกร เดชาพิทักษ์. (2563). การพัฒนากลยุทธ์และนวัตกรรมรูปแบบธุรกิจเกษตรอินทรีย์ สำหรับข้าวสายพันธ์หอมดำสุโขทัย. สารนิพนธ์. หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ.2566 – 2570). [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.lamphun.go.th>
- ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2556). เจาะลึก “Smart Farmer” แค่แนวคิดใหม่ หรือจะพลิกโฉมการเกษตรไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://tpso.moc.go.th/img/news/1074-img.pdf>.
- สถาบันวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูน. (2566). เอกสารประกอบการประชุมเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูน. ลำพูน: สถาบันวิจัยทรัพยากรธรรมชาติและเครือข่ายเกษตรกรยั่งยืนจังหวัดลำพูน.
- วีระศักดิ์ สมยานะ. (2562). ศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ และพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม.

ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานใน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

A STUDY OF BUDDHIST TEACHING METHODOLOGY IN THE
SAMANNAPHALA SUTTA INTEGRATED WITH MEDITATION INSTRUCTION
AT MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY, UBON
RATCHATHANI CAMPUS

พระสฤทธิ์ สุมโน

Phra Sarit Sumano

พระมหาคำพันธ์ ปากโร

Phramaha Kampan Papakaro

ประยงค์ ศรีไชย

Prayong Sormchai

พระบุญเพ็ง ปมุตโต

Phra Bunpheng Pamutto

พระอธิการธีระวัฒน์ ภาททมโม

Phra Theerawat Siribut

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : dlava25150@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 เมษายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Received: 13 เมษายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 14 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในสามัญญผลสูตร และการบูรณาการแนวทางดังกล่าวเข้ากับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยอาศัยหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแกนหลักในการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้ การสอนในพระไตรปิฎกเน้นการใช้เหตุผล การตั้งคำถาม การยกตัวอย่าง และการลำดับขั้นตอนการเรียนรู้จากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก เพื่อกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจและการตระหนักรู้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการสอนกรรมฐานที่เน้นการฝึกสติและการเจริญปัญญาอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาพบว่า พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาจิตใจ โดยเริ่มจากการรักษาศีลเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ตามด้วยการฝึกสมาธิเพื่อให้จิตมั่นคงและจบลงด้วยการเจริญปัญญาเพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของความทุกข์และความไม่เที่ยงของชีวิต การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวเข้ากับการสอนกรรมฐานในระดับมหาวิทยาลัย ช่วยให้นิสิตสามารถเข้าถึงธรรมะได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ตลอดจนพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาการและจิตวิญญาณ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระวิปัสสนาจารย์ นักวิชาการ และผู้นำนิสิตผู้ปฏิบัติกรรมฐาน จำนวน 15 รูป พบว่า การสอนที่บูรณาการสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานนั้นมีความสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาทางจิตใจอย่างแท้จริง ส่งเสริมการฝึกสติ สมาธิ และปัญญาได้อย่างสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถเข้าใจธรรมะอย่างเป็นลำดับขั้น พร้อมทั้งมีความมั่นคงในจิตใจ และสามารถดำเนินชีวิตด้วยสติและปัญญาซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การบูรณาการ, พุทธวิธีการสอน, สามัญญผลสูตร, กรรมฐาน, ไตรสิกขา

ADSTRACT

This study aims to explore the Buddhist teaching methodology presented in the Tipitaka, particularly in the Samannaphala Sutta, and integrate it with meditation instruction at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus. The research employs the Threefold Training—morality(Sīla),concentration (Samādhi), and wisdom (paññā)—as the core framework for mental development. The Buddha's method emphasizes step-by-step instruction, beginning with accessible topics and gradually progressing to more profound truths. Techniques such as questioning, analogies, and practical dialogue are utilized to stimulate self-awareness and critical thinking, making the Dhamma more relatable and applicable to daily life.

The findings reveal that the Samannaphala Sutta presents an effective structure for cultivating mental discipline: morality as a foundation for behavioral regulation, followed by concentration to stabilize the mind, and ultimately, wisdom to realize the nature of suffering and impermanence. Integrating this approach into meditation instruction enables students to understand Dhamma more deeply and apply it meaningfully in both academic and spiritual contexts. Meditation practice begins with calm-abiding (samatha) to establish tranquility, followed by insight meditation (vipassanā) to develop mindfulness and insight into the Three Characteristics (anicca, dukkha, anattā).

Through documentary research and in-depth interviews with 15 key informants—comprising meditation masters, Buddhist scholars, and student leaders—the study found that integrating the Samannaphala Sutta with meditation instruction

provides a systematic and holistic pathway for mental training. It supports the development of mindfulness, stability, and wisdom in practitioners. This structured integration enhances learners' ability to live with awareness, clarity, and inner peace—aligning with the ultimate goal of Buddhist education.

Keywords: Integration, Buddhist teaching methods, Samannaphala Sutta, Meditation, Threefold Training

บทนำ

สามัญญผลสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่พระเจ้าอชาตศัตรูและผู้ติดตามในวันอุโบสถที่พระจันทร์เต็มดวง พระเจ้าอชาตศัตรูทรงตรัสถึงความงดงามของราตรีและอยากพบสมณะที่ทำให้จิตเบิกบาน หมอชีวกจึงตอบว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นพระอรหันต์ที่ตรัสรู้ด้วยตนเองและเป็นศาสดาผู้รู้แจ้งโลก (พระไตรปิฎก, 2552) การสอนในสามัญญผลสูตรเน้นการพัฒนาจิตใจและการฝึกฝนกรรมฐานอย่างเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากการรักษาศีลเพื่อเสริมสร้างความสงบสุขในใจ จากนั้นจึงฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจมั่นคง และสุดท้ายคือการพัฒนาปัญญาเพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิต การสอนดังกล่าวมุ่งเน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริงเพื่อการพ้นจากทุกข์ (พุทธทาสภิกขุ, 2552)

พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรเน้นการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติให้มีความสงบและมีปัญญา เริ่มจากการรักษาศีลเพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีในการปฏิบัติ จากนั้นฝึกสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบแน่วแน่ และสุดท้ายคือการเจริญปัญญาที่ช่วยให้เห็นความจริงของธรรมชาติ การบูรณาการทั้งสามขั้นตอนนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงธรรมะและพัฒนาได้อย่างลึกซึ้ง (พุทธทาสภิกขุ, 2552). สามัญญผลสูตรมีหลักธรรมต่าง ๆ ที่พระภิกษุได้นำปฏิบัติที่ปรากฏในสามัญญผลสูตรได้แก่อินทรีย์สังวรการมีสติสัมปชัญญะการอยู่อย่างสันโดษมีการปฏิบัติ ศีล สมาธิ และปัญญาทำให้นักบวชในพระพุทธศาสนาที่มีความประพฤติสงบเรียบร้อยน่าเลื่อมใสและน่าศรัทธาควรแก่การนับถือเช่นพระอริยบุคคลในระดับต่าง ๆ คือเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อลดละทำลายกิเลสเพื่อความเป็นพระอริยบุคคล

การบูรณาการพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานช่วยให้ผู้ปฏิบัติพัฒนาจิตใจในลำดับขั้นจากการรักษาศีล สู่การฝึกสมาธิ และการเจริญปัญญา การสอนกรรมฐานเสริมสร้างการฝึกจิตให้สงบและแน่วแน่ ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการเจริญปัญญา การบูรณาการทั้งสองช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจธรรมะและใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พุทธทาสภิกขุ, 2552).

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร

3. การบูรณาการพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศีลภาทพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยนี้ศึกษาหลักพุทธวิธีการสอนที่ปรากฏใน สามัญญผลสูตร ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตผ่าน ศีล สมาธิ และปัญญา และวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการกับการสอนกรรมฐาน โดยพิจารณาทั้ง สมถกรรมฐาน และ วิปัสสนากรรมฐาน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายการวิจัยมุ่งศึกษากระบวนการสอนใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยเน้นไปที่คณาจารย์ผู้สอนพระพุทธศาสนา และกรรมฐาน รวมถึงพระนิสิตที่เรียนวิชาด้านสมาธิและการภาวนา เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบ วิธีการ และผลลัพธ์ของการบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับกรรมฐาน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาการศึกษาครอบคลุมการวิเคราะห์แนวทางการสอนและการปฏิบัติกรรมฐานในช่วงปีการศึกษา 2567

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศีลภาทพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research)

1) ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนหนังสือทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสอน สามัญญผลสูตร และกรรมฐาน

2) วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการสอน ลำดับการสอน และการประยุกต์สอน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1) เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และพระนิสิตที่เรียนกรรมฐาน ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

2) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการสอนกรรมฐานและการบูรณาการในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรบูรณาการพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี คือ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา พระวิปัสสนา

จารย์ ผู้นำนิสิตที่เรียนกรรมฐาน จำนวน 15 รูป/คน แยกประเภทได้ดังนี้ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน พระวิปัสสนาจารย์จำนวน 5 รูป/คนรวมผู้นำนิสิตที่เรียนกรรมฐาน จำนวน 5 รูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับ พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรบูรณาการพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร3) เพื่อการบูรณาการพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

สมชาย พิริยสุวัฒน์"พุทธวิธีการสอนและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน"(สมชาย พิริยสุวัฒน์.2552) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการฝึกสติและการตั้งคำถาม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้ยังเน้นให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมในพระไตรปิฎกกับการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเป็นสมณะนักบวช

วิชัย วงศ์มหาชัย "การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีการสอนและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน" (ดร.วิชัย วงศ์มหาชัย,2553)กล่าวถึงการที่พระพุทธเจ้าเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีและการใช้คำถามในการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน งานวิจัยนี้เน้นว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะได้ลึกซึ้ง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การส่งเสริมคุณธรรมและการปฏิบัติตามหลักธรรมยังช่วยสร้างความเป็นสมณะนักบวชในสังคมปัจจุบัน

สมพร วิชัยกุล "การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนในชีวิตประจำวัน"(ดร.สมพร วิชัยกุล, 2558) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกสติและการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่เพียงช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ยังช่วยให้เรารับมือกับปัญหาและความทุกข์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยยังเน้นการตั้งคำถามเพื่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบและการพัฒนาตนเองผ่านการปฏิบัติธรรมะ ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นสมณะ

นฤมล จันทร์ทอง "ความสำคัญของพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกต่อการพัฒนาจิตใจและสังคม"(ดร.นฤมล จันทร์ทอง, 2555)ได้อธิบายถึงบทบาทของพุทธวิธีการสอนที่เน้นการใช้เหตุผลและการตั้งคำถามเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้ฟัง งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการ

การปฏิบัติธรรมและการพัฒนาคุณธรรม ซึ่งช่วยส่งเสริมความสงบสุขและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม นอกจากนี้ งานวิจัยยังกล่าวถึงการปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลเพื่อให้เข้าถึงความเป็นสมณะนักบวชได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรีชา กิจเจริญ "พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสร้างความสุขและความสงบในชีวิต (ดร.ปรีชา กิจเจริญ, 2553) กล่าวถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันอารมณ์และการฝึกสติที่ช่วยให้ผู้เรียนลดความทุกข์และความเครียดในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ งานวิจัยยังระบุว่าการพึ่งพาตนเองทางจิตใจตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนในสามัญญผลสูตรนั้น ช่วยเสริมสร้างความสุขและความสงบสุขในชีวิตได้อย่างยั่งยืน

วิชัย นาคะ "การบูรณาการการสอนสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานเพื่อการพัฒนาจิตใจ" (วิชัย นาคะ, 2554) กล่าวถึงความสำคัญของการสอนสามัญญผลสูตรที่เน้นการอธิบายเหตุผลและผลของการปฏิบัติธรรมควบคู่กับการสอนกรรมฐาน ซึ่งช่วยให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจธรรมะและเห็นความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน งานวิจัยยังเน้นว่าการผสมผสานทั้งสองวิธีการจะช่วยให้เกิดการพัฒนาจิตใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีสรุปผล ดังนี้

1 พุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎก

1) ด้านพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกเป็นกระบวนการสอนที่ลึกซึ้งและหลากหลาย โดยมีการเน้นที่การเชื่อมโยงคำสอนกับชีวิตประจำวันและประสบการณ์ของผู้ฟัง พระพุทธเจ้ามักใช้ตัวอย่างในชีวิตจริงเพื่อทำให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมะได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การตั้งคำถามและการสนทนาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้ผู้ฟังได้คิดและค้นพบความจริงด้วยตนเอง นอกจากนี้ การสอนจะถูกแบ่งระดับ โดยเริ่มจากแนวคิดที่ง่ายและค่อย ๆ พัฒนาไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งหมดนี้มุ่งให้ผู้ฟังสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2) ด้านพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คนหลายด้าน โดยเน้นการฝึกสติ ซึ่งช่วยให้ตระหนักถึงความคิดและอารมณ์ ทำให้ตัดสินใจได้ดีขึ้นและลดความเครียด วิธีการสอนยังให้คุณค่าแก่ชีวิต ช่วยให้เข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลง รวมถึงการปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคม การตั้งคำถามและสนทนาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหาชีวิต ส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ พุทธวิธีการสอนยังส่งเสริมการพัฒนาตนเอง โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม ทำให้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในชีวิต อีกทั้งการเข้าใจธรรมชาติของทุกข์ช่วยให้ผู้คนรับมือกับปัญหาด้วยสติ พุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างชีวิตที่มีความสุขและสงบ ทั้งในระดับบุคคลและสังคม

3)ด้านวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงประสบการณ์ตรงและเห็นผลของการปฏิบัติได้ชัดเจน พระองค์ใช้การตั้งคำถามและสนทนาเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและทำความเข้าใจด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าสอนให้เกิดความสงบและความสามัคคีในสังคม โดยการส่งเสริมคุณธรรมและการปฏิบัติตามหลักธรรมทำให้เกิดสังคมที่มีความสุขและสงบ การสอนเกี่ยวกับทุกข์และความไม่เที่ยงของชีวิตช่วยให้ผู้คนเตรียมพร้อมรับมือกับความยากลำบาก และมีความเข้มแข็งทางจิตใจ พุทธวิธีการสอนเหล่านี้มีคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4)การนำพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกมาใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้หลายวิธี เริ่มจากการฝึกสติ เช่น การทำกิจกรรมประจำวันอย่างการทำอาหาร การเดิน หรือการนั่งสมาธิ เพื่อให้มีสติรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ การพัฒนาคุณธรรม โดยการนำหลักศีล เช่น การไม่พูดเท็จหรือไม่ทำร้ายผู้อื่นมาปรับใช้ในชีวิต จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งในครอบครัวและที่ทำงาน เมื่อเผชิญกับปัญหาหรือความเครียด การนึกถึง คำสอนเรื่องทุกข์และความไม่เที่ยง จะช่วยให้เรามองโลกในแง่บวกและรับมือกับความทุกข์ได้ดีขึ้น การ ตั้งคำถามก่อนการตัดสินใจ เช่น “สิ่งนี้จะนำมาซึ่งทุกข์หรือความสุข?” ซึ่งเป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าสอน จะช่วยให้เราตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบมากขึ้น นอกจากนี้ การ พัฒนาตนเอง ผ่านการศึกษาพระไตรปิฎกหรือศึกษาธรรมะ จะช่วยให้เราเข้าใจธรรมะและนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การนำพุทธวิธีการสอนมาใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เรามีความสมณะ เข้าใจตนเองมากขึ้น และส่งผลดีทั้งต่อบุคคลและสังคมโดยรวม

5)พุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกมีความหมายและความสำคัญอย่างมาก พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ถึงธรรมชาติของทุกข์และหนทางพ้นทุกข์ และเผยแผ่คำสอนเพื่อให้ผู้คนเข้าใจชีวิตและลดความทุกข์ คำสอนเหล่านี้ถูกบันทึกในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งความรู้สำคัญ พุทธวิธีการสอนเน้นการใช้เหตุผล การตั้งคำถาม และการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนคิดและเข้าใจด้วยตนเอง การสอนที่ปรับให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลช่วยให้เข้าถึงธรรมะและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ คำสอนเหล่านี้เน้นการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของสมณะ ส่งผลให้เกิดความสงบสุขและสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

2 พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร

1)พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร และการสอนกรรมฐาน มีลักษณะเฉพาะที่เสริมสร้างความเข้าใจธรรมะอย่างลึกซึ้ง แต่แตกต่างกันในวิธีการและเป้าหมาย สามัญญผลสูตร มุ่งเน้นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมะ เช่น ความทุกข์ สาเหตุ และการดับทุกข์ โดยเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเข้าใจธรรมะในชีวิตประจำวัน ส่วน การสอนกรรมฐาน เน้นการฝึกปฏิบัติจริง เช่น การนั่งสมาธิและเจริญสติ เพื่อให้ผู้เรียนสัมผัสประสบการณ์ตรงในการฝึกจิตใจ การผสมผสานระหว่างการสอนสามัญญผลสูตรและการสอนกรรมฐานจะช่วยให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติจริง ซึ่งส่งเสริมการเข้าถึงธรรมะและการพัฒนาจิตใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2) พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร มีความสำคัญต่อการปฏิบัติธรรมอย่างมาก เพราะเน้นการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมะ เช่น ความทุกข์และสาเหตุของความทุกข์ การเข้าใจหลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจและการปล่อยวาง การสอนใน สามัญญผลสูตรเชื่อมโยงความรู้เข้ากับการปฏิบัติ ทำให้การปฏิบัติธรรมมีจุดหมายที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในชีวิตประจำวัน ผู้ปฏิบัติสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้จริง จึงเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพ

3) พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร มีผลสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและความมั่นคงของชีวิต โดยการสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมชาติของอารมณ์และความรู้สึก ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์และลดความทุกข์ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้หลักธรรม เช่น สี่อริยสัจ ช่วยเพิ่มปัญญาในการมองเห็นชีวิตในเชิงลึกและตัดสินใจได้ดีขึ้น ความเข้าใจในธรรมะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความสงบสุขในชีวิต การปฏิบัติตามหลักธรรมยังช่วยให้จิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อความเปลี่ยนแปลง สามัญญผลสูตรจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต

4) พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร มีผลสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและความมั่นคงในชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง เช่น ความโกรธหรือความเศร้า โดยไม่ปล่อยให้อุณหภูมิครอบงำ ทำให้ลดความทุกข์และความเครียดในชีวิตประจำวัน การเข้าใจหลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 ทำให้สามารถมองเห็นความจริงของชีวิตและพัฒนาการตัดสินใจที่ดีขึ้น สามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม ลดความขัดแย้งและเพิ่มความสงบสุข นอกจากนี้ยังเสริมสร้างจิตใจให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค ทำให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีสติและเป้าหมาย พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรจึงช่วยพัฒนาจิตใจและนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขและมั่นคง

5) พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร มีความสำคัญต่อการสร้างความสุขและความสงบในชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าทุกข์เกิดจากการยึดมั่นและความไม่เข้าใจในธรรมชาติของทุกข์ หากสามารถปล่อยวางและลดความทุกข์ได้ ก็จะเกิดความสุขที่แท้จริง การสอนเน้นการรู้เท่าทันอารมณ์และความคิด ทำให้ผู้เรียนควบคุมอารมณ์และไม่ปล่อยให้อารมณ์ไม่ดีส่งผลกระทบต่อชีวิต การฝึกสติช่วยให้มีสติเพื่อยุติกับปัจจุบัน ลดความวิตกกังวลและความเครียด สร้างความสงบในใจและความสุขในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังส่งเสริมความเข้าใจผู้อื่นและความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม การพึ่งพาตนเองในด้านจิตใจทำให้เกิดความสุขและมั่นคงในชีวิต พุทธวิธีการสอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสุขและสันติสุขในชีวิต

3 การบูรณาการพุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร กับการสอนกรรมฐาน

1) พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร และการสอนกรรมฐานมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก ในการนำผู้ปฏิบัติไปสู่การดับทุกข์และการบรรลุนิพพาน โดยพระพุทธเจ้าใช้วิธีการอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากการรักษาศีล ซึ่งช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสงบและความสุข จากนั้นจึงพัฒนาสู่การ

ปฏิบัติธรรมที่ลึกซึ้งขึ้นเพื่อพัฒนาจิตใจ จนถึงการบรรลุนิพพาน การรักษาศีลเป็นขั้นแรกในการพัฒนาจิตใจ โดยเมื่อจิตใจมีสมาธิ ก็จะสามารถพัฒนาปัญญาและนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ในที่สุด การสอนในสามัญญผลสูตรเน้นการเชื่อมโยงผลของการปฏิบัติธรรมกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลที่ชัดเจน

การสอนกรรมฐาน เป็นการฝึกสมาธิและการเจริญวิปัสสนาเพื่อพัฒนาจิตใจให้สงบและเข้าใจสภาวะธรรม สมถกรรมฐานเน้นการทำจิตให้สงบด้วยการกำหนดลมหายใจหรือการเพ่งอารมณ์ ขณะที่วิปัสสนากรรมฐานเน้นการพัฒนาปัญญา โดยใช้ปัญญาพิจารณาความจริงตามหลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง, ทุกขัง, อนัตตา) การฝึกทั้งสองแบบมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือการช่วยให้ผู้ปฏิบัติปล่อยวางจากความยึดมั่นและเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ

แม้ว่าทั้ง สามัญญผลสูตร และการสอนกรรมฐานจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการหลุดพ้นจากทุกข์ แต่มีวิธีการต่างกัน สามัญญผลสูตรเน้นการอธิบายผลของการปฏิบัติในเชิงเหตุผลและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ขณะที่การสอนกรรมฐานเน้นการฝึกปฏิบัติจริง การผสมผสานทั้งสองแนวทาง จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบ ปัญญาลึกซึ้ง และสามารถหลุดพ้นจากทุกข์ได้

2)การบูรณาการพุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร กับการสอนกรรมฐาน เป็นการนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เน้นเรื่องผลของการบวชและการปฏิบัติธรรม มาปรับใช้กับการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจอย่างมีขั้นตอน การบวชในสามัญญผลสูตรคือการละชีวิตทางโลกเพื่ออุทิศตนในทางธรรม มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ ผ่านการฝึกฝนในศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของการปฏิบัติธรรม การรักษาศีลช่วยให้จิตใจสงบและมั่นคง การฝึกสมาธิ เช่น สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ช่วยให้จิตตั้งมั่นและพัฒนาปัญญา เพื่อให้เห็นความจริงของสรรพสิ่งตามหลัก อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

การบูรณาการกับกรรมฐานเป็นการฝึกจิตเพื่อไม่เพียงแต่ความสงบชั่วคราว แต่เพื่อให้เกิดการปล่อยวางและการหลุดพ้นจากกิเลส การฝึกสมาธิและการพัฒนาปัญญาช่วยให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจธรรมชาติของทุกข์และความไม่เที่ยง ซึ่งจะนำไปสู่การพ้นจากความทุกข์ การสอนกรรมฐานจึงต้องชี้ให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลลัพธ์ของการฝึกในแต่ละขั้น เช่น ความสงบจากสมาธิและความรู้แจ้งจากวิปัสสนา สามัญญผลสูตร ได้กล่าวถึงผลของการบวชตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนถึงการบรรลุนิพพานซึ่งเป็นผลสูงสุดของการปฏิบัติธรรม การบูรณาการกับกรรมฐานช่วยให้ผู้ปฏิบัติไม่เพียงแต่ฝึกสมาธิให้สงบ แต่ยังเกิดปัญญาที่มองเห็นธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่ง การฝึกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล สมาธิ และปัญญานี้ จะนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณและการหลุดพ้นจากทุกข์ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสอน

3)พุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร และการสอนกรรมฐานมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นิสิตเข้าใจและปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ ใน สามัญญผลสูตร พระพุทธเจ้าใช้วิธีการสอนตามลำดับขั้นของการพัฒนาจิตใจ โดยเริ่มจากการรักษาศีลและการละกิเลส จนถึงการพัฒนาปฏิบัติขั้นสูงสุด การสอนนี้มีลักษณะการใช้เหตุผลและการเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย เช่น การ

เปรียบเทียบการละกิเลสกับการจัดสิ่งสกปรก ซึ่งช่วยให้ผู้ฟังเห็นประโยชน์และแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรม

การสอนกรรมฐาน เน้นไปที่การฝึกจิตและพัฒนาจิตใจ โดยการเจริญสติและสติปัฏฐาน 4 ซึ่งช่วยให้มีสติในการดำเนินชีวิตและสังเกตสภาวะธรรมภายในตน การฝึกสมาธิช่วยให้มีสติสามารถตั้งสมาธิในการเรียนและการทำกิจวัตรประจำวัน อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติของทุกข์และความไม่เที่ยงของชีวิต การพัฒนาปัญญาผ่านกรรมฐานช่วยให้มีสติรู้แจ้งในหลัก อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นหัวใจของพุทธธรรม

การบูรณาการพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐาน ช่วยให้มีสติเข้าใจหลักธรรมได้ลึกซึ้งและนำไปปฏิบัติได้อย่างมีขั้นตอน การฝึกสติและสมาธิเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาปัญญาและความเข้าใจในธรรมะ

4)การบูรณาการพุทธวิธีการสอนใน สามัญญผลสูตร กับการสอนปฏิบัติกรรมฐาน เป็นแนวทางที่นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติธรรมมาสนับสนุนการฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใน สามัญญผลสูตร พระพุทธเจ้าตรัสถึงผลของการประพาสพรหมจรรย์ โดยการปฏิบัติธรรมผ่านการรักษาศีล การพัฒนาสมาธิ และการบรรลุปัญญา ซึ่งนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ผลการปฏิบัติธรรมนี้มีหลายระดับ ตั้งแต่การฝึกศีลให้บริสุทธิ์ ไปจนถึงการเข้าถึงปัญญาและบรรลุนิพพาน

การสอนปฏิบัติกรรมฐาน เน้นการพัฒนาสมาธิและปัญญาผ่านหลัก สติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งช่วยให้ผู้ปฏิบัติเห็นความจริงของสรรพสิ่งและพ้นจากทุกข์ รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานมีหลายวิธี เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการฝึกสติในชีวิตประจำวัน

การบูรณาการ เริ่มจากการรักษาศีลตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในสามัญญผลสูตร การรักษาศีลเป็นพื้นฐานสำคัญของการฝึกกรรมฐาน เพื่อให้กาย วาจา ใจสงบพร้อมสำหรับการฝึกสมาธิ เมื่อสมาธิมั่นคง จิตก็มีพลังในการพัฒนาปัญญา การฝึกสมาธิเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำจิตไปสู่ความสงบและเกิดปัญญาที่มองเห็นความจริงของธรรมชาติ

สรุป การบูรณาการพุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสอนปฏิบัติกรรมฐานเป็นการผสมผสานการรักษาศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุผลในการปฏิบัติธรรมได้ตั้งแต่ระดับการมีจิตสงบสุข จนถึงการบรรลุความหลุดพ้นจากทุกข์

5)พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร และการสอนกรรมฐานเป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายในการพัฒนาทั้งทางวิชาการและการปฏิบัติธรรมของผู้เรียน ใน สามัญญผลสูตร พระพุทธเจ้าแสดงถึงผลของการบวชเป็นสมณะ โดยเน้นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมอย่างมีลำดับ เริ่มจากการรักษาศีล ไปจนถึงการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ วิธีการสอนนี้เน้นการแบ่งปันความรู้ด้วยเหตุผลชัดเจน ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นลำดับขั้น การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องในสามัญญผลสูตรช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งจิตใจและปัญญา เสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสอนกรรมฐาน เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยเน้นการฝึกจิตให้สงบและมีสติ การฝึกกรรมฐานช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดสติและสมาธิที่มั่นคง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทั้งด้านการเรียนและการทำงาน นอกจากนี้ กรรมฐานยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในธรรมชาติของกายและใจ ช่วยให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต รวมถึงการพัฒนาความสามารถในการจดจำและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อการเข้าใจเนื้อหาวิชาการที่ซับซ้อนและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรเน้นการใช้เหตุผลและการพัฒนาปัญญาในเชิงวิชาการ ขณะที่การสอนกรรมฐานเน้นการฝึกสมาธิและสติ ทั้งสองแนวทางมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างสมดุล ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทั้งด้านการเรียนรู้และการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีดังนี้

ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานเป็นไปอย่างมีระบบและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม โดยอาศัยหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นโครงสร้างหลักที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงการปฏิบัติกรรมฐานและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ได้

แผนภาพสรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้หลัก	แนวคิดสำคัญ	ผลที่ได้รับ
พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตร	๑) การสอนตามลำดับขั้น (ศีล สมาธิ ปัญญา) ๒) การสอนโดยใช้เหตุผลและตัวอย่างเปรียบเทียบ ๓) การสอนโดยเน้นผลลัพธ์ของการปฏิบัติกรรมฐาน	๑) ผู้เรียนมีความเข้าใจธรรมะอย่างเป็นระบบ ๒) เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติ ๓) สามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
การบูรณาการการสอนกรรมฐาน	๑) การฝึกสมาธิ (สมถกรรมฐาน) ๒) การเจริญปัญญา (วิปัสสนากรรมฐาน) ๓) การใช้สติปัญญา 4 เป็นแนวทางปฏิบัติ	๑) จิตใจสงบและมีสมาธิ ๒) เกิดปัญญาและความเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่ง ๓) ลดความยึดมั่นถือมั่นและคลายทุกข์

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอน
กรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีสรุปผล ดังนี้

พุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักการสอนตามลำดับขั้น อนุပ္พกิก
กา โดยเริ่มจากหัวข้อที่เข้าใจง่าย เช่น ทาน ศีล และสมาธิก่อนเข้าสู่ธรรมะนอกจากนี้ยังใช้วิธีการตั้ง
คำถาม อุปมา และการสนทนาเพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดการคิดวิเคราะห์และนำไปปฏิบัติ

พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรสามัญญผลสูตรเน้นการสอนที่แสดงให้เห็นผลของการ
บวชผ่านกระบวนการพัฒนาจิต เริ่มจากศีลเพื่อสร้างความสงบของกายและใจ นำไปสู่สมาธิที่ทำให้จิต
ตั้งมั่น และพัฒนาเป็นปัญญาที่สามารถเข้าใจความจริงของธรรมชาติ กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติ
หลุดพ้นจากกิเลสและเข้าถึงความสงบของจิตใจ

การบูรณาการวิธีการสอนกรรมฐานในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตอุบลราชธานีมหาวิทยาลัยนำแนวทางการสอนกรรมฐานมาบูรณาการกับพุทธวิธีการสอน โดยเน้น
ทั้งสมถกรรมฐาน(เพื่อความสงบของจิต) และวิปัสสนากรรมฐาน (เพื่อเจริญปัญญา) ในกระบวนการ
ศึกษาและปฏิบัติของพระนิสิต

ข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่อง ศึกษาพุทธวิธีการสอนของสามัญญผลสูตรบูรณาการกับการสอนกรรมฐานใน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอุบลราชธานีสรุปผล ดังนี้

พุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกควรมีการศึกษาและวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนใน
พระไตรปิฎกอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการสอนตามลำดับขั้น อนุပ္พกิกกา และการใช้วิธีการตั้งคำถาม
อุปมาอุปไมย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบองค์รวม การนำเทคนิคเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา
สมัยใหม่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะได้ง่ายขึ้น

พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรควรส่งเสริมให้มีการศึกษาสามัญญผลสูตรในเชิงปฏิบัติ
เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการบวชและการพัฒนาจิตใจอย่างเป็นลำดับ ตั้งแต่การรักษาศีล สมาธิ ไป
จนถึงปัญญา ควรมีการจัดหลักสูตรหรืออบรมที่ช่วยให้พระนิสิตและบุคคลทั่วไปสามารถนำหลักธรรม
ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

การบูรณาการวิธีการสอนกรรมฐาน 1) ทานกถา 2) ศีลกถา 3) สกคกถา 4) กามาทินวกถา
5) เนกขัมมกถา ควรมีการพัฒนาแนวทางการสอนกรรมฐานให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน โดยการบูรณา
การทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเข้ากับหลักสูตรการศึกษา ควรส่งเสริมการปฏิบัติธรรมใน
ชีวิตประจำวัน รวมถึงการวิจัยเกี่ยวกับผลของกรรมฐานต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อสร้างองค์
ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางกับสังคมและชุมชนต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). พุทธวิธีการสอน. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎก. (2552). สามัญญผลสูตร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2552). ชื่อหนังสือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย กิตติคุณ.(2562).แนวทางการปฏิบัติการพื้นฐานเพื่อการพัฒนาจิตใจ. นครปฐม: มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ดร.วิชัย วงศ์มหาชัย.(2553). การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีการสอนและการประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร วิชัยกุล. (2558). การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นฤมล จันทร์ทอง. (2555). ความสำคัญของพุทธวิธีการสอนในพระไตรปิฎกต่อการพัฒนาจิตใจและ
สังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย.
- ปรีชา กิจเจริญ. (2553). พุทธวิธีการสอนในสามัญญผลสูตรกับการสร้างความสุขและความสงบใน
ชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชัย นาคะ. (2554). การบูรณาการการสอนสามัญญผลสูตรกับการสอนกรรมฐานเพื่อการพัฒนา
จิตใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย พิริยสุวัฒน์. (2552). พุทธวิธีการสอนและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติ

ตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารชัยภูมิปริทรรศน์แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสีขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ใต้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ครบเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชัดเจนทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 13 หน้า กระดาษ ขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง กองบรรณาธิการวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ เลขที่ 97 หมู่ที่ 14 บ้านโนนเหลียม ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000 โทรศัพท์ 082-134-1049, 082-443-9987

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ phayalae@mcu.ac.th

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน



**จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา
บูรณาการกับศาสตร์ร่วมสมัย พัฒนาจิตใจและสังคม**

Published by
Chaiyaphum Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
<https://cyp.mcu.ac.th/>